sulhi dölek

teslim ol küçük

Varlık

Anlatı Dizisi: 91
Varlık Yayınları, Sayı: 374
Yayınevimizde ilk basımı: 1995

© Sulhi Dölek / Varlık Yayınları 1995

ISBN 975-434-145-1

Kapak resmi: Akira Yokoyama
Ofset hazırlık: Varlık Yayınları
Baskı: Kurtiş Matbaası

Varlık Yayınları A.Ş.
Cağaloğlu Yokuşu 40/2, 34440 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 522 69 24 – Faks: 512 95 28

Sulhi Dölek

Teslim Ol Küçük

Varlık Yayınları

YAZARIN ÖTEKİ YAPITLARI

- **KORUGAN** (Roman, 1975) *3. Basım, Varlık Yayınları*
- **GEÇ BAŞLAYAN YARGILAMA** (Roman, 1980) *2. Basım, Varlık Yayınları*
- **VİDALAR** (1983 Sabahattin Âli Öykü Ödülü) *2. Basım, Varlık Yayınları*
- **KİRACI** (1983 Madaralı Roman Ödülü) *3. Basım, Varlık Yayınları*
- **TRUVA KATIRI** (Roman, 1988) *2. Basım, Varlık Yayınları*
- **BALIĞIN ŞARKISI** (Yazılar, 1990)
- **İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN** (İnceleme, 1990)
- **AYNALAR** (1994 Yunus Nadi Öykü Ödülü) *Varlık Yayınları*

1

BEYNİMDEKİ KARINCA

Minaresi, kubbesi, kemeri olmayan bir tapınak... Tortop olup derinliklerine sığınabileceğim taştan bir rahim... Neye benzediğini tam çıkaramıyorum. Ama bu kalın duvarlar, bu mazgal gibi dar ve derin pencereler güven verici. Acaba önceden neydi burası?.. Yani ilk yapılış amacı?..

İlk geldiğim günü unutamıyorum. Orada salonda oturmuş, tedirgince bekliyordum. Başvurularla ilgilenen kadın, adını hâlâ bilmiyorum, tıkır tıkır, bir aşağı bir yukarı geçiyordu koridoru; topuklarıyla düşünceme delikler açıyordu. Köşede sergilenen resimlerle elişleri çekmişti dikkatimi. Basit şirinlikleriyle göz okşayıcıydılar; öyle olağanüstü bir güzellikleri yoktu. Ama kimlerin elinden çıktıklarını o küçük kartondan okuduğumda, bütün sergilenenler birer başyapıta dönüştü gözümde: Makramelerin düğümlerinde iç çatışmaları diziliydi. Seramiklerin sırında parlayan, sınır tanımaz haz ilkesiydi. Süfüs levhalardan, her şeyi gören ve onaylamayan çatık kaşlı bir yargıç bakıyordu: Hele o dingin görünüşlü kır tablolarının, bütün sorumluluklardan kaçma isteğinin büyüleyici dışavurumları olduğunu nasıl da anlayamamıştım! Gülmeyin. Hayatta olsun, sanatta olsun, bulduğumuz anlam, bakış açımızı neyin yönlendirdiğine bağlı değil mi? Orada durup saatlerce bu konulara kafa yorabilirdim ama, o sırada beni çağırıp Suat Hanım'ın yanına gönderdiler.

Benimle sürekli ilgilenecek kişinin o olduğunu sandım ve açıkçası çok korktum. Baykuş gözleriyle bir bana, bir de önceden doldurduğum başvuru kartonuna bakıp durdukça; içimdeki tarlafaresi kıpırdanıp kaçacak delik arıyordu.

"Ali Özer sen misin çocuğum?" dedi.

Bendim tabii ama, soluğum kesildiği için yanıt veremiyordum. Başımı kaldırıp indirdim. Gözlerimi onunkilerden kaçırmaya uğ-

raştım. Beyin hücrelerimi didiklemeye çalışarak birkaç soru daha sordu. Sizin adınızı da ilk o zaman duydum.

"Seni Güher Hanım'a veriyorum."

Birine verilmek düşüncesi başlangıçta yadırgatıcı gelmişti ama, şimdi sizinle konuşmak hoşuma gidiyor. Pek konuşmak sayılmasa da... Ben anlatıyorum, siz dinliyorsunuz. Ağzınızı sırf yumuşak telkinler ya da kurnazca sorular için açıyorsunuz. Onaylamıyor, kınamıyor, öğüt vermiyorsunuz. Lisedeki coğrafya öğretmenimi yıllar sonra bulup soğukkanlılıkla boğduğumu anlatsam, belki aynı hoşgörülü gülümsemeyle dinleyeceksiniz.

Suat Hanım gibi külyutmaz bakışlı bir uzman olmamanız iyi. Özgüvensizliğinizi benden gizleyemiyorsunuz, bu da güven veriyor. Zamanla değişeceğinizi de sanmam. Değişecek olsaydınız, şimdiye kadar karşılaştıklarınız yeterdi. İki yıl da az değil. Nasıl bir birikim, nasıl bir tortu kalıyor insanda? Korkunç bir yük olmalı! Sırf benim iki üç görüşmeye sığdırabildiğim gevezelik bir ölçüyse... Dolup taşacağınız, artık bir tek sözcük damlası bile alamayacağınız bir anın gelmesinden korktuğunuz olmaz mı hiç?

Sizi beğeniyorum Güher Hanım; her şeyinizle hoşsunuz. Ama en çok kulaklarınıza hayranım. Evet, kulaklarınıza! Karşımda herkes duvar gibi sağırlaşırken... Babam, söylediklerime hep kafasında önceden tasarladığı laflarla karşılık verir; bu yüzden kavga bile edemez olduk. Başkaları... Geç Hitit Krallıkları dersinde bir soru sormuştum. Amfinin üçüncü ya da dördüncü sırasında oturuyordum, kürsüye hiç de uzak sayılmazdım. Açık seçik, gırtlağımın bütün gücüyle sordum. Profesör beni işitmedi. İşitmedi! Dönüp bakmadı bile, dersi anlatmayı sürdürdü. Bazen sesimin olmadığını sanıyorum. Ağzımı akvaryum balıkları gibi açıp kapadığımı ve... Beni dinliyor musunuz Güher Hanım? Siz... Siz de, öyle mi? İsterseniz artık gidip haftaya... Özür dilemenize gerek yok. Bütün o insanların sizi çok yorduğunu biliyorum.

Az önce dışarda beklerken saatime bakacak oldum. Karşımda oturan adam, "Henüz erken," dedi. Yaşlı biriydi, yüzü bir yerlerden tanıdık geliyordu. "Çok erken!" diye üsteledi.

Ona ne oluyordu? "Değil!" diye homurdandım inatla.

Çevremizde suskun ve kıpırtısız oturan başkaları ağır ağır canlanıp beyinlerindeki safraları atmaya başladılar.

Düşünceli ve sıska bir kadın: "Bu kavramlar göreceli. Kişinin zamanın neresinden baktığına bağlı olarak..."

Yaşlı adam: "Önünüzde dünya kadar vakit var."

En uçtaki bezgin yüzlü genç: "Her şey için çok geç."

Yaşlı adam: "Torunum yaşında birinin bunu söylemesi için çok erken."

İki koltuk ötede özenle tırnaklarını temizleyen biri: "Lütfen hanımlar beyler! Boşuna tartışıyorsunuz. Saat ikiye on var."

Yaşlı adam: "İşte aptalca bir lakırdı daha!"

O yaşlı adama kızıyordum en çok. Kırışık suratını daha önce nerede gördüğümü bir türlü çıkaramıyordum. Üstüne atılıp yere yıkmak, kafasını taş zemine vurmak geldi içimden. Kötü bir duyguydu. Hoşgörüsüz, saldırgan bir yaratığa dönüştüğümü fark edip kendimden utandım. Ellerim buz gibiydi ve soluğum... Bu odaya girdiğimde her şey yine değişiverdi tabii. Dingin ortam ve sizin yumuşak bakışlarınız... Bu çiçekler, dağınık kitaplar...

Üç hafta önce, beni ilk gördüğünüzde hakkımda ne düşündünüz?.. Tamam, istemiyorsanız söylemeyin. Ben size söyleyeyim: Ürkmüştünüz benden. Masanızın altına saklanmaya hazır gibiydiniz. Sizi kim suçlayabilir? Her gün kimbilir ne tür insanlarla... Sahi, çok korktuğunuz olmaz mı? Ya Suat Hanım'ın keskin taramasından sıyrılmayı beceren gerçek bir çılgın; bu kuruntulu, biraz fazlaca kaygılı, bunalımlı ya da pek nevrozlu kalabalığın arasına karışıp karşınıza dikiliverirse?.. Sahici bir psikopat görseniz tanıyabilir misiniz? Ya bu iskemlede oturan masum yüzüyle âdet düzensizliklerinden yakınan sevimli bir genç kız üstünüze benzin döküp sizi yakmaya kalkarsa?

Peki, tamam, sizin istediğiniz çizgilerin içinde kalalım. Bir kez prehistorya değil, protohistorya. Arada dağlar ve çağlar kadar... Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi; tam adı bu... Kendim seçseydim, nedenini söyleyebilirdim size. Benim istediğim yerlerden biri Basın Yayın Yüksek Okulu'ydu. Ama 4168 yerine 4118'i kodlayınca... Durun, topluiğneleri toplamanıza yardım edeyim. Siz de benim gibi sakarsınız biraz... Elbet oluyor böyle şeyler. Büyütmeyin. Hem ben şikâyetçi değilim. İki yıl boşta gezmiştim; bu yanlışlık olmasaydı yine hiçbir fakülteyi kazanamayacaktım. Herhangi bir diploma, diplomasızlıktan iyidir. Üstelik yabana atılacak bir alan değil ki! İnsanlığa yararlı... Sonra, ah, evet, arkeoloji bilimlerin anasıdır! Geleceğe sağlıklı bakabilmek için geçmişi iyi değerlendirmek...

Hayır efendim, bunun bana yakıştığını sandığım falan yok. Ondan kısmıyorum gözümü. Ne tuhaf bir soru!.. Bu gözüm miyop. Askeri liseye girememiştim bu yüzden. Yok, sırf sol gözüm. Sağı sağlam. Gözlük takma gereksinimi duymadım hiç. Siz de aslında göz doktoru mu olmayı istemiştiniz yoksa?.. Bence benim durumum, gözüm yani, sakatlık değil; bir üstünlük... Sabah boş bir saatim vardı, kahveye uğradım. Selim'le Tuncay oradaydı. Biyolojideki o sessiz kız da yine duvarın dibine sinmiş, elden ele geçmekten yıpranmış bir Cumhuriyet gazetesi okuyordu. Çevreme bakındım. Bir sağlam gözümle bakıyordum, bir miyop olanıyla. Elimi böyle cam sileceği gibi iki yana oynatarak bir sağ gözümü örtüyordum, bir sol gözümü. "Manyaklaşmasana!" dedi Selim. Tuncay'sa dilediğimce manyaklaşabileceğimi, herkesin nasıl olsa kendi havasında olduğunu, kimsenin kimseyi iplemediğini söyledi. Sağlam gözümü örtüp bozuğuyla baktığımda çizgiler yumuşuyor, yüzler güzelleşiyor, görüntüler birbirinin içinde eriyip şiirsellik kazanıyordu. Dahası sivilceler, uzamış sakallar ve kepekler yok oluyordu. Sol gözüm daha güzel görüyor bence. Fotoğrafçılıkta "soft focus" diyorlar buna. Belki sağlam gözüme bir bant takıp korsanlar gibi dolaşmalıyım... Hayır, baş ağrısı yapmıyor. Başının ağrıdığı olur ama, bunun gözlerimle ilgisi yok. Size ilginç bir gerçek: Sol gözümle çektiğim resimler, sağımla çektiklerimden çok farklı. Daha ilginç bir başka gerçek: Düşlerimi sol gözümle görürüm.

Düşlerim... Sık sık yinelenen düşlerim evet var. Bir tanesi şöyle... Büyük bir kapının önündeyim. Kan ter içinde zorluyorum ama, bir türlü açılmıyor. Sonra bahçede süt sağan, çamaşır asan kadınlardan birini gökten inen dev kuş kapıyor. Derken kendimi kırların ortasında buluyorum. Uzakta adamlar geziniyor. Üstlerine düşen yıldırım gözlerimi kamaştırıyor. Büyük bir ateşin çevresine yaşlı insanlar toplanmış. Hepsinin ölmüş yakınlarım olduğunu fark ediyorum. Körükleyip duruyorlar ateşi. Kıvılcımlar çatırdayarak çevreye saçılıyor. Sonra ellerim bağlı, ayaklarım zincirlenmiş görüyorum kendimi. Kaçmaya çalışıyorum. Kapının bir yanını bir ejder; öbür yanını uzun saçlı, kırmızı dudaklı, kadınsı görünüşlü korkunç yaratıklar tutmuş... Evet, kadına benziyorlar ve korkunçlar... Hayır, gerçek yaşamda kadınlardan korkmam. Tabii hoşlanırım kızlardan!.. Aşk konusu başka, biraz düşünmem gerek. Evet, sanırım bir kez âşık oldum.

Otobüste görmüştüm onu. Yanında oturan titrek elli piyango satıcısından boşalan yeri ben kaptım. Genç bir kadındı. Kokusu bile kanımı kaynatıyordu. Pencereden dışarı bakar gibi yaparak etli dudaklarını, iri gözlerini, dalgalı saçlarını ve güzel parmaklı yumuşak ellerini inceledim uzun uzun. Dizi dizime, kolu koluma değiyordu. Gövdesinden çıkan titreşimler gövdeme yayılıp ensemi karıncalandırıyordu. Bacağımı onunkine bastırdım hafifçe. Fark etmedi ya da önemsemedi. Yüreğim yerinden çıkacak gibi çarpıyordu. Tükürüğüm sperm kadar koyulaşmış, dilim damağıma yapışmıştı. Birden bana baktı, toparlandı, kendini pencereye doğru çekti. Çok geçmeden otobüsün sarsıntısı bizi yine birbirimize itti.

İnmeye hazırlandığını sezer sezmez kalktım, ondan önce kapıya gittim. İndikten sonra da, bir şey düşünmeden yürüdüm peşinden. Büyülenmiş gibiydim. Bir ara dönüp beni gördü. O yürüdü, ben yürüdüm. Evlerden birine girip kaybolacak diye ödüm patlıyordu. Kaldırımlar birbiri ardından bitiyor, çekingenliğim beni öldürüyordu. "Durmasana aptal!" dedi içimdeki ses. Adımlarımı hızlandırıp ona yetiştim. Ne olursa olsun bir şeyler söylemeliydim. Kafamın içi bomboştu ama, ağzımı bir kez açabilirsem belki ardı gelirdi.

Sertçe döndü. Yumuşak güzelliğine yakışmayan yırtıcı bakışlarla baktı yüzüme. "Neden kedi gibi peşimden geliyorsun?" dedi.

İçimde kötülük olmadığını anlatabilmek için birbirinden aptalca sözleri peşpeşe mırıldandım. "Elimde değil," dedim. "Anlatılmaz bir çekim gücü..."

Genç kadın: "Hasta mısın, nesin?"

Ben, kendimi gerçekten pek iyi hissetmeyerek: "Galiba."

Genç kadın: "Şu çantayı kafana indirirsem iyileşirsin."

Ben: "Bunun yararı olacağını hiç sanmıyorum."

Genç kadın: "Terbiyesizlik bu yaptığın. Kendinden utan!"

Ben, sahiden de kedi gibi süklüm püklüm: "Yer yarılsa da içine girsem!"

Genç kadın: "İlerdeki pastaneyi görüyor musun?"

Ben, umutla: "Evet?"

Genç kadın: "Oradakilerin hepsi tanıdık. Hemen çekip gitmezsen bir araba dayak yersin."

En acımasız dayaklar, bu sözler kadar yakamazdı canımı. Rengi atmış ceketim ve tozlu pabuçlarımla kaldırım kenarında taş kesildim. "Pis eşek!" diye söylenerek uzaklaştı o da. İşte, tek aşkı-

nın öyküsü... Neden sayılmasın? Biraz kısa sürdü ama, bal gibi de aşktı. Artniyetsiz, önyargısız bir tutku...

Ah, evet, o düşler!.. İyice ilginizi çekti bakıyorum. Söyledim ya, her seferinde hemen aynı kişiler ateşin çevresinde... Hepsi ölmüş yakınlarım, evet... Anneannem, Cemal Ağabeyim, Erkan adında bir arkadaş, Halıcı Dayı, ancak resimlerinden tanıdığım dedelerim... Yoo, ölüm konusunda pek kafa yormuyorum. Tersine, hayat konusuna kafa yoruyorum; belki gereğinden fazla...

Bu odada ne çok saksı var! Neden böyle düşkünsünüz çiçeklere? Kimseyi incitmediklerini ben de biliyorum ama, bu yeterli mi? Sizinle konuşmazlar, elinizi tutamazlar. Acı mı çekiyorlar, mutlular mı bilemezsiniz. Kıpırdamaz, gülümsemezler. İnsanlar bitkileriyle ilgilendikleri kadar birbirleriyle... Geri alıyorum; aptalca bir suçlama oldu benimki.

Hayır, öfke nöbetlerine pek sık tutulmam. Sadece haksızlıklara ve aptalca katılıklara tanık olduğum zamanlar... Bekleme salonundaki o yaşlı adama neden o kadar çok kızdığımı bilmiyorum. Belki bana onlardan biri olduğu izlenimini verdiği için... Onlar işte... Onlardan biri... Hayır, dünyayı Merihliler istila etmiş gibi konuşmuyorum! Ne söylediğimi çok iyi biliyorum. Babam da onları savunur. Ne başbakana toz kondurur, ne de kitabıyla evrim kuramına karşı çıkan sofu antropoloji profesörüne. "Onların mevkisine gel, sen daha iyisini yap!" diye kesip atar. Düşünün... Önce onların geçtiği yollardan geçmek ve onlar kadar yaşlanmak zorundayım. Yani onların yaptığını yapmayabilmek için, önce onların yaptığını yapmam gerekiyor. Boyun eğsem, bu sürecin sonunda onlardan farkım kalmayacağı kesin. Ortada kurnazca bir tuzak, önceden tasarlanmış bir açmaz var, görmüyor musunuz?..

Evden ayrılış nedenim bu değil. Babamla birbirimizi umursamadan yaşamayı öğrenmiştik zaten. Benden iyice umut kestiği için, ne zaman gelip ne zaman gittiğime bile aldırmaz olmuştu. Asıl neden karanlık oda... O günlerde gazetede "Bekâr evine üçüncü aranıyor," diye bir duyuru görünce... Çalışabileceğim bir yer yoktu evde. Helayı kullanmak zorundaydım. Nemli ve kokulu bir yer... Her gece agrandisörü ve tepsileri yeniden hazırlamam, işim bitince de hepsini toplamam gerekiyordu. Kışın geliştirme banyosu çarçabuk soğur, görüntülerin belirmesi gitgide daha uzun sürmeye başlar... Ayaklarımın buz kesmesi de caba... Gülünç gelecek ama, şimdi kaldığım evde de alaturka helada çalışıyorum. Neyse ki ço-

cuklar orayı temelli bana bırakmayı ve başka bir amaç için kullanmamayı baştan kabullendiler. Yok, bence pek kötü sayılmaz resimlerim. Yani kimse helada üretildiklerini anlayamaz.

Elbet para kazanıyorum fotoğraftan. Zorunlu giderlerimi nasıl karşılıyorum sanıyorsunuz? Hafta sonlarında öğrencilere verdiğim dersler var tabii ama... Evin kirası, okulun harçları, yemek, sigara... Babamdan epeydir para istemedim. Arada anneme ve kardeşime üç beş kuruş verdiğim bile olur. Anlatamadım galiba. Fotoğraflarımın bir yerde yayımlandığını söylemedim ki! Hiç değilse şimdilik, sanatsal ürünlerimi kendime saklamak zorundayım. Bana para kazandıran fotoğrafları, düğün salonunda çekerim. Bu işe başlayışımın öyküsü eskiye gider. Karanlık odam yokken filmlerimi mahalle fotoğrafçısına götürürdüm, Kadri Usta'ya; o da hepsini suratına benzetirdi. Sonra yine ona gitmek zorunda kalırdım, çünkü veresiye iş yapan başkası yoktu. Son kavgamızı görecektiniz! Ben onun yaptıklarını beğenmiyordum yine; o da benim, kötü fotoğrafların suçunu kendisine yüklemeye çalıştığımı söylüyordu. Fotoğrafları kafama atıp kovdu beni. Ama ben kartları yerden toplarken, aklına ne geldiyse, yatıştı; sahiden fotoğrafçılıktan anlayıp anlamadığımı sordu. "Şaka mı ediyorsun?" dedim coşarak. Çenemi makineli tüfek gibi kullandım; "Niepçe," dedim, "Daguerre," dedim, "Işık benim göbek adım," dedim. Zavallının kafası karıştı. Bütün istediği, karanlık oda işlerinde kendisine yardım etmemdi. Karşılığında para falan vermeyecekti. Ama kendi filmlerimi de onun malzemeleriyle yıkayabilecek, bayat kartları kullanarak dilediğimce basabilecektim. Tabii hemen kabul ettim.

Kuramsal yönden benden daha derinini zor bulursunuz. Uygulamadaysa güçlükler çıktı önceleri. Adamcağız birkaç kez sepetlemeye kalktı beni. Sonra çatışmalarımız gitgide azaldı, işler yoluna girdi. Bir düğün salonuyla anlaşması vardı. Aklına estikçe beni yanında götürürdü. Bazı geceler onun yerine ben gider oldum, haftalık bile almaya başladım. Şimdi durum epey değişti. Kadri Usta'nın sağlığı pek iyi değil. Düğünlerin çoğunda ben çalışıyorum. Ne kadar çok resim satarsam, o kadar çok kazanıyorum. Bunun uyduruk bir iş olduğunu biliyorum ama, o adama çok şey borçluyum. Hem düğünler ilginç oluyor. Değişik insanlar görüp... Bakın, istediğinizi düşünün ama, düğünde çekilmiş bir fotoğraf da güzelduyusal değer taşıyabilir pekâlâ.

Bence fotoğraf... Fotoğraf bir an demek. Öyle bir an ki, yakalamayı başardığınızda, önceki ve sonraki zaman hakkında... Güzel fotoğraf, hayatla yakından ilintili bir görüntüdür bence. Güzel bir fotoğrafa baktığımda, nerdeyse hayatın anlam taşıdığı umuduna kapılırım. Açıklamak güç. Sözgelimi şu an, keşke makinem yanımda olsaydı!.. Arkanızdaki pencereden giren ışık saçlarınızda dağılıyor. Yüz çizgileriniz yumuşak ve... Bu anı saptayabilsem, sesinizi ve hakkımdaki düşüncelerinizi de yakalayabilirim gibi geliyor... Böyle dingin ve yatıştırıcı... Bakın, yine sözcükler kabarıp birikiyor göğsümde; sonra göktaşları gibi hızla kayarak tutuşup yok oluyorlar!.. Sorun bu işte! Bir şeyler yazmaya kalktığımda da başıma bu gelir hep. Oysa anlam adını verdiğimiz uçucu nesnenin gerçeklik kazanabilmesi için dile getirilmesi gerek! Sözle ya da görüntüyle başkalarına aktarılabilmesi... Yani rastlantısal değil, bilinçli olarak...

Unutun artık o düşleri Güher Hanım. Korkarım yanlış iz üzerindesiniz. Yorumlayabilmek için ben de az mı uğraşmıştım önceleri?.. Örneğin kendimi zincirlenmiş görmem, düzayak ve yalın bir biçimde, gerçek yaşamda özgür olmadığımı mı simgeliyordu? Açılmayan kapının daha derin bir anlamı olabilir miydi? Az kafa yormadım, inanın. Ta ki... Söyleyince güleceksiniz, biliyorum! Ölüm ülkesinin açılmayan kapısı, insan kapan dev kuş, ateşi körükleyen ölüler, ejder, o çirkin tanrıçalar... Hepsi çok önceden okuduğum bir Hitit öyküsünden çıkma. Geçenlerde öyküyü anımsadım ve her şey aydınlanıverdi. Ne yazık ki düşlerim özgün sayılmaz. Olmayan anlamları çıkarmaya çalışmayın boşuna.

Kendim bir fotoğraf makinesiyim, en büyük sorunlarımdan biri bu. Bir fotoğraf makinesinin en kötü yanı ise, dileyip düşlediğini değil, var olanı görmek zorunda kalması. Hastaysam, beni gördüklerim hasta ediyor demektir. Ah, bu konuşmayı ikinci kez yaşıyor gibiyim. Şimdi siz diyeceksiniz ki, o zaman çoğumuzun, herkesin sorunlu olması gerekirdi. Ben de diyeceğim ki, olmadıklarını ne biliyorsunuz? Kimileri bütün ev halkını boğazlayıp kendilerini asana kadar sorunlarını başarıyla gizliyor.

Kim olsa o gösterdiğiniz resimdeki adamın pencereden atlamak üzere olduğunu söylerdi. Hava alır ya da sokağa bakar gibi bir hali yoktu. Bal gibi de atlamaya hazırlanıyordu, öyle çizilmişti! O test kartlarının güvenilirlik derecesi test edilmiş mi? Hem ressamın intihar eğilimli olmadığını nereden biliyorsunuz? İnsan nasıl

emin olabilir? Bundan ya da herhangi başka bir savdan?.. Kendime bakıyorum: En kesin dille söylediklerimden bile gerçekte emin olmadığımı görüyorum. Sorun kafamın içinde değil, dışarda diyorum sözgelimi... Ama kafamın içinde de bir şey var... Bir karınca... Nasıl bir karınca olduğu çok mu önemli? Öyle minicik, kahverengi bir karınca işte, mutfaklarda görülen türden. Beynimin kıvrımları arasında dolaşıyor ve değişik noktaları ısırarak uyarıyor.

Karınca gezindikçe... Diyelim bir an mutluyum; gözlerimi yummak, bir bebek gibi gülümsemek istiyorum. Ansızın yer değiştiriyor karınca, ben de derin kaygılara kapılıyorum. Bir resme bakıp büyüleniyorum ve insanoğlunun yaratıcılığına duyduğum hayranlık dolduruyor içimi. Sonra her şey aptalca bir anlamsızlığa bürünüveriyor. O zaman herkese kafa tutmak, eleştirmek ve her şeyi bir çırpıda karalayıp atmak istiyorum. Çok geçmiyor, kendime yöneliyor kızgınlığım. "Ben kim oluyorum ki?" diyorum. Bir yanda binlerce yıllık ortak çabayla yaratılmış bir kültür birikimi ve görkemli bir yeryüzü uygarlığı var; öbür yanda da benim gibi, ne istediğini bile bilmeyen uyumsuz bir mıymıntı. Hemen sonra, yeniden, bütün dünyaya karşı çıkacak kadar yürekleniveriyorum; yani bir kez daha korkak bir tavşana dönüşüvermemden hemen önce. Hayır, hayır... Yani kafamın röntgenini falan çekseniz karıncayı göremezsiniz, bunu biliyorum. Ama yine de varlığı su götürmez. Karıncamın en sevdiği yer... Sormamı tuhaf bulabilirsiniz ama, beynimizde bir şaşkınlık merkezi var mı?

Hiç değilse yaşıtlarımla anlaşabilsem epey rahatlardım. Derdim ki, çoğu bana benziyor; benimkiler gibi korkuları, kızgınlıkları, umutları ve şaşkınlıkları var. Ama doğru dürüst iletişim bile kuramıyorum kimseyle. Uzaktan bakıyorum; ineklemekten başka bir şey bilmeyen sığ, yıkıcı, sıkıntılı, kötümser ve hüzünlü bir kalabalık görüyorum. "Ben farklıyım," diyorum kendi kendime. "Üstün değilsem bile, farklıyım!" Selim ve Tuncay'la biraz benzeşiriz. Uzun süren birlikteliğimizin sonucu herhalde. Belki onlar beni etkileyip değiştirmişlerdir, belki de ben onları. Ama Selim eskiden de pek normal değilmiş. Yurtta kalırken, yemekhanedeki hoparlörden yayınlanan hicaz faslını dinleye dinleye bir akşam boğulacak gibi oluyor. Dosdoğru müzik odasına gidip kasetçaları susturuyor, mikrofonu alıyor; birkaç çılgın ve mutlu dakika boyunca, askerce uyarı ve komutlarla titretiyor yurdun duvarlarını: Sokaklarda sürtme! Sigara içme! Tuvalette çok kalma! Doğru otur! Kılığına dikkat et!

Zararlı kitaplar okuma! Çok konuşma!.. Ne olduğunu anlar anlamaz yetişiyor yurt görevlileri. Mikrofonu kapatmayı akıl edemedikleri için, tekme tokat sesleri ve görevlilerin yakası açılmadık sövgüleri yayılıyor yurda bu kez.

Tuncay, üçümüzün başkalarından daha akıllı olduğunu savunur. Veterinerlikte okuyan ve her zaman her şeyden yakınan bir arkadaşımız var. Kitap sorunundan, harçların yüksekliğinden, öğrenci derneklerine izin verilmeyişinden, kliniklerde hayvanlara el süremeyip sadece uzaktan bakabildiğinden ve aklınıza gelebilecek her şeyden yakınıp insanın içine fenalık getirir. Öteki dertlerine çare bulamasak da çocukcağıza biraz kedi toplayabileceğimizi söylediydi Tuncay. Gerçi kedileri torbaya doldurmak kolay olmadı ama, sanırım üçümüzün en akıllısı Tuncay. Belki biraz da içten pazarlıklı. Geçenlerde banka soymamızı önerdi. Selim, paranın bütün değer ölçülerinin yerini aldığından, parası olmayanın adam yerine konmadığından dem vurmuştu. Önemli olan paraysa, bunu bulabileceğimizi söyledi Tuncay. Tabii sermayemiz yoktu, iş kuramazdık. Haksız vergi iadesi alabilecek, rüşvet yiyebilecek, kredi yolsuzluğu yapabilecek konumda değildik. Öyleyse kısa zamanda paraya kavuşmamızın tek yolu, bunu dolaysız yoldan çalmaktı. "Akıllıca bir iş çevirebilirsek toplumun saygın bireyleri arasına girebiliriz," dedi. Ona hak verdik. Ama gerçekten banka soyacağımızı sanmıyorum. Hem Tuncay bankaların çok iyi korunduğunu söylüyor. Altını elden çıkarmanın zorluğu olmasa, kuyumcu soymak çok daha kolaymış.

Üçümüz ayrı fakültelerde okuyoruz. Selim'le Tuncay hemşehri olur; birlikte büyümüş, İstanbul'a birlikte gelmişler. Önceleri Selim yurtta kalıyordu. Gazete duyurusuyla bulup yerleştiğim evde, Tuncay'la birlikte çok dindar bir başka öğrenci oturuyordu o sıralar. Sıkmabaşlı bir kız arkadaşı vardı. Bilmeden üstlerine geldiğim gün kızcağızın ilk tepkisi başörtüsüne uzanmak olmuştu. Bluzunun önünü iliklemeyi, sutyenden çıkmış memesini yerine tıkmayı akıl edemeden...

Yurttan kovulunca Selim de bizim yanımıza sığındı. O sofu öğrenci üçümüze birden katlanamayıp kaçmak zorunda kaldı. Bazen sorunlar çözümlerini de birlikte getiriyor. Ama arada çözümsüz sorunlar da olmuyor değil. Sözgelimi kadının biri beni halı tüccarı yapmak istiyor... Kim olacak, Cavidan; beni hep anlaşılmaz biçimde etkileyen o şişman kadın... Yok, kısaca anlatmak kolay değil

ve vaktimiz iyice daraldı. Şu kadarını söyleyeyim: Cavidan, rahmetli Halıcı Dayı'nın kızı olur, Perihan'ın da annesi. Perihan benden beş yaş kadar büyüktür. Şimdi Ankaralı bir mimarın metresi. Halıcı Dayı'nın Boğaz'da bir köşkü vardı, sülalemizin de en önemli kişisi sayılırdı.

Sülalemiz!.. İlginç akrabalarım vardır, inanın. Bir ormanın diptoprağı gibi küf kokulu, zengin ve büyüleyici bir ortamdan geliyorum; göreceksiniz. Sırf sizin için bir şeyler yazdım. Böylece çocukluğumla ve yetişmemle ilgili merak ettiğiniz... Yani eğer merak ediyorsanız... Burada, cebimde... Hayır, bunlar derste tuttuğum notlar... İşte!.. Sıkılmadan okursanız, yazdıkça getiririm devamını. Geri vermek zorunda değilsiniz. Bunları yazmak istedim, çünkü geçmişi böylece aradan çıkarırsak; şimdiki durumumu ve ne olacağımı konuşmamıza daha çok zaman kalır diye düşündüm.

Yazdıklarımın korkuyla başladığını göreceksiniz. Çocukluğumda yeryüzündeki tek gerçek duygunun korku olduğunu düşünürdüm. Şimdiyse korku bile... Galiba artık gitsem iyi olacak. Haftaya yine gelirim. Elinizi böyle canlı uzatmanız benden ürkmediğinizi gösteriyor. Bu iyi. Ama avcunuz benimki kadar terlemiş. Bu iyi mi, kötü mü, kestiremiyorum.

2

ZAMANIN DURDUĞU YER

Küçük bir çocukken, geceleri karanlık tavana bakar, yeryüzündeki tek gerçek duygunun korku olduğunu düşünürdüm.

Sevgi içimi ısıtan ılık bir yeldi, sevinçse kelebek kanatları. Acımak, balkonda yakılan mangal kömüründen eve sızan kekremsi kokuyu andırıyordu. Hüzün alçalmış gökyüzüydü. Hepsi uçucu ve kararsız.

Korkuysa, kendinden başka bir şeye benzemiyordu.

Belleğimin en eski net fotoğrafında bir dehliz var; karanlık bir ağzın, bir dipsiz kuyunun önünde duruyorum. O andan gerilere doğru uzanmaya çalıştığımda, netlik ayarı yavaşça bozuluyormuşçasına ayrıntılar siliniyor, görüntüler bulanıklaşıyor.

Kayan topraklarla yarı yarıya örtülmüş ve ısırganlarla çevrelenmiş bu delikten çıkmış olabilirdim yeryüzüne. Oradan yerin karnına geri girsem; sıcak, nemli ve kaygan bir tünel yutuverecekti beni. Dolambaçlı ve daracık geçitlerde yitip gidecek, çıkış yolunu hiç bulamayacaktım.

Karanlıktan korkmamın nedeni bu dehlizdi. Yabancılardan ürkmemin nedeni de oydu. Annem, evden uzaklaşırsam, birilerinin beni oraya çekip kötü şeyler yapabileceğini söylerdi. Bu kötü şeyler de dehlizin kendisi kadar karanlık ve bilinmezdi. İki sokak ötede oturan anneannemin dehlize girmemden kaygılanması ise, biraz daha anlaşılır nedenlere dayanıyordu. Şeytan'ın işi yoktu, ben içerdeyken gümbür gümbür çöküverirdi kemerler. O zaman, Allah korusun, sıçan gibi ezilirdim.

Şeytan'dan da, Allah'tan da korkuyordum. Çoğu zaman hangisinden daha fazla korkmam gerektiğini kestiremiyordum. Bizi kötülüklerden koruyan Allah; ne olduğunu tam kavrayamadığım günahları işleyenleri cehenneminde cayır cayır yakacak, saygısız dilleri ve elleri taş yapacak olan Allah'tan başkası değildi.

Öyle çok kural vardı ki, bilmeden bir yanlışlık yapmaktan ödüm kopardı. Destursuz işersem çarpılıp yamru yumru olabilirdim. Sağ çorabımı, sağ paçamı, sağ pabucumu önce giymezsem işlerim bütün gün ters giderdi. Yolda cenaze görürsem peşinden kırk adım yürümeliydim, yoksa kendim de ölürdüm. Bunlardan yakayı sıyırmak, anında bir yıkıma uğramamak da sevindirmemeliydi insanı. Bütün yanlışlar ve günahlar birikecek, kıyamet günü hepsinin acısı toptan çıkacaktı nasıl olsa. Kaçış yoktu.

Hep doğru olanı yapmak için çırpınıyordum ama, doğruyla yanlış sürekli değişiyor, birbirine giriyordu. Çareyi büyüklerin davranışlarını izlemekte buldum. O zaman büsbütün karıştı kafam.

Asık suratlı bakkalı şeker ya da un çuvallarını dükkânın içine sürüklerken görürdüm. Yuvarlak yüzü iyice kızarır, sırtındaki iş önlüğünün rengini alırdı. Avını yuvasına çekmeye çalışan kahverengi, dev bir örümceğe benzerdi. Kabarık veresiye hesabımız yüzünden doğrudan babama söyleyemediği kırıcı sözleri bana söylerdi. Bakkalı sevmemem o kadar önemli değildi. Ama mahallemizin yoksul babası, örnek insan, saygıdeğer manifaturacı Mehmet Emin Bey'den de hoşlanmıyordum. Herkesin tapar göründüğü Mehmet Emin Bey'i sevmemek de büyücek bir günah olmalıydı.

Yıllarca içine girme yürekliliğini bulamadığım dehlizi, ilk kez o koca kafalı sarı köpeğin taşlandığı gün gördüm.

Acımasız sürek avını bakkalla manifaturacı düzenlemişti. Üç ateşiyle yanan eli sargılı terzi oradaydı. Kasap oradaydı. Geceleri fırında çalışıp gündüzleri uyuyan Pijamalı Adam ve sofuluğu nedeniyle delikanlıların 'Kuaför dö Medine' diye alayla andıkları berber de oradaydı.

Sarı köpek bizden biri gibiydi. Ondan bir ismi bile esirgememize karşın bize bağlıydı, hep yanıbaşımızdaydı, bir çocuğu ısırdığı da hiç olmamıştı. Terzinin ısırılması kendi aptallığındandı. Sarı köpek, bir başka sıska ve pis köpekle çiftleştikten sonra kendini bir türlü ondan ayıramamıştı. Cıyaklamalara öteki köpeklerin de katıldığı sırada terzi, elinde kepengi çekmek için kullandığı uzun sırık ve suratında alıkça bir sırıtışla geldi, sırığı havaya kaldırıp iki hayvanın arasına doğru vurdu. İkinci vuruşa kalmadan, sarı köpek dönüp dişlerini adamın eline geçiriverdi; o sırada dişisinden de kurtulmayı başardığından, öteki köpeklerle birlikte kaçıp uzaklaştı.

Ertesi gün sokağın alt başında pusuya düşürüldü. Taşlar her yönden yağdıkça burnunu kırıştırıp hırlıyor, havlıyor, sıçrıyor, körlemesine sağa sola atılıyor, çıkış yolunu bulamıyordu.

Bizse, uyumlu bir koro gibi, bildiğimiz bütün sövgüleri adamlara yağdırıyorduk bir kenardan. Bu yüreğimi soğutmayınca, çocukça öfkemle atıldım, kalın ve kıllı bileklerden birine yapıştım. Enseme bir tokat indi, kocaman el beni kenara savurdu. Bundan yararlanıp çemberi sardı sarı köpek. Adamlar peşinden koştular, biz de onların peşinden.

Zavallı, kaçmak için bula bula dehlizi bulmuştu. Yetiştiğimizde durum umutsuzdu. Taşlar indikçe, dişisinin üstünde yaptığına benzeyen titremelerle sarsılıyordu gövdesi. Sonunda, o yassı ve düzgün tarihsel taşlardan biri daha dönerek geldi, temelli hakladı hayvanı. Köpek, gergin dudakları ve büsbütün uzamış görünen sivri dişleriyle kasılıp kaldı.

İçerde olduğumu ilk o an fark edip dehşete kapıldım. Sandığım kadar derin ve geniş değildi dehliz. Girişten on beş yirmi adım ilerde, yıkık bir kemerle bitiyordu. Çakmakların ışığında, paçavralar ve oluklu mukavvalardan yapılma bir yatak gördüm. Kurumuş insan dışkıları ve sidik lekelerinin yakınındaki eski asker çantasını tanıdım. Peşinden bağıra çağıra koştuğumuz, yokluktan gelip sonra yine yokluğa karıştığını sandığımız Deli İbrahim'in kaldığı yeri beklenmedik bir anda bulmuştuk.

Erkekler, Kıbrıs'la ilgili son haberleri dinlemek için evlerine ve dükkânlarına döndüler. Dışarda gün, bir şey değişmemişçesine sürüyordu. Kadınlar zor taşıdıkları filelerle pazardan geliyorlardı. Pazar, sesleri ve kokularıyla yetmiş yedi sokağa yayılırdı. Tezgâhlarda her şey sergilenirdi. Ortaçağdan kalmışa benzeyen korselere ve içine kafamın rahatça sığabileceği sutyenlere alıkça bakardım. Her neyse... Bir çarşamba öğleden sonrasıydı demek. Demir kapılı bir evin basamaklarında oturan iki küçük kız, el çırparak şakıyorlardı:

Aya maya eş eşe
Kavuşalım güneşe

Çocukların dünyası açık, aydınlık ve anlamlıydı. Büyüklerinkiyse karmaşık, karanlık ve korkutucu. Keşke büyümek kaçınılmaz olmasaydı!

Adamları bilmem ama, kafası kesilip hastaneye gönderilen köpeğin kuduz olmadığı anlaşıldı. Günler sonra, koku onun için bile dayanılmaz olduğunda, Deli İbrahim, hayvanın başsız cesedini çıkarıp, dehlizin hemen dışında kazdığı bir çukura gömdü. Biz de bu iyi davranışı, Coca Cola kapağından bir madalya ve balkonların birinden düşmüş bir fanila ile ödüllendirdik. Kirli kaputunun göğsünde dizili tokalar, çengelli iğneler ve renkli paçavraların arasına taktığımız ışıltılı kapak, faniladan daha çok sevindirdi onu. Adını ve sanını paylaştığı padişah, ondan daha mutlu olmuş muydu hiç; bilmem.

Anneannemin evinde bir günü anımsıyorum. "O adamdan uzak durun," diyordu. "Ne yapacağı hiç belli olmaz." Sabun ve temiz hava kokan çarşafları birlikte katlıyorduk. Önce iki kez uzunlamasına, sonra da enine. Germek için biraz sertçe çektiğinde, düşecek gibi oluyordum. Mutfaktan, kap kacak seslerinin yanı sıra, Keriman Teyzemin şarkısı geliyordu.

Anneannem çamaşır destesini tombul kollarıyla kavrayıp sepete yerleştirdi. "Gitsene artık," dedi. "Annen meraklanacak." Yazın en sıcak günlerinde bile serindi bu iki katlı ev. Fikret Dayım gelene kadar kaldım.

Heyecanlı görünüyordu dayım. Kaç tane çerçeve satabildiğini sordum. Renkli ince iplerden ördüğü altıgen resim çerçevelerinden kazanacağı parayla bisiklet alacak, beni de gezdirecekti. Sorumu yanıtlamadan elindeki plastik torbayı divana attı. Aklı başka yerdeydi, çerçeveleri umursadığı yoktu. Oradan oraya gezinerek, Kıbrıs'ta yeniden saldırıya geçtiğimizi anlattı. Bu sefer kesinlikle adanın tamamını alacağımızı söylüyordu. Maç dinlemeye hazırlanır gibi ellerini çırparak, radyonun nerede olduğunu sordu.

Radyonun pilinin bittiğini söyledi Keriman Teyzem oda kapısından. Yenisini almadıkları için onlara çıkıştı dayım. Her şeyi o mu düşünecekti? Keriman Teyzem altta kalmayıp onunla alay etti. Tabii Küçük Bey'in pil düşünecek zamanı yoktu; uzaktan savaş yönetiyordu!

Fikret Dayım kafa tutar gibi, akşama kahveye gidip haberleri televizyondan izleyeceğini söyledi.

"Aman git!" dedi anneannem. "Git de beni rahat bırak." Yüreğinin zaten savaş haberlerini kaldırmadığını, gözünün önüne hep şehit kardeşçiğinin hayalinin geldiğini söyledi.

Dayım, bunun Kore'ye benzemediğini homurdandı. Bu bizim kendi savaşımızdı. Anneannem gücendi tabii. Kore elin savaşı mıydı? Kardeşi hiç uğruna mı ölmüştü? Onun yakınmalarına aldırmadı dayım. Elbette elin savaşıydı Kore. Dünyanın ta öbür ucunda ne işimiz vardı? Anneannem sinirlice geğirerek ve "Hasbinallah, hasbinallah!" diye mırıldanarak çamaşır sepetini yüklendi. Dayımda hiç insanlık kalmadığını; ne şehitlere ne de başkalarının duygularına saygı gösterdiğini söyledi. Ağlamaklı bir sesle, onun bu köklü sülale için tam bir yüzkarası olduğunu ekledi. Yusyuvarlak gövdesiyle eski döşeme tahtalarını sarsarak çıktı odadan.

Kulaklarına inanamıyormuşçasına "Köklü sülale" sözünü birkaç kez yineledi dayım, kahkahalar atarak.

Bu kez Keriman Teyzem çıkıştı ona: Aptal aptal ne gülüyordu? Kadıncağızı kalp hastası yapan oydu zaten. Gevezelikte üstüne yoktu ama, sıra iş yapmaya gelince... Hiç değilse kıçını sıkıp lise diplomasını alsaydı. O zaman, en büyükleri olan Vahit Dayım gibi memur olabilirdi. Hem beklemeli olarak geçirdiği koca yılda neden bir sanat öğrenmeye çalışmamıştı? Tembelin tekiydi işte. Rahmetli babalarından kalan bu eski evle üç beş kuruş aylığa dua etmelilerdi. Yoksa hepsi sürünürdü.

Fikret Dayım altta kalmadı. Vahit Ağabeyini örnek alacak değildi. Evet, memur olmuştu ama, kimseye beş kuruşluk yararı var mıydı Vahit'in? Köpek pisliği gibi ne kokuyor, ne bulaşıyordu. Evlendiğinden beri kaç kez gelmişti annesine? Hem Keriman o kadar merakıysa, neden kendisi çalışmıyordu?

Bunun üzerine Keriman Teyzem, bu sülalenin kadınlarının hiç çalışmadığını söyleyip yeniden güldürdü dayımı. "Bana kalsa çalışırım!" diye yırtınıyordu ama, benden başka dinleyeni yoktu. "Çalışacağım da! O zaman bulaşıklarınla kirli donlarını da kendin yıkarsın. Pis tembel!"

Fikret Dayım pek tembel sayılmazdı bence. Elinden geleni yapıyordu. İzleyen günlerde, Kıbrıs Fatihi Başbakanımızın kötü baskılı büyük boy portrelerini kahvelerde ve pazar yolunun köşesinde sattı. Bisikleti yine alamadı ama, bu iş ipten örme uyduruk çerçeveleri pazarlamaktan daha kazançlıydı.

Sayıları hızla artan dörder beşer katlı, pencereleri televizyon antenli apartmanların ve camlarında içerden yazıldıkları için ters okunan yazılar bulunan yeni yapıların gerisinde güdük ve gülünç kalırdı anneannemin evi. Temel kazılarından birinin ortaya çıkar-

dığı o Bizans mahzeni kadar eski görünüşlü, onun kadar bakımsızdı. Her yanı renksiz, daha doğrusu küf rengindeydi. Sıvası yer yer kabarmış, kapı ve pencere tahtaları kurt yenikleriyle koflaşmıştı. Anneannem, oğullarının boşvermişliğinden yakınırken, evin onca yılda sadece bir kez onarım gördüğünü yineleyip dururdu: Üst kata çıkan merdivenlere yeni bir korkuluk örülmüştü, o kadar!

Eski korkuluk, anneannemin babasının tabutu merdivenlerden indirilirken yıkılmıştı. Öteki taşıyıcılar tabutu ellerinden bırakmamayı başarmışlardı ama, ne yazık ki anneannemin kocası, yani benim büyükbabam, dengesini yitirip tepeüstü aşağı düşmüş; alt kattaki küçük adada kırk gün kendini bilmeden yattıktan sonra, sağlığında pek geçinemediği kayınpederinin yanına gömülmüştü.

Anneannemin babası gençliğinde sabuncuymuş. Dayım, kendi babasıyla birlikte onu da az çok anımsayabiliyordu: Son yıllarım hemen hiç kıpırdamadan geçiren bir yaşlı adam. Eklemleri gibi dilinde de kireçlenme varmışçasına, bırakıldığı yerde susup otururmuş. Külü hep düşmek üzere olan bir Yenice sigarası dururmuş dudaklarının arasında. Duman dümdüz yükselir, başının üstünde yusyuvarlak bir bulut oluştururmuş. Yatağını yapmak ya da çişe tutmak için yerinden uzaklaştırıldığında, duman bulutu da biçimi bozulmadan onunla birlikte gidermiş. Dayım, korkuyla bir köşeye sindiği cenaze günü, babası merdivenden düşmeden hemen önce, aynı yuvarlak bulutu tabutun tepesinde de gördüğünü söyleyip anneannemi kızdırırdı.

O sıralar Fikret Dayım yaşama sevinciyle doluydu. Yanındayken gülmek kolaydı. Aramızdaki yaş farkına karşın çok iyi arkadaştık. Zamanımın çoğunu anneannemin evinde geçirmemin nedeni Fikret Dayımdı.

Anneannem kimbilir ne için adadığı ve kimbilir kaçıncısı olan Kur'an hatimini, elektrik kesilmelerinde bile gaz lambasının sarı ışığı altında sürdürürken; dayım gülünç öyküler fısıldardı kulağıma. Örneğin, anneannemin bir ahbabı, sırf camilerde çekilmiş vaazları evinde dinleyebilmek için paraya kıyıp bir kasetçalar almıştı. Kadının, dayım yaşlarındaki oğlu bu mübarek aygıtla müzik dinlemeye kalkınca kıyamet kopmuştu. Sırf bu mu?.. Gâvur icatlarına kızan anneannem, bir kandil gecesi komşuda mevlit yayınını izledikten sonra, televizyonu dilinden düşürmez olmuştu.

Keriman Teyzem, gülüşüp kadıncağızın kafasını karıştırmamamız için uyarırdı bizi. Dayımsa, onun nasıl olsa Arapça'yı anla-

madan okuduğunu, bu yüzden de kafasının karışmasının söz konusu olamayacağını söylerdi. Derken anneannem, "Sadakallahülazim!" diye gürleyerek bizi azarlar, Kur'an'ı kapatırdı. "Şu mübarek akşam, insanı günaha sokmasanız olmaz mı?"

Karanlıkta gidemeyeceğimi söyleyerek benimle çıkardı dayım. Yolda, anneannemin mübarek akşamlarının hiç bitmediğinden dem vururdu. Perşembe geceleri, cuma günleri mübarekti. Sonra kandiller, Üç Aylar, bayramlar... Allah'ın her günü ve gecesi mübarekti kısacası; kullarınsa diledikleri gibi yaşayacakları bir dakikaları bile yoktu. O evde tuhaf bir karanlık olduğunu, bunun ağzından burnundan içeri dolduğunu, soluğunu tıkadığını anlatırdı. Buradan kaçmalı, uzaklara gitmeliydi. Gerçekten bana mı anlatırdı, kendi kendine mi konuşurdu; bilemezdim. Ama düşüncelerini benimle paylaşmasından hoşlanırdım. Gecenin sessizliğinde yankılanan ayak seslerimizden hoşlanırdım. Beni eve kadar getirirdi. Dış kapıyı kapayıp eve girmeden önce uzun uzun bakardım arkasından. Büyüyünce onun gibi olmak isterdim.

Halıcı Dayı'nın üç katlı evinin giriş katında oturuyorduk. İkinci katı verdiği beslemesi Nergis'le kocasından da, bizden de dünyanın kirasını alıyordu Halıcı Dayı. Anneannemin ağabeyi olmasına karşın, katı yürekli bir ev sahibiydi bize karşı. En küçükleri olan Şehit Dayı gibi, onun da gerçek adını bilmiyordum. Halıcı Dayı çoktan zengin olup buralardan uzaklaşmıştı. Boğaz sırtlarındaki görkemli köşkünde; erken bunamış karısı, eşinden ayrılmış kızı ve kızının kızıyla birlikte oturuyordu. Kocaman halı mağazası ise yakında, Fatih'teydi. Babamın "koca pinti" diye anmasına karşın, köklü sülalemizin en saygın kişisi oydu. Yaşayan bir söylenceydi.

Geri kalan akrabalarımıza gelince, bugün bile hepsini yerli yerine oturtamıyorum. Uzun yıllar önce Anadolu'nun içlerinden ya da Rumeli'nin çoktan ülke sınırları dışında kalmış topraklarından gelen kollar birbirine girmiş, sayısız gelin ve damatla kabarmış, soyut bir yığın olup İstanbul'un ve ülkenin dört yanına dağılmıştı.

Avustralya'da bile yakınlarımız vardı. Çünkü babamın babasıyla iki amcası Arnavutluk'tan Türkiye'ye gelirken, bir amcası da Avustralya'ya kaçmıştı. Arada bir çekmecelerden sararmış fotoğraflar çıkarılır, kimin kime kaçıncı göbekten hala ya da yeğen olduğu ayrıntıları silinmiş anılarla sözde açıklanırdı. Birbirimizle bağlarımız gevşek, ilişkilerimiz rastlantısaldı. Hele genç kuşaklardan olanlar birbirlerini yolda görseler tanımazlardı. Yine de, bü-

tün sülale iki tür olayda, düğünlerle cenazelerde, sımsıkı kenetlenmeyi başarırdı.

Hayrettin Amca, babamın en büyük amcasının oğluydu. Nikâhları, doğumları ve ölümleri; hep üstünde taşıdığı küçük bir deftere işleyerek bir tür soy kütüğü tutuyordu. Bir doğum tarihi ya da yılların gerisinde kalmış bir mezar numarası anımsanamadığında ona başvurulurdu. Hayrettin Amca astsubay olarak doğu illerinde görev yaparken atlattığı donma tehlikesinden beri duyarsız olan parmaklarıyla yaprakları çevirir, istenen bilgiyi bulup çıkarırdı.

Annemle babamın uzaktan akrabalıkları, kan bağlarını büsbütün karıştırıyordu. Ayrıca, Hayrettin Amca'yla küçük defterinin bile içinden çıkamayacağı durumlar vardı. Meziyet Hala, sözgelimi, karaderiliydi. Sorsanız, birileri çıkar, büyük büyükbabalarımızdan birinin ikinci evliliğini saraydan çıkma kara bir kadınla yaptığını, kızlarının beyaz olduğunu, ama sonradan bunlardan birinin kara bir kız doğurduğunu anlatmaya çalışırdı.

Küçükken beni en çok şaşırtan şeylerden biri, Çinli bir akrabamızın bulunmasıydı. Adamcağızın Çinli değil, Kırım'dan gelmiş bir Tatar olduğunu, yakınlığımızın da eski bir evlat edinmeden kaynaklandığını sonradan öğrendim. Hayrettin Amca bunları pek önemsemez, "Hepimiz insanız," der geçerdi.

Gerçekten halamız olsun olmasın, karaderili Meziyet Hala'yı severdim. Arada bir sucuk, pestil ve kuru üzüm doldurulup üstüne bez dikilmiş koca bir sepetle gelirdi İstanbul'a. Anneannemlerde birkaç gün kalır, bize de uğrardı. "Gir şu sepetin içine, seni de memlekete götüreyim," diye şakalaşırdı benimle.

İlkokulu bitirdiğim yaz, anneannem uzak akrabaların sahiplendiği bir iki bağdan hakkını aramak için Meziyet Hala'yla birlikte Kayseri'ye gitmeye karar verince, babam beni de onların yanına kattı. Böylece, köklü sülalemizin bir ucunun dayandığı o yöreyi görme fırsatı buldum. Annemi, kardeşlerimi ve dayımın tecimsel başarısızlıklarını geride bırakıp yola çıktım. Elbet sepetin içinde gitmedim ama, yolculuğun bir bölümünde trenin bavul rafına serilen mantonun üstünde uyuduğumu anımsıyorum. Sıcak bir akşamüstü, kamyonet kasasında ulaştık köye. Meziyet Hala'nın kara yüzü tozdan ağarmıştı.

Ev, koskocaman bir tek odadan oluşuyordu. Duvarda demetlenmiş tozlu buğday başakları, bakır siniler, büyük bir ekmek tahtası asılıydı. Pencere içlerine kahverengi şişeler, kavanozlar, küçük

bez torbalar ve teneke kutular yerleştirilmişti. Tavanın kalın ahşap kirişlerinden sarkan tellere bir yığın ıvır zıvır asılıydı. Köşede karanlık bir ocak vardı. Uzun bir tahta sıra üzerine demir tavalar, kepçeler, süzgeçler konmuştu. Raflarda tabak çanak diziliydi. Her şey, yüzyıllardır aynı yerde duruyormuşçasına, isten kapkaraydı.

Sabahleyin, geceki gizemlerinin çoğunu yitirmişti ev. Sulandırılmış şehir sütüne hiç benzemeyen koyu bir sıvı ateşte kabarıyor, havayı ağır bir kokuyla dolduruyordu. Beyaz tülbentle örtülmüş yiyecekler, kimbilir ne zamandır benim uyanmamı bekliyordu.

Sokaklarda başıboş dolaşan tavuklar ve buzağılarla, yeni bir dünyaya kavuştum. Birkaç hafta, İstanbul yazlarından bambaşka bir yaz yaşadım. Biçilen yoncaların kokusunu ilk kez duydum. Harman akşamları yakılan ateşten öteki çocuklarla birlikte başaklar kapıp, atalarımın çocukluklarında yaptıkları gibi, kavurga yedim. Sarı bir kısrağın çektiği arabayla, anneannemin sözde beşte bir payına sahip olduğu bağa gittik. Üzümler aklı karalı ve buğuluydu. Sabah serinliğinde unutulmaz bir tatları vardı.

Her şey değişikti benim için. Şaşkın, ağzı açık bir izleyiciydim. Bu yüzden köy çocukları gördüklerini bana da göstermek için yarışıyorlardı. Sipsivri organlarıyla ineklere çıkan boğalara bakarken, hem çok yeni, hem de nedense biraz tanıdık gelen titreşimler duydum.

Sonra halıcı kızları buldum. Daha doğrusu onlar, ellerine düşen kent çocuğunda büyük bir eğlence bulmuş olmalılar. Düğüm atmasını, kirkit vurmasını öğrettiler bana. Acemi parmaklarımı alaylı bir sevecenlikle tutup sıkıyorlardı. İçlerinden hangisini en güzel bulduğumu, İstanbullu kızlara benzeyip benzemediklerini soruyorlar; kalıcı olmayışımdan aldıkları rahatlıkla, yanımda açık saçık konuşmaktan çekinmiyorlardı. İri yapılı, yuvarlak kırmızı yüzlü ve kalın saç örgülü bir tanesi, bir gün yalnız kaldığımızda; sevecenlikle yanağımı ve saçlarımı okşadı. Sonra eğilip ağzımın köşesinden öpüverdi. Dudaklarının dokunuşu, gövdemin her yanına gümüş iğnecikler gönderdi. Ama ürkerek ve ürpererek beklemem boşunaydı: Ardı gelmeyecekti. Zaten çok geçmeden öteki kızlar da döndüler ve kahkahalarıyla halı tezgâhlarının gergin çözgülerini yeniden titretmeye başladılar.

Yıllar sonra, ilk ıslak düşlerimde, halıcı kızın yeni doğan dolunayı çağrıştıran yüzünü görecektim. Gövdemdeki yalnız arayışlarımda kalın saç örgülerinin geniz gıcıklayan kokusunu anımsaya-

cak, ağzımın kenarına konmuş olan o geçmiş zaman kelebeğini dilimin ucuyla yakalamaya çalışacaktım boş yere.

Halıcı Dayı'nın kirayla oturduğumuz evi tuhaftı biraz. Bebek kakası rengine boyanmış oda kapılarının birinde bir delik vardı. Babam bunun, bizden önceki kiracılar zamanında açılmış bir kurşun deliği olduğunu; o koca pintinin, kirayı zamanında alacağını bilirse, evini haydut çetelerine bile vermekten çekinmeyeceğini söylerdi.

Sokağa bakan oda dışında ev pek güneş almıyordu. Mutfak koridoru ve banyo büsbütün karanlıktı. Hela deliğini alttan örten kapağın nasıl çalıştığını, havada yay çizen çişimin ıslak bir tıpırtıyla bu saçın üstüne düşmesini izlerken kendi kendime bulup çıkarmıştım: Terazi gibiydi kapak. Üstünde bir şey yokken; menteşenin öbür yanındaki görünmeyen karşı ağırlık onu kapalı tutuyor, lağım kokularının ve sıçanların eve girmesini engelliyordu. Büyüğünüzü yaptığınızda, pisliğin ağırlığıyla eğimlenip açılıyordu kapak; üstündekiler kayıp kubura düşünce de, kendiliğinden kapanıyordu. Basit ve dahice bir buluştu.

Bahçenin bir yanı, içinde bir de türbe bulunan küçük mezarlığın duvarıyla sınırlıydı. Öbür yanda, kömürlükle tahta perdenin arasında bir akasya ağacı vardı.

Kimi günler Cemal Ağabeyimle birlikte bahçede sessizce oturup kuru üzüm yedik. Böylesi, onunla birlikte sokağa çıkmaktan iyiydi. Öteki çocukların çevremizi almasına engel olamıyordum çünkü. Cemal de gereksiz yere kızıyor ve taşları savurmaya başlıyordu. Bir ara okula da gitmişti. Çantasını kendisiyle alay eden bir kızın kafasına indirinceye kadar sürdü bu serüven.

Cemal'in güzel ela gözleri bizimkiler gibi bakmazdı. Çocukluk yılları menenjit yüzünden hastanelerde geçmişti. Kapağı bakır Kâbe kabartmasıyla süslü albümün ilk sayfasında, hastane bahçesinde çekilmiş fotoğraflarımız takılıydı.

En büyüğümüz Saliha, Keriman Teyzemin yedi sekiz yaş daha küçük bir kopyasıydı. İlkokulu bitirmesinden hemen sonra, annemi bir çeyiz hazırlama tutkusu sarmıştı. İkisi bütün boş vakitlerinde dantel örerler ve kendilerini kaptırdıklarında ne Çetin'in ağlamasını duyarlar, ne de Cemal'in kibritle perdeyi tutuşturmaya kalktığını fark ederlerdi.

Elişi ve örgü tutkusu, sülalemizin kanında dolaşan kalıtsal bir özellik olmalı. Çünkü benzer bir çılgınlığı anneannemle Keriman

Teyzemde izlerdim. Üç dört saat içinde koskoca bir hırkanın sırt ve ön parçalarını çıkarırlar, akşam da kolları tamamlayıp dikerlerdi. Ertesi gün hırka ikisinden birinin üstünde boy gösterirdi. Kazaklar giyilmekten değil, sökülüp sarılıp yeniden örülmekten eskirdi o evde. Tek bir ilmeği bile nasıl attıklarına akıl erdiremezdim. Artist kirpikleri, şarkıcı gözyaşları, selanik, haraşo; giderek işkembe ve sahte işkembe gibi birbirinden saçma isimler taşıyan desenler, saç örgüleri ve baklavalara şaşmamak elde değildi. Hele kafası pek hızlı çalışmadığı için Fikret Dayımın çıkışıp durduğu 'orta ikiden terk' Keriman Teyzemin yalnızca iki şiş yardımıyla yünlere bu şeytanca biçimleri nasıl verebildiğini anlayamazdım. Keriman Teyzem, Saliha gibi çeyiz düşünmek zorunda değildi artık. Onun çeyizi çoktan hazırlanıp bitirilmiş, lavanta kokulu sandıklara yerleştirilmişti. Onun sorunu, bu işlemeli bez yığının alıp gidebileceği bir yer bulmaktı. Yirmisini geçmiş Keriman Teyzem, şişleri sihirbaz gibi kullanmasına karşın, kendine bir koca öremiyordu.

Saliha Ablam dantel örneği almak için arada bir üst kata çıkardı. Halıcı Dayı, beslemesi Nergis'i, mağazasında çalıştırdığı bir adamla evlendirip, biz gelmeden bir iki yıl önce buraya yerleştirmişti. Sessiz, sevimli bir kadındı Nergis. Çocuğu yoktu. Belki de bu nedenle bizlerle yakından ilgilenir, annem pazara gittiğinde küçük Çetin'e bakardı. Kimi geceler kocası geç vakit, fitil gibi sarhoş gelirdi eve. Savurduğu sövgüler beni uykumdan uyandırırdı. Sürekli kızgınlığının, karısının ona bir çocuk verememesinden kaynaklandığını sanırdım; gerçek nedeni bilmiyordum daha. Çarçabuk büyüdüğümü, yukarı çıkıp o sarhoşu evden kovduğumu, güleryüzlü Nergis'i kendime aldığımı düşlerdim. Böyle gecelerin ertesinde genellikle gözü morarmış ya da dudağı şişmiş olurdu Nergis'in. Yine de yakındığını duymazdık.

Cemal yüzünden çektiği acılar sayılmazsa, annem, Nergis'ten daha talihliydi. Babam içki içmez, onu dövmezdi. Arada bir bizi döverdi. Ama tokat olup suratımıza inmeye hayır ellerinin, karlı bir pazar sabahı bizi eğlendirmek için olağanüstü bir hüner gösterdiğini de anımsıyorum. Çay bardaklarını şekerli sıcak suyla doldurmuştu yarıya kadar. Sonra, kaşığı bardakların içinde tutarak, üstlerini çayın demiyle tamamladı. Ustalığına şaşmamak elde değildi: Bardaklarda su ve çay, birbirine karışmadan, biri renksiz ve biri koyu kırmızı iki ayrı katman olarak duruyordu. Aynı eller, çalışırken, badana ve boya fırçalarıyla harikalar yaratırdı. Kırık dökük

eşyaları da bu eller onarırdı. Babam öyle becerikli görünürdü ki gözüme, Cemal'i onaramamasına şaşırdım.

Ramazan akşamları ve bayram sabahları camiye giderdik. Babamın deyişiyle, zındıklaşmadan önce Fikret Dayım da gelirdi bizimle. Medresenin arka duvarı boyunca uzanan alan o zamanlar boştu. Kurban Bayramı'ndan haftalar önce, kamyonlarla gelen adamlar, kazıklar dikip teller gererek geçici ağıllar kurarlardı. Saman balyaları üst üste yığılır, koyunlar kafalarını birbirlerinin karınlarına sokarlar, satıcılar inceden yağan yağmurda tentelerin altına sığınırdı. Pazarlıklar uzar gider, kurbanlık beğenip alanlar hayvanın boynuna bir ip bağlayıp çekiştirir, ya da art ayaklarından tutup el arabası gibi sürmeyi denerlerdi. Saman yığını küçüldükçe ortalıktaki koyun pislikleri ve çamur artar, medrese duvarının dibinden yükselen meleyişlere bahçelerde ve kapı önlerinde bağlı duran koyunlar karşılık verirdi.

Yılbaşına yakın bir güne rastlayan bir Kurban Bayramı öncesi ilginç olaylar izledim. Koyuncular, önce ortalığı gürültüye boğan hindileri getiren adamla kapıştılar. Üstüne üstlük gençten biri bir kamyon dolusu çam fidanını koyun sürüsünün biraz ötesine yıkınca, küçük bir savaş çıktı. Hem koyun satıcıları, hem de çevreden gelen birkaç kişi —sanırım Mehmet Emin Bey de aralarındaydı— zavallıyı aralarına alıp tartaklamaya başladılar. Yanlış kapı çaldığını, böyle eski bir Müslüman semtinde kimsenin Noel ağacı dikmeyeceğini ve eğer o çamları bir an önce toparlayıp gitmezse hepsini kafasında parçalayacaklarını söylüyorlardı. Koyunlar meliyor, hindiler kendi dillerinden bağırıyor, çamları getiren genç ise çaresizce derdini anlatmaya çalışıyordu. Bunları bu semtte satmaya kalkacak kadar deli değildi elbet. Yer bulamadığı için geçici olarak oraya koymak zorunda kalmıştı fidanları.

Tek başıma gezerken cami avlusunu severdim. Güvercinler, patlamaları andıran kanat vuruşlarıyla peşpeşe havalanırlardı. Yaşlı bir çınar koruyucu kollarını insanların üstüne gerer, çevresine sessizce bir serinlik yayardı.

Bayram namazlarına gittiğimiz sabahlardaysa, alacakaranlıkta yükselen görkemli kubbelerle sipsivri minareler ürkütürdü beni. İçeri girince pabuçlarını babamdan gördüğüm gibi, kirli tabanları birbirine gelecek biçimde sımsıkı tutar, bunları raflardan birine koyduktan sonra babamın peşinden yürür, durduğu yerde durur, yanına otururdum.

Hepsi birbirine benzeyen vaazları dinlerken uyuyakalmamak için direnirdim. Sütunlarda, uzun demir çubukların ucundan sar-

kan ağır avizelerde, vaiz kürsüsünde, renkli mermerlerden yapılmış mimberde dolaştırırdım bakışlarımı. Hünkâr mahfilinin oymalı demirlerinin gerisinden Fatih Sultan Mehmet'le sakallı bilginlerinin bize baktığını düşlerdim. Ama günün birinde yüzü çilli müezzin, Bizanslıların gönül rızasıyla terk ettiği o eski kilisenin yerine Fatih'in diktirdiği caminin gerçekte bu olmadığını, şimdiki yapının yüzyıllar sonra bir başka padişah tarafından yaptırıldığını söyleyerek beni bu küçük eğlenceden yoksun bıraktı.

Evde olsun, sokakta olsun, bir şey değişmez gibiydi o günlerde. Birbirine benzer solgun giysiler içinde birbirine benzer adamlar ve gri mantolu, sıkmabaşlı kadınlar; hiçbir yere yetişmek zorunda değillermişçesine ağır ağır yürürlerdi. Sokak satıcıları bezgince bağırırdı. Kedili Kadın, kirden rengi belirsizleşmiş hırkası, kalın pazenden pancar renkli çiçek entarisi ve ayağındaki erkek çoraplarıyla kaldırımın kenarında oturup dalgın bir yüzle sigarasını tüttürürdü. Sekiz dokuz kedi her zaman çevresini alır, hayatın anlamını açıklamasını bekler gibi onun yüzüne bakar dururlardı. Yemek saatlerinde birkaç kat artardı sayıları. Birbirlerinin önündeki yiyeceği kapmaya çalışmadan karınlarını doyurur ve sessizce dağılırlardı.

Yaşam, belirli uzunlukta bir film şeridinin tekrar tekrar gösterilmesinden oluşan başı sonu belirsiz bir sinema gibiydi. Annemle Saliha Ablam sık sık tartışır, çok geçmeden pişmanlık gözyaşları dökerek barışırlardı. Annem durmadan Cemal'e üzülür, sonra onun yüzünden bizleri ihmal ettiğini düşünüp buna üzülürdü. Onun şifasını vermesi ya da canını alıp kurtarması için Allah'a yalvarır, çok geçmeden de günaha girdiğinden korkup bu kez de bağışlanmak için yalvarırdı. Ben bir yandan ödev yapar, bir yandan Cemal'le ilgilenirdim. Elindeki boncukların hepsini ipe dizip bitirdiğinde, mutluluktan salyaları akarak, gözleri kıvançla parlayarak bana uzatırdı. Boncuk dizisini alıp yan odaya giderdim. İpi koparır, boncukları bir çay tabağına döker, getirir ona geri verirdim. Ağabeyim de, yeni bir tespih dizdiğini sanır; bir işe yaramanın heyecanıyla, çenesindeki sarı tüyler titreyerek boncukları yeniden ipe geçirmeye koyulurdu.

Boncuklar birbirinin üstüne düşer dururdu. Saliha, eğer dantel örmüyorsa ders çalışır ya da fotoroman okurdu. Çetin salıncakta ağlar, uyur, altını kirletir, uyanırdı. Sabah olur, akşam olurdu. Hep aynı yün, sökülüp sökülüp yeniden örülürdü. Boncuklar aynı tespihin boncuklarıydı. Sabahlar ve akşamlar hep aynı günündü.

3

ADANIN ORTASINDAKİ GÖL

Yo, genellikle neşeliyimdir. Arada bir coşkum sınır tanımaz olur. Ama kimi zaman da hüzünleniveririm. Bunu sizden gizlemem olanaksız herhalde. İşte, itiraf ediyorum: Sevinçlerim de uçsuz, üzünçlerim de. Neyi tutmaya çalışsam elimden sıyrılıveriyor gibi. Acılar kadar güzelliklerin de yanılsamadan ibaret olduğunu düşünmeden edemiyorum. Emin değilim tabii, bir şeyden emin değilim! Vasfiye Yenge hep acılarından yakınır. O acıları duyduğunu biliyorum ama, gerçek olduklarından emin değilim. Bir yandan Boğaziçi'ndeki köşkü sayıklarken bir yandan Cavidan'ın başının etini yemeyi sürdürüyor sızlanarak. Her Kadir Gecesi, hayır, daha gündüzden, hastalanıp yatağa giriyormuş. İyiden iyiye ölüme hazırlar gibi kendini... Kadir Gecesi ölenlerin bütün günahlarının bağışlanacağına inanıyormuş. Ertesi sabah da, "Tüh, yine ölmemişim!" diye kalkıyormuş. Yıllardır böyle. Öldüğü yok bir türlü. Belki hiç ölmeyecek.

Bakın Güher Hanım; burayı ve sizi, Selim'le Tuncay'a bile anlatmadım. Bir yandan kendime kızıyorum. İnsan böyle şeyleri arkadaşlarıyla da paylaşmazsa... Onlara güvenmediğimden değil bu. Nedenini bilmiyorum. Anlatmak gelmedi içimden. İş için yayıncılarla görüşmeye giderken de bir şey söylemedim. Belki söylerdim ama, tepemi attırdılar. Hele Tuncay, dünyanın en önemli işini yaparmışçasına çekirdek yiyordu. Ben konuşmak istediğim sırada yüzüme değil, pis küllüğe bakıyordu. Vazgeçtim. Hem onların benden gizledikleri neler vardır kimbilir?

Otobüs kalabalık değildi. Öğle saatlerinde pek olmaz zaten. Pencere kenarında oturuyordum. Camın üstünde geriye doğru kayan yağmur damlalarına bakarak, nasıl bir maske takmam, nasıl bir sesle konuşmam gerektiğini düşünüyordum. Kafamın içinde provaya benzer bir şeyler yapmaya çalıştıkça sinirlerim gevşiyordu.

Dudaklarımın bükülmesine karşı koyamıyordum, bu da büsbütün gülünç geliyordu.

Otobüsten inip yokuş yukarı yürüdüm. Yağmur yanağımı kırbaçlıyor, paçamı ıslatıp bacağıma yapıştırıyordu. Sigara almak için bir dükkâna girdim, kasadaki sıranın kısalmasını bekledim. Önümde yaşlı bir kadınla torunu vardı. Yanlarındaki para yetişmeyince, aldıklarının bir bölümünü bırakmak zorunda kaldılar. Bu arada küçüğün gofreti de gitti. Bakkal yiyecekleri torbaya doldururken, "O kahveyi almasan olmaz mıydı sanki?" diye anneannesine kafa tutuyordu çocuk. Arayıp bulamadığım anlamın, bir fincan köpüklü kahve ya da çikolatalı gofret gibi sıradan bir şey olabileceğinden kuşkulandım.

Yağmur dinmişti. Kurşun renkli, karanlık canlı yeni yapıya girdim; yedinci kata çıktım. Kaçıncı gelişimdi, bilmem. Oturup yine bekledim.

Donuk bakışlı sekreter, yine masasının başındaydı. İlk görüşmemizde kendimle ilgili bilgileri yazmam için düz bir kâğıt tutuşturmuştu elime ve ertesi gün gelip yayın müdürüyle konuşmamı istemişti. Ertesi gün Müdür Bey toplantıda, sonraki gelişlerimde de dışardaydı. En azından donuk bakışlı sekreter öyle demişti. Bu sefer, sonunda bu sefer yerindeydi ama, ne yazık ki başı kalabalıktı adamın. Sekreter öyle diyordu.

Bekledim ve tuhaf bir imgeyle oyaladım kendimi: Kuşbakışı gördüğüm bir ada... Adanın ortasında bir göl, o gölde bir başka ada, onun ortasında bir başka göl, bir başka ada, bir başka göl ve en içteki adanın ortasındaki gölde olanca gücüyle kürek çekerek açık denizlere yol bulmaya çalışan bir sandalcı! Böyle bir fotoğraf çektiğimi düşledim.

Bulunduğum odaya birbirine benzeyen insanlar girip çıkıyordu. Aralarında konuşuyor, sigara içiyor, evrak çantalarını dizlerinin üstüne koyup bir süre oturuyor ya da sayısız yan kapıların birinde kayboluyorlardı. Kimse ayağını sürüklemiyor, kimse dans eder gibi coşkulu adımlar da atmıyordu.

Telefon çaldı. Sekreter bana bakarak, ama beni değil, arkamdaki çelik kitaplıkları görerek konuştu aygıta. "Hayır efendim, bizim yayınlarımız daha çok ansiklopedi ve benzeri türdeki... Öyle efendim, bir başka yayıneviyle görüşeceksiniz... Rica ederim... Size de..." Oturduğum yerden, çizmesinin koncuyla ekose etekliğinin yünlü kumaşı arasında kalan el genişliğinde bir bacak dilimi görü-

yordum: Naylon çorabın altında diri, pütürsüz, nerdeyse saydam. Gidip dokunmak istiyordum. Avcumu ağzıma bastırarak, dudaklarımdaki karıncalanmayı geçirmeye çalıştım.

Nerde olduğumu, nereye gittiğimi düşündüm. Akşama kadar bekleyip yine Müdür Bey'i göremeyecek miydim? Neden bütün kapılar kapanıyordu yüzüme? Cavidan'ın kapısı hep açıktı ama... Önerisini anımsamamla kafamın kuytularına itmem bir oldu.

Sekreter, kırmızı tırnaklı solgun elini telefonun üstünden çekmiyordu. İtfaiyeyi ya da polisi aramasını gerektirecek bir olayın patlak vermesini bekler gibiydi. Varlığımdan, sürekli kendisini gözlememden pek hoşlanmadığı belliydi.

Bu sefer talihim dönerdi belki. Neden olmasın? Müdür Bey az sonra başındakileri savıp beni içeri alır; günlerdir oyaladığı için kusura bakmamamı, bunca iş arasında bunaldığını söylerdi. Çaylarımızı içerken, yakında gerçekleştirecekleri büyük atılımı anlatırdı bana. Yayıncılık alanında benim gibi okumayı seven, yaratıcı, akıllı, sorgulayıcı ve –evet, bu yanımı özellikle överdi– hazır yanıtları kabullenmeyecek genç insanlara gereksinim duyduklarını, önemli sorumluluklar vermeyi düşündüklerini...

Sehpada duran gazetenin ön sayfasında, bir devlet dairesine alınacak on dört hademenin seçimi için stadyum tribünlerinde sınava sokulan bin yüz yirmi yedi kişinin toplu fotoğrafı vardı. Sayfaları dalgınca çevirdim. Küçük duyuruların 'Eleman Arayanlar' bölümündeki çerçeveli yazıda; bir reklâm şirketinin, filmlerde oynayacak tonton görünüşlü emekli bay ve bayanlar aradığı belirtiliyordu. İnsanın sevip benimsediği bir işte emekli oluncaya kadar çalışabilmesinin ne büyük mutluluk olduğunu düşündüm. Hele bunun sonunda, kendisine yeni bir uğraş sağlayacak tonton bir görünüş edindiyse!

Sekreter içeri geçebileceğini söyleyince, heyecanlanmadan yürümeye çalıştım. Girip kapıyı örttüm. Buradaki raflar, dışardakiler kadar tenha değildi. Bir yığın süslü cilt ve yaldızlı kitap kutusu diziliydi. Tek, kocaman bir bitki; bir kauçuk ağacı vardı köşede. Müdür Bey omzunun üstünden baktı bana, kavanoz kapağındaki sıvıya batırdığı pamukla etli yapraklardan birini silmeyi sürdürerek.

"Telefonda konuşmuştuk," dedim tutukça. "Zaten önceden her şeyi yazıp bırakmıştım." Adımı söyledim.

Başını salladı. "Ha, evet," diye mırıldandı.

Beni anımsadığına sevindim.

"Geç," dedi. "Otur bakalım." Senli benli konuşmasında yakınlıktan çok küçümseme sezdim. "Evet, senin için ne yapabiliriz?" Gülümsemekten çok ısırmaya hazırlanırcasına gerildi dudakları. Dişleri düzgün, kusursuzdu: Her biri aynı duygusuz notayı tınlatacak müziksiz piyano tuşları. "Demek bizimle çalışmak istiyorsun?.. Öğrenci misin?"

Bunları hep bildirdiğimi anlatmaya çalıştım.

Eliyle beni susturdu. Benim için iyi olanı benden iyi bilirmişçesine gülümseyerek masasına yerleşti. "Dinle," dedi. Geriye yaslanıp kulağını kaşıdı, sonra küçük parmağına baktı uzun uzun. "Sen ne okuyorsun delikanlı?"

Kendimi tanıtma fırsatı geçmişti elime. Kendimi ve bilimlerin anası arkeolojiyi... Neolitik ve Kalkolitik Çağlarda Anadolu'dan başlayarak İlk Tunç Çağını, Koloni Çağını, Hititleri, Frigleri, Urartuları öğrendiğimizi, yakında Mezopotamya ve Suriye'ye geçeceğimizi anlattım. Hızımı alamayıp arkeolojik malzemelerin neler olduğunu sıraladım. Taşınmaz, yani mimari kalıtlar ve sonra taşınabilir türden olanlar hakkında bilgi verdim. Seramiklerin, çanak çömleğin, silahların, giyeceklerin, ev eşyası ve süs takılarının önemini... Ağzı açık dinliyordu beni. Bunları inceleyerek, toplumsal ve ekonomik yorumlamalarla insan ilişkilerini ve başka kültürlerle olan alışverişleri ortaya çıkardığımızı, daha doğrusu bunların böylece ortaya çıkarıldığını öğrendiğimizi hep anlattım. "Çanak çömlek çok önemli!" diye bar bar bağırmamak için zor tutuyordum kendimi. En yetkin profesörlerimizden biri olan Tevfik Bey'in diline pelesenk ettiği "Protohistorik arkeoloji çanak çömlek demektir" sözünü aktarmakla yetindim.

Ses etmeden, dinleyişini anlattıklarıma hayran kaldığına yorduğum sırada uzun uzun esnedi, silkinip toparlandı, saatine baktı. "İlke olarak öğrencilerin bizimle çalışmasına karşı değiliz," dedi. "Ama tarih ansiklopedimiz için daha deneyimli..."

Ayrıca fotoğraftan biraz anladığımı ve bu yönümle de onlara yararlı olabileceğimi vurgulamaya çalıştım. Bana fırsat bırakmamak için konuşmasını hızlandırdı. "Seninle açık konuşayım delikanlı," dedi. Bütün boş lakırdıların bu girişle başladığını biliyordum artık. "Deneyimli kişiler arıyoruz biz. Hem bunların çoğunu da bulduk. Yayın kurulu yardımcılarımız tamam. Ama sağlam bir kefil gösterebilirsen... Kesin söz veremem ama, belki pazarlama bölümünde, evet orada, bir şeyler arayabiliriz." Durup ilk kez ger-

çek bir ilgiyle baktı yüzüme. "Rahatsız mısın?" dedi. "Rengin kül gibi."

"İyiyim," dedim. Değildim. "Bunları telefonda da söyleyebilirdi sekreteriniz," diye kekeledim. "Hatta ilk günden... Bu kaçıncı gelişim! Zamanının hiç değeri yok mu sizce? Kendinizi ne sanıyorsunuz?"

Bu sefer apaçık bir alayla gülümsedi. "Zamanının değeri neyse söyle, ödemeye çalışalım." Sesindeki, 'Biz her şeyin fiyatını biliriz' havasından nefret ettim. Karınca, beynimin çok tehlikeli bir bölgesine doğru yürüyordu yavaşça. "Buraya gelmesen ya kahvede pinekleyecektin, ya da... Her neyse... Bir yanlış anlaşılma oldu herhalde."

Ağır kristal küllüğü kenarından sıkıca kavrayıp bu anlayışsız, bu vurdumduymaz, bu hiç genç olmamış ve hiç yaşlanmayacak yaratığın gergin parlak derili alnına indirmek düşüncesi şimşek gibi çakarak içimdeki karanlığı kırmızıya boyadı. Kanım şakaklarımda hep aynı tempoyla, "Haksızlık, haksızlık..." diye zonkluyordu. Soluk alamıyordum. Yapabileceğim şey beni ürkütüyordu. Boş bir kafayı ceviz kabuğu gibi ortasından ikiye ayırmak hayatıma anlam katabilir miydi? Son gücümü kullanarak ayağa kalktım. "Ne kötü bir insansınız!" dedim bütün kinimi sesimde toplayarak.

Kahkaha atmayı denedi ama, sadece şapşalca açıldı ağzı. "Bana kötü diyene bakın!" diye söylendi. Davranışlarına tükürükle yapıştırılmış olan kibarlık kopup düşüvermişti birden. "Sen kim oluyorsun da..." Belli etmemeye çalışsa da derinden yaralanmıştı. Aklınca öç almak için: "Sen anormalsin oğlum," diye ekledi omuz silkerek, "Anormalsin!"

Susmadım. Bunca iş arasında bana zaman ayırmasına teşekkür edip yanından ayrılsam ve bir hafta boyunca anasına avradına sövsem daha mı mutlu olacağını sordum. Artık belirgin bir korkuyla bakıyordu yüzüme. Alışık olmadığı, nasıl başa çıkacağını bilmediği, yeteneklerini ve mesleki donanımını aşan bir durumla yüzyüzeydi.

"Anormal olan kendinizsiniz," dedim kibarca. "Bir taşeron vardı, tıpkı ona benziyorsunuz."

"Ne taşeronu? Neler saçmalıyorsun?" diye tısladı.

Babamın iki haftalık çalışmasının karşılığını vermeyip onu aylarca peşinde koşturan taşeronu anlattım. Sonunda babam onu bir kahvede sıkıştırmıştı. Taşeron da babamı açgözlülükle suçlamış,

bağırıp çağırmış, tehdit edildiği bahanesiyle yoldan geçenlerden yardım istenmişti.

"Bu zırvaları bana niye anlatıyorsun?" dedi Müdür Bey. Elini telefona uzattı. "Seni zorla mı attırayım buradan?"

"Tıpkı o taşeron gibisiniz!" diye üsteledim. "Tam yavuz hırsız."

"Tımarhaneliksin sen!" diye bağırdı. "Hemen git, yoksa..."

Kapıya yöneldiğimde susuverdi. Sesi dışardan duyulursa, özenli çabalarla oluşturduğu iyi yönetici imgesi zarar görebilirdi ne de olsa.

Asansörün 'Meşgul' ışığı yanıyordu, bekledim. İçimde herifin ağzının payını vermiş olmanın rahatlığı, yenmişlik duygusu falan yoktu hiç. Donuk alüminyum kapılar iki yana kaydığında üç genç çıktı asansörden. Giysileri ve çantaları birbirine benziyordu. Burada görülecek işleri vardı, buraya aittiler. Ben nereye aittim, onu düşündüm. Binlerce yıl öncesinden söz eden kitap sayfalarına mı? Benimle aynı amaçları paylaşan birilerine katılmak, onların arasında olmak için derinden bir istek duyuyordum. Duvarlara slogan yazan umutsuzlarla birlikte dolaştığım, neler getireceğini bilmediğim bir geleceğe koşmaya hazır olduğum günlerdeki gibi tıpkı... Kupkuru dersliklerin, uğultulu kafeteryaların, dumanlı kahvehanelerin sıcaklığı bile gözümde değerlendi o an. Okul hiç bitmese daha iyiydi belki. Orada, gelip geçici de olsa, ortak görüntülü amaçlar vardı. Alçalmakta asansörle yarıştım: Direnmenin yararı neydi? Acaba gidip Cavidan'la konuşsa mıydım? Önerisini düşündüğümü ve... Sonra kendime kızdım, yüzümü görmemek için kapıya döndüm iyice.

Aynalı hücre durunca, ıslak ve yarı karanlık bir kış gününe kaçtım. Acımasız beton saldırısından nasılsa kurtulabilmiş yalnızlık dolu bir çam ağacı yükseliyordu iş hanının köşesinde. Bin iğnesinin ucunda, düşmemeye çabalayan bin yağmur damlası vardı.

Evet, bir zamanlar başımın derde girmesine ramak kalmıştı. Anarşinin iyice kanatlandığı o korkunç günlerde ben de... Liseyi yeni bitirmiş, hayır, henüz bitirmemiştim. Ama şimdi bunları anlatmak istemiyorum Güher Hanım. Az önce sıramı beklerken... Salonda o tuhaf insanlarla birlikte oturmuş bekliyordum işte. Kadının biri adresini verdi bana. Durup dururken değil. Önce, tanık olduğu bir olayı anlattı. Büyücek bir mağazanın görevlileri, biri genç biri yaşlı iki kadını, bir çift kırmızı çocuk çorabı çaldıkları gerekçesiyle yakalamışlar. Polis gelmiş, ortalık karışmış. Az önce ta-

nıştığım bu kadın, mağaza görevlilerinden birine yanaşıp, "Yürekten kutlarım sizi!" demiş. "İyi iş başardınız." Adam da, uzatılan eli sıkacakken, kendisiyle dalga geçildiğini anlamış. Sonra bu kadın, adını vermeyeyim, belki tanıyorsunuzdur, çorabın parasını ödemeyi önermiş ama, yine de o ikisini –ana kız ya da gelin kaynana olmalılar– bırakmaya yanaşmamışlar. Bana bunları anlatırken çok öfkeliydi. "Devir ne kötü!" deyip duruyordu. "Çocuklarına çorap alacak paraları bile olmayan bu insancıklar ne yapsın?" diyordu. Düşündüm; gerçekten de kötü zamanlar yaşıyoruz... "Yaşlısını bilmem ama, genci belki kendini satabilir," diye mırıldandım. Kadın önce bana da kızdı, sonra gülümsedi. "Ne tuhaf çocuksun!" dedi. Susup oturduk biraz. Durup dururken, buraya evlerine temizliğe gelen kadını getirdiğini, kendisinin herhangi bir ruhsal sorunu bulunmadığını; zaten bulunsa bile, özel ruh hekimlerine verecek kadar parası varken herhalde buraya başvurması gerekmeyeceğini söyledi. Bunun üzerine ben de buraya kendimden çok başkalarının sorunları yüzünden geldiğimi, her yanı çılgınlar sardığı için çıldırmaktan korktuğumu açıkladım. Yine güldü. Çantasından kâğıt çıkarıp adresini yazdı, beni çay içmeye çağırdı. Çok güzel peynirli poğaça yaptığını söyledi. Gider miyim, bilmiyorum.

Hayır, hayır... O kadar da değil. Yani rüzgârın önüne katılıp sürüklendiğimi sanmıyorum. Bir kez okulu bitirmek niyetindeyim. Ardından askerlik falan gündeme gelecek tabii. Sanırım benimki kısa dönemli olur. Ordunun kaçık arkeologlara fazla gereksinimi yoktur herhalde. Sonra... Bizim okulu bitirenlerin çoğu bankacı olur. Hayır, şaka değil, istatistikler böyle. Bir ara liselerde sanat tarihi öğretmenliği yapanlar da çokmuş.

Öğretmen de olmak istemiyorum, bankacı da... Ah, hele bankacılık! Kendimi yaratıcı bir insan olarak görmek isterim. Para konuları tüylerimi diken diken ediyor. Belki bende bir eksiklik var; bir itici güç eksik belki. İnsanların çılgınca koşup durmalarını anlamıyorum. Para, saygınlık, başkalarına hükmetme çabası; hepsi saçma görünüyor gözüme. Başka insanları etkilemeyi ben de isterim elbet. Ama ondan ötesine aklım ermiyor. Ne yaparsa yapsın bitiremeyeceği kadar çok parası olan biri daha fazlasını neden ister? Sizce, anormal olduğum konusunda haklı mı o ansiklopedici, Güher Hanım? Gülmeden söyleyin.

Okulu çok da fazla önemsememi beklemeyin. Zaten dört elle sarılanlar için bile bu alanda çalışmak kolay değil. Çok sınırlı sayı-

da mezun, müzeler örgütünde araştırma görevlisi ya da asistan falan olabiliyor. Yani memurluk yapıyor. Akademik çalışma yapmaksa bir düş. Dört beş yılda bir kişinin eline bu fırsat ya geçer, ya geçmez. Ama dediğim gibi, diploma diplomadır. Sanki başka fakülteleri bitirenler...

Beni ruhbilimsel kitaplardan çıkma, ya da oralara girebilecek bir paragraf olarak görmekten vazgeçemiyorsunuz. Hayır işte, hayır! Her şeyi hafife almıyorum. Herkese küskün de değilim. Annemi severim. Ablamı, kardeşimi... Saplantılarına karşın babamı bile biraz seviyorum. Fikret Dayını da severdim. Çocukken onu örnek alırdım kendime. Ama sonradan çok değişti. Onun gibi, bir şeyi umursamadan, düşünmekten kaçarak yaşayan biri... Neden yargılamayayım? Sırf yüreğimizle kimseyi sevebilir miyiz?.. Ben sevemem! Böyleyim, ne yapabilirim?..

O aptal suratlı ansiklopedicinin yanından ayrıldıktan sonra bir tost alıp yedim. Cebimde bir paket sigara parası ya var, ya yoktu. Cavidan'a telefon ettim. "Kimi aradınız?" diye sordu soğukça. "Ben Ali," dedim. "Öyle birini tanımıyorum!" diye kestirip attı. Hâlâ bana kızgın olup olmadığını sordum. İşi varmış, onu oyalamamalıymışım. Ben onun işini bilirim. Eğer tıkınmakla meşgul değilse ya kâğıtlarla fal açıyordur, ya da videoda... Neyse... "Bana bir söyleyeceğin varsa, telefonu bırak, buraya gelip erkek gibi yüzüme karşı söyle!" diye kafa tuttu. Niyetim buydu zaten. "Hadi, bekliyorum," dedi, sonunda aklımın başıma gelmiş olacağını umarak.

Yine borç istemeye geldiğimi anlayınca beni kesecekti ama, başka çarem kalmamıştı. Son paramı dolmuşa verdim. Bu iyiydi, çünkü oradan eli boş ayrılamazdım artık.

Göğün zor göründüğü bir sokakta oturuyorlar. Halıcı Dayı'nın ölümünden sonra, köşkün satışından eline geçen paranın birazıyla bu daireyi almıştı Cavidan. En üst kat. Paranın gerisini bankerlere kaptırdı. Kızı Perihan bir mimarla birlikte yaşamak için Ankara'ya gittiğinden beri Cavidan yalnız oturuyor sayılır. Vasfiye Yenge var yanında tabii, annesi; ama olmasa daha iyi.

Kapıyı sabahlıkla açtı bana. Zaten giyinmesi için bir neden yok ki! İnsan içine çıkmayı pek sevmez. Asansörün çalışmadığı günler bir yere gitmeyi hayal bile edemez. Aşağı inse, o kilolarla yeniden yukarı çıkması olanaksız.

"Hoşgeldin" bile demeden, işe ne zaman başlayacağımı sordu. Vasfiye Yenge'nin iskeleti başköşede oturuyordu. Elini öptüm, ba-

şımı okşadı. "Tanıdım seni!" dedi kurnazca. "Sen Fahriye'nin küçüğüsün."

"Hayır anne," diye düzeltti Cavidan. "O dediğin Fikret! Hani babamla birlikte kaza geçiren... Buysa Ali! Neriman'ın oğlu, Fahriye Halamın da torunu."

"Karışık işler," diye omuz silkti Vasfiye Yenge. Sonra midesinin ağrıdığından yakındı.

"Damlanı getireyim mi?" dedi Cavidan. Vasfiye Yenge, "Ne faydası olacak ki?" diye surat astı. "Zaten sırtım da çok kötü!" Elimi tutup dizine koydu, eklemi güçlükle oynatıp kıtırtıları dinletti bana. "Kalçam da tıpkı böyle işte..." dedi. "Çaresi yokmuş. Ölene kadar çekecekmişim. Doktorlara sırf bunları söylesinler diye para veriyoruz sanki!"

Cavidan aç olup olmadığımı sordu. Belki acıyıp bir şeyler koyar önüme diye, bir tost yediğimi söyledim. "Öyleyse kahve yapayım," dedi umursamadan. "Türk kahvesi mi, yoksa..." Hemen, "Türk kahvesi istiyorum," diye atıldım. "Falıma da bakarsın." Fal sözünü duyunca gözleri parladı, bana daha dostça baktı. O mutfağa gitti, Vasfiye Yenge de cızırtılı bir plak gibi sızılarından yakınmayı sürdürdü.

Salondaki her şey tozluydu. Kristal avizeler, gösterişli koltuklar, sehpalar ve biblolar görünür bir kir tabakasıyla kaplıydı. Video aygıtının üstünde yağlı parmak izleri vardı. Başımı yana eğerek, yerde sayfaları ayrık duran kitabın kapağındaki "Altıncı Duyu: Bilinmeyenin Anahtarı" yazısını okudum. Fiziğiyle herkesinkinden birkaç kat daha fazla yer kaplayan Cavidan gibi birinin fizik ötesine duyduğu merak, şimdi eskisinden de tuhaf geliyor insana.

Kahveyi elime tutuştururken, at cambazlarının elinde oyuncak olduğundan yakındı. Mağaza onun, sermaye onundu; para başkalarının cebine giriyordu. "Satsana mağazayı," dedim, beni duymadı bile. İşin başına güvenilir birini geçiremediğinden yakındı. "Hadi, hadi, içtiğini biliyorum," diyerek zorla sigara verdi bana. "O besleme Nergis'in hırsız kocası defolup gittiğinden beri, kimbilir kaç kişi daha soymuştur beni!" diye söylendi.

"Gözüm ağrıyor!" diye bağırdı Vasfiye Yenge. Kalın mercekli gözlüğünü çıkarıp gözlerini ovuşturdu. "O ameliyattan sonra bir türlü düzelemedim."

Mağazayı satıp parayı bankaya yatırmasını yeniden önerdiğimde; "Faiz işinden yeterince ağzım yandı," dedi Cavidan. "Gerçi

bankalar bankerlere benzemez ama, yine de para durduğu yerde eriyor. Aslında bu halı işi kazançlı. Çoğunu hırsızlar tırtıklarken bile bayağı para getiriyor. İnadı bırakıp bir ucundan da sen tutsan..."

Vasfiye Yenge bacağına çivilerin saplandığından, hayatın yaşlılıkta çok zor olduğundan, yüreğinin de sıkıştığından yakındı.

Cavidan, "Bir şeyin yok anne; daha geçen ay elektro çektirdik," diye söylendi. Sonra bana dönüp; "Kabul etmemen aptallık!" diye çıkıştı. "Adam gibi kazanıp adam gibi yaşarsın."

"Okul ne olacak?" diye sordum.

"Saçmalama! Arkeolojiymiş!.. Toz toprak eşelemek, böcek pislikleri arasından çanak çömlek parçaları ayıklamak çok mu çekici?"

"Bilmem," dedim. "Daha kazıya gitmek kısmet olmadı."

Vasfiye Yenge uykuda gibi konuşuyordu:

"Düşük tansiyonun zararı olmazmış! Laf!.. Hem kimin tansiyonu düşük? Bal gibi yüksek benimki!"

Ben zaten halı ticaretinin benim kıvırabileceğim bir iş olmadığını söyledim. Cavidan mağazada önceden birkaç ay çalıştığımı ve işin büsbütün yabancısı olmadığımı anımsattı. Vasfiye Yenge tansiyonu yüksek olmasa kulaklarının zonklamayacağından, şakaklarına çekiçler inmeyeceğinden dem vurdu.

Ben, "Tamam da, o yıl üniversiteye giremcmiştim," dedim. "Boşta gezeceğime hiç değilse... Hem başka yerlerde de çalıştım, hepsinden boyunun ölçüsünü aldım. Beceriksizin tekiyim."

Cavidan fincanımı kapatmamı istedi. "Dinle..." dedi sonra. "Gelèceğini düşün. Hayatının bir anda değişebileceğini düşün."

Vasfiye Yenge, "Acılardan başka ne var sanki hayatımda?" diye mızırdandı. "Takma dişlerim bile ağrıyor."

Biz bu anlamlı söyleşiyi sürdürürken kapının zili çaldı, Cavidan bakmaya gitti.

"Kapıcıysa ıhlamur da aldır," diye seslendi Vasfiye Yenge. Sonra safra kesesinden başlayıp ayağının mayasılına kadar bin türlü şeyden yakındı. Boğulacak gibi oldum. Pencerenin yanına çağırdım onu. Kalkmakta güçlük çektiğini görünce, koluna girip kendim yürüttüm. "Bak," dedim. "Şuradan aşağı bir bak. Herhalde yirmi metreden az değildir. İnsan düştü mü, ne olduğunu bile anlamadan..."

"Bacaklarım ağrıyor," diye sızlandı. "Beni yerime götür oğlum."

Sahiden bu kadar acı çekip çekmediğini sordum.

"Hayatım ebedi bir ıstırap," dedi.

En yumuşak sesimle, isterse atlaması için pencereyi açabileceğimi, o zaman bir şeyinin kalmayacağını, atlamasına yardım da edebileceğimi söyledim.

Yangın çıkmışçasına irkildi. Tavşan gibi sekerek yanımdan kaçtı, koltuğuna döndü. Cavidan gelir gelmez de, "Bu deli oğlan beni camdan atmaya kalktı!" diye ganımazladı.

"Ne?" diye haykırdı Cavidan.

Ben: "Atmaya falan kalkmadım. Neden yapayım böyle bir şeyi?"

Cavidan: "Anne! Nereden çıkarıyorsun şimdi..."

Vasfiye Yenge: "Bal gibi de atacaktı!"

Ben: "Sadece pencereyi açacaktım. Eğer isterse kendisi..."

Cavidan: "Sana şaka yaptı herhalde anne."

Vasfiye Yenge: "Bu yaşımda şaka nedir bilmez miyim? Zalimliğin şakası mı olurmuş? Hain domuz!.."

Gözlerini bana dikip düşmanca bakmayı sürdürdü. Ama ağrılarından yakınmayı da kesti.

Fincanıma açıp uzun uzun inceledi Cavidan. Yüreğin kabardığını, beni üzen bir şey olduğunu, iyiliğimi isteyen bir kadın gördüğünü ve üç zaman, evet, üç zaman sonra bütün sıkıntılarını yenip feraha çıkacağımı söyledi. Bana biraz borç verip veremeyeceğini sordum. "Borç falan veremem!" deyip fincanı bıraktı elinden. "Daha önce aldıklarını ödedin mi ki?.." İlerde hepsini birden ödeyeceğime söz verdim. Öfkeyle ayağa kalkıp kollarını iki yana açtı, pembe sabahlığıyla bütün odayı doldurdu. "Ben sana adam gibi bir iş öneriyorum, sense dilenciliği yeğliyorsun."

Ben: "İşe hayır diyen mi var?"

Cavidan: "Ne demek bu?"

Ben: "Elbet çalışmak isterim. Ama asıl istediğim..."

Cavidan: "Neymiş asıl istediğin? Fotoğraf çekmek mi?.. Önce para kazan, sonra istediğinden iyilerini çekersin. Kocanı olacak herif de meraklıydı fotoğrafa, sergi bile açmıştı ama, bunu meslek sayacak kadar deli değildi."

Adamın deli olmadığını biliyorum. Başına gelecekleri kestirmiş olmalı ki, Cavidan'ı daha Perihan kucağındayken terk etmiş.

Bir gece, tozlu fotoğraf dergilerinin arasında, Cavidan'ın kocasının çektiği bazı fotoğrafları bulmuştum. Yıllar önceydi bu, köşkte geçirdiğim o yaz... Aynı gece... Aynı gece Cavidan'ı da gördüm. O zamanlar şimdiki kadar şişman değildi. Hırsızlama tanık olduğum o yalnızlık dolu gece görüntüsünü geri getirip fotoğraflayabilsem... Uzun hikâye... Cavidan fotoğraf konusunu açınca, kocasının hiç onun resmini çekip çekmediğini sordum fırsatı kaçırmayıp. Sorumu olağan karşıladı. "Benim resmimi mi?" dedi. "Tabii. Hepimizi çekerdi."

Ben: "Aile fotoğraflarını falan demiyorum. Yani, bir model gibi poz verdiğin oldu mu ona?"

Cavidan, kıkır kıkır gülerek: "Hadi canım! Benden böyle bir şey istemedi hiç. Zaten istese de yapmazdım. Bana göre değil. Hah! Sergilerde ya da dergi sayfalarında boy göstermek... kendimi millete teşhir mi edecektim?"

Ben: "Artık gideyim. Şu mağaza işini ciddi ciddi düşünmek istiyorum ama..."

Cavidan: "Aması ne?"

Ben: "Aklım başka yerdeyken..."

Cavidan: "Aklın nerdeymiş ki?"

Ben, omuz silkerek: "Ne bileyim, ıvır zıvır konular... Kendime bir gömlek alamıyorum. Pabuçlarım da iyice eskidi. İnsan içine çıkacak kılığım yokken nasıl doğru dürüst düşünebilirim?"

Cavidan: "Enayi yerine konmaktan hoşlanmam! Artık sana borç falan da vermem, bilmiş ol!"

Ben: "Tamam. Artık gideyim."

Ağır gövdesiyle doğruldu. Sedef kakmalı eski etajere gidip üst çekmeceyi çekti, peçetelerin altından çıkardığı parayı avucundan yuvarladı. "Kendini kurnaz sanıyorsun, değil mi?" dedi. "Borç olarak vermiyorum, çünkü nasıl olsa geri alamam. Bunu bir yakınının son armağanı say."

Elimi uzattım, parayı kaçırdı. "Kulağını iyi aç! Bundan sonra metelik koparamazsın benden. Ama dediğime gelir de..."

"Düşüneceğim," dedim. Parayı hak etmiş olmak için, "Turistleri mağazaya çekmeye bak," diye akıl verdim. "Hepsi Nuriosmaniye'ye ya da Kapalıçarşı'ya gidiyor. Birkaç rehberle anlaşıp işleri hızlandırabilirsin. Asıl para turistlerde."

"Gördün mü?" dedi coşkuyla. "Sen bu işlerden anlıyorsun!" Kafamı kullanmamı söyleyerek anneme selam yolladı beni uğur-

larken. Vasfiye Yenge de arkamdan, "Bir daha buraya gelme sakın, uğursuz!" diye bar bar bağırdı.

Başkalarından para sızdırma alışkanlığım yok aslında. Çok zor durumda kalmadıkça... Yani, çoğu zaman kendi başımın çaresine bakabilirim. Aptal olmadığımı biliyorum ama, bunlar küçük kurnazlıklar. Önce günlük yaşamı sürdürebilmek gerekli. İnsan günün birinde önemli işler başarmayı düşlüyorsa... Sorun biraz da burada Güher Hanım. Tam olarak kendim de bilmiyorum. Yalnızca bir sezi, içimde belli belirsiz duyduğum bir güç, damarlarımda akan sarhoş edici bir... Hoş hepsi kuruntu belki. Bana böyle sorular sormayın! Sizden yanıt istiyorum ben! Yoksa ne diye her hafta kalkıp buralara... Sesimi yükseltmiyorum!.. Özür dilerim, belki de yükseltmişimdir, farkında değilim...

Unutmadan, sizin için yazdığım yeni sayfaları vereyim... Sahi, öncekilerde dişe dokunur bir şey buldunuz mu? Hayır, söylemeyin. Bilmek istemiyorum. Alın bunları da, okuyun ya da atın. Ben gidiyorum... Evet, sıkıldım ve gitmek istiyorum!

4

KENDİNİ YİYEN AHTAPOT

Kabul günlerinde, annemin deyişiyle, denetleme kurulu gibi gelirdi konuklar. İçlerinden, örgü yumaklarını ellerinden kaçırmış gibi kanepenin altına yuvarlayıp gözden ırak yerlerin tozuna bakanlar bile çıkardı. Bir gün önceden başlanıp her yan uzun uzadıya süpürülürdü bu yüzden. Camlar silinir, tozlar alınır, tahtalar ovulurdu. Çörekler kurabiyeler hazırlanır, koltukların örtüleri gerilir, köşe yastıkları tokatlanıp kabartılırdı.

Okuldan yeni dönmüştüm, dün gibi anımsıyorum. Mutfak masasının bir köşesinde peynir ekmek yerken, annemle Saliha'yı izliyor, birkaç saat sonra eve dolacak olan aç ve geveze kadınlarla çocuklarının, görünürdeki her şeyi yiyip içeceklerini ve ortalığın altını üstüne getireceklerini bile bile çırpınmalarına üzülüyordum. Temiz çay bardaklarını yeniden yıkayıp kuruluyorlar, tepsiye diziyorlardı. Daralmış basma giysinin ezip yassılttığı göğüsleriyle gülünç görünen Saliha Ablam, bardaklardan birini düşürüp kırınca, annem söylenmeye başladı. Saliha onu bir süre sessizce dinledi. Ama çıkışmaların sonu gelmeyince tepesi attı. Pazardan alınma üç kuruşluk bir bardak kırıldı diye dünyanın sonunun gelmediğini haykırdı. Annem de büsbütün kızdı. Onun dikkatsizliğinden, umursamazlığından ve böyle saygısızca konuşmasından bıktığını, giderek her şeyden ve hepimizden bıktığını söyledi. Sonra birden pişmanlıkla titredi sesi ve bambaşka çıkmaya başladı. Bütün suç kendisindeydi. Hepimizin hayatını zehir eden oydu. Kırıkları topluyor ve sayıklar gibi konuşuyordu artık: Doğruydu, kendisi Saliha'nın yaşındayken anneannem de onunla pek yakından ilgilenmemişti ama, o cahil bir kadıncağızdı. Annemse az çok kitap okur, perşembe geceleri radyo tiyatrosunu kaçırmazdı. Hem bu zamanda insanın öğrenebilmesi için üniversiteler bitirmesi gerekmiyordu ki! Sırf gazetelerde bile ne yararlı bilgiler çıkıyordu! Zavallı kızının

dertlerine ortak olacağına, değersiz bir bardak için kalbini kırıyordu.

Her şeyin suçlusunun kendisi olduğunu tekrar tekrar bağırdı. Benim sıskalığımın, küçük Çetin'in zırt pırt üşütmesinin, babamın sinir küpü olmasının günahı kendisinindi. Derin soluklar alıyor, ağlamamaya çalışıyor ve ne kötü, ne aptal bir anne olduğunu, babamıza da iyi bir eş olamadığını, her şeyi yüzüne gözüne bulaştırdığını anlatıyordu.

Cemal içerden seslendi o sırada. Boncuklar bitmişti. Çişi de vardı.

Her şeyin bu hasta çocukcağız yüzünden olabileceğini mırıldandı annem. Öyle çok zamanını alıyor, onu öyle yoruyordu ki! Sonra yine kızdı kendine. Böyle bahaneler aramakla günaha girdiğini söyledi. Çevresindekilerin mutluluğu için daha çok çabalamalıydı. Çok şükür dizleri tutuyordu henüz. Babamız az mı yoruluyordu sanki? Annemle aynı üzüntüleri çektiğinden başka, bir de bütün gün dışarda kimbilir nelerle uğraşıyor, ekmek parası uğruna kimbilir kimlerin ağız kokusuna katlanıyordu! Eve geldiğinde yorgun ve asık bir surat değil, güler yüz görmek hakkı değil miydi? Annem ona bir iki tatlı söz söylese, o da bize bağırıp çağırmak yerine daha sevecen davranmaz mıydı?

Birden dinginleşiverdi. Kendisine dayanma gücü ve akıl vermesi için Allah'a yalvardı. Saliha'nın yanına gidip beline sarıldı. Söylediği kırıcı sözler için özür diledi, onu yanağından öptü. Zavallı Saliha öyle şaşırdı ki, bir bardak daha kırdı.

Bunalım yatışmıştı. Ama hepimiz biliyorduk: Saatler geçip günün torbası bıktırıcı olaylarla doldukça, söylediklerini yine unutacaktı annem.

Önceleri, yani zaman henüz akmaya başlamamışken, Keriman Teyzem de gelirdi annemin kabul günlerine, O sıralar anneannemin dizinin dibinden ayrılmayan, sessiz gülümsemesiyle kısmet bekleyen bir genç kızdı. Dikiş kursuna başladıktan sonra hızla değişti. Sülalemizin kadınları elbet çalışacak değildi ama, evde konu komşuya parasıyla bir iki etek bluz dikmesinde sakınca olmadığını kabul ettirmişti anneanneme. Aylar sonra gördüğümde bambaşka bir insan olmuştu. Tırnakları kiremit rengi boyalıydı. Boynunda vişneçürüğü bir eşarp vardı. Güzel kokuyor, o yüksek tabanlı çirkin pabuçlardan giyiyordu. Beni öptüğünde, koyu rujunun izi çıktı yanağıma. Annem bunca süse nasıl para yetiştirdiğini sorunca, an-

neannem, Keriman'ın sırtındakileri kendi eliyle dikerek ucuza çıkardığı yolunda gevşek bir açıklama geveledi. Sonra, küçük kızı yan odaya geçtiği sırada heyecanla fısıldadı: Kendi aklı da ermiyordu Keriman'a. Ayrıca, Fikret de bir şeylerden pireleniyor olmalıydı; çünkü bir iki kez, dikiş kursuna gitmek için evden çıkan ablasını izlemişti.

Sokağın çekiciliğine direnip evde kalır ve dinlediğimi belli etmeden dinlersem, kabul günlerinde her şeyi duyabilirdim. Kadınlar birbirlerine hatır sorarlar, sonra bir yolunu bulup sözü kendilerine getirirler, varlarını yoklarını anlatırlar, durmadan bir şeylerden yakınır ya da bir şeylere şükrederlerdi.

Kaçınılmaz konulardan biri Cemal'di. Onun benden sadece iki yaş büyük olduğuna inanamazlardı. Sesinin kalın kalın çıktığını, en az on sekizinde gösterdiğini söylerlerdi şaşkınlıkla. Cemal'i bir de çıplak görebilseler, herhalde gözleri yuvalarından uğrayacaktı. Annem, kadınlara Cemal'in çabuk gelişmesinin de hastalığının bir sonucu olduğunu açıklar, çaylarına kaç şeker alacaklarını sorup konuyu değiştirmeye çalışırdı.

Hocaya okutmaktan muska yazdırmaya, kırk buğdaya kırk yasin okuyup kırk cuma çocukla birlikte yüksekçe bir yere çıkıp öğle ezanını duyar duymaz buğdayı bir kovuğa koymaya kadar uzanan yüzlerce çare sayılıp dökülürdü. Kimileri de zavallıcığın başına bu halin neden geldiğini saptamak isterdi. Annem bulaşık suyunu destursuz mu dökmüştü? Kandil Gecesi mi gebe kalmıştı?

Durumun bunlarla ilgisi olmadığını anlatmak için yırtınırdı kadıncağız. Menenjitin romatizma ya da verem gibi bir hastalık olduğunu ve herkesin başına gelebileceğini söylediğinde, "Allah saklasın!" çığlıkları yükselirdi. Zaman zaman sabrına çok şaştığım annem, doktorların yapılabilecek her şeyi yaptıklarını, elden başka bir şey gelmediğini, insanın çok parası olsa belki umudunun da olabileceğini söylerdi. Anneannem, mesele paraysa Halıcı Rahmi Dayı'dan yardım isteyebileceğimizi hatırlatırdı. Halıcı Dayı'nın kendi sıkıntılarının kendine yettiğini mırıldanırdı annem ama, asıl neden bu değildi. Babamın Halıcı Dayı'dan boğazını kesseler yardım istemeyeceğini bilirdik: Koca pintinin önünde küçülmektense, valiye çıkmayı yeğlediği gerçekti.

Unutulmaz bir gündü o. Babam beyaz gömlek giyip boyunbağı takmış, Cemal'i yanına alıp erkenden gitmişti. Bütün gün beklediklerı halde Vali Bey'i değil, ancak özel kalem müdürünü görebil-

mişlerdi. Eve döndüklerinde Cemal'in ela gözlerinde değişik geçen günün sevinci yansıyordu. Babamın koltuğunun altında da, iyi niyetli kalem müdürünün bir şey yapmış olmak için verdiği kocaman bir kitap vardı: 1973 İstanbul İl Yıllığı. Her birimiz kitaptaki krokilere, ilçe haritalarına, cami ve çeşme resimlerine birçok kez baktık. Cemal'in sağlığı kötüleşmeyi sürdürdü.

Çatlak sesli bir yaşlı kadın, annemin kabul günlerinin demirbaş konuklarındandı. Cemal'e kurşun dökmek için öyle çok üstelemişti ki, annem sonunda bir gün razı oldu. Kadın besmelelerle kepçeyi boşaltırken ayaklanıverdi Cemal. Erimiş kurşunun çoğu cazırtılarla tastaki suya döküldü, birazı da kadının kendi eline. Herkes yanığa ne sürüleceğini tartışırken, beriki herhalde kendisine nazar değdiğini ve hemen gidip kurşun döktüreceğini söyledi.

Yaşlı kadının öyküleri boldu. Bir defasında, 1960 İhtilâli sonrası olmalı, kekeme bir kıza kurşun dökmekten dönerken, kötü evlerden baskınla toplanan kadınların bindirildiği askeri otobüse binmişti yanlışlıkla. Bedava taşıt bulmanın sevinci kursağında kalmış, soluğu bir başgediklinin karşısında almıştı. Yaşından başından utanması yolunda bir yığın azar işittikten sonra, fahişe olmadığını, tek suçunun kurşun dökmek ve belki biraz da bedavacılığı sevmek olduğunu zar zor anlatabilmişti. Bu sefer de kurşun döktüğü için yemişti zılgıtı: Unutmamalıydı ki, ihtilâl biraz da böyle safsataları ortadan kaldırmak için yapılmıştı. Ama iyi bir insandı gedikli, onu ciple evine kadar bırakmıştı. Sonradan bir gün yine çıkagelmişti de, üniformasıyla kadıncağızın yüreğini hoplatmıştı. Neyse ki bütün istediği, hasta anacığına kurşun döktürmekti.

Annem, ezbere bildiği bu öyküyü her dinleyişinde, gözlerinden yaşlar gelerek gülerdi. O yaşlı kadının hayatının anlamı, kurşun dökmesinde falan değil, mutsuz ev kadınlarını neşelendirebilmesinde yatıyordu herhalde. Bir seferinde gitmeye hazırlanırken benim sofada Cemal'in resmini yaptığımı görmüş, "Bununla uğraşacağına zavallının iyileşmesi için dua et!" demişti. "Zaten maymun gibi çizmişsin ağabeyini."

Yine herkesi güldürmüştü ama, haksızdı. Cemal mutluydu bana poz verirken, bu da yetmişti resmi sevmeme. Akşam, Cemal ve Saliha yattıktan sonra çahşmayı sürdürdüm. Masanın öbür yanında çalar saati onarmaya çalışan babam beni fark edip yatağa yollamasın diye, iskemlemde büzülüyordum.

Suluboya takımını badana boya işlerini yaptığı evlerin birinden vermişlerdi babama. Yeniyken herhalde çok gösterişliydi ama, benim elime ulaştığında otuz altı renginden çoğunun dibi çıkmıştı. Resmi, bir banka afişinin arka yüzüne yapıyordum. Bunlardan bir yığın getirmişti babam. Bir tanesini de, annemin kıyameti koparmasına aldırmadan, oturma odasına asmıştı. Afişteki para destelerinden çok daha fazlası bizim olacaktı günün birinde. Bunu, inanarak söylüyordu. Hayallerinin sonu gelmezdi. Kâh müteahhitliğe başlamaktan dem vururdu, kâh dedesinin Arnavutluk'taki mallarının peşine düşmekten. Durmadan piyango bileti alır, bir şey kazanamazdı.

Resmin güzel olmasını istiyordum. Ben uğraştıkça daha çok ıslanan kâğıt, fırçanın altında büsbütün dalgalanıp kabarıyordu. Mırıldanır gibi, Cemal'in neden hasta olduğunu sordum. Yani neden başka biri değil de o böyleydi? Günahı neydi? Neyi yanlış yapmıştı?

Annem kaçamak bir bakış fırlattı babama. Hastalanmak için günah işlemenin şart olmadığını, almyazısına karşı gelinemeyeceğini, artık o resmi bırakıp yatmamı, vaktin çok geç olduğunu mırıldandı.

Saatin kaç olduğunu bilmiyordum. Babamın elindeki bir yediyi, bir yarımı gösteriyordu. Allah'ın, başımıza gelecekleri hep önceden yazıp yazmadığını sordum. Annem iyice ürkerek böyle şeylere henüz aklımın ermeyeceğini söyledi. Bir yandan da, divana örtüleri sererek yatağımı hazırlıyordu. İyiliğin de kötülüğün de Allah'tan geldiğini, kullara düşenin boyun eğmek olduğunu anlatmaya çalıştı. Helaya gidip geldikten sonra, Allah ne yapacağımızı ve ne olacağımızı baştan belirliyorsa, bazı şeyleri yapmamızın neden günah olduğunu sordum.

"Elinin köründen!" diye kükredi babam. Sesinin şiddetiyle, incecik bir tele bağlı minik bir dişli fırladı saatin içinden. Tepesini attırmayı bırakıp zıbarmalı ve böyle şeyleri çok merak ediyorsam, yatar kanepenin sürgülü gözündeki kitapları alıp okumalıydım. Burada, annemin örgü şişleri ve Fikret Dayımdan ödünç aldığı birkaç romanla birlikte Namaz Hocası, Mızraklı İlmihal ve Müslüman Çocuğun Rehberi gibi kitaplar dururdu. Bununla kalmayıp, beni camide açılan Kur'an kursuna göndereceğini söyledi babam.

İkisi bir süre daha oturdular. Babamın onarmaya çalıştığı saat, gerçek bir saatçi elinde bile düzelemeyecek kadar bozulduktan

sonra odalarına gittiler. Babamın boğuk homurtularını ve ona karşı koyan annemin çıkardığı öfkeli sesleri dinleyerek, uzun süre uyanık yattım. Yorganı tepeme çekip, başıma açtığım işi düşündüm. Kur'an kursuna gitmek istemiyordum.

Camideki kurs için öngörülen sayının aşıldığını öğrendik. Ancak bir sonraki dönemde katılabilirdim. Sevinmeme kalmadan, Fikriye Hanım bulundu. Her gün okuldan sonra, yüksek tansiyonu nedeniyle bolca sarmısak yiyen ve soluğuyla burnumu sızlatan bu kadının evine gidip gelmeye başladım. Kadınların çoğu gibi Fikriye Hanım da şişmandı. Ayrıca, Arap harfleri kadar asık suratlıydı. Bizden epeyce aşağılarda, kararmış tahta perdeli bir bahçe içindeki eski evde hasta kocası ve her yanından sağlık fışkıran yetişkin kızıyla oturuyordu. Sanırım geçimlerinin başlıca kaynağı çocuklara verdiği Kur'an dersleriydi. Aydan aya getirdiğim parayı alıp kat kat giysilerinin arasında bir yere sokar, "Allah razı olsun," diye mırıldanırdı. Önceleri kocasının varlığından habersizdim.

Bir gün, hiç girmediğim bir odanın aralık kapısından, yatağa sırtüstü uzanmış bir adam gördüm. Başında saç, gözlerinde kirpik kalmamıştı. Kafamda hiç silinmemiş bir fotoğrafı var: Acıyla gerilmiş yüzü, bir kurukafa kadar etsizdi. Davul gibi şişkin karnı olmasa, iki yana ayrık sıska kolları ve bacaklarıyla, çizgili pijamalar giydirilip yatağa yerleştirilmiş bir korkuluk sanılabilirdi. Beni görmedi bile. "Muhallebimi getirsene Fikriye," diye inleyip duruyordu. Acılar içinde kıvranıyordu. Yaşamasından yakınları çoktan umut kesmişti. Ama hayata muhallebiden bir köprü kurmayı başarmıştı.

Kur'an'a geçip az çok yanlışsız okumaya başlamamdan sonra, kimi günler Fikriye Hanım'ın kızı Emel denetir oldu okumanı. Annesine benzemiyordu. Dal gibi ince ve güler yüzlüydü. Sarmısak falan da kokmayan soluğunu yüzümde duymaya bayılırdım. Onunla okuduğum son gün, ders için gecikmiştim. Fikriye Hanım, bahçedeki odun ateşinde kaynattığı kazanı sopayla karıştırıyordu. Eğilip koyu renkli sıvının dibini görmeye çalıştığımda, benden önceki çocuğun da geç kaldığını, şimdi onu pişirdiklerini söyledi Emel. Fikriye Hanım'sa, buna inanıvermemden korkar gibi, tövbeler getirerek, boyadığı hırkayı sopayla kanırtıp sudan çıkardı, bana gösterdi. Kızına da, ya gelip kazanı karıştırmasını ya da gidip beni okutmasını söyledi. Emel çamaşır kazanına yeğledi beni, omuzlarımdan tutup hafifçe itti serin taşlığa doğru.

Sağdaki ilk oda, bitişikteki hasta adamın acılarından fersah fersah uzaktı. Hep serin ve derli toplu olurdu. Emel rahleyi odanın ortasına yerleştirdi, iki yanına iki minder koydu. Karşılıklı oturduk. Oyalı beyaz tülbenti başına örtüp kaşlarına dek indirmesini, yüzünün üçte ikisiyle boynunu ve kollarını sıkıca örterek başka bir zamana kaymasını, bambaşka biri olmasını izledim.

İki sayfayı bitirip kitabı kapadım. Kılıfına yerleştirirken, övgü bekleyerek baktım Emel'in yüzüne. Onun bakışlarıysa benim yüzümde değil, ellerimdeydi. Birden uzanıp birini tuttu, el örgüsü perdelerden süzülen ışığa doğru kaldırıp tek tek inceledi parmaklarını. Birbirini bütünlemeyen, tam anlamadığım sözcükler mırıldanıyordu. Tedirgindim. Bırakmasını beklerken, elimi avuçlarının arasında hapsetti. Ürküntü dolu bir karıncalanma, saçlarımdan başlayıp bütün gövdeme yayıldı. Gözlerinde tuhaf bir ateş yanıyordu. Kurtulmaya çalıştığımda, az önce kutsal satırları sağdan sola izleyip durmuş olan parmaklarımı kırmak ister gibi sıktı. Elimi kendine doğru çekti, beyaz örtünün altına sokup göğsüne bastırdı. Rahle, kilimler, sedir, kanaviçe örtülü saman yastıklar ve her şey döne döne uzaklaştı. Benliğim, bilincim, elimin ayasında yoğunlaştı. İkimiz de çarpılmadık. Gökten üstümüze yıldırımlar inmedi.

Yaşadığını bana kanıtlamak, varolduğu gerçeğini hiç değilse benimle paylaşmak mı istiyordu? Korkuların ve kısıtlamaların ardında da bir yüreğin coşkuyla çarpabileceğini mi göstermeye çalışıyordu? Hayatın anlamı belki de avucumdaydı o an. Diri yumuşaklığıyla derimi gıdıklayan bir kuşu tutuyordum. Çok sıksam ölüverecek, parmaklarımı gevşetsem uçup gidecekti. Gözleri ansızın duruldu. Elimi, incitmekten korkar gibi usulca rahlenin üstüne bıraktı. İki yanağında kıpkırmızı iki karanfil açmıştı.

Onunla bir daha hiç karşılıklı oturmadık. Kocası ölünce, Fikriye Hanım kızını alıp gitti mahalleden. Çok geçmeden tahta perde yıkıldı, erik ağaçları söküldü. O güne kadar gördüğümüz en derin temel çukurunu orada kazdı buldozerler.

Zamanın uzun süre durdurulamayacağının başka göstergeleri de vardı. Bir gün Deli İbrahim'in göğsü Coca Cola kapağından madalyalı ölüsü bulundu. Belediye görevlileri, çevreye hastalık yayılması olasılığına karşı dehlizin içini dışını kireçlediler, deliğe çapraz tahtalar çakarak kırmızı bir "Girmek Yasaktır" levhası astılar. Zavallıcığın onca zaman barındığı yerin ancak ölümünden sonra tertemiz badanalanması insanın içini burkuyordu. Tahtalar bir

hafta içinde talan edilip sobaları boyladı. Uyarı levhası gidince, dehlizin tehlikesi de kalmamıştı kuşkusuz. Mehmet Emin Bey, benden epey küçük iki çocuğu orada pantolonlarını indirmiş, pipilerini sürtüştürürken yakalayıp bütün mahalleye teşhir etti.

Zamanın akmaya başlaması, en büyük acıları Fikret Dayıma çektirdi. Yıllar sonra onunla birlikte ilk sarhoşluğumu tattığım gün, günah çıkarır gibi anlattıklarına, kendi anımsadıklarımı ekleyince daha iyi anladım bunu.

Dayımın epeydir konuştuğu tezgâhtar kız, zaman harekete geçince bir oto tamircisiyle sözlendi. İş güç ve sorumluluk sahibi biriyle rekabet edemeyeceğine hükmeden dayım, uyduruk işlerden cebinde biriken paranın satın alabildiği bütün biraları içerek, midesinde biriken zehiri yıkamaya çalıştı. Kafasının içinde düğümlenmiş birahane gevezelikleri ve yanık yağ kokulu müzikle gece yarısı eve döndüğünde, Keriman Teyzemin sırtında gördüğü süslü gecelik, içindeki kuşkuları yeniden alevlendirdi. Bütün insanların, özellikle de kadınların kötü oldukları yolunda bağırıp çağırdı. Keriman Teyzem zavallı annemin kalbini düşünmesini söyleyip sessiz olması için yalvardıkça Fikret Dayım kimsede kalp olmadığını haykırıyordu. Banka soyanları, oraya buraya bomba atanları öyle iyi anlıyordu ki!.. Birileri gelip onu bulsa, falanca oteli yakmasını ya da filanca faşist pezevengi gebertmesini isteseydi hemen kabul ederdi. Her şeyin sonu gelmişti çünkü. Her şey kokuşmuştu.

Yattığı yerden dünyanın sallanışını izlerken; herkesin bencil, sevgi gibi temiz duyguların da budalalıkla eşanlamlı olduğunu düşündü. Kendisini yüzüstü bırakan sevgilisine duyduğu öfkeyi ablasına yöneltti. Her gün dikiş kursu diyor, Halk Eğitim'de yapma çiçek kursu diyor, saatlerce uzak kalıyordu evden Keriman. Babalarının kemikleri sızlıyor olmalıydı. Ağabeyleri olacak salağınsa bir şeyden haberi yoktu. Olsaydı da umursamazdı zaten. Sızarken, bu işin kendisine düştüğüne karar verdi.

Hemen ertesi günden başlayarak Keriman Teyzemi gölge gibi izledi. Uzun süre, yanlış bir davranışını yakalayamadı. Kız söylediği yerlere gidiyor, söylediği saatte eve dönüyordu. Bir mağaza için yaptığı bez çiçeklerden üç beş kuruş kazanıyordu. Akşamları evde diktiği etek ve bluzlar da para getiriyordu. Süs takılarının, boyaların, kokuların ve arada bir Fikret'e verdiği cep harçlığının kaynağında belki de gerçekten günah yoktu. Ondan haksız yere kuşkulanmasının verdiği suçlulukla içini anneanneme döktü dayım. Yaş-

lı kadın, bir daha böyle şeylere kalkışmamasını, Keriman'ın altın gibi bir yüreği olduğunu, bu küçük uğraşlar sayesinde zavallının hayatına biraz renk geldiğini söyledi. Kızlarını önceleri çok sıktığına pişmandı. Neriman, yani annem, uysaldı; ilk isteklisine vermişler, o da gitmem dememişti. Keriman'sa ablasından hem daha alımlı, hem daha zor beğenirdi. Küçücük bir kızken bile düşkündü güzel şeylere. "İnşallah kaderi de güzel olacak, karşısına iyi bir kısmet çıkacak," diyordu anneannem.

Dayını gerçekten de izlemeyi temelli bırakmak üzereyken, Keriman Teyzemi bir adamla gördü. Düş kırıklığına uğramak şöyle dursun, yazgısının doğrulanması sevindirmişti bile onu. Adam, Keriman'a göre epeyce yaşlıydı. İyi giyimliydi. Birbirlerini yıllardır tanıyormuşçasına bir rahatlıkla kol kola, güle konuşa yürüyorlardı. Bir taksiye binip uzaklaşmalarına bakarken, öfkeden kudurdu dayım. Kadınların hepsi birdi. Ağzı laf yapan paralı birini buldular mı onunla gidiyorlar, sırtüstü yatıp bacaklarını açıveriyorlardı.

Akşam, ablasının ne ahlaksızlığını bıraktı, ne sokak yosmalığını. Anneannemin aldırışsız tutumu ve "Belki düşündüğün gibi değildir oğlum," deyip durması büsbütün çıldırtıyordu onu. Keriman'sa kendini savunmak için tek söz etmiyordu. Fikret Dayım, hırsını kapıları yumruklayarak çıkardı.

Bir çarşamba günü, anneannem pazardayken, evin önüne dayanan bir otomobil bütün bohçalarıyla birlikte alıp götürdü Keriman Teyzemi. Dayım o gece fitil gibi sarhoş olup tanımadığı insanlarla kavga etti. Kaşı gözü yarılmış, üstü başı kan içinde, sabaha karşı eve geldi; ağlayarak anneannemin kollarında sızdı.

Mahallede herkesin dilindeydi: Keriman Teyzem, evli bir adama tutulmuştu. Sözde adam da onu seviyordu, ona ev açmıştı. Yakında karısını boşayıp onu alacaktı.

Bütün yazı, ablasının izini aramakla geçirdi Fikret Dayım. Zengin semtlerde, gösterişli insanlar arasında güvensizlik ve yabancılık duyarak dolaştı. Arkadaşlarının yüzüne bakacak yüzü yoktu. Ezilmiş ve aşağılanmıştı. Adamı bulmalı, suratını dümdüz etmeliydi. Ablasını saçlarından tutup sürükleyerek eve getirmeli, bunu yapabileceğini herkese göstermeliydi.

Bir gün eve geldiğinde annesiyle ablasını karşılıklı kahve içer görünce, kendisini çıldırtmak için aralarında gizli bir anlaşma yaptıklarına hükmetti. Bu sürtük, elini kolunu sallayarak eve dönüyor ve annesi de onu yeniden bağrına basıyordu!

Keriman Teyzem sürtük olmadığını, üstelik eve temelli dönmeyip, sırf annesini görmek için uğradığını söyledi. Anneannem de onun nikâhlandığını açıkladı. Tabii imam nikâhıydı henüz. Ama damat bey boşanır boşanmaz öbür nikâh da kıyılacaktı. Taze çekilmiş kahveden dayım da bir fincan ister miydi?

İkisinin de yüzünü görmek istemiyordu artık. Hele o sahtekâr annesi, günde bin rekât namaz kılsa bile kimseyi kandıramazdı artık.

Dünyanın öbür ucuna gitmek niyetiyle sokağa fırladı ama, mahalle kahvesinde takılıp kaldı. Bir yandan borç para bulmaya çalışıyor, bir yandan oyun oynayanları izliyordu. Alıngan ve tedirgindi. Her sözde, ablasıyla ilgili bir dokundurma arıyordu. Yakın arkadaşlarından biriyle kapışmasına az kaldı. Ötekiler araya girip güçlükle yatıştırdılar ikisini. Ne var ki talihsizlikler sürüyordu. Çayını yudumlarken, omzunun üstünden uzanan bir el, masaya bir kâğıt bıraktı. Fikret dayım ters ters baktı, buruşturup attı kâğıdı. Bir tane daha koydular, onu da attı.

Arkadaşları sorun çıkarmaması için uyardı onu. Birkaç kişi bütün masaları dolaşarak, tepesinde bir kurt başı bulunan çoğaltılmış yazıları dağıtıyorlardı. Mahallenin egemenliği, selametçi yobazlardan bu ırkçı faşistlere geçiyor olmalıydı. Arkasında duran genç, dayıma, eğer damarlarında kan yerine çamur dolaşmıyorsa bildiriyi okumasını, çünkü bu davanın hepsinin ortak davası olduğunu söyledi. Dayım ayağa kalktı, tanımadığı ve davasına da en küçük bir ilgi duymadığı bu gence dik dik baktı, ablasını baştan çıkaran adamın gırtlağını sıkıyormuşçasına hırsla, üçüncü kâğıdı da buruşturup yere attı.

Ötekiler de gelerek itip kakmaya başladılar onu. Dayım hem seyirci kalan arkadaşlarına kızıyor, hem de yürekliliğini onlara gösterme fırsatı çıktığına seviniyordu. Gözünün üstüne bir yumruk yedi. En yakındaki sandalyeyi kapmaya davranınca da, sivri bir sustalı bıçağın, acı vermeden, yağda kayar gibi karnına girdiğini gördü. Ezik izmaritlerle kaplı taşlara yığılırken, uzaklaşan ayak seslerini duydu. Canı, karnındaki küçük delikten sızıyordu. Çamur değildi işte, kıpkırmızı kandı, herkes görmüştü.

Dayımın hastaneden çıktığı gün, gürültücü bir kalabalık doldurmuştu anneannemin evini. Hastane ziyaretine gidip, dayımın taburcu olduğunu öğrenenler doğruca eve geliyordu. Solgun ayak-

ları yorgandan dışarı çıkan Fikret Dayım, çevresindeki yüzleri ilgisiz bakışlarla süzüyordu.

Görkemli gövdesiyle başköşeye kurulmuştu Halıcı Dayı. Dul kızıyla birlikte gelmişti. Cavidan'a anneannemi göstererek, aralarındaki yaş farkına karşın şişmanladıkça halasına benzediğini söylüyordu. Cavidan'sa gülümseyip geçiştirdi bunu. Çenemi okşayıp köşke neden gelmediğimi sordu. Omuzlarımı kaldırıp anneme baktım. Ihlamur ve manolyaların baygın kokularının içinde yüzen köşkü iyi anımsıyordum. Birkaç yıl öce, Cavidan'ın benden beş yaş kadar büyük olan kızı Perihan, ceviz ağacına kurulu uzun salıncağa beni de bindirmiş, yalvarmalarıma aldırmadan havalara uçurup içimi dışıma çıkarmıştı. Cavidan derslerimin nasıl gittiğini sordu. Anneme benim çok akıllı göründüğümü söyledi. Ablam Saliha da akıllıydı ve onun ortaokulu bitirdikten sonra okula gönderilmeyişini saçma buluyordu Cavidan. Babam uzaktan seslenip benim erkek olduğumu söyledi, elbet okuyacaktım. Zamanın değiştiğini, kızların da okuması gerektiğini söyleyerek karşı çıktı Cavidan.

Zamanın değiştiğini babam da biliyordu. Anneannem okul yüzü görmüş sayılmazdı işte, annemse sırf ilkokulu bitirmişti. Saliha ortayı bitirerek ikisini de geride bırakmıştı. Günün birinde onun kızı da liseye giderdi belki. Zaman böyle yavaş yavaş değişmeliydi, doğrusu buydu.

Halıcı Dayı, ortalıkta mızırdanarak dolaşan çocuklara, iki ayaklı mikroplara bakar gibi bakıyordu. Hayrettin Amca, Fikret Dayıma artık aklını başına devşirmesini, küçük deftere ölümüyle değil düğünüyle girmesini söyledi. Öğretmenlikten bir iki yıl önce emekli olan eşi, utangaç bir gülümsemeyle onun adına özür diledi. Bu nasıl konuşmaydı böyle?

Açık pencerelere karşın, kalabalık yüzünden bunaltıcıydı odanın havası. Halıcı Dayı tespihini Fikret Dayımın yüzüne doğru sallayarak konuştu. Hayrettin Amca'ya hak veriyordu. Elbet aklını başına devşirmeliydi. Parmağını tükürükleyip duvara bastırdı. İşte oraya yazıyordu; adam olmazsa, çok daha beterleri gelecekti başına. Herkes "Rahmi dediydi," diyecekti o zaman. Kimse karşı çıkmayınca, bir köşede büzülmüş oturan Vahit Dayıma dönüp hatırını sordu. Vahit Dayım omuzlarını kaldırdı. Nasıl gidebilirdi memur adamın işi? Şikâyeti yoktu, aynı şubedeydi yine. Saraçhane'ye yolu düştüğünde Halıcı Dayı'yı bir acı kahve içmeye bekliyordu. Halıcı Dayı "Kahven senin olsun!" der gibi baktı. Sertçe, neden

kardeşleriyle ilgilenmediğini sordu. Vahit Dayım suçlu suçlu boynunu büktü.

Anneannem büyük oğlunu savundu. Çocukcağızın hakkını yememeliydi. "Fikret hastanede yatarken her şeyine o koşmuştu. Halıcı Dayı bunlara kanmadı. Tespihini sallayarak suçlamalarını sürdürdü. Dar zamanda herkes yardıma koşardı. Önemli olan iş işten geçmeden, işler sarpa sarmadan yardımcı olmaktı. Sırf Fikret mi? Keriman da aile için bir yüzkarası değil miydi? Ne biçim ağabeylikti Vahit'inki böyle?

Fikret Dayım yattığı yerden sesini yükselterek, belki de hayatında ilk olarak ağabeyinden yana çıktı: Toplum kokuşmuşsa, Vahit ne yapabilirdi?

Halıcı Dayı, öfkesinden elindeki tespihi kopardı. Odayı dolduran çocuklar, kediler gibi yerde gezinerek boncuk avına çıktılar. Fikret Dayıma tiksintiyle bakıyordu Halıcı Dayı. "Komünist gibi konuşuyor!" diye kükredi. Cavidan'a döndü. "Tıpkı senin Perihan! Okulda mı öğreniyorlar bunları?"

Anneannem, Fikret Dayımın iki yıldır okulun semtine uğramadığını mırıldandı ama, Halıcı Dayı susmadı. "Aynı deli bakışlar Perihan'ın gözlerinde de var," diyordu. On yedisinde bir kız çocuğu yozlaşmadan, sömürüden, her büyük servetin gerisinde büyük günahların gizli olduğundan falan dem vuruyorsa; gerisini tutup hesaplamahydı. Ayıp değildi ya, koca adam kendi torunundan korkar olmuştu. Bu çocuklar kıçlarından uydurmuyordu bunları. Akıl hocaları vardı. Memleket yine kaynamaya başladıysa, bunun başlıca sorumlusu öğretmenlerdi. Lise öğretmeni de aynı kalıptandı, üniversite hocası da.

Utançlı kaçamak bakışlar, Hayrettin Amca'nın emekli öğretmen olan karısına yöneldi. Kadıncağız sıkıntılı bir gülümsemeyle yetindi.

Halıcı Rahmi Dayı ise aldırışsız, daha birkaç gün önce mağazasının önünde arabasını park etmeye kalkan bir üniversite doçentiyle yaptığı tartışmayı anlatıyordu. Adam boyuna posuna bakmadan resmen kafa tutmuştu ona. "Mağaza seninse, yol da mı senin?" diye yaygara etmişti. İşte, para insanı böyle yapıyordu da, kendisi koskoca üniversite hocasıydı da, bu memlekette okumanın hiç değeri yoktu da, ama günün birinde bütün bunlar değişecekti de... Halıcı Dayı böyle şeylere pabuç bırakacaklardan değildi tabii. "Hoca efendi, mektebine git!" diyerek adamın ağzının payını vermişti.

"Git, yoksa lastiklerinin dördünü de indiririm!" Böyle şeyleri bir türlü hazmedemiyordu. Adam, Halıcı Dayı gibilerin ödediği vergiler sayesinde cebine giren hoca aylığıyla araba sahibi bile olmasına şükredeceğine, tutup servet düşmanlığı yapıyordu. Her gün kürsüye geçip yüzlerce çocuğu zehirleyen böyleleriydi işte!

Küçükler bile, bu dev adamın sesinden etkilenip gürültülerini azaltmışlardı. Halıcı Dayı arkasına yaslandı. Kocaman ellerini sıkıntıyla iki böğründe gezdirdi. Başına açacağı işi hiç sezemeden, sözlerini sürdürdü.

Eskiden beri bilirdi öğretmenlerin çoğunun ne mal olduğunu. Kaç yıl geçmişti aradan? Amerikalılar Ay'a gitmeden hemen önceydi. Altmış dokuz yazıydı, evet, iyi hatırlıyordu; çünkü Sanayi Fuarı sırasındaydı. Kayseri'ye mal getirmeye gitmişti. İş hanının meydana bakan penceresinin önünde kahvelerini içerlerken, solcu öğretmenlerin şehirde kongre yapmaya hazırlandıklarını söylemişti tüccar arkadaşı. Bunu biliyordu Halıcı Dayı, az çok gazete okurdu. Bu tarihi şehirde böyle işlerin dönmesi onu üzüyordu ama, ne yapılabilirdi? Bunun üzerine arkadaşı sadede gelmişti: Beyannameler bastırılacaktı. Sonra bazı insanlara para verilmesi gerekecekti. Herkesten bir şeyler topluyorlardı. İstenen para az değildi ama, Halıcı Dayı bunu bir ticari yatırım olarak gördüğünden, çıkarıp vermişti. Zaman kendisini haklı çıkarmıştı nitekim. Tüccar ahbabı nüfuzluydu. Sonradan yardımını hiç esirgememiş, rahmetli oluncaya kadar Halıcı Dayı'ya çok kazandırmıştı.

Yıllar sonra bile bu sözcüklerin bir tekini unutmayacak olan Fikret Dayım, yatağında doğrulmuş, düşmanca süzerek dinliyordu Halıcı Dayı'yı.

Ertesi gece, şehre elektrik veren iki santral birden arızalanmış; karanlık, patlamalarla inlemişti. Camiler bombalanıyor, bunların kızılların işi olduğu söyleniyordu. Sabah vakti, afişler taşıyan kalabalık bağıra çağıra meydana doluşmuştu. Tüccar arkadaşının yazıhanesinden, bunların çoğunun genç olduğunu görebiliyordu Halıcı Dayı. Arkalarından gelen takkelilerin kelimeyi şehadetleri dünyayı inletiyordu. Sonra dizginler biraz elden kaçmıştı. Asfaltlara yağlıboyayla Moskova piçlerinin evlerine dönmesi yazılmış, vitrininde Kur'an bulunmayan kitapçı dükkânları talan edilmiş, insanlar tartaklanmıştı. Galeyana gelen halk, öğretmenler sendikasının kongresinin yapıldığı sinema salonunu basmış, içerdekileri kovalamıştı.

Halıcı Dayı, soluklanmak için, anlattıklarına ara verdi.

"Ben oradaydım," deyiverdi Hayrettin Amca'nın karısı.

Halıcı Dayı'nınkinden çok daha cılızdı sesi ama, odanın ortasında bir gaz tüpü patlasa daha etkili olamazdı. Herkes ona bakıyordu şimdi ve öykünün öbür yüzünü yuvalarından fırlayan gözlerle dinliyordu. Halk değildi öğretmenlere saldıran; tahrik edilmiş, parayla tutulmuş, sırtlarına işçi tulumu giydirilmiş çoluk çocuktu. Kadıncağız, titreyen sesiyle, orada ölümle yüzyüze geldiğini, polisin olaylara seyirci kaldığını anlatıyordu. Bilinçsiz bir kalabalığın vahşiliğine yakından tanık olmuştu.

Halıcı Dayı, utançtan değilse bile öfkeden kıpkırmızıydı. Seyirciler önünde, yarı ağırlığındaki bir boksörden soluk kesici bir yumruk yemiş gibiydi. Kendini toparlamayı başarınca, o gençlerin eline üç beş kuruş sıkıştırıldığını sonradan öğrendiğini itiraf etti. Evet, tahrik vardı, kabul ediyordu. Ama maksat hayırlı olunca... Halkın böyle tepkiler göstermesi sağlanmasa, o sendikanın defteri dürülebilir miydi? O camileri bombalayanların öğretmenler olmadığını biliyordu ama, ellerine fırsat geçse memleketin temelini dinamitleyecekler çıkmaz mıydı içlerinden? Şimdi, sendikaları falan yokken bile, derneklerle merneklerle yeterince ikilik tohumu saçmıyorlar mıydı?

Hayrettin Amca'nın karısı, karşılık vermeyi gereksiz gördü. Halıcı Dayı'nın güvensizleşen ve ilk kez buyurganlıktan uzaklaşan sesi gitgide alçalıp kesildi. Yerini, herkesin paylaştığı sıkıntılı bir suskunluk aldı.

Hayrettin Amca, kalkmak isteyip istemediğini sordu karısına. Öğretmen Yenge yerinden kıpırdamadı. Kalkan Halıcı Dayı oldu. Cavidan'ı önüne kattı, kimseye el öptürmeden çıkıp gitti.

Fikret Dayım gülmeye başladı. Karnındaki dikişleri eliyle bastırarak deliler gibi uzun uzun güldü. Sonra kimsenin anlam veremediği bir ağlama tutturdu.

5

ATEŞE DOKUNUP YANMAMAK

Akrabalarımı sevmediğimi söylemedim Güher Hanım. Her ayrıntıyı hırsla kurcalamam, onları anlayabilmek için. Hem başkalarından, bu ülkeyi ve dünyayı dolduran insanlardan farklılar mı sanıyorsunuz? Onları birbirlerini yemeye iten nedenleri bulmaya çalışıyorum. Umutsuz değilim; "İnsanlar kötü!" deyip çıkmıyorum dayım gibi. Korkularından ve güvensizliklerinden saldırganlaştıklarını sezer gibiyim.

Birkaç haftadır uğrayamadım, çünkü... Çünkü yaşanacak yaşantılarım çoktu. Kulağa yanlış gelmesi umurumda değil. Söylemek istediğimi pekâlâ dile getiriyor işte. Dörtteki dersi asıp o kadının evine gittim. Birlikte çay içmek ve poğaça yemek için tabii. Rüya, adına böyle diyeceğim, telefon etmeden gitmememi sıkı sıkı tembihlemişti. Önce kendisi değil, sesini ne erkeğe ne de kadına benzetebildiğim başka biri çıktı telefona; ama Rüya da evdeydi, gelmeme sevineceğini söyledi.

Artık benzerleri yapılmayan geniş odalı, yüksek tavanlı kartonpiyerli, duvarları aplikli bir daireleri var. Eşya eski ve sanırım çoğunlukla antika. Telefondaki kadın sesli erkek —erkeksi bir kadın çıksa da şaşırmayacaktım— açtı kapıyı. Rüya'nın ağabeyiymiş. Saçları simsiyah boyalı, yüzü kalın bir pudra katmanıyla örtülüydü. Ağır bir parfüm yayıyordu çevresine.

Oturduk ve çayın demlenmesini beklerken nane likörü içtik. Rüya değil, ağabeyi konuşuyordu daha çok. Bana şaşırtıcı bir yakınlık gösteriyordu. Kadının beni bu yaşlı eşcinsele sunmak için tuzağa düşürdüğünden kuşkulanmaya başladım. Acaba likör ilaçlı mıydı? Tuttukları sigarayı içmem akıllıca olur muydu? Duvarda bir resim vardı: Eşcinselin genç bir adamken portresi. Yılların ve yanılgıların hüzne dönüşen çökeltisi Rüya'nın ağabeyini bambaşka bir insana çevirmişti ama, yağlıboya resimdeki gencin o olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. O gülünç içtenliği ve kısık sesiyle ailesini an-

latmayı sürdürdü adam. Annesinin ince ruhluluğunu, nasıl hep veren bir kadın olduğunu, kendisi için bir şey istemediğini vurguladı. Babalarıysa bencilin tekiydi ve para kazanmaktan başka bir tutkusu olmamıştı yaşamı boyunca. Sevgiden, sevecenlikten uzak, kaba ve düşüncesizdi. Dinlerken, gözlerimi duvardaki portreden ayıramıyordum. Resimdeki delikanlının da bakışlarında bir yumuşaklık, bileğini çenesinin altında büküşünde belirgin bir kadınlık vardı. Ama karşımda oturan etten kemikten adam gibi itici bulmuyordum onu. Gençliğin her koşulda güzel ve umut verici, yaşlılığınsa çürük ve korkutucu olduğunu düşündüm. Herkes için, ama özellikle eşcinseller için.

Hayır, eşcinsellere öfke beslemiyorum. Onlar öyle yaşamakta özgür olsunlar, ben de kadınları sevmekte. Onları anlamak istemediğimi de sanmayın. Adam uzun uzun konuştu, kadınlarla erkekler arasında geçenlerden farkı olmayan gönül serüvenlerini, düş kırıklıklarını anlattı. Çay ve poğaça sundu Rüya; ağabeyini dinlerken irileşen gözlerime hoşgörülü gülümsemelerle baktı, pek konuşmadı. O hüzünlü ve yaşlı erkeğin, bütün ömrünü erkeklere tutularak ve onlarla yatağa girerek tükettiğini, başka bir şeye ilgi duymadığını düşünmeye başlıyordum ki, kafamdakileri okumuşçasına yerinden kalkıp eski piyanoya gitti adam; sanırım Chopin'den bir şeyler çaldı, gülümseyerek yerine döndü. Çok sevdiği müziğe eskisi kadar zaman ayıramadığını, şiir okuyup yazdığını, resimle, tiyatroyla ve hemen hemen sanatın bütün dallarıyla ilgilendiğini açıkladı. Sesinde böbürlenme havası yoktu. Anlatacakları tükenmiş gibi olduğundan, bana benimle ilgili sorular sordu. Öğrenci olduğumu öğrenince, üniversiteleri yakından izlediğini ve beğenmediğini, her şeye boyun eğecek kukla bir kuşak yetiştirmeye çalıştıklarını, bununsa er geç geri tepeceğini, faşistler kadar komünistlerin de insanın kişilik kazanmasını engelleyen ortamların ürünü olduğunu ve herkesin hayatı boyunca yaptığı her davranışın bir şeylere tepki anlamını taşıdığını söyledi. Aralıksız ve tekdüze konuşmasını dinlerken, az önce yanıldığımı anladım: Yaşlılık, tam tersine, güçlülük demekti. Bu kömür saçlı ve kireç yüzlü varlık, ancak bilimkurgu öykülerinde rastlanabilecek kadar uzun ve çok boyutlu bir yaşam sürmüş, deneyimini ve bilgisini sonsuzlaştırmış, türler ve cinsiyetler arasındaki sınırları dilediğinde geçebilme yetisinin yanı sıra, ölümsüzlük de kazanmıştı.

Tabağını ve fincanım boşaldı. Gövdemi bir uyuşukluk sarmıştı ama, yiyip içtiklerimin ilaçlı olmasından değildi bu. Hava kararıyordu, kalktım. Rüya yine uğramamı söyleyerek kapıya kadar geldi. Ağabeyinin hep evde olup olmadığını sordum çıkarken.

"Neden?" dedi. "Ondan hoşlanmadın mı? Kötü bir insan değildir." Sonra ne demek istediğimi anladı. Ağabeyinin evden çıkmayı artık pek sevmediğini, arada uğrayan bir iki arkadaşından başka kimseyle görüşmediğini, ayrıca her gelişimde yanımızda oturmak zorunda olmadığını söyledi. Çapkınca göz kırptı. Elimi sıkışında bin bir vaat var gibi geldi bana. Yokuş yukarı yürürken, kadının yaşını tahmin edemediğimi şaşkınlıkla fark ettim.

Aynı akşam bir düğün vardı. Kadri Usta'ya uğramam ve makineleri alıp... Neyi merak ettiğinizi tam bilmiyorum. İçimde ikisine karşı da bir sıcaklık, bir yakınlaşma duymuyordum. Değişik bir akşamüstü geçirmiştim, bunun coşkusu vardı elbet ama... Bir dakika... Sanırım nereye varmak istediğinizi anladım: Gerçek anlamda yaşadığım bir akşamüstü değildi. Orada oturmuş, bakmış ve dinlemiştim. Hani bir oyun izlersiniz... Sahnedekiler şarkı söyleyip abartmalı tavırlarla konuşurken, izlediğinizin bir oyun olduğunun sürekli bilincindesinizdir. Yabancılaşır, kendinizi kaptıramazsınız. Duygulara yer yoktur, yalnızca düşünürsünüz. İlk defa gelmiyor başıma. Bir yürüyüşe katılmıştım...Kalabalık sayılmazdı ama, uzun zamandır kimse yürümediği için bayağı ilgi toplamayı başarmıştık. Derneğimiz için izin çıkmamıştı, onu kınıyorduk. Başımız derde girmesin diye ikişer üçer, küçük kümelere bölünmüştük. Yolun iki yanında sıralanıp bizimle birlikte yürüyen gazetecilerin sayısı bizden daha fazlaydı. Biri, fotoğrafçıların bazılarının gerçekte polis olduğunu fısıldadı kulağıma. Kendimi tutamayıp gülmeye başladım. Bir oyundu işte bu da! Hayatın kendisi gibi, anlamı pek belirgin olmayan bir oyundu ve oyun olduğunu unutmaya fırsat bırakmıyorlardı. Bir kahvede mola verdik. Masa üstüne çıkan tanımadığını bir öğrenci, açlık grevine başlayacağımızı açıkladı gazetecilere. Bunu ben neden ilk orada öğreniyordum? Dahası, orada ne arıyordum? Bunları kendime sorar sormaz oyunun dışındaydım artık. Herkes ateşli bağrışlarla çıkıp gitti, ben kaldım.

Çoğu zaman böyleyim. Kuşkucu, ürkek, güvenilmez biriyim herhalde. Davalara kolay gönül veremeyen, coşkulu konuşmalardan etkilenmeyen, karşılık göreceğinden emin olmadan sevemeyen biri. Herkes benim gibi olsaydı ne devrimler yapılabilir, ne de

şiirler yazılabilirdi... Hayır, kendimi değersiz gördüğümü söylemedim. Sadece... Başkaları gibi davranmak zorunda değilim. Bu beni ne onlardan üstün kılıyor, ne de... Sanırım asıl tehlike çanları, herkes aynı düşüncede birleşmeye başladığında çalar. Hoş belki de, bu benim kendimi kandırma yolum. Bilmiyorum işte, zaman zaman kafam karışıyor.

O düğün, evet... Bet sesli biri mikrofona geçmiş; takılar takıldıkça, kimin ne verdiğini bağırarak ilan ediyordu. Düğünler hüzünlü eğlentilerdir, gerçekte eğlenceli bile değillerdir. Tabii her zaman piste doluşup göbek atacak kadınlı erkekli gürültücü ve neşeli bir küme bulunur ama; çağrılıların çoğu salona itile kakıla, coplanarak doldurulmuş gibidir. Benim kadar çok düğün görmüş olsaydınız, masalarda hangilerinde kız tarafının, hangilerinde oğlan tarafının oturduğunu bile bir çırpıda anlayabilirdiniz. Kadınlar başörtülerini çekiştirirler, meraklarını gizlemeye çalışmadan tanıdık olmayan yüzleri dik bakışlarla incelerler. Bıyıklı ve sıkıntılı erkekler, sigaranın birini söndürüp öbürünü yakarlar. Suratı pastaya bulanmış çocuklar düşe kalka, güle ağlaya masaların arasında koşarlar. Sersemletici bir uğultu ve kargaşa egemendir. Orkestradan teneke sesleri çıkar, şarkıcı ilgi çekebilmekten çoktan umut kesmiştir. Aralarında kız bulunmayan gençler, salonun en kuytu köşesinde limonatalı votka içip yerlerinde tepinir ya da ellerini birbirlerinin omuzuna koyarak melankolik yüzlerle tavana bakarlar. Düğünler, özellikle benim gördüklerim, insanın içindeki son yaşama sevinci kırıntısını da yok edebilecek kadar anlamsız ve sıkıcıdır. Kendinizi kaptırırsanız, sırf insanlara bakmaktan bile yorulur, gücünüzün bedeninizden süzülüp çekildiğini fark edersiniz. Âdet yerini bulsun diye böyle bir toplu işkence düzenlemektense, bir nikâh memurluğunda abartısız bir tören daha insancıl olur. Ama düğünlerin bir iki yararı da yok değil... Gelinle damat, sonradan bu karabasan gecesini anımsadıklarında, en kötü günlerini bile katlanılır bulurlar herhalde. Ayrıca, beğenmediğim o düğünler sayesinde üç beş kuruş kazandığımı yadsıyamam.

Bizim düğün salonuna gelenler, alçakgönüllü olduklarından siyah-beyazı kendilerine daha yakın bulurlar. Zaten ben kendi işlerimde de siyah-beyaz çalışırım. Gülünç ama, dünya renkliye döneli beri siyah-beyaz malzeme daha zor bulunuyor ve pahalı oluyor. Renkli fotoğrafları zamanında yetiştirmek için gerekli teknik olanakları yok Kadri Usta'nın. Olsaydı da, herhalde müşterileri ürkü-

türdük. Siyah-beyazların bile birçoğu elimde kalıyor. Günün birinde, düğünlerde çektiğim resimler arasından seçtiklerimi sergilemeyi tasarlıyorum. Günün birinde...

O gece, her zaman olduğu gibi, ilk iki makarayı bitirip dükkâna götürdüm. Kadri Usta bunları yıkayıp basarken, ikinci turu tamamlamak üzere çarçabuk salona döndüm. Genç çift, masaları gezmeye başlamıştı. En kolay satabildiklerim, gelinle damadın bulunduğu resimlerdir. Bu yüzden yakınlarında dolaşmaya ve onlar masa değiştirdikçe resim çekmeye koyuldum. Oğlan tarafının masalarından birinde, orta yaşlı bir çiftle birlikte, kırmızı bluz giymiş ve aşırı boyanmış iri göğüslü bir kız vardı. Kalkıp damadı yanaklarından öptü, elinden tutup yanına oturttu ve onunla başbaşa resim çektirmek istedi. Yorgun yüzü kıskançlıkla buruşan gelin, masadan bir iki adım açıkta tek başına, tüllere bürünmüş bir kukla gibi dikilip kaldı. Çevremizdeki sesler alçaldı, başlar bize döndü.

Kırmızı bluzlu kız: "Hadi, çeksene!"

Masadaki adam: "Gelin Hanım'ı da aranıza alsaydınız."

Bir ses: "Bu kadarı da ayıp!"

Masadaki kadın: "Bunlar kardeş sayılır ayol, birlikte büyüdüler. Ne kötülük var bunda?"

Damadın babası: "Hadi oğlum, kalk artık oradan. Kızcağız seni bekliyor... Duymuyor musun dediğimi?"

Bir fısıltı: "Kırmızılı haspamn gözleri bir tuhaf bakıyor."

Gelinin dayısı: "Sen de ne çekip duruyorsun ulan?"

Ben: "Çekmedim ağabey. Flaş kendiliğinden çaktı."

Gülmeyen bir ses: "Yanlış kızla evlenmiş bu."

Gelinin annesi: "Hadi, sen de büyütme artık."

Gelin, ağlamaklı: "Tamam anne, bir şeyim yok benim."

Masadaki kadın: "Ay, çarpıntılarım tuttu!"

Kırmızı bluzlu kız; bu kez damadın yalnızca elini sıkıp gelini hafifçe öperek: "Mutluluklar dilerim."

Damat: "Mersi."

Gelin, dişlerinin arasından: "Domuz!"

Kavga çıkmasa da ortalık iyice elektriklendi, keyifsiz yüzler büsbütün gerildi; koşuşan çocuklar azarlanmaya, hırkalar iskemlelerin arkasından alınmaya, başörtüler sıkılanmaya başlandı. Bunun anlamını iyi bilirim. İkinci turu çabuk bitirip dükkâna koştum. Islak resimlerle dönüp geldiğimde, çağrılıların yarısı gitmişti bile. Sonradan, herkes dağılmadan önce çekebildiğim küme resimleri

sayesinde masrafları zor zor çıkardık. O fotoğrafı da, bırakın satmayı, göstermeye bile korktum tabii: Damat, eli iri göğüslü kızın avucunda, gözleri sıska gelinde; ara yerde şaşkın ve kararsız kalakalmış.. Sanki hepimizin fotoğrafı! Sizin neyle ne arasında bölündüğünüzü bilemem ama, benim için bu sorunun yanıtı açık. Hem bana hayatı öğretecek sonu belirsiz serüvenlere atılmak için kıvranıyorum, hem de sağduyuya nikâhlanmışım. Bir yanım Tuncay'a uyup kuyumcu soymayı düşlüyor, bir yanım klasik romanlar okumanın heyecanıyla yetiniyor. Ateşe dokunmak ve yanmamak mümkün olsaydı...

Kalabalık içinde büyür tedirginliğim. Sığlıklar, çiğlikler, boş konuşmalar daha çok batar o zaman. Belki düğünleri değil, insanları itici buluyorum bazen; sorun bu belki...' Hayır, yanlış yöne sürükleniyoruz. Issız bir adada tek başıma mutlu olamazdım. Çevremde insanlar bulunmasın demedim! İnsanlar heyecanlandırıyor beni ve ürkütüyor. Zaten bütün yapmak istediklerim, çektiğim ve çekeceğim en güzel fotoğraflar, hepsi, insansız bir dünyada anlamsız kalır... Böyle sormayın işte, "İnsanları seviyorum," demem, diyemem! Böyle aptalcasına genel, körü körüne duygusal bir laf edemem. Onlar için çok şey yapabilirim ama... Sevilecek özelliklerinin yanı sıra budalalıkları, bencillikleri, gülünçlükleri, zorbalıkları da var. Bunlar da beni ister istemez kızmaya, savunmaya, gülmeye ve başkaldırmaya itiyor... Hayır, hayır, hayır! Onları oldukları gibi kabullenmeyi hiç düşünmedim! Fotoğraflarımı ayna gibi yüzlerine tutmak, suratlarına çarpmak ve ne olduklarını kendilerine göstermek isterdim. Elimden gelse herkesi dilediğimce değiştirir, beğenmezsem yeniden değiştirirdim. Tanrı elçiliğine soyunanların hangisi bundan daha fazlasını vaat etmiş?..

Dinsel inançlarım... Bu konu yeterince billurlaşmış değil kafamda. Evreni düzenleyen bir gücün varolabileceğini kabul ediyorum. Tanrı?.. Bilemem. Bütün o karmaşık yapılı ve katı kurallı dinler, kitaplar, peygamberler... Özellikle İslâm!.. İslâm sözcüğü Arapça teslim olmak kökünden gelmiyor mu? Mantık süzgecinden geçirmeden, düşüncemle doğru bulmadan ne kurallara, ne de bir tanrıya teslim olabilirim artık. Eskiden... Akşamdan sabaha değişivermedim elbet. Hâlâ rahat konuşamıyorum bu konularda. Üstümdeki koşullanmaların etkisini bütünüyle kırabilmiş değilim. Ama yaşantımdan dini çıkardım sayılır. Belki sorun, yerine koyacak bir şey bulamam... Kimi zaman yalnızlıktan bunaldığımda...

Bedensel yalnızlığım depreştiğinde... Benim için dinin yerini cinselliğin alabileceğini düşünürüm. Bir harekete önayak olsam... Yatak odalarının tapınak, birleşmenin ibadet sayılacağı ve kadın-doğum uzmanlarıyla aile planlamacılarının ruhban işlevi göreceği yeni bir din... Hayır, aslına bakarsanız hiç yeni sayılmaz. Doğu'da da, Batı'da da birçok tapınak kucak açmış fahişelere. Çağlar boyunca her yerde rastlanan fallik putlar, tanrıçaların üreme organlarına benzetilip tapılan deniz hurmaları... Neolitik Çağ sonlarından kalma bir tanrıça heykelciği var; incecik beli ve geniş kalçalarıyla sırf doğurganlığı simgelemediği belli. Sonra Çatalhöyük'ün oturan tanrıçasının memeleri... Daha öncesini kim bilebilir? Ama sekiz-dokuz bin yıldır insanların en çok neye taptığı ortada.

Böyle şeyleri okulda konuşmayız. Günlerimiz yakınmakla geçer. Biz, öğretim üyelerinden yakınırız, onlar da bizden. Geçen gün, "Her şeyi eleştirip bol bol laf üretmekten başka bildiğiniz yok!" diye çatıyordu Burhan Bey. "Kendinizi hiç görmüyorsunuz. Neden sırf vize notunuzu öğrenmek için geliyorsunuz karşıma?" Haklı ama, başka ne için gidebiliriz ki? Kaynak sormak, eşsiz deneyimlerinden yararlanmak, kuramsal söyleşiler yapmak, "Bizi kazıya götürün," diye yalvarmak için mi? Burhan Bey kendisi kaç kazıya katılmıştır acaba?.. Zaten dünyanın zahmetiyle yeni kazılar yapmak saçma. Bunun yerine Avrupa ve Amerika'yı dolaşıp oralardaki müzelere kaçırılmış arkeolojik buluntuları incelemek daha kolay değil mi?

Genellikle yazın yapılır kazılar, üniversiteden bağımsız olarak ve öğretim değil, araştırma amacıyla... Parayı Kültür Bakanlığı sağlıyor galiba. Çalışmalar da Eski Eserler Genel Müdürlüğü adına yürütülüyor. Ya da bunun gibi bir şey. Kazılarda görev alan öğretim üyeleri, ancak kendilerine yakın buldukları çalışkan ve talihli bir iki öğrenciyi götürürler yanlarında.

O medrese kalıntısındaki soğuk ve rutubetli yerde not karşılığı yapılan kap kacak onarımını saymazsanız, uygulamalı dersimiz yok. Çoğunluk hiç araziye çıkmadan mezun olur. Benim bu okula yanlışlıkla girmiş olmam öyle önemsiz ki! Bayıla bayıla gelenlerin birçoğu da çarçabuk soğuyor her şeyden. Bizim dalda bir öğrencinin tek öğrenme yolu, derste not tutmaktır. Türkçe kitap zaten yok gibi. Yabancı dil bilmek sorunu çözmüyor, çünkü yabancı dildeki kitapları da bulamazsınız. Bulsanız, yine alamazsınız, çünkü çok pahalıdır. Fakülte kitaplığına da yıllardır yeni kitap girmiyor.

Aslında bizim dal zevklidir, bakmayın. İnsana ilginiz varsa, coşku duyarsınız öğrendiklerinizden; dünyaya bakış açınız değişebilir. Gelin görün ki her şey bunu engellemek için düzenlenmiş sanki! Burhan Bey her yıl binlerce kâğıt okumak zorunda kaldığından ve başka bir şey yapamadığından yakınır; bir de her yıl vizeler, bitirme sınavları derken en az elli sınava girmekten...

Evet, tuhaf ama, onlar da dertli! Yüksek öğretimdeki düzenlemelerden kimin memnun olduğunu bilmiyorum. Biz bir söylesek, hocalardan bin ah geliyor. "Üniversiteleri çağdışı bırakıp özel okullar kurmak, astronomik ücretli profesörlere paralı öğrencileri okutturmak istiyorlar!" demişti Tevfik Bey. Bir ara her şeyin suçlusu olarak öğretim üyelerini görüyordum: Bu düzenin parçası olmayı kabullenmeyebilirler, yasa çıkar çıkmaz onurluca istifa edenler gibi onlar da çekip gidebilirler diyordum. Ama madalyonların iki yüzüne bakmayı da öğreniyorum yavaş yavaş. Herkes kahraman olamaz. Herkes serüvenci de değildir. Bu insanlar... Dışarda bir şey yapamayacaklarından korkanlar var. Ev geçindiriyor, kendi çocuklarını okutuyorlar. Bir bölümü emeklilik bekliyor... Kalmak zorundalar ve kaldıkları sürece direnmeleri olanaksız. İkilemin böylesi...

Aralarında örümcek kafalıların da, otoriteye körü körüne boyun eğip gerisini düşünmeyenlerin de bulunduğunu biliyorum. Ama öyleleri de var ki, durumları bizimkinden de zor. Biri 1960 öncesindeki öğrenci olaylarına katılmış, birkaçı 1971 sonrasında gözaltına alınmış... "Kendinize de bir bakın!" diye yırtınıyordu Burhan Bey. "Ne sandığınız kadar yüreklisiniz, ne de kızgınlığınızı doğru dürüst dile getirebiliyorsunuz. Gerçekten neler olup bittiğini bile anlamaya çalışmıyorsunuz. Siz yine gidin, aşk filmleri izleyin. Polisiye romanlara gömülüp kaçın hayattan. Çabuk zengin olma düşleri kurun!"

Sanırım haklıydı. Eski öğrenci kuşakları kadar kızgın ve yürekli değiliz. Onların başına gelenlerden ürküp sinmiş gibiyiz. En ilerici geçinenlerimizden kimilerinin asıl istediği, bir an önce para kazanır duruma gelmek... Neden nükleer sızıntıyı kınamak için bir şeyler yapmadığımızı soruyordu Burhan Bey. Biri çıkıp, "Neden kınayalım ki?" dedi. Bir başka öğrenci de, değil sızıntı, nükleer savaş tehlikesinin bile umurunda olmadığını; hayatta sadece işsiz kalmaktan korktuğunu söyledi.

Ben... Bir şeyler aradığımı biliyorum. Yaşantımı yönlendirebilmek istiyorum. Bir çuvalı dolduran buğday tanelerinden biri olmak korkunç görünüyor gözüme. Varlığımı haykırmak, başkalarından farklı bir şeyler başarabileceğimi kanıtlamak istiyorum. Bilmiyorum... Kendi yeteneklerimi bile yeterince tanımıyorum. Her konuda bir şeyler söyleyebilirim ama, bir şeyin uzmanı değilim. Dağ gibi umutlarını var ve fare kadar güvensizim. Fotoğraflarımın gerçekten değer taşıyıp taşımadıklarını bile... Hayır, onları size göstermeyişimin özel bir nedeni yok. Belki bir gün... Kimi zaman fotoğraflarım da korkutuyor beni. İğneyle kuyu kazar gibi her ayrıntısına titizlendiğim, uykusuz kalma pahasına saatlerimi verdiğim, karşılığında belirsiz beklentiler ve coşkular dışında bana henüz bir şey vermeyen fotoğraflarını... Uzaydaki kara delikler gibi bütün ışıklarımı yutan ve...

Haftalar önce bir gece... Saat ikiyi geçmiş olmalıydı. Karanlık odaya dönüştürdüğüm alaturka helada son resimleri de saptama banyosundan suya aktarırken, musluğun üstündeki aynada yabancı bir yüz gördüm. Hem biliyordum kendi yüzüm olduğunu, hem de... Yani saçlarımı, burnumu, kulaklarımı tanıyordum ama; gördüğüm ben değildim. Ellerimle yüzüme dokundum, yanaklarımı sıvazladım, kaynağını anlayamadığım yabancılığı silmeye çalıştım. Sonra, elimde olmadan aynadaki görüntüye seslendim: "Kimsin sen?" diye sordum. "Ne arıyorsun?" Karşılık vermedi. Bildiği her şeyi kendine saklamak ister gibi acımasızca gülümsedi. Her türlü uzlaşma umudunu öldürebilecek düşmanca bir bakışla bakıyordu. Ürktüm, ışığı söndürüp çıktım dışarı.

Soğuk, rüzgârsız, yalnızlık yüklü bir geceydi. Ertesi günkü sınav için çalışmak zorundaydım daha. Tuncay'la Selim'in horultularından başka ses yoktu. Birini uyandırmak, yüzümde bir olağandışılık olup olmadığını sormak istedim. Beni deli sanacaklardı, vazgeçtim. Su içmek için mutfağa gittim. Kıymalı yumurta artıklarıyla bulaşık tava ve öteki kirli kap kacak yığını, sefil yaşantımızın özeti gibiydi. Çetin bir sınav, türlü zorluklarla yüklü bir geçiş dönemi miydi yaşadığımız; yoksa yalnızca daha sonraki sefil yaşantılara bir köprü mü? Mutfağı leş gibi kokutan kesik soğandan, evden, kendimden, evi paylaştığım iki pasaklı insandan, kirli çamaşırlardan, dolaptaki ekşimiş fasulye pilakisinden, horultulardan, geğirme ve osuruklardan tiksiniyordum. "Ne uğruna?" diye sordum kendime. "Katlanmak zorunda mıyım gerçekten?" O iki oburun elinden na-

sılsa kurtulmuş bir elma buldum. Yıkamak için lavaboya gittim. Böceği de o sıra gördüm. Kocaman, kapkara bir şeydi. Ben elmayı yıkarken, suyla delikten içeri sürüklendi. Musluğu kapar kapamaz da tırmandı yukarı.

Elmayı yerken bir daha, bir daha denedim. Musluğu açıyordum, delikten içeri gidiyordu hamamböceği. Her seferinde, boğulup kanalizasyonu boyladığına hükmettiğim sırada tam, deliğin ağzında yeniden görünüveriyordu. Dakikalar, saatler boyunca sürdürdük inatlaşmamızı. İnsana korku, suçluluk ve yalnızlık duygularını aşılayan sabah ezanını duyduğum sırada musluğu açıp kapamayı ve böceğin borudan aşağı gidip yine yukarı tırmanmasını izlemeyi sürdürüyordum hâlâ. Duyargaları hırpalanmış, bir bacağı kırılıp sarkmıştı. Delikten çıkar çıkmaz, ardında ıslak bir iz bırakarak lavabonun kenarına doğru sürüklüyordu örselenmiş gövdesini. Uyanık olduğumu biliyordum ama, karabasan gördüğümden kuşkulanıyordum. İnanamıyordum! Hayata nasıl bu kadar bağlı olabilirdi? Beklenmedik bir mucizeyle kurtulsa bile, yine pis ve üstelik sakat bir böcek olarak sürdürecekti yaşamayı. Varlığının önemi çok büyüktü de ben mi kavrayamıyordum? Genlerine, beynine, ya da iğrenç gövdesinin neresineyse işte, kazınmış olan karşı çıkılmaz doğa buyruğu onu dayanıklı kılıyordu, işte o kadar! kör bir çabaya kaptırmıştı kendini. "Aptal!" diye bağırdım. "Bir bildiğin varsa bana da söyle!" Bir şey söylemedi tabii. Anlam umurunda değildi. Düşünmeden yaşamaya çalışıyordu. Ben de onu kirli bir kaşıkla ezdim.

Üstümdekilerle yatağa girip yorganı tepeme çektim. Titriyordum. Bitkindim, ama uyuyamıyordum. Kafamın içi, adeta bir zeplinin içi gibi geniş, derin, yuvarlak bir boşluğa dönüşüyor, benliğim bu boşlukta savruluyordu. Gerçekten delirmek üzere olduğumdan korktum. Belki her olguda derin anlamlar aramaktan vazgeçmeliyim. Belki her şeyin önemi, göründüğü kadardır. Kendimi... Hayır, o geceden beri böyle ürkütücü duygulara pek kapılmadım ama, sanki her an yeni bir... Kendimi de fazla önemsiyor olamaz mıyım? Daha az düşünsem ve sırf yapmam gerekenleri yapsam... Sıradan olmayı kabullenmenin rahatlatıcı, işleri kolaylaştırıcı bir yanı var. Herkesle, daha doğrusu herkesin gri bir ortalamasıyla özdeşleşip...

Sınav sırasmda geceki böcek yeniden canlandı gözümde. Orada ne aradığımı bilmez gibiydim. Binlerce yıl öncesiyle ilgili varsayımları üstüne sıraladığım kâğıt ve parmaklarımın arasındaki kalem, binlerce yıl sonrasının tortusuyla örtülüyormuşçasına, çizgile-

rinin keskinliğini ağır ağır yitirdiler. Uykusuzluk hissetmiyordum Değişik, yabancı bir algılayış kazanmıştım sırf. Büyük bir U oluşturacak biçimde dizilmiş kurt yenikli masaları dev bir kırkayak gibi gördüm; sivri dirseklerin ve başka kimseye batma olanağı bulamayan sivri düşüncelerin kendisine verdiği acıyla kıvranan bir kırkayak. Dersliğin duvarları boyunca sıralanmış camlı dolaplardaki çanak çömlek parçalarının soluk alıp verişlerini duydum; yapıldıkları ve kırıldıkları günler kadar, şimdinin ve bizlerin de tanığıydılar. Gördüklerini çanak çömleğe özgü suskun bir bilinçle değerlendiriyor, sonuçlar çıkarıyorlardı. Bunları bize aktaramamaları hüzün vericiydi.

Orada öylece oturmuş, bunları ve başka ipe sapa gelmez şeyleri düşünüyordum. Yüzünün bütün ayrıntılarını artık ezbere çizebileceğim uzunca boylu kız, giyinirken koyun postundan ceketinin eteğiyle kâğıtlarımı masadan yere süpürdü. Ben eğilip toplarken, kırık dökük özürler mırıldanarak dikildi tepemde, beni izledi. Kısa çizmelerine, soluk blucinine, neredeyse dizlerine kadar sarkan atkısının püskülüne baktım. Tanımadığım bir gezegenin, kestiremediğim bir çağının, dilini tam anlayamadığım bir ülkesindeydim.

Dersliğin kapısında yetiştim ona. Birbirimizi yıllardır görüp durduğumuz halde doğru dürüst selamlaşmadığımızı söyledim. Gülümsedi, yabancılığından sıyrıldı, "Benim adım Hande," dedi. O kadarını biliyordum zaten. Loş uzun koridoru, laboratuvarları, öğretim üyesi odalarını geçtik. Sahanlıklarında kızlı erkekli öğrencilerin kümeleştiği geniş merdivenlerden indik. Demir parmaklıklı kapıdan caddeye çıktığımızda, "Görüşürüz," dedi. "Görüşürüz," dedim. O yukarı yürüdü, ben aşağı.

Galiba itiraf etsem iyi olacak. Aslında... Geçen hafta da geldim buraya aslında. Zaten gidebileceğim... Gitmek istediğim başka yer yoktu. Rüya'nın telefonu cevap vermiyordu. Geldim ve salonda oturdum. Sessizce sıramı beklerken, saçları dağınık, gözleri çukura kaçmış bir kadın ilişti yanıma. İlk kez görüyordum yüzünü. Ama o, beni yıllardır tanıyormuş, az önce yarım bıraktığı bir konuşmayı sürdürüyormuşçasına bir rahatlıkla konuşmaya başladı. "Neden hep beni buluyorlar?" diye düşündüm. O yaşlı adam, yüzü tanıdık gelen ve nereden tanıdığımı bir türlü çıkaramadığım yaşlı adam yine vardı. Tam karşımızda oturuyordu. Bekleme salonunda bir uygunsuzluk yapacağımızdan kuşkulanır gibi ikimize dikti ba-

kışlarını. Elini, bize doğru çevirdiği kulağına kepçe yapmıştı. Tek sözcük kaçırmaya niyeti yoktu.

Henüz dört yıllık evli olduğundan, kocasıyla ortak bir yaşantılarının kalmadığından söz etti kadın. Hızlı hızlı konuşuyor, her şeyi ayrıntılarla süslüyordu. Biri iki, biri üç yaşındaki çocuklarını; büyüğünün kreşte geçirdiği kazayı anlattı. Kocasını hiç aldatmadığını, çalıştığı ilaç fabrikasındaki erkekler kendisine kur yapmaya kalktıklarında bile korkuya kapıldığını, kocanınsa bir şeyden korkmayıp barlarda pavyonlarda sabahladığını, zaman zaman boşanmayı düşündüğünü, ama iki küçük çocukla bir kadının ortalıkta perişan olacağını bildiğini sayıp döktü. Bir yıldır her gece bulaşıkları ve boklu bezleri yıkamayı bitirdikten sonra masanın başına geçmişti. Bir yıldır uykusundan çalmış, tutkulu bir çabayla ve her sayfada çabalarının yarıda kesileceğinden korkarak bir roman yazmıştı. Şimdi roman bitmişti sorun da buydu. Kendini ne yapacağını bilmediği gibi, bir çekmecede ölü doğmuş bir bebek gibi sakladığı ve elini sürmeye korktuğu bu romanı ne yapacağını da bilmiyordu. Ağzından uyuşukça dökülen sözcükler içime sıkıntı veriyordu. Bütün bunları bana neden anlatıyordu? Ne yardımım olabilirdi ona? Ne söyleyebilirdim? Aklımın bir şeye ermediğini mi? Ne ona, ne de yaşlı adamın bakışlarına daha fazla dayanamayacağımı anladım. Korkuyordum. Birden kalkıp dışarı attım kendimi. Elimde değildi.

Kafamın içindeki ağır ve koyu sis dağılana kadar yürüdüm sokaklarda. Rüya'ya telefon ettim ve bu kez evde yakaladım. Sesi soğuktu; kim olduğumu bile anımsamadığım sandım. "Sonra ara beni," dedi. "Şimdi konuşamam." Saatlerce içim içimi yedi. Besbelli yanında bir erkek olduğu için konuşamıyordu benimle. Beynimi kavuran öfke ve kıskançlığı saçma buluyordum. Aramızda benim iyimser beklentilerimin dışında bir şey yoktu ki! Akşamüstü korkunç bir yalnızlık duydum. Dayanamayıp yeniden aradım onu.

"Beni görmeyi çok istiyorsun demek?" diye güldü. "Ama buraya gelme, konuklar var. Ben sana geleyim."

Param yoktu, onu bir yere götüremezdim. İstemeye istemeye bizim evin adresini verdim. Bir saat içinde görüşeceğimizi söyleyerek kapattı. Eve koşup ortalığı toplamaya giriştim. Selim'le Tuncay oradaydılar, bir yere gitmeye de niyetleri yoktu. Kapıda Rüya'yı üçümüz birlikte karşıladık. Sonra oturduk; birbirine benzemeyen bardaklardan çay içtik, susamlı çubuklar ve bayat kurabiyeler yedik. İkisi saçma sapan bir şeyler söylüyor, Rüya deliler gibi gülü-

yordu. Beni dışarda bırakan bir üçgen oluşturdular çabucak. Anlamsız sözler ediyorlar, göz göze geldiklerinde de kahkahaları basıyorlardı. Konuşmadan oturuyordum kenarda. İhanete uğramış hissediyordum kendimi. Onu utanmadan elimden alan arkadaşlarıma çok kızıyordum tabii. Ama daha çok Rüya'ya kızıyordum, böyle bayağıca davrandığı için. Sonunda suskun kınayışımı fark ettiler.

Rüya: "Neyin var senin?"

Tuncay: "Beş benzemezi var herhalde."

Selim, boğulur gibi gülerek: "Herhalde."

Rüya, neden güldüğünü bilmeden gülerek: "Beş benzemez nedir?"

Tuncay, bilmişçe gülerek: "Çok kötü bir poker eli."

Rüya, bilgisizliğine gülerek: "Pokerden anlamam ki..."

Selim, ucuz bir kurnazlıkla ve yine gülerek: "Öğretelim mi?"

Ben, soğukça: "Daha çay isteyen var mı?"

Selim: "Çay mı?.. Şimdi de çaydan bahsediyor!"

Tuncay: "Bizim Ali, nasıl söylesem, biraz bunalımlı bir tiptir."

Rüya, suratından bir türlü silemediği kahkaha kırıntılarından utanır gibi: "Yok canım, o kadar da değil."

Selim: "Yeteneklerini kanıtlayamadığı için mutsuz."

Tuncay: "Kanıtladığında, yani kanıtlayabilirse, daha da mutsuz görünmesi gerekecek."

Selim: "Bizim göremediklerimizi görüyor, onun için mutsuz."

Tuncay, yeniden gülmeye başlayarak: "Bizim yerimize acı çekiyor."

Selim: "Zavallı."

Rüya, kahkahalarını tutmaktan vazgeçerek: "Çocuklar, çocuklar!.."

Tuncay, alayla: "Ali bize benzemez. Her şeyin derinine inmek ister."

Selim: "Bilinçli yaşar o. Üzüntüsünü çözümlemeden ağlamaz, gülünçlüğün kaynağını bilmeden gülmez."

Tuncay: "Günün birinde kendini öldürürse şaşmam. Ama gerekçelerini açıklayan seksen sayfalık bir metin yazıp bırakmazsa, işte o zaman şaşarım."

Selim: "Her zaman mutsuz."

Ben, sesimi duymakta güçlük çekerek: "Değilim!"

Tuncay: "Halkının mutluluğu benim mutluluğumdur."

Selim: "Mutsuzluğum mutluluğumdur."

Ben, iyice cılız bir sesle: "Mutsuz olmak istemiyorum ki..."

Tuncay, biraz pişman gibi: "Amma ciddiye aldın ha!.."

Selim: "Eğer bilseydik..."

Uzunca bir sessizlikten sonra ikisi birden, sinemaya gideceklerini söyleyip ayaklandılar. Şaşkınca baktım arkalarından.

"Arkadaşların haklı," dedi Rüya neden sonra. "Rahatla biraz. Neden hep böyle gerginsin?"

Kızgınlığım yoğunlaştı, yaralamak amacıyla yaşını sordum.

"Bin," dedi umursamazca.

Fotoğraflarımdan bazılarını getirdim ona. "Harika şeyler bunlar!" diyerek abartılı bir beğeniyle inceledi her birini. Bunları kendime saklamanın insafsızlık olduğunu, bütün sanat dergilerinde tanıdıklarının bulunduğunu, en kısa zamanda birlikte gidip "bunları" göstermemiz gerektiğini söyledi.

Fotoğrafları sehpaya bıraktı. Ellerini başının arkasına koyup geriye yaslandı, göğsünün yuvarlakları kazağının içinde belirginleşti. Birden atıldım, yanına oturup dudaklarından öpmeye koyuldum. Karşı koymadı. Boyalı saçları elimin altında kuru ve sertti. "Dursana," diye mırıldanıyordu. "Yavaş!.. Ya arkadaşların geri gelirse?" Gelmeyeceklerini söyledim. Beni itip ayağa kalktı, kazağını başından sıyırdı. Odama gitmemizi önerdim. "Burası daha iyi," diyerek güldü. "Öyle çarçabuk yatağa giren kadınlardan değilim." Hem odaya geçersek, arkadaşlarım sessizce eve girip anahtar deliğinden bizi seyredebilirlermiş! Neleri düşünüyordu! Gerçekten bin yaşında mıydı? Ağır ağır soyunuyor, üstünden çıkanları özenle katlayarak iskemlenin arkasına asıyordu. Heyecansız robot davranışlarını büyüyen şaşkınlığımla izledim. Işığı söndürmemi, sırf mutfaktakini yanık bırakmamı istedi. Kombinezonunu kanepeye serdi, oturdu, külotunu da çıkardı. Beni yanına çağırıp soyunmama yardım etti. Kalçalarıma sarılıp kendine çekti gövdemi, kasıklarımı göğsüne bastırdı. "Bir saatimiz var, ona göre!.." diye mırıldandı.

Kanepeye serili kombinezonun üstünde bir süre boğuştuk. Kafamın içinde tıkırdayan saatin ağırlığıyla aşağılara eğildim. Kadın kokusunun yanı sıra, başka erkeklerden kalma koku anılarını algılar gibi oldum. Ellerini bitiştirip sıkıca bastırarak örttü kendini. Döndü, dizlerinin üstünde durup bacaklarının arasından geriye uzanarak beni tuttu, kendine yönlendirdi. Ama boşunaydı. Elleriyle bastırdığında etini kaynatmış ve temelli mühürlemiş olmalıydı.

Girilebilecek gibi değildi. Parmaklarımla o acımasız saatin çarklarını kurcaladım. Neden sonra, gövdesinin her yanına binlerce saniye iğneciği saplanıyormuşçasına peşpeşe ürpermelerle sarsıldı. Yüzüstü yığıldı. Kalçalarını kasarak, kanepenin içine girmeye çalışır gibi debelendi. Dakikalardan birkaçı daha, kıpkırmızı YAŞADIĞINIZ AN çizgisinin gerisine geçti. Doğruldu Rüya, yüzünü bana çevirdi. Mutfaktan vuran ışıkta kapalı gözlerini, gülümseyen dudaklarını gördüm. Uykuda gibi okşadı beni, içimdeki hayat damlalarını çekip boşalttı. Gövdemde dokunuşunun izlerini taşıyan her nokta yanıyordu.

"Her şeyi kendine dert etmeye çalışmadan yaşamaya bak." dedi giyinirken. "Gül gitsin!"

Ağlamak istiyordum.

•

6

YALNIZLAR KALABALIĞI

Galîba başkalarının evlerini boyayarak zengin olunabileceğine beni de inandırmayı başarmıştı babam. Gösterişli bir yazlıkta çalışmaya başladığımız gün, bunun pek kolay olmayacağını anladım.

Yolculuk öyle uzun sürdü ki, İstanbul'dan çıktığımızı sandım. Otobüs bizi kapkara bir duman bulutunun içinde bırakıp homurtularla uzaklaştı. İş giysilerini, fırçaları ve ıspatulaları iki paket yapmıştık. Küçüğünü ben taşıyordum. Yaşlı bir adam, ağaçların altına birkaç meyve sandığı yerleştirmiş, erik ve kiraz satıyordu. Köy gibi bir yere doğru yürüdük. Çatıların üstünden deniz görünüyordu.

Mal sahibinin anlaştığı nalburdan bütün gereçleri aldık. Zımpara kâğıtları, alçı, üstübeç ve yeni fırçalar; yükümüzü bir kat artırdı. Neyse ki boyalarla kireç, arkadan nalburun kamyonetiyle gelecekti. Bahçesinde kabak ekili bir evi, ayağından bağlı bir dananın otladığı küçük yeşil alanı, kolonlarından paslı demirler çıkan yarım kalmış beton yapıları geçtik. Paketlerin ipleri parmaklarımı acıtıyordu. Güneşte parıldayan bir araba, yolun çukurlarında yaylanarak geçip gitti yanımızdan. Arka camından uzun kulaklı kahverengi bir köpek bize bakıyordu.

Son ağaçları ve iskelet görünümündeki birkaç yapıyı daha geride bırakınca, kıyıya koşut uzanan bir sokağa ulaştık. Bir düş kentine girivermiştik sanki. Bahçeleri bakımlı, damları kırmızı kiremitli, duvarları sarmaşıklı oyuncak evler diziliydi. Az önce yanımızdan geçen otomobil, sokağın uzak ucundaki bir evin önünde duruyordu. Daracık şortu dizlerine kadar inen bir kadınla kara gözlüklü bir adam, bavullarını içeri taşıyorlardı.

Gerisinde her renkten güllerle adını bilmediğim çiçekler görünen bir demir kapıya geldik. Bahçede fıskiyeli bir küçük havuz bile vardı. Elinde pazar çantası bulunan bir adam bizi içeri aldı. Malzemeyi alt kattaki banyoya yerleştirebileceğimizi, kendisinin az sonra döneceğini söyledi.

Kemerli kapıdan ve parlak kavuniçi çinilerle kaplı koridordan geçerek gösterişli bir salona girdik. Bir şeye el sürmemem için uyardı beni babam. O, banyoda üstünü değiştirirken, koltuklardan birine oturup kalktım. Başının üstünde küllük taşıyan ağaçtan oyulmuş çıplak kadının omzuna dokundum. Kırmızı tuğladan örülü şöminenin içine baktım. Her yanda süslü biblolar ve vazolar vardı. Halıcı Dayı'nın köşkü hiçti. Ders yılının son haftasında götürüldüğümüz Topkapı Sarayı'ndan sonra, hayatımda gördüğüm en görkemli yer burasıydı.

Boyanın kabaran yerlerinin ıspatulayla nasıl kazınacağını biliyordum artık; zımpara kâğıdını, elimin altında kaymaması için ikiye katlamam gerektiğini de. Babam bir yandan dolgu macununu hazırlıyor, bir yandan da bu işleri tamamladıktan sonra badanaya geçeceğimizi, bu arada kapıların macunlarının kuruyup boyaya hazır duruma geleceğini anlatıyordu. Zımpara ve raspa yaparken içim gıcıklanıyordu. Boyamayı seviyordum ama, ona sıra gelmeden yapılacak bir yığın sıkıcı hazırlık vardı. Kaç kapı ve pencere bulunduğunu, evimizden kaç gün uzakta kalacağımızı hesaplamaya çalıştım.

Adının Rıfkı olduğunu öğrendiğim adam, alışverişten dönünce, benim gibi bir yardımcısı olduğu için talihli sayılacağını söyledi babama. Babam da kıvançla benim her şeyi çarçabuk kavradığımı anlatıyordu ki, beriki, "Herhalde oğlanı da boyacı yapmayı düşünmüyorsun!" diyerek onun bütün keyfini kaçırdı.

Sol elinin parmaklarının bir tavuğun ayağı gibi büzüşmüş ve birbirine yapışmış olduğunu fark ettiğim adam mutfağa gidince, "Boyacılığın nesi varmış?" diye söylendi babam. Ben, ev sahibinin bize gösterdiği yakınlığı düşünüyordum daha çok. İşte, şimdi de menemen pişiriyordu bizim için. Zengin, ama alçakgönüllüydü.

"Kim?" dedi babam alayla. "Rıfkı mı? Sağlam eliyle iki bacağını birden verse, böyle bir evin sahibi olmayı rüyasında bile göremez. Burası onun değil, Selami Bey'in evi. Selami Bey güngörmüş adamdır. Rıfkı gibi değildir. Demir ticaretiyle uğraşır."

Yemeğimizi yerken, işin ne zaman biteceğini sordu Rıfkı. Selami Bey, ondan alacağı habere göre hanımefendiyle çocukları getirecekti.

Babam surat asarak sıkboğaz edilmeye gelemeyeceğini, sanatının ustası olduğunu, şişirme iş yapmadığını, içine sinmeden "Bitti" diyemeyeceğini, bu yüzden de zaman veremeyeceğini söyledi.

Selami Bey'in çolak yardımcısı gülümseyerek alttan aldı. Bana döndü, babamın damarına basmak ister gibi, büyüyünce ne olacağımı sordu. Omuzlarımı kaldırdım, bilmediğimi söyledim. Oysa az önce Selami Bey gibi demir tüccarı olmaya karar vermiştim. Böyle gösterişli, rahat, pencereleri denize bakan büyük bir evin sahibi olmak için demir ticareti yapmak gerekiyorsa yapardım. Neden herkes yapmıyordu?

Mutfaktan bahçeye açılan kapının dışını zımparalarken, bitişik evin bahçesinde birbirinden güzel iki kız gördüm. Biri aşağı yukarı benimle yaşıt, öbürü biraz daha büyüktü. Kolsuz havlu entariler giymişlerdi. Erik yiyor ve bana bakarak gülüşüyorlardı. İş giysilerimle biraz tuhaf göründüğümü biliyordum ama, bir ağaç ya da bahçe iskemlesiymişim ve neler konuştuklarını sezemezmişim gibi beni hiçe sayarak alay etmelerine katlanamıyordum. Çok güzel olmaları, acılarımı büsbütün artırıyordu. İçeri kaçtım, kapının iç yüzünü yeniden zımparalamaya giriştim. Gideceklerini umarak sık sık pencereden bakıyordum. Bu gidişle kapı incelip bitecekti. Babam her an mutfağa gelebilir, sallandığım için kızabilirdi. Çaresiz yine dışarı çıktım, fısıldaşmalar ve gülüşmeler yeniden başladı. Sinirlerim gevşedi, ben de güldüm elimde olmadan. Bunu fark edince kısa bir duraksama geçirdiler. Sanki gülmeyi becerebilmeme şaşmışlardı. Küçüğü yaklaştı, ne yaptığımı sordu çiçeklerin üstünden. Omuz silktim. Görüyordu ya! Adımı ve erik isteyip istemediğimi sordu.

Erik istemiyordum ama, adımı söyledim. Bir an iletişim kurabileceğimizi umdum. Ne var ki, dönüp ona bakınca, uzun sarı saçlarını ve yeşil gözlerindeki sorumsuz pırıltıları yakından görünce, bağdaşmaz iki dünyanın çocukları olduğumuzu anladım. Hırsımı kapıdan çıkardım.

Sorularını sürdürdü kız. Selami Amca'nın nesi oluyordum? Hiçbir şeyiysem onun evinde ne yapıyordum? Kemal Usta'nın oğlu olduğumu, ona yardım ettiğimi söyledim. Birazdan yine denize gireceklerdi. Su çok güzeldi. Ben de onlarla yüzmez miydim? Yüzme bilmiyor olabileceğimi aklına bile getirmiyordu. Gerçekten kötü niyeti olmadığını, beni küçümsemediğini sezdim. Ama birkaç metre ötemde, çiçeklerin hemen gerisinde durmasına karşın, aramızda anlatılmaz bir uzaklık vardı. İşim bitmeden denize giremeyeceğimi söyledim. Sırf büyüklerin işi olur sanıyordu. Ablasıyla

birlikte evlerinin öbür yanındaki dar yoldan denize doğru ilerleyip görünmez olduğunda rahat bir soluk aldım.

Akşamüstü babam yeterince çalışıp denizi hak ettiğimizi söyleyince, yorgunluğum ve parmaklarımın sızısı geçti. Ama neyle girecektim denize? O iki kız hâlâ kıyıda olabilirdi. Onlara donla görünmektense ölmeyi yeğlerdim. Rıfkı, Selami Bey'in çocuklarından birinin şortunu verdi bana. Boynumuzda havlularla kıyıya yürüdük. Mayolarına zor sığan yaşlı iki kadından başka kimse kalmamıştı kumsalda. Çok uzaklarda denize batmaya hazırlanan kıpkırmızı güneş, kumdaki gölgelerimizi uzun bacaklı sıska devlere dönüştürüyordu. Islak kıyı şeridine yaklaşırken, ayaklarımın altındaki yakıcı sıcaklığın yerini hoş bir serinlik aldı.

Babamın gözleri, "Denizi sana veriyorum!" der gibiydi. Bu çok değerli armağan da, beyaz köpüklü dalgalarını sevecen kollar gibi uzatarak beni kendine çekmeye çalışıyordu. Su önce soğuk geldi, ürperip ayağa fırladım. İkinci denememde üşümediğimi fark ettim. Su karnıma, göğsüme, boynuma yükselinceye dek yürüdüm. Sonra, tanımadığım bir gücün beni kapıp kaldırmaya çalıştığını hissettim. Ürküp geri döndüm. Güvenli bir derinliğe gelince, dalıp çıkmaya başladım. Kıçımdan kayıp düşecekmiş gibi olan şortu çekiştirip duruyor, bu eğlence hiç bitmesin istiyordum.

Babam beni zorla çıkardı sudan. Güneş batmış, geride dingin bir kızıllık kalmıştı. Dişlerim birbirine vuruyordu. Kurulanırken, annemle kardeşlerimin yanımda olmadıklarına üzüldüm. Kumlarda hışırdayan dalgalara baktım. Deniz hasta ağabeyime de iyi gelmez miydi? Yakınlarımı düşündükçe içimdeki hüzün büyüdü.

Yemekten sonra Rıfkı, bahçedeki havuzun kenarına küçük bir masa koydu. Hasır iskemlelere oturup çaylarımızı içerken, önümüzden geçen yolun yaz akşamları canlı bir piyasa yerine dönüştüğünü, kışınsa ıssızlığıyla insanı ürküttüğünü anlattı. Bu güzel evlerin kışın boş kalmasına aklım ermiyordu. Birçok insan oturacak ev bulamazken!.. Halıcı Dayı, üç katlı evin yerine büyük bir apartman yaptıracağını söyleyerek çıkmamız için bizi sıkıştırmaya başlamıştı. Nereye gideceğimiz belli değildi.

Erken gelen yazlıkçılardan kimileri, bahçe parmaklıklarının ötesinden, yeryüzünde tek kaygıları yokmuşçasına ağır ağır geçmeye başlamışlardı. Omuzlarında tüy hafifliğinde beyaz hırkalar, ellerinde dondurma külahları vardı. Arada bir, gürültülü otomobillere doluşmuş gençler ya da bisikletliler görünüveriyordu. Gündüz or-

talıkta olmayan bu insanların nereden fışkırdıklarını anlamak zordu. Alıkça bakıyordum çevreme. Saçlarımı taranış, temiz giysilerimle kendime güvenimi giymiştim. Bitişik evin kızları çıksınlar ve beni bir de böyle görsünler istiyordum.

Sivrisinekler ayak bileklerimi çorabın üstünden bile ısırıyordu. Annemin, kardeşlerimin ne yaptıklarını; biz olmayınca korkup korkmadıklarını merak ettim. Anneannemin biz dönene kadar onlarla kalması iyiydi. Rahatlayıp çayın tadını çıkarmaya çalıştım. Bitişik ev karanlıktı. Uzaklardan gelen çeşit çeşit müzik birbirine karışıyordu.

Babam, Rıfkı'ya evlenmeyi hiç düşünüp düşünmediğini sordu. Rıfkı'ysa bunu elbet istediğini, ama bu zamanda aile geçindirmeyi göze alamadığını, babanın da biri hasta dört çocuğa nasıl bakabildiğini anlamadığını söyledi. Millet çocukları sıraladıkça şişman başbakan "Büyük Türkiye" teraneleriyle yangını körüklüyordu. Gittikçe artan bir coşkuyla konuşuyordu Rıfkı: İşsizliğin alıp yürümesi, geçimin durmadan zorlaşması kimsenin umurunda değildi. Bu memlekette sırf zenginlerin kafası çalışıyordu. Zaten akıllı olmasalar, zengin olmazlardı. Devletin ürettiği demiri alıp başkalarına satarak oturduğu yerden para kazanan Selami Bey bile, iki çocuktan sonra defteri kapamıştı. İstese on çocuk yapar, hepsini de el bebek gül bebek büyütürdü.

Babam, o çok iyi tanıdığım homurtusuyla karşılık vermekte gecikmedi: Herkes haklı olarak adının yaşamasını, soyunun sürmesini isterdi.

Adamcağız, sağlam eliyle çayını karıştırırken, bir-iki çocuğun da buna yeteceğini anlatmaya çalıştı. Kaldı ki babamın büyük bir serveti, torunlarına kalacak fabrikaları mı vardı?

Rıfkı'nın önce çoluk çocuk sahibi olmanın tadını tatmasını ve sonra konuşmasını söyleyerek zayıf noktadan saldırdı babam. Bunun üzerine Rıfkı da, güvensizleşiveren sesiyle gülünç ve hüzünlü bir öykü anlattı.

Evlenmeyi öteden beri istiyordu. Bir seferinde nişanlanmıştı da. Kız dünya güzeli değildi ama, sevimliydi. Rıfkı ona içi titreyerek bakıyor, sakatlığını önemsemeyişine seviniyordu. Kaygılarından biri, nişanlısının kendisini Selami Bey'in sığıntısı gibi görüp üzülüyor olabileceğiydi. Bu yüzden kızı bir kenara çekmiş, sürgit Selami Bey'in hizmetinde kalmayacağını, ilk fırsatta doğru dürüst bir iş bulup ayrı ev açacağını, evlendiklerinde yeni bir başlangıç ya-

pacağını anlatmıştı. Hayranlık beklerken, kızın yüzünün ekşidiğini görüp şaşırmıştı. Biraz sıkıştırınca anlamıştı derdini. Meğer haspanın kendince tasarıları varmış: Evlendikten sonra bu zengin insanlarla bir arada oturacağını, orta işlerine falan bakarak kendisinin de bu güzel hayatı paylaşabileceğini umuyormuş.

"Benim sırf elim sakat," dedi Rıfkı. "Kafam değil." Yüzüğü avucuna tutuşturduğu gibi nişanlısını sepetleyiverdiğini anlattı.

Babam ses etmeden dinliyordu. Onayladığı davranışlar karşısında bile beğenisini dile getirmekten çekinirdi nedense. "Bizler küçük insanlarız," diyordu Rıfkı. "Yelin önünde savrulmamak için, istemesek de büyüklere tutunmak zorunda kalıyoruz." Babam küçük insan olmayı kabullenemeyip bin dereden su getirdi. Gönlü hep yükseklerdeydi.

Bahçe parmaklığının ötesinde, sırtlarına aldıkları kazakların kollarını boyunlarına bağlamış, süslü sokak lambalarının ışığında gülüşüp şakalaşan, birbirlerinin kâğıt helvasından ısıran ve önlerindeki güzel yaz mevsiminden başka şey düşünmez görünen alımlı insanların geçit töreni sürüyordu. Rıfkı, bu insanlara baktıkça üzüldüğünü söyledi. Aralarında kaçakçılığı, rüşvetçiliği, karaborsacılığı ya da tefeciliği üstüne öyküler dinlediği kişiler vardı ama, kimseye düşman değildi. Sadece üzülüyordu. Neden üzüldüğünü sordu babam. Kendini sırf Selami Bey'in değil, hepsinin uşağı gibi görüyordu Rıfkı, üzüntüsü bundandı. Açları ve çıplakları bol bir ülkede büyük insan bulunamayacağını, böylelerinin büyüklüklerinin sırf kendine yaradığını, en dürüstlerinin bile böyle çalımla gezmeye hakkı olmadığını söyledi.

Babam vaktin geç olduğunu, ertesi sabah erken kalkıp çalışmak gerekeceğini mırıldandı. Elbirliğiyle masadakileri topladık. Merdivenin atındaki dolaptan babam için katlanır bir yatak çıkardı Rıfkı. Kanepeye örtü sererek benim yerimi de hazırladı. İyi geceler dileyip yatmaya gitti. Üst kattan gelen tıkırtılarını dinleyerek soyunduk. Babam ışığı söndürüp yatağma uzandı. "Tuhaf adam!" diyerek soluğunu bıraktı. Günün birinde, zengin olduğumuzda, deniz kıyısına bu evden daha güzel bir ev yaptıracağını anlatmaya girişti. Planları kendi çizecek, işçilerin başında duracak, her şeyin gönlünce olmasını sağlayacaktı. Günlerdir sözünü ettiği çiftlik tasarısını unutmuş olmalıydı. Dolgun memeli inekleri ve çift sarılı yumurtalar verecek tavukları anımsattığımda, çiftliği pekâlâ deniz kıyısına kurabileceğimizi söyledi. Seslice esnedi ama, uzun süre

dönüp durmasından, onun da uyumakta benim kadar güçlük çektiğini anladım.

Birkaç gün sonra döndüğümüzde, kendi evimiz büsbütün eskimiş ve küçülmüş göründü gözüme. Mutfakta yıkanan kirazlarda, ocakta cızırdayan pirzolalarda kendi payım olduğunu düşünüp gizli bir övünç duyuyordum.

İlk kez o yaz sokaklar çekiciliğini yitirir gibi oldu. Babamla birlikte gitmek, yorgunluğu göze almak demekti ama, sıkıcı değildi. Yeni yüzler, yeni yerler görüyordum. Fatih'teki kahvede iş bekleyen boyacı ve duvarcı ustalarını ve hiçbir şeyin ustası olmayıp ne iş olsa yapmaya hazır gündelikçileri o yaz tanıdım. Bizi gibi onlar da, işlerin azalacağını bildikleri için, yazın bitmesini istemiyorlardı.

Yazın sonu, bizim için, hesapta olmayan başka üzüntüler getirdi.

Gitgide daha çok içmeye başlayan ve kimseyle konuşmaz olan Fikret Dayım, bir gece eve geldiğinde eski büfenin üstüne yerleştirilmiş olan aygıtı gördü. Başındaki beyaz örtüyle karanlıkta hortlak gibi televizyon izliyordu anneannem. Dayımın kanı donmuştu. Televizyonu Keriman'ın gönderdiğini anlamıştı ve ablasının utanmazlığına değil, annesinin umursamazlığına kızıyordu: Çocuk gibiydi bu kadın! Bir oyuncakla her şeyi unutup mutlu oluyordu. Televizyonu hemen ertesi gün geri göndermesini söyledi ona. Yoksa kendisi gidecek ve bir daha dönmeyecekti.

Anneannem, onun bu tür sözlerini kanıksamıştı artık. "İyi ya," diye omuz silkti. "Seni tutan yok."

Bu kez dayım fikrini değiştirdi. Gitmeyecekti. Bu ev babasının eviydi, kimse onu kovamazdı. Annesi ahlaksızlığa göz yummasının bedeli olan televizyonu alıp ahlaksız kızının yanına yerleşsindi asıl. Dayımın bağırıp çağırmalarına karşın anneannem televizyon izlemeyi sürdürdü. Kavga etmeyi kabullense belki de fırtına kolayca savuşacaktı. Bu aldırışsızlıkla onuru büsbütün yaralanan dayım, çaresizce atıldı. Televizyonu kucaklayıp merdivenin sahanlığına çıkardı. Anneannem bütün ağırlığıyla koluna asılıyor, ama onu durduramıyordu. Aygıtı kaldırıp merdivenlerden aşağı savurdu Fikret Dayım. Aşağıdan bir patlama, sonra sayısız cam parçacığının şıngırtısını duydu. Dengesini yitirdi, en alt basamağa kadar yarı yuvarlanarak indi. Yüzükoyun yere kapaklandığında, cam kırıklarından biri avucuna saplandı.

Söverek ayağa kalktı. İyice sarhoştu. Annesinin gelip eline bakmayışına kızıyordu. Ardında kan damlalarından bir iz bırakarak alt kattaki helaya gidip musluğu açtı. Su pembeleşerek aktı elinin üstünden. Başparmağını oynattıkça, elinin etli yanındaki yara bir ağız gibi açılıp kapanıyor, uyarılar fısıldamaya çalışıyordu sanki.

Küçük odada bulduğu tülbenti eline sardı. Sigara yaktı, yukarıyı dinledi. Ne ağlama, ne ilenme sesi geliyordu. Sigarası biterken kaygılanıp üst kata çıktı. Anneannemi sahanlıkta tortop olmuş buldu. Baygın sandı. Koltuk altlarından tutup odaya, divanın üstüne taşımaya çalışırken, cansız gövdenin inanılmaz ağırlığıyla irkildi. İçi ağır ve kapkara bir pişmanlıkla doldu. Ulur gibi bir ağıt tutturarak bize geldi.

Bir iki saat içinde akraba ve komşulardan oluşan bir kalabalık dolduruverdi anneannemin evini. Vahit Dayım ve karısı, Keriman Teyzem ve imam nikâhlı kocası oradaydı. Birileri televizyonun enkazını merdivenin altına doğru süpürmüştü. Anneannem üst kattaki divana, bağlanmış çenesi ve bütün çocukça isteklerden arınmış yüzüyle yatıyordu. Karnına, beyaz çarşafın üstüne, kocaman, tahta saplı bir bıçak koymuşlardı.

Dualar ve iniltiler duvarlardan fışkırır gibiydi. Sabahın dört buçuğunda, anneannemin namaza kalkmak için akşamdan kurduğu saat birden çalmaya başlayarak, uyuklayan beyinleri bir veda selamıyla dağladı. Zilin yankıları sönümlendiğinde başlar yine düştü, gözkapakları yarı kapandı. Halıcı Dayı, iri gövdesi ve buyurgan sesiyle ortalıkta dolaşıyor, bu aymazlar ve miskinler kalabalığının uyanışı olmayan bir uykuya yuvarlanıp gitmesini önlemeye çalışıyordu.

Anneannemin kendisi için hazırladığı kefenliğin ve havluların arasında kargacık burgacık yazılmış iki satırlık vasiyeti de bulundu. Kocasının yanına gömülmeyi ve evdeki eşyanın dört kardeş arasında paylaşılmasını istiyordu. Keriman Teyzem yeni bir ağlama nöbetine tutuldu. Yarı anlaşılır sözlerle, kendisi evdeyken de annesinin sık sık böyle şeyler yazdığını, bunları buldukça yırtıp attığını, ama onun yeniden yazdığını anlatıyordu. Sonra birden, bir kenarda bembeyaz yüzüyle duran Fikret Dayıma saldırdı. "Sen öldürdün onu!" diye haykırıyordu. Annem ve Vahit Dayım araya girip kardeşlerini güçlükle yatıştırdılar.

Babamın haber yolladığı Hayrettin Amca'nın gelişi herkese rahat bir soluk aldırdı. Bu konuların uzmanı oydu çünkü. Gerçekten de ölüm raporu ve defin ruhsatıyla o ilgilendi. Büyükbabamla kayınpederinin bitişiğindeki mezar yeri konusunda çıkan sorunu o çözümledi. Vahit Dayım, camiden başlayarak önünde açılıp duran arsız avuçların her birini üç beş kuruşla kapatmaya çalışıyor ve durmadan söyleniyordu.

Eve dönüldüğünde kadınlar seferber olup bütün konukları doyurdular. Akşam, Halıcı Dayı'nın getirdiği hafızlar konuk odasında devir hatimine başladılar. Kur'an cüzlerini sehpanın üstünden alıyorlar ve kıpır kıpır dudaklarıyla inanılmaz bir hızla peşpeşe bitirip kenara bırakıyorlardı. Toplu okuma ve dualar bitince helva tabakları dağıtıldı. Çepeçevre oturmuş anneannemin anılarını yiyor ve yokluğunu sindiriyorlardı.

Evi dolduran kalabalık günlerce dağılmadı. Fikret Dayımın gözü kimseyi görmüyordu. Öğle üzeri kalkıyor, evden çıkıyor, gece yarılarına kadar gereksiz bir yük gibi taşıyordu gövdesini.

Anneannemin giyecekleri yoksullara dağıtıldı. Sandığından çıkan kullanılmamış çarşafları, işlemeli gecelikleri, kumaşları, ibrişimleri ve dantel iplerini; annem, Keriman Teyze ve Vahit Dayımın karısı paylaştılar. Üçüne birer de bilezik düştü. Bir mendile düğümlenmiş iki Reşat altınından birini Fikret Dayıma verdiler. Öbürünü de, cenazede en fazla masrafı yaptığını söyleyip duran Vahit Dayım aldı.

İrice bir havaneline benzeyen kararmış bir tahta tokmak çıkmıştı sandığın dibinden. Düz olan ucu mühür gibi oyulmuş, Arap harfleriyle bir yazı kazınmıştı. Köklü sülalemizin geçmişiyle ilgili önemli bir ipucu olabileceğini sezip, bunu kendime almamı kimse umursamadı.

Eylülün sonlarına doğru Vahit Dayım ailesini oraya taşıdı. Böylece Fikret tek başına sefil olmayacaktı; öyle diyordu.

Ne başını şişiren yeğenler, ne de ikide bir öğüt vermeye kalkan ağabeyi umurundaydı Fikret Dayımın. Anladığım kadarıyla onun asıl sorunu, beyaz kolları ve bluzlara sığmayan göğüsleriyle ortalıkta dolaşan yengesiydi. Tehlike çanları Vahit Dayımın kafasında da çalmaya başlamış olmalı. Çok geçmeden kazık kadar adamın günün yarısını evde geçirmesinin yakışık almadığını söylemeye, Fikret Dayımı doğru dürüst bir iş bulması için sıkıştırmaya başladı.

Fikret Dayım yine omuz silkerek, aylaklığın anlamsızlığından çalışmanın anlamsızlığına geçti. Oto parçaları üreten atölyelerin

bulunduğu sitede bir işe girdi. Lamba duylarını parlak metal yuvalara vidalıyor, sıvama tezgâhının dibinde öbeklenen parçaları toplayıp polisaja götürüyor, torna tezgâhlarını temizleyip ayak işlerine bile bakıyordu. Ne bunları küçümsedi, ne de aldığı paranın azlığından yakındı. Ne sigortasız oluşunu dert etti, ne de sendikaya girmesi için yapılan önerilere kulak astı. Bütün istediği, içmesine yetecek kadar para kazanmaktı. Sadece içtiği zamanlar istediği gibi bir insan oluyor, kafasındaki boşluk küçülüyor, korkularından sıyrılıp bütün dünyaya kafa tutabiliyordu.

Ağabeyi onun eve gece yarıları kaşı patlamış, burnu şişmiş olarak gelmesini sorun etmeye başlayınca, sitedeki işçilerden birkaçıyla birlikte bir bekâr evine yerleşti Fikret Dayım. Onların açık saçık kitaplar ve kötü filmlerle süslenmiş yaşantısını coşkusuzca paylaştı. Bıraksalar bunu sonsuza kadar sürdürebilirdi.

Bir gün, soğuk atölyede, dayımdan genç bir işçi, boynundaki atkıyı tezgâha kaptırdı. Dayımla birlikte başkaları da koştu. Kimi şaltere el attı, kimi delikanlıyı çekip kurtarmaya çalıştı. Ama zavallıcığın debelenmeleri durmuştu bile. Cankurtarana ölüsünü yüklediler. Fikret Dayım titreyerek yüzünü yıkadı. Genç işçinin garip biçimde bükülmüş boynu gözünün önünden gitmiyordu. Üstünü bile değiştirmeden kaçtı. Annesinden kalan Reşat altınını sattı, yoluna çıkan ilk meyhaneye girip içmeye başladı.

Birkaç gün sonra bir yol kenarında, kusmuğa ve çamura bulanmış olarak, yarı ölü durumda bulundu ve yeniden eski eve getirildi.

7

YERYÜZÜ BİR PAZAR YERİ

Beni peşine takıp, arkadaşı olduğunu söylediği dergi yöneticisine götürdü Rüya. Ama öncesi var... Lekesiz beyazlıklarından arınmaya can atan on sekiz-yirmi dörtlere cebimdeki son parayı saydım. Bütün arşiv kontaklarımı tarayıp en iyi negatiflerimi seçtim. Elimdeki hazır baskılarla yetinmeyip, görüntülerimi güçlü bir ışık seliyle yeniden akıttım kâğıtlara. Banyonun dibinde ağır ağır canlanıp gelişmelerini tazelenen heyecanlarla izledim. Küçük bir çiziği olduğu için ucuza edindiğim iki yüz milimetrelik objektifimle çektiğim fotoğraflardan birine bakarken, bir tedirginlik kapladı içimi. Direklerin arasındaki uzaklıklar kısalmış, evler birbirinin üstüne çıkmış gibiydi. Görünmez bir el, önden ve arkadan iterek insanları birbirine yaklaşmaya zorlamıştı sanki. Ürktüm. Onları iki boyuta sığdırabileceğimi sanmam aptalca bir iyimserlik değil miydi? Kartların dümdüz yüzeylerine bir derinlik kazıyabileceğimi nasıl umuyordum? Hayatın cılız izdüşümleri olan bu anlık görüntülerde yaşayan öğeler bulunabileceğine nasıl inanılırdı? Ne tür bir yanılsama peşindeydim?

Yanıtlayamadığım bir yığın soru üşüştü beynime. Bir titreme gelip geçti gövdemden. Birkaç sokak ötede bir köpek, uzun ve acılı bir uluma tutturdu. Uyuyan dünyanın ortasındaki yalnızlığım somutlaştı. Her şeyi olduğu gibi bırakıp yatmak istedim. İçimden bir ses, pek inandırıcı bulmadığım bir ses, bütün bu kargaşanın anlamlı bir bütüne dönüşebileceğini fısıldıyordu. Son bir çabayla, geri kalan negatifleri de bastım.

Rüya, dergi yöneticisini görür görmez, "Nasılsınız Sönmez Beyciğim?" diyerek ellerine sarıldı, yanaklarından öptü. Sönmez Bey bu saldırıyı biraz şaşkınca karşıladı. Saçları hafifçe kırlaşmıştı ama, yaşlı değildi. Dostça bir yüzü vardı. İkimiz el sıkıştık ve Rüya'yı sabırla dinledik. Konu bir türlü benim fotoğraflarıma gelmiyordu. Durmadan kendini ve son zamanlarda neler yaptığını anla-

tıyordu Rüya. Şenlik sırasında gördüğü güzel filmlerin etkisiyle yeniden film eleştirileri yazmayı düşündüğünü, ama bunca aradan sonra bir türlü kalemi eline alamadığını söylüyordu. Sönmez Bey ister istemez kibarca gülümsüyor ve "Çok seviniriz efendim, çok seviniriz," diyerek yarım ağızla yüreklendiriyordu onu. Sıkıntıyla oturdum, öksürdüm, sigara içtim, konuşmalara yerli yersiz katıldım. Sonunda, "Ali'nin de fotoğrafları var," demek zorunda kaldı koruyucum. "Bir göz atmanızı istiyorduk."

Sönmez Bey zarfı alıp şöyle bir tarttı elinde. Üzüm ya da armut dolu bir kesekâğıdıymışçasma, kapağının arasından içine göz attı. "Demek sen çektin bunları?" diye sordu.

"Ben çektim," dedim. Ellerimi nereye koyacağımı bilemiyordum. Oturmamın mı, yoksa ayakta durmamın mı yerinde olacağını kestiremiyordum.

Fotoğrafları masanın üstüne yaydı. Geri çekilip baktı. "Evet," dedi. Birkaç kez yineledi bu sözcüğü, başka bir şey söylemedi. Telefon çalmaya başladı. Elinde bitmemiş bir suluboya çalışmasıyla, uzun boylu, dar pantolon ve çizme giymiş bir kadın girdi odaya. Sigarasının külünü kâğıt sepetine silkeleyerek, Sönmez Bey'in telefon konuşmasının bitmesini bekledi. Çaycı geldi. Rüya'yla benim önüme de birer bardak bıraktı. Başka girip çıkanlar oldu. Fotoğraflarım, açılan yerlerini örtemeyen ameliyatlı hastalar gibi, savunmasız ve utançlı yatıyordu masanın üstünde. Bütün dünyanın görmesini istediğim yapıtlarıma, üç beş kişinin hırsızlama bakması hoşuma gitmiyordu.

Çizmeli kadın, telefon konuşmasının bitmesinden umudunu kesip çıktı. Sönmez Bey dalgınca dinliyor ve "Hı-hı" sesleri çıkararak fotoğrafları koyduğum zarfın üstüne karışık çizgiler çiziyordu. Dinleyiciyi yerine koyduktan sonra, beni anımsamaya çalışır gibi baktı yüzüme. "İlginç," diye mırıldandı. Yüreğimin vuruşları hızlandı. "Ama bizimki gibi bir dergi için... Nasıl söylesem... Bunlarda daha çok gazete fotoğraflarını andıran..." Sonunda beni kırmayacak sözcükleri bulduğuna inanarak rahatladı. "Gerçekçi, dolaysız bir hava var bunlarda. Hiç gazeteleri denedin mi?"

"Evet," dedim. "Onlar da, dergilere gitmemi önerdiler."

"Ne şakacı çocuk!" diyen bakışlarla Rüya'ya baktı Sönmez Bey. Kullandığım makineyi sordu, sonra ne kadar zamandır uğraştığımı falan. Beni dinlerken bir yandan çabuk çabuk topladı resimlerimi ve zarfa koydu yeniden. Ellerini iki yengeç gibi yanyana yer-

leştirip yüzüme baktı. Renkli çalışmayı sevmediğimi anlattım ve sözlerimin yavaş yavaş tükendiğini fark ettim.

"Çağa uymalısın," dedi. Yengeçlerin fotoğraf zarfının üstünde yaptıkları aşk dansını izliyordum. "Teknik olanakları sonuna kadar zorlamalısın." Yengeçler ayrılıp sekerek uzaklaştılar birbirlerinden, sonra fikir değiştirip yine yavaşça yaklaştılar. "Nasıl artık çinko levhalarla çalışılmıyor ve ışık için magnezyum yakılmıyorsa..." Yengeçlerin devinimleri hızlandı. "Yaratıcılık, Kodak'ın bize sunduklarının bittiği yerde başlar!" İki yengeç kavuşup özlemle çiftleştiler. Final. Orada daha fazla kalmanın anlamsızlığını sezdim. Ekonomi kuralları her yerde yakamıza yapışmaya hazır. Fiyatlar gibi mutluluğumuzu da sunu ve istem dengesi belirliyor. Her ilişkide bir alıcı, bir satıcı taraf var; isteklilik düzeyleri birbirini tutmayınca acıklı bir çarpıklık çıkıyor ortaya. Ne sokaktaki sebze satıcısı, ne kendini beğendirmeye uğraşan âşık, ne de şiirlerini yayımlatma çabasındaki genç şair bağımsız bundan. Yeryüzü bir pazaryeri.

Yalvarıp ayaklarına kapanmamın yararı olup olmayacağını düşündüğüm sırada, büyük siyah çantalı, kısa boylu, tombul bir adam hızla girdi odaya. Burnundan soluyor, buharlı lokomotif gibi sesler çıkarıyordu. Davranışları ünlü biri olduğunu haykırıyordu. Ama ben tanıyamadığıma göre, o kadar da ünlü sayılmazdı.

"Tamam işte!" dedi Sönmez Bey bana. "Asıl konuşman gereken kişi geldi." Zarfı yeni gelene uzattı. Şişman adam zarfı hırpalayarak içindekileri çıkardı. İskambil destesiymişçesine, üsttekini alta aktararak hızla baktı. Her birinde en çok bir saniye oyalandı gözleri. "Fena değil," diyerek geri uzattı tomarı. Sönmez Bey, "Delikanlı, Rüya Hanım'ın yakını," diye uyardı onu. Şişman fotoğraf sanatçısı soran bakışlarla Rüya'ya döndü. Kadının kimin nesi olduğunu çıkaramadığı belliydi ama, kabalık etmiş olmamak için hızla bir daha baktı fotoğraflarına. "Çarpıcı," diye mırıldandı bu kez. "Gerçekten çok etkileyici." Bu cömertlikten sonra hepsini kucağıma attı, Sönmez Bey'in masasına abanıp ünlü bir şairden ve kaprislerinden yakındı. 'Esin Veren Mekânlar' çalışmasının kendisi için 'Eziyet Veren Mekânlar'a dönüştüğünü söyleyip Sönmez Bey'i güldürdü. Ağır görünen çantasının kayışını omuzuna taktı. Çıkmadan bana döndü: "Bak ne diyeceğim... Amatör Fotoğrafçılar Derneği'ni biliyor musun? Yarışmalar falan da açıyorlar. Neden oraya gitmiyorsun?"

"Gittim," dedim. "Birbirinden yetenekli insanlarla tanıştım. Ama herkes sırf kendi fotoğraflarına bakıyor orada. Başka birininkileri görmek bile istemiyorlar. Birkaç yarışmaya da katıldım ama, sonuç alamadım."

Şişman fotoğrafçı duraladı. Sonra her nedense aklındakini söylemekten vazgeçti. "Ben kaçtım," dedi Sönmez Bey'e. Lokomotif hışırtılarıyla çıkıp gitti.

"Biz de kaçalım mı?" diye sordu Rüya. "Sönmez Bey'in işi çoktur."

"Lütfen kalın," dedi Sönmez Bey, telefonda hat beklerken. "Birer çay daha için."

Fotoğraflarımı zarfa sokarken ağırdan aldım. Belki son anda bir mucize olur ve... Boncuklu deri bir çantayla mavi kapaklı bir plastik dosya taşıyan çirkin, ufak tefek bir kız girdi odaya o sırada. İki öykü daha getirdiğini söyledi. Ona ortadaki koltuğu ikram etti Sönmez Bey. Daha önceden bıraktığı öyküyü kıza geri vermek istiyordu ama, ne masasındaki dağınık kâğıtların arasında, ne de gürültüyle çekip ittiği çekmecelerde bulabildi öyküyü. Kırmızı papyonlu bir adam başını kapıdan uzattı. Sönmez Bey yerinden kalkıp gitti. Kapı aralığında duyamadığımız bir şeyler konuştular.

Dizlerimiz değecek kadar yakın oturuyorduk çirkin kızla. Neler hissettiğini anlıyordum; bunu göstermeye çalışarak baktım yüzüne. Başını tavana çevirdi, biz yokmuşuz gibi davranmayı yeğledi. Sönmez Bey masaya döndü, kızın öyküsünü bir süre daha aradıktan sonra vazgeçti.

"Adresini verirsen, bulduğumda postalarım. Bu yenilerini de okuyacak zamanımın olacağını sanmıyorum gerçekten. Öyle çok yazı birikti ki!.. Neden başka dergileri denemiyorsun?"

Kız süklüm püklüm oturuyordu. "Hadi biz gidelim," dedi Rüya. Son bir umutla, fotoğraflarımdan birkaçını bırakmayı önerdim Sönmez Bey'e. "Aman bırakma!" dedi korkup. "Dağınıklığımızı görüyorsun." Bizi kapıya kadar geçirdi, Rüya'ya iltifatlar yağdırdı.

Merdivenlerde Rüya'ya bir zamanlar film eleştirileri yazdığını neden daha önce söylemediğini sordum. "Zaten topu topu iki tane yazmıştım," diye kahkahayı bastı. Dışarı çıkınca bana sormadan bir taksi çevirdi, girip oturduğumuzda kolumu kolunun altına hapsetti. Üzgün göründüğümü, bunun çaresine bakmamız gerektiğini fısıldadı.

"Üzgün değilim," dedim. Bu gerçek değildi. "Nasıl olsa eninde sonunda bir çıkış yolu bulacağım," dedim. Bunun gerçekleşeceğine inanmak istiyordum. "Zaten asıl istediğim fotoğrafları çekemedim henüz," dedim. Bu gerçekti. Boğaz kıyısında nemli bir tahta sıra bulup oturduk bir süre. Onun kıçı benimki kadar üşümüyordu herhalde. Fotoğraf zarfının üstünde oturuyordu çünkü. Birlikte akşam yemeği yememizi önerdi. "Param yok," dedim. "Saçmalama!" dedi.

Gittiğimiz lokantada garsonlar onu tanıyor ve tıpkı Sönmez Bey gibi bilen bakışlarla bakıyorlardı. Oraya daha önce kimlerle gittiğini merak ettim. Biri ölmüş olan iki eski kocasını anlattı yemekte. Çocukluğundan, gençliğinden, evlilik ve dulluk yıllarından anılarla doldurdu kulaklarımı. Yaptığı düşükleri, gittiği doktorları, gördüğü yabancı ülkeleri, yaşadığı düş kırıklıklarını anlattı. Beni tanıdığına çok sevindiğini, sonunda kendisini anlayan birini bulduğunu ağabeyine bile söylediğini, kendisini anladığımı gözlerimden okuduğunu söyledi. Rakıyı inanılmaz bir hızla içiyor, sigaranın birini söndürüp birini yakıyordu. "Ben böyleyim işte!" diye yakındı. "Daha bardağımdaki içkiyi bitirmeden ikincisini, sigaranın yarısında yenisini, sevişmenin ortasında bir sonrakini özlerim." Bakışları hüzünlüydü ama, söyledikleri kanımı kızıştırıyordu. "Sen neler yaptın bu yaşa kadar?" diye sordu. "Daha bir şey yapmadım," dedim. Yapmayı tasarladıklarımı anlattım uzun uzun. Sarhoş olmaya başlamıştım. "Boşuna konuşuyorsun," dedi bir ara gülerek. "Söylediklerini anlamıyorum. Kafamın içinde bir tek düşünce var çünkü." Benim kafamda da aynı düşünce vardı. Çenemi kanatlandıran da buydu galiba.

Sonra bir kopukluk oldu. Gökdelen otellerden birinin çatısında onunla birlikte içki içer buldum kendimi. Tıpkı düşlerimdeki gibi, çevremizdeki insanların konuşmaları boğuk boğuk geliyordu. Yakınımızdan geçenlerin ayak seslerini duymuyordum. Ağırlıkları yokmuşçasına yumuşaktı devinimleri. Orada bulunuşumuzu yadırgamıyordum, nasıl geldiğimizi merak etmiyordum da; galiba kılığımdan utanıyordum biraz ve bir düşteymişçesine utancımın hem içinde, hem üstündeydim. Kendimi hem kendi gözümle görüyordum, hem de başkalarının gözüyle. Bardağımın dışında yoğunlaşan su damlacıkları fotoğraf zarfını ıslatıyordu.

"Küçük Amerika!" diye mırıldandı Rüya. "Az gelişmişlik denizinde bir uygarlık adası bu otel. Tozlu kalabalığın, sağlıksız yiye-

ceklerin, çamurlu sokakların, akmayan suların ve kesilen elektriğin ötesinde..."

"Boğaz Köprüsü görünüyor!" dedim şaşkınlıkla. Yeni fark ediyordum.

"Bu fiyatlarla en azından Özgürlük Anıtı'nı göstermelilerdi," dedi.

Korkunç gülünç buldum söylediğini. Yüzüme bakarken o da kendini tutamayıp gülmeye başladı. Sağda bir azı dişinin eksik olduğunu görüyordum. Başını geriye atışını, gözlerinin kısılmasını, dudaklarının gerilip ağzının aralanmasını izliyordum. Kahkahalarını görüyor ama, duyamıyordum. Kırmızı ceketli garsonu yanına çağırdı. Adamın avucuna bir tomar para sıkıştırıp kulağına bir şeyler fısıldadı. Daha ne kadar içecekti? Nasıl ayakta durabiliyordu? Işık hızıyla gidip geldi garson, ya da ben öyle sandım. Bu sefer içki değil, ucundan iri bir topuz sallanan bir anahtardı getirdiği. Rüya çarçabuk çantasına attı bunu. Koluma girip beni ayağa kaldırdı. Asansörde kahkahaları birden işitilir olup kulağımda gümbürdemeye başladı. Halı döşeli koridorda sallanarak yürüdük. "Avrupa ülkeleri gibi kokuyor burası," diyordu. Avrupa ülkelerinin nasıl koktuğunu soruyordum, açıklayamıyordu.

Odaya girerken birden ayıldım. Ayıldım ve ne yapacağımı bilemez oldum. Kendimi ona kâh kaplan gibi saldırırken, kâh bebek gibi sokulurken düşlüyor, ikisini de gülünç buluyordum. Bir şey yapmama gerek yoktu zaten. Rüya her şeyi ikimiz için yapıyordu. Sarı zarfı koparırcasına elimden alıp tuvalet masasına attı. Beni kanepeye oturttu, ellerini ensemde kavuşturup öpmeye girişti. Gözlerini yumuyor, yanağını yanağıma sürüyor ve "Tanrım, Tanrım!" diye mırıldanıyordu. Kollarıma ağır gelen gövdesini sarmaya çalışırken, dudaklarının dokunuşu yabancılaştı dudaklarımda. Soyunduğumuzdaysa, giysilerimle birlikte isteğimi de çıkarmış olduğumu dehşetle fark ettim.

Bana yardımcı olmaya çalışması boşunaydı. Benliğim iyice büzülmüş, uyluklarımın arasındaki şekilsiz buz parçasıyla özdeşleşmişti. Yüreğim utançla panik arasında eziliyordu. Soğuk otel odasını dolduran yabancı kalçalara, beyaz sırta, yumuşak karna, yukarlarda tombullaşsa da bileklerde ince kalmış bacaklara, gövdeye oranla küçük, ama diri memelere baktım. İlgimi her birinde ayrı ayrı yoğunlaştırıp, içimdeki motoru ateşleyecek ve isteğimi kırbaçlayacak bir kıvılcım yakalamaya çalıştım.

"Çekmesene elini," diye yakındı Rüya.

Parmaklarımın da yumuşadığını söyleyerek güldürdüm onu ve bu korkunç durumda bile böyle şeyler söyleyebilmeme şaştım. Son bir inatla sürdürdüm çabalarımı. Her şeyi kayganlaştıran ve bir yerlere tutunmama olanak vermeyen, acısı hazzına ağır basan bir boşalışa kadar çırpındım. Ne doyumun verdiği dinginliğe kavuştum, ne tazelenen bir isteğin coşkusuna. Yalnızca ölüm soğukluğu vardı.

"Keşke odaya girer girmez sızsaydım!" diye konuştum yastığın içine. "Hiç değilse şimdi sızabilsem!" diye inledim.

Saçmalamamamı söyleyip duruyordu Rüya. Karnını ve göğüslerini çarşafla silip temizledikten sonra, öbür yatağın örtüsünü alıp getirdi. Minnetle boğazıma kadar çektim bunu. Terim sırtımda buz iğneciklerine dönüşmüştü. Uyuyamıyordum. Sarındığı çarşafla odada geziniyor, dereden tepeden konuşuyordu Rüya. Çılgının teki olduğunu, beni de çıldırtmaya çalıştığını nasıl anlayamamıştım? Çekmeceleri çekti, boş dolapları açıp içlerine baktı, otelin tanıtma kitapçığından bazı bölümleri yüksek sesle okudu. Bin yaşında değildi o anda. Çocuklaşmış gibiydi. Ama ben ondan daha hızlı küçülüyor, güvensizleşip güçsüzleşiyordum. Sıcak bir duşu özlüyor, ama yataktan çıkamıyordum. Büzülmem sürüyor, hiçliğe indirgeniyordum. Tutarsızlığım, inançsızlığım, beceriksizliğim dank ediyordu kafama. Ne aradığımı bilmediğimi, gece yarılarına kadar çalışıp sınavlarda doğru dürüst not alamadığımı, yaşıtlarımla bile arkadaşlık kuramadığımı, okuduğum yüzlerce kitaptan insanlar hakkında bir şey öğrenemediğimi düşündüm. Belleksiz ve zekâsız bir yaratıktım. En kötüsü, fotoğraflarım da kimseye bir şey söylemiyordu. "Teslim ol!" diye haykırıyordu kafamın içindeki sesler. "Direnme boşuna!"

Direndiğim falan yoktu zaten; uyuşukça ayak sürüyordum. Kemiksiz ve denizanaları gibi biçimsiz bir varlıktım. "Teslim ol!" diyordu sesler. "Sana söyleneni yap yeter. Kendi başına bir hiç olduğunu görmüyor musun?" Görmeye başlıyordum. "Ben hiçim!" dedim. "Saçmalama!" diye söylendi Rüya. Bir yandan kendi saçmalıklarını sürdürüyordu. Neden durmadan tanıdığı erkekleri anlatıyordu bana? Onlarla iletişim kuramadığından yakınıyordu. Yalnızlığın kendi yazgısı, hayır, bütün insanlığın yazgısı olduğunu geveleyip duruyordu. Milyonlarca insan, çağlardır kişisel acılarını cılız bireysel çığlıklarla dışa vurmaya çalışıyorlar, bu yüzden de bir türlü

uyumlu bir koro oluşturamıyorlardı. Eğilip etajerin altındaki düğmelerle oynadı. Kırık dökük piyano notaları doldurdu odayı. Bütün müzik türlerinin yakarıştan başka bir şey olmadığını düşündüm. Var olduğu umulan, ama bir türlü kendini göstermeyen ve zor durumlarda yardıma koşmayan üstün ve kayıtsız bir güce yakarış... "Teslim ol!" diyordu sesler. Gözkapaklarımın gerisindeki karanlıkta yapayalnızdım. Kimse el uzatmıyordu. Ölmeden ve üstelik bir başkasmm mezarına gömülmüştüm. Orada ne arıyordum?

Gelip yanıma uzandı. Gecenin kalanını uykusuz sayıklamalarla geçirdik. Kahvaltı geldiğinde, gömleğim ve pantolonumla sırtüstü yatıyor, çıplak ve solgun ayaklarıma bakıyordum. Annelik yapıp beni besleyebileceğini söyledi. Hayır, hayır!.. Onu anne gibi görmüyordum. Keşke tombullaşmaya başlamış gövdesi böyle düz değil, daha girintili çıkıntılı olsaydı! Memeleri torba gibi sarkık olsaydı! Arasına girip saklanabileceğim kıvrımlar oluştursaydı derisi! Balkon kapısını açıp çıktım. Karadeniz'den gelen sert rüzgârı göğsümde duydum. Aşağı bakmak başımı döndürüyordu. "Kenara yaklaşma!" dedi telaşlanıp. Atlamayı düşündüğümü mü sanmıştı acaba? İçeri girip sigara içtik. "Seni istemediğimi sanma sakın!" dedim. "Saçmalama," dedi. Bunun herkesin başına gelebileceğini, büyütülecek bir olay olmadığını söyledi. Herkesin başına gelse de, benim başıma gelmesinin haksızlık olduğunu düşündüm. Rüya aşırı içkiyi ve yorgunluğu suçluyordu. Birden asıl suçluyu bulduğumu sandım. Kendisiydi! Neden böylesine kolay bir kadındı? Neden direnç göstermemiş, tersine o benim üstüme gelmişti başından beri? Neden peşinden koşmama fırsat bırakmamıştı? Bunları düşünüyor, yutkunuyor ve susuyordum. "Böyle olması bir bakıma daha güzel," diye mırıldandı. Bu utancın güzel bir yanını bulamıyordum. "Benim gözümde herkesten farklısın şimdi," dedi. "Gece her şey yolunda gitseydi, birbirimizi bir daha görmeyebilirdik. Anlıyor musun?" Anlamıyordum. Söylediği aptalca geliyordu.

Günlerdir her şeyi kafamın gerilerine itip onu düşünüyorum. Birkaç kez telefonda konuştuk. Onu yeniden görme yürekliliğini kendimde bulabilecek miyim, bilmiyorum. Ateşe dokundum ve yandım işte. Yine de, telefonda sesini duyduğumda... Heyecanlanmadan edemiyorum işte. Kendi coşkumun titreşimlerinin onun sesinde de yankılandığını sezer gibi olup seviniyorum ama, emin olamıyorum. Söylediği gibi bin yaşındaysa gerçekten, insanları, özellikle de beni kolayca kandırabilir; kandıramaz mı?.. Hem saçma

ama, her şeyin üstüne bir de onun için üzülüyorum. Rüya için, evet. Benim yüzümden, artık istek uyandırmayan bir kadın olduğu kuşkusuna kapılacak diye... Bilmiyorum. Haklı olabilirsiniz. Belki en çok kendim için üzülüyorum yine de. Erkekliğimi ona kanıtlayamadığım için acı çekiyorum galiba. İstediğim onun gözünde herkesten farklı olmak değil, herkesin ona yaptığını yapabilmek! Evet, hepsi bu belki de!.. Bunları... Keşke bunları onunla da konuşabilseydim!..

Önceki gece evdeydim. Yani, baba evinde... Yemeği ailemle yedim. Kardeşim nerdeyse on beş yaşında bir delikanlı artık; her görüşümde bir iki parmak uzamış gibi geliyor. Ona baktıkça içim sızlıyor. Yıllar önce benim gittiğim sıradan okulun, benim gibi sıradan bir öğrencisi... Geçeceği dikenli yolları biliyorum, yanında olup ona yardım edemeyeceğime yanıyorum. Benden daha duygusaldır Çetin ve benim kadar bile güçlü değil. Dün gece kendimi çok zorladım ama, ona verebileceğim bir tek öğüt bulamadım. Annem... Annemin sağlığı beni hep düşündürüyor. Günün birinde anneannem gibi kalpten gidiverirse şaşmam. Babamdan yana fazla kaygım yok. O kendisiyle rahat. Evin üstüne bir kat çıkıp oraya geçmekten, alt katı kiraya vermekten söz etti. Günün birinde evlenince, Çetin'in de oturacak yeri olurdu böylece. Bir değil iki oğlu bulunduğunu şakayla karışık anımsattım. Şaşırdı, bocaladı. Evden uzakta olduğum için beni defterden silip silmediğini sordum. "İki kat çıkarım," dedi utangaç bir gülümsemeyle. "Biri senin olur. Hangisini istersen..." Onu iyi anlıyordum. Başka insanları da babam kadar anlayabilseydim sorunlarım ne kadar azalırdı! Sütlaçlarımızı yerken yeniden fikir değiştirdi: Evi ve bahçeyi bir yap-satçıya verip karşılığında dört daire almalıydı. Böylece Saliha Ablam da bizimle olurdu.

Saliha'yı da epeydir göremediğimi söyledim. Annem bir yerlerden onun kocası ve iki çocuğuyla birlikte stüdyoda çekilmiş renkli bir fotoğrafını çıkarıp getirdi. Erkek yeğenimin benim küçüklüğümü hatırlattığım birçok kez tekrarladı. Bir an önce okulu bitirip doğru dürüst bir iş edinmemi ve yuva kurup çoluk çocuğa karışmamı gönülden dilediğini, sabah akşam bunun için dua ettiğini söyledi. Kendime dikkat etmeliymişim. Zaten son zamanlarda her gece benimle uğraşıyormuş düşlerinde. Gerçi şimdi üniversitelerde eskisi gibi anarşi falan yokmuş çok şükür ama, başka kötü-

lükler kol geziyormuş. Uyuşturucu kullananları, intihar edenleri falan hep okuyorlarmış gazetelerde.

Televizyonun kapanış haberleri verilirken kalktım. Babam orada gecelemeye niyetim olmadığını görünce köpürdü birden. "Kırk yılın biri geliyorsun, onda da gece yarıları kovulmuş gibi çekip gidiyorsun!" diye homurdandı. "Burası senin evin değil mi? Biz senin ailen değil miyiz?" Annem araya girip babamın haklı olduğunu, oturma odasındaki yatar kanepede rahat edebileceğimi söyledi. Babam bu kez ona kızdı. "Bırak!" diye bağırıyordu. "Hangi cehennemden geldiyse defolup gitsin oraya! Kalsın diye yalvaracak mıyız?" Bağıra çağıra kalktı, tutup yatak odasına hapsetti kendini. Bir dakika geçmeden kapıyı araladı. "Kime çektin bilmem ama, sen bizi istemiyorsan biz seni hiç istemiyoruz!" diye bağırıp yeniden kapadı.

Neydi Oscar Wilde'ın dediği?.. Çocuklar başlangıçta severler ana babalarını, sonra yargılarlar; sonuçta da nadiren bağışlarlar... Bunun gibi bir şey söylemiş ama, bence tersi doğru. Yargılayan genellikle büyükler... Yargılayan ve her zaman infaz edemeseler bile, çocuklarını büyüklere benzeme cezasına çarptıran!..

Son dakikaya kadar, ailemle birlikte güzel bir akşam geçirdiğimi düşünüyordum. Ama yine olmamıştı, olmuyordu işte!.. Eninde sonunda bir tatsızlık çıkıyor ve her şey burnumdan geliyor! Bana güzellikle söylese babam, beni özlediğini ve kendisiyle daha fazla zaman geçirmemi istediğini söylese... Ama söylemez. Boş bir beklenti. Belki ne babamı, ne de kendimi sandığım kadar iyi tanıyorum.

Dolapları temizlerken bana ait üç-beş kitap daha bulmuş annem. Bunları bir kutuya yerleştirmiş, bana vermek üzere bir kenara koymuş. Kardeşimle onu öptüm. Yüzüme bakarken sevecen pırıltılarla doldu gözleri. Her şeye karşın benimle övünüyor olmalıydı. "Ben hiçim," diyecektim az kalsın. Yeryüzünde bunu en son kabullenecek kişi odur herhalde. İçimde kopan ve beni kanatlandıracak yerde altüst eden fırtınaları bir bilse! Pısırıklığımı, beceriksizliğimi ve şaşkınlığımı... Soluğu alkol saçan garip bir kadının koynunda geçirdiğim acıklı geceyi bilse! Bir an ikisini yanyana düşündüm ve kapının ağzında gülme nöbetine yakalandım. Neden güldüğümü sordu annem. Geçerli bir gerekçe gösteremeyip sinirlerimin bozulduğunu söylediğimde, kendime iyi bakmam yolunda bir yığın öğüt dinledim. Zaten son zamanlardaki halimi pek beğenmiyor-

muş. Beni uğurlarken çok zayıfladığımı hatırlattı bir daha. Boğazıma dikkat etmezsem verem olacağımı da...

Kolumun altında mukavva kutuyla karanlık sokaklarda hırsız gibi yürürken suçluluk duydum. Yok yere babamı üzdüğümü düşünüp kendime kızdım. Bu saatte o pasaklı bekâr evine gidip ne yapacaktım sanki? Gece onlarla kalsam ve yeryüzünde bana en yakın olan insanları mutlu etsem ne kaybederdim? Durağa gelmeden döndüm. Bu sefer de davranışımı sahte ve zorlamalı bulduğum için kızdım kendime. Annem de beni yeniden karşısında görünce, sevinmekten çok şaşırdı.

Oturma odasındaki yatar kanepede sıkıntılı düşlerle dolu bir gece geçirdim. Büyük bir sandaldaydım sözde... Sisli bir gölün durgun sularında, nereye gittiğimi bilmeden kürek çekiyorum. Bütün kitaplarımı, notlarımı, fotoğraflarımı, makinelerimi, karanlık oda gereçlerimi sandalın kıçına yüklemiş, üstünü kalın kara bir muşambayla örtmüştüm. Ağdalı, yapışkan bir sıvıyı andıran bir sis sarmıştı çevremi. Kulaklarım uğulduyor, soluğum hırıltılı çıkıyordu. Yalnız ıskarmozlardan değil, sandalın her tahtasından yakınmalı gıcırtılar geliyordu. Küreklere asıldığımda, büyük bir zorlamayla sızlıyordu kaslarım. Sandalda hesapta olmayan bir ağırlık bulunduğundan kuşkulanmaya başladığım sırada sis dağılır gibi oldu ve gördüm onları: Kara muşambanın üstüne tünemişlerdi. Yüzleri birbirine dönüktü. Bağırıp çağırıyorlar, kızgın el kol devinimleri yapıyorlar, ama birbirlerine dokunamıyorlardı. Ayaklarımın ıslanmasından, sandalın su aldığını fark ettim. Susup oturmaları için yalvardım. Beni tartışmaya öyle kaptırmışlardı ki kendilerini, sesimi duymadılar bile.

Annem: "Çocuğu rahat bırak. Kafasını karıştırma."

Rüya: "Ben de senin kadar düşünüyorum onu."

Annem: "Senin yüzünden acı çekiyor."

Rüya: "Bu kaçınılmaz. Acı çekerek öğrenecek. Büyümenin yolu bu."

Annem: "Öyleyse büyümesini istemiyorum. Bırak, hep çocuk kalsın, hep temiz kalsın. Kirli çarşaflarına sarın ve git."

Rüya: "Kirliyse kendisinin kiri."

Annem: "Ve başkalarının!.. Şeytansın sen kadın; bacaklarının arasında bir yılanlı kuyu!.. Yavrumu zehirleme. Hâlâ üç yaşının masumluğuyla gülümsediğini görmüyor musun? Çocukken, büyü-

yüp yazar olmasını isterdim. İçinde hayat olan romanlar yazacaktı."

Rüya: "Hayat benim!"

Annem: "Sen ölümsün!"

Buz gibi su dizlerime, kasıklarıma, belime yükseliyordu ağır ağır. Islak bacaklarımı duyarsızlaşmıştı. Kollarımda sonuçsuz bir yorgunluğun kesikliği vardı. Kürekler gıcırdıyor, sandal ilerlemiyordu. Yalnızca aşağı gidiyordu. Yavaş, çok yavaş, ama sürekli aşağı...

Rüya: "Bu çocuğa gereksinimim var. Onun da bana..."

Annem: "Umurunda değil o. Sırf kendini düşünüyorsun."

Rüya: "Beni anlıyor. Başka kimse anlamazken!"

Annem: "Bencilsin."

Rüya: "Hangimiz değiliz?"

Annem: "Bencil olmaya benim daha çok hakkım var."

Rüya: "Benim hiçbir şeye hakkım yok. Kimsem yok. Bir şeyim yok. Umudum, geleceğim, beklentilerim yok. Sırf bugünüm var. Bu yüzden bencil olmak zorundayım."

Annem: "Bu kurnazca laflarla kafamı karıştırmaya çalışma boşuna. Onu rahat bırak, yoksa gözlerini oyarım!"

Gülmeye başladı Rüya. "Bunun için çok geç!" diyor ve çılgınca kahkahalar atıyordu. Yüzünü bana doğru çevirdiğinde, kanlı göz çukurlarından dışarı uğrayan yarasaları gördüm. Artan sayılarıyla çığlık çığlığa tepemde dönüyorlardı. Artık küpeştesine dek batmıştı sandal. Bataklığın kokuşmuş suyu ağzımdan burnumdan içeri doluyordu. Soluk alamıyordum. İlginci, o durumda bile yarasaların uygun bir ritm ve kompozisyonla kareye girecekleri anı bekliyordum. Elimde bitiveren makinemi hazır etmiş bekliyordum ama, aradığım fırsatı bir türlü vermiyorlardı bana. Ürkünç ciyaklamalarla aptalca kaygılarıma gülüyorlardı. İğrenç kokulu kan artığı pisliklerini üstüme bırakıyorlardı. Sonra orgazm çığlıklarıyla birleşip birleşip birleşip bir tek yarasaya dönüştüler. Bu dev yarasa da, bekleme salonunda sık sık gördüğüm o tanıdık yüzlü yaşlı adamın sesiyle konuştu: "Sandalı bırakırsan kurtulursun," diyordu. "Uzat elini, sana yardım edeyim."

"Her şeyim bu sandalda!" diye karşı çıktım.

Yarasa: "Bir yığın duygusal zibillik."

Ben: "Beni ben yapan her şey!"

Yarasa: "Gereksiz düşüncelerin ağırlığıyla batacaksın. Kurşun gibi dibe gideceksin."

Ben: "Zafer ya da hiç!"

Yarasa: "Aptal! Bütün aptallar gibi çok düşünüyorsun. Düşünme ve hafifle."

Ben: "Çürük ve gözenekli bir mantar gibi."

Yarasa: "Eskiden uslu bir çocuktun."

Ben: "Çok eskiden."

Yarasa: "Ne oldu sana böyle?"

Ben: "Uzun hikâye."

Yarasa: "Hikâye, mikâye!.. Saçmalık! Budalalık! Gaflet! Bir tek hikâye vardır, büyük bir defterde yazılıdır ve hepimizi anlatır. Yeryüzü pazarının bütün hesapları orada toplanır. Akıllan artık!"

Acınası bir yanılgıya düştüğünü, herkesin öyküsünün ayrı olduğunu söylemek istiyordum ona. Bir an için, kendi öykümü en başından başlayıp anlatmakla bunu kanıtlayabileceğim umuduna kapıldım. Ama boşunaydı. Zamanım kalmamıştı. Zaten boğuluyordum ve düşte boğulmaya hiç benzemiyordu bu. Korkum uyandıktan sonra da sürdü. Tavandaki ucuz avizeye bakarak uzun süre yattım alacakaranlıkta. Yüreğim yerinden çıkacak gibi çarpıyordu. Bana öyle geldi ki... Eğer uyanmamış olsaydım... Böyle bir şey mümkün mü bilmem ama... Eğer uyanmasaydım gerçekten boğulacaktım; öyle geldi.

Böylece dün sabah uzun süredir ilk olarak babamla karşılıklı kahvaltı ettik. Fazla konuşmadık. Kalmamdan mutlu olduysa bile, bunu göstermekten kaçındı.

Bütün gün dalgınca girip çıktım dersliklere. Hande'yle ortak bir dersimiz vardı yine. Şu uzun atkılı kız... Ona her bakışımda, aydınlık ve sevimli bir yüzü olduğunu düşünmeden edemedim. Annemin benim için düşlediği gelin adayı herhalde böyle biridir. Akıllı, çalışkan, ölçülü... Amfiden çıkarken sokulup kalemimi uzattım. "Bunu unuttunuz," dedim.

"Benim değil," diye kaldırdı omuzlarını.

Ben, aptalca sırıtarak: "Doğru. Benim kendi kalemim. Unutmuşum."

O, hoşgörüyle gülümseyerek: "Buna gerek yok ki..."

Ben, akıllıca bir şeyler söylemek için çırpınarak: "Kaleme mi? Her zaman yararlı ve gerekli bir araçtır."

O, safça konuşup konuşmadığımı kestirmek için yüzüme bakarak: "Hayır, kaleme değil; benimle konuşmak için bahaneler yaratmaya."

Ben: "Yani bundan böyle aklıma estikçe yanınıza gelip bir şeyler söyleyebilir miyim?"

O: "Tabii. Bunda ne kötülük var? Hangi çağdayız?"

Ben: "Kimseye pek yüz verdiğinizi... Yani, pek kimseyle konuştuğunuzu görmedim de..."

O: "Kimse benimle konuşmuyorsa ne yapabilirim?"

Ben: "Belki cesaret edemiyorlardır."

O: "O kadar ürkütücü mü görünüyorum?"

Ben: "Onu demek istemedim."

O: "Biliyorum."

Sesindeki kendinden emin hava, kendimi savunmaya zorladı beni. O kadar da boş biri sayılmayacağımı, sıradan bir arkeoloji öğrencisi olmadığımı kanıtlama hevesine kapıldım. Merdivenleri inerken, çanak çömlek dışında da meraklarım bulunduğunu, bunların başında fotoğrafın geldiğini söyledim damdan düşer gibi.

Yüzüme yeni bir ilgiyle baktı. "Ben de ud çalarım," dedi.

"Ud mu?" dedim boş boş bakarak.

"Evet, ud," diye başım salladı. "Herkes piyano mu çalmalı?"

Bu kez durağa kadar onunla yürüdüm. Alışık olmadığım bir coşku kabarcıklanıyordu içimde.

Akşamki düğüne gitmeden önce, annemin verdiği mukavva kutuyu açtım. Sayfaları gevrekleşmiş eski kitaplardan başka, Cemal Ağabeyimin yıllar önce yaptığım suluboya resmi çıktı içinden; buruşup örselenmiş ve onarılmış. Kutunun dibinde de, anneannemin sandığında bulunanlar paylaşılırken bana düşen o kararmış tahta tokmak duruyordu; bir ucuna Arap harfleri kazınmış olan o gizemli mühür.

8

MANOLYALAR

Şimdi anlamak benim için daha kolay: Gerçekleri lapalaştırıp duyguları köreltecek bir sis perdesini battaniye gibi örtünmeye çalışıyordu Fikret Dayım. Yengesinin beyaz kollarından ve gerdanından yansıyan ışığın kamaştırdığı gözlerini yumuyor, iki yeğeninin küçük canavarlara özgü çığlıklarından sağır olmamak için ellerini kulaklarına bastırıyordu. "Piçler, gidin bu evden!" Bağıranın kendisi olduğundan bile emin değildi. İçindeki şeytanları çıkarmak için üstüne eğilip kendisini tozlu bir halı gibi çırpmaya başlayan Vahit Ağabeyinin yüzünü bile tanımamaya başlıyor, bütün algıladıklarının gerçekte bir başkasının yaşantısına ait olduğundan kuşkusu kalmıyordu.

Yaptıklarının kardeşinin iyiliği için olduğunu her fırsatta söyleyip durmasına karşın, korkarım Vahit Dayım öncelikle kendini ve çoluk çocuğunu düşünüyordu. Halıcı Dayı'nın da Adıyaman'a kadar uzun bir yolculuğu göze alması, Fikret Dayıma duyduğu sevginin değil, köklü sülalemize ve dolayısıyla kendi saygınlığına gölge düşüren bir duruma çare bulmak istediğinin bir sonucuydu. Ayrıca, dönüşte Kayseri'ye uğrayıp iş görüşmeleri yapacak, bir taşla iki kuş vuracaktı.

Fikret Dayım, kaloriferin bacaklarına üflediği sıcak havaya ve durmadan geriye doğru kayan görüntülere kızarak, otomobilin rahatsız sağ koltuğunda oturdu yol boyunca. İçindeki boşluğu bin kilometre öteye taşıyıp sonra geri getirmek aptalca görünüyordu gözüne. İçkiyi özlüyor, daha ilk yudumlarla birlikte midesinden başlayıp her yanına yayılan hafifleşme duygusunu anımsadıkça gövdesi büsbütün ağırlaşıyor, kasları acılarını taşıyamaz oluyordu. Uyuyamıyordu. Bağıramıyordu. Benzin istasyonlarında kaçmayı tasarlıyor ama, helaya bile zor yürüyordu.

Halıcı Dayı, Şeyh Hazretlerinin kerametlerini anlatarak yeğenine güven vermeye çalıştı yol boyunca. Kısır kadınlar, iyileşmez

denen hastalar, ayyaşlar, kumar ve uyuşturucu düşkünleri hep ona giderdi. Altmış altı vilayetten kalkan özel otobüsler akın akın insan taşırdı ona. Önderliğini yaptığı tarikat, sırf Arap ülkelerinde değil, Avrupa'da da binlerce takipçi topluyordu. Demek ki ilmin ve fennin yuvası olan Batı bile, imanın gücünü kabullenmişti.

Kayseri'de kuru bir otel odasındaki beş altı saatlik sayıklamalı uykudan karlı bir sabaha uyandı Fikret Dayım. Bacalardan tüten kirli dumanlara bakarak salep içti ve uysalca arabaya bindi. Erciyes'in dumanlı doruğu geride kaldı. Önlerinde uzanan yol, sınırsız beyazlığı kapkara bir bıçak gibi ikiye bölüyordu. İki yandaki karlı tarlalar kadar düzdü kafasının içi. Varlığı, sırf boşluğu kuşatan bir çepere dönüşmüştü. İyice incelip eridiğinde, artık boşluk bile kalmayacaktı; bunu düşünüp seviniyordu. Halıcı Dayı çevredeki fabrikaların durmadan çoğaldığını, bunun da kendisini kaygılandırdığını söyledi. Fikret Dayım iş olsun diye nedenini sordu. Halıcı Dayı, ticaretin en iyi yanının, çok insanla uğraşmayı gerektirmemesi olduğunu söyledi. Fikret Dayım omuz silkti. Şeyh'in köyüne varana kadar bir daha konuşmadılar.

Beyaz ve yumuşak bir sırtı tırmandılar. Ancak tepeye çıktıklarında, çıplak dallı ağaçların altına park edilmiş iki otobüsle otomobilleri, mezarlığı, yeşil camiyi, gösterişsiz biçimleri ve karanlık pencereleriyle birbirine benzeyen evleri seçebildiler. Köyün içinde birden beliriveren canlı kalabalık şaşırttı Fikret Dayımı.

Küçük ama gösterişli şadırvandaki tahta oturaklara iliştiler. Fikret Dayım nasıl aptes alındığını anımsamaya bile çalışmadan, göz ucuyla Halıcı Dayı'ya bakıp onun gibi yapmakla yetindi. Su, çoktan donmuş olması gerekirmişçesine, ağır ve yapış yapış akıyordu sızlayan parmaklarının arasından.

Şeyh'in dedesinin türbesinde, yeşil çuha örtülü sandukanın başında herkes gibi ellerini havaya açtı ama, dua etmedi. Çevresindeki köylü ve kentli yüzlere, basit ve gösterişli giyimlere, umutlu ve ürkek gözlere baktı. Kime yalvaracağını, kendisi için ne isteyeceğini bilemedi. Elleri açık, öylece durdu.

Ağızlarından buğular tüten, soğuktan uyuşmuş ayaklarını yere vurarak duvar diplerinde sıralanan bereli adamların yol göstermesiyle, buğday çuvalları yüklü iki kamyonun arasından geçip geniş bir avluya girdiler. Bitişikteki değirmen, yoksulları koruyan Şeyh'in çorbaya ve lokmalara dönüşecek tükenmez zenginliklerini

öğütüyor ve bu eli açıklığı derinden gelen bir uğultuyla herkese duyuruyordu.

Sıra kendilerine geldiğinde, tahta merdivenlerden çıkarak, iki geniş pencereden dolan ışığın yıkadığı bir odaya ulaştılar. Beyazlara bürünmüş kırçıl sakallı ve dev yapılı Şeyh, sedire bağdaş kurmuştu. Fikret Dayım onun ağır, kımıltısız ve yumuşak elini öperken keskin bir gülyağı kokusu duydu. Paravanla ayrılmış küçük bir bölmede, sayısız secdelerden aşınmış bir seccadenin üstünde iki rekât namaz kıldı. Sedirin dibindeki mindere oturup, Şeyh'in döşeme tahtalarını titreştiren tok sesiyle okuduğu duayı dinledi. Söylenenleri tekrarlaması istendiğinde, Şeyh'in yüzüne baktı ve iki kara gözden başka bir şey göremedi. O iki göz, beklenmedik bir sarsıntıyla düşene kadar, kafasının içindeki beyazperdede asılı kalacaktı.

Dönüş yoluna çıktıklarında güneş mezarlığın arkasında alçalmaya başlamıştı. Dayım dingindi. Sızıları geçmişti. Tutkusuz, öfkesiz, beklentisizdi. Buzlu asfaltta suskun kilometreler aştılar. Kayseri'ye varamadan, karşıdan gelen yakıt tankerini sollamaya kalkan otobüs çıkıverdi önlerine. Halıcı Dayı arabanın denetimini yitirdi. Kayıp savrularak, alacakaranlığın içinde bir yerlere yuvarlandılar. Korku duymaksızın, kırılan camlardan ve ezilen saçlardan çıkan seslerin dinmesini bekledi Fikret Dayım. Kendine geldiğinde çevresinde el fenerleri dans ediyordu. Biraz öteye uzatılıp gazetelerle örtülmüş olan Halıcı Dayı'yı görünce şaşırdı biraz. Annesinden sonra dayısını da öldürmüş sayılıp sayılmayacağını merak etti.

Halıcı Dayı, saygıdeğer aile büyüğü katından, Şehit Dayı'nın yanına, anılarda yaşayan azizlerin katına işte böyle yükseldi.

Sülalemizin sayıca azalmamak yolundaki inadı ilgiye değer. Cenaze sırasında Keriman Teyzemin karnı burnundaydı. Halıcı Dayı, o çok sevdiği camiden kaldırıldı. İnce, soğuk bir yağmur yağıyordu. Fikret Dayımdan başka herkes gelmişti. Azizlere yakışır bir tören olabilirdi ama, öbür musalla taşında yatan cenaze, galiba vurulmuş bir üniversiteli, arkadaşları tarafından alınmak istenince işler karıştı. Sevmedikleri, Halıcı Dayı'yı tabutunda bile rahat bırakmıyorlardı. Kalabalık avluya polisler de doluştu.

Uzaktan gelen tabanca sesleri dindikten ve ayılıp bayılmalar bitip ortalık yatıştıktan sonra, Cavidan'ın tuttuğu otobüsle, cenaze arabasının peşinden mezarlığa gittik. Önceden yapılmış olan mermer mezar, birçoklarına Halıcı Dayı'nın yerinde olmayı istetecek kadar güzeldi.

O gün Boğaziçi'ndeki köşkü yeniden görüp, belleğimde ne kadar farklı bir iz bıraktığına şaştım. Fikret Dayının her şeye ilgisini yitirmeden önce meraklı olduğu, sonra anneme verip unuttuğu kırık aşklar ve iç sızılarıyla dolu romanların birinden çıkmışa benziyordu ev. Daha doğrusu, o romanlar böyle bir evde yazılmış olmalıydı: Bahçe duvarının dışındaki insanları çağlardır görmemesine karşın, her nasılsa uzanıp onlara dokunmayı ve onları etkilemeyi başarmış yüz yaşında bir kadın, ikinci kat penceresinin önündeki masada oturuyor. Manolyanın ıslak ve çıplak dalının kaplama tahtalarına sürtünürken çıkardığı tıkırtıyı dinleyerek, hokkasının dibinde kurumaya yüz tutmuş mürekkebi gözyaşıyla sulandırarak ve hep son sayfanın son satırını yazdığını düşünerek yazıyor.

Ağlamaktan kızarmış gözlerle ortalıkta dolaşan Perihan, yıllar önce beni salıncakta sallayan kızdan çok farklıydı. Cavidan ağlanıyor, yalnızca her önüne gelene yıkılmışlığını anlatmaya çalışıyordu. Vasfiye Yenge ise konuşmadan, olup biteni kavrayamadan, ama herkesin kötü olduğu ve onun kuyusunu kazdığı yolundaki süreğen kuşkusundan vazgeçmeden bakıyordu çevresine.

Birkaç hafta sonra bir gece bize geldi Fikret Dayım. Yüzü iyice incelmiş ve s »lgunlaşmıştı. Şubeye uğradığını, yoklama kaçağı göründüğünü öğrendiğini, yakında askere gideceğini anlattı anneme. Sesi yaşlı bir adamın sesiydi. Onu dinlerken, anneannemin sandığından çıkma kararmış tahtanın ucunu tükenmez kalemle boyayıp kâğıda bastırıyordum. Yumurta biçimli çerçevenin içindeki yazılar, Kur'andaki gibi yardımcı imleri olmadığı için okuyamadığım Arap harfleri, çıkış yolunu bir türlü bulamayan karıncalara benziyordu. Annem dayıma artık yılgınca davranmayı bırakmasını, genç ve güçlü olduğunu, askerliğin sağlayacağı uzaklaşma fırsatından yararlanıp kendini toplamasını öğütlüyordu. Dayım konuşmayı toptan bırakıp her söze aynı bitkin gülümseyişle karşılık vermeye başladı. Çok geçmeden de kalktı. Kapı aralığında babam paraya gereksinimi olup olmadığını sorunca, aynı bitkin gülümseyişle başını iki yana salladı. Ölümlülere özgü gereksinimlerin ötesinde gibiydi.

Dayım yeni çıkmıştı ki, kapı yine çalındı. Nergis'ti gelen. Kocasının iki gecedir görünmediğini, bu yüzden çok kaygılandığını söyledi. Mağazaya telefon etmiş, iki gündür oraya da uğramadığını öğrenmişti. Annem onu yatıştırmaya çalıştı. Reşit'ti bu, ne yapaca-

ğı belli olmazdı. Bir iki gün daha beklesindi Nergis, sonra karakola başvururdu.

Nergis'in karakola gitmesine gerek kalmadı, çünkü ertesi gün Reşit'i arayan polisler eve geldi. Neler olup bittiğini ancak bir hafta sonra, Nergis'in ağzından laf almak umuduyla gelen Cavidan'dan öğrendik: Reşit, mağazadaki halıların çoğunu değerinin altına elden çıkarıp topladığı parayla ortadan kaybolmuştu. Nergis'in perişan durumunu görüp bir şey bilmediğini de anlayınca, acıma duyguları kabaran Cavidan, evde kukumav gibi oturacağına gelip bir süre eski günlerdeki gibi kendileriyle kalmasını önerdi kadına. Babasının ölümünden beri köşk iyice kasvetli geliyordu. Birbirlerine arkadaş olurlardı. Bu arada, o safça kurnazlığıyla, Reşit'in eninde sonunda karısıyla görüşmek isteyeceğini, böylelikle halı paralarının hiç değilse bir bölümünün kurtarılabileceğini, en azından adamı yakalatma fırsatı çıkacağını umuyordu belki. Nergis önce tepki gösterdi öneriye, sonra nazlanarak kabul etti.

Onun toparlanıp aşağı inmesini beklediğimiz sırada, istersem benim de köşke gelebileceğimi söyledi Cavidan. Kadın başlarına işleri zordu. Yanlarında bir erkek bulunursa daha rahat ederlerdi.

Annem bunu ciddiye alıp, "Olmaz," dedi. Okul vardı, gidemezdim.

"Öyleyse tatilde gelsin," dedi Cavidan. "Çocuk için değişiklik olur." Bu sefer şaka etmiyordu.

Keriman Teyzemin oğlunun mevlidinde karşılaştıklarında yeniden sormuş anneme. Annem de, "Bana göre hava hoş ama, babası ne der, bilemem," demiş.

Babam tabii homurdanarak karşı çıktı. Ama sonunda onun homurtuları değil, annemin mırıltıları baskın geldi. Kilitlerinden biri zırt pırt açılan eski bir valize tıkıştırılmış pijamam, lastiği gevşemiş donlarım ve yakaları eprimiş birkaç gömleğimle köşkte buldum kendimi. Cemal'in gitgide ağırlaşan hastalığını, Saliha'nın hırçınlıklarını, Çetin'in huysuzluğunu, annemin her şeye elinden geldiğince üzülerek ve dua ederek çare bulmaya çalışmasını, babamın yemek masasında yaptığı sıkıntılı para hesaplarını ve hırsla sigara içişini bir süre için geride bıraktım. Çocukluğumun da geride bıraktıklarımın arasında kaldığını bilemezdim.

Pehlivan böcekleri özeni bir işçilikle yapıyorlardı yuvalarını. İpeksi ağlarla astarlanmış yuvarlak kapakçıklar, gemi kaportası gibi sağlam ve sızdırmazdı. Dışları toprakla sıvanmıştı; yerlerini kes-

tirmek zordu, dikkatli bir arama gerekiyordu. İçeri uzattığını ince uzun çöpü öfkeyle yakalıyordu böcek. Başka yuvadan çıkardığım bir başkasıyla karşı karşıya getiriyordum onu. O zaman, iki gerçek pehlivan gibi, tozlu kara gövdelerinin bütün gücünü ön bacaklarında toplayıp birbirlerine kenetleniyor, ben zorla ayırıncaya kadar öyle kalıyorlardı. Sonra da hızla deliklerine dalıp kayboluyorlardı. Vasfiye Yenge alık bir gülümsemeyle izliyordu onları. Bense, yerin altına girmek için neden böyle acele ettiklerini merak ediyordum. Dışarda korkuyorlar mıydı? Toprağın içinde ışıksız, renksiz, bizimkinden bambaşka ilişkiler ve heyecanlarla dolu bir dünyaları mı vardı?

Böcekler karanlığı arıyorlardı. Bense insan olduğuma göre açıklığa ve ışığa doğru gitmeliydim. Ama nasıl? Ihlamur ağaçlarıyla manolyaların baygın kokuları yaz sıcağında birbirine karışıyordu. Koyu yeşil ve etli birkaç yaprakla birlikte ağaçtan düşmüş iri manolyayı alıp, bembeyaz taçyapraklarındaki kahverengileşmiş eziklere bakıyordum. Vasfiye Yenge, sayıklarcasına, yaseminleri ve hanımellerini sevdiğini, manolyalardan hoşlanmadığını söylüyordu. Manolyalar insanın kanına işlerdi.

Manolyaların kanıma işlediğini hissediyordum.

Üst kattaki banyoda, bakır kazanın içindeki odunlar harlayarak yanıyordu. Lavabonun aynası buğuyla kaplanmıştı. Emaye küvetin içinde ayakta duruyordum. Sırf sırtımı sabunlamak için gelen Cavidan, beni baştan aşağı yıkıyordu. Bir elimle kendimi örterken, öbür kolumu direnmeden ona bırakıyor, boynumu keseleyebilmesi için çenemi kaldırıyordum. Yumuşak elindeki köpüklü yumuşak bez karnımda, kasıklarımda, dizlerimde geziniyordu. Banyonun sıcaklığıyla pembeleşen yanakları, yüzüne yapışan saç telleri, dirseğine kadar sıvalı tombul kolları ve üst düğmesi açılmış bluzuyla eğiliyor, doğruluyor, su döküyor, sabunu yenden köpürtüyor, ovuyor ve derimi kızartıyordu. Giyinikken anlaşılmasa da bayağı sıska olduğumu, annemden iyi bakıp beni gürbüzleştireceğini, kendisinden utanmama ve elimi hep önümde tutmama gerek olmadığını söylüyordu.

Ama utanıyordum. Yine de utancım, tam anlayamadığım öbür tuhaf duyguya engel değildi.

Yerdeki kirli çamaşırlarımın üstüne bastım. Cavidan eski küvetin kenarına oturup büyük bir havluyla kuruladı beni. Bileziklerini şıngırdatarak havluyu omuzlarıma sardı. Saçlarımı bastıra bas-

tıra ovdu. Kollarını kollarımın altından geçirip sırtımı kuruladı. Göğsünden yayılan ter ve parfüm kokusunu, biraz da kendi gövdemdeki sabun kokusunu duydum. Saçlarımdan öptü, tertemiz olduğumu söyledi.

Yemek alt kattaki büyük odada yeniyordu. Uzak köşedeki televizyonda haberler olurdu ama, kimse sesini açmaya kalkmazdı. Kimse konuşmaya da gerek duymazdı. Perihan, tabağındaki karpuz çekirdeklerini çatalının ucuyla bir o yana bir bu yana kaydırdı. Vasfiye Yenge cacık kaşığını kansız dudaklarının arasında temizledikten sonra bununla şurup içerdi. Ne kadar dikkat ederse etsin, masaya damlatırdı şurubu. Vişne renkli yapışkan sıvı, beyaz keten üstünde göz alıcı bir benek olurdu. Cavidan lekeye dayanamaz, elbeziyle uzun uzun silerdi.

Vasfiye Yenge iğne oyasını alıp yüksek arkalıklı sert koltuğuna çekilir, Cavidan sigara yakıp yıldız fah dergilerini karıştırır, Nergis masayı toplardı. Perihan'sa gizliden sigara içmek için yukarı çıkar, ya da beni anlamsız kıskançlıklara sürükleyen bilmecemsi telefon konuşmaları yapardı.

Mutfaktaki muslukta ağzımı yıkardım. Nergis, dünden kalmış tatlıdan bir parça isteyip istemediğimi sorardı. İkimiz de Halıcı Dayı'ya ait evlerimizden ayrılıp yine Halıcı Dayı'ya ait bir başka çatının altında buluşmuştuk. Mutfağın beton zemini, ağaç desenli kalın bir muşambayla örtülüydü. Eski buzdolabı, tıpkı Cavidan gibi yumuşak çizgili, yuvarlak karınlıydı. Kapağının açılmasına yakınma dolu bir iniltiyle karşılık verirdi. Ardından motoru gürültüyle çalışmaya başlardı. Sararmış emayenin üstünde Perihan'ın yıllar önce yapıştırdığı çıkartmalar vardı. Yedi cüce, gözlerinde şeytanca parıltılar ve hiç masum olmayan isteklerle Pamuk Prenses'in ardında yürür dururdu. Nikelajı dökülmüş pirinç tutamağa derince basılı FRIGIDAIRE sözcüğünün her harfinde yılların yağı ve kiri birikmişti. Köşk, gerçek ve kalıcı bir ev gibi görünürdü gözüme. Orada kalıcı olmadığıma üzülürdüm.

Cavidan, oturup onunla televizyon seyretmek yerine, yukarı çıkıp kafamı kitapların arasına sokmama kızıyordu. Televizyondan hoşlanmadığıma inanamıyordu. Bense, anneannemin ölümüne yol açabilen bir nesnenin çok daha etkileyici olmasını beklediğim için düş kırıklığına uğramıştım. Donuk bakışlı kadınlar dudaklarını büzerek, ya da tam tersine, bütün dişlerini göstermeye çalışırcasına yayarak, hepsi birbirine benzeyen şarkılar okuyorlardı. Oyunlarda,

radyo tiyatrosunun gizemli derinliği yoktu. İnsanlar, günlük yaşamdakinden kat kat daha yavaş davranıyorlar, akıllı görünme çabasıyla uzun uzun düşündükten sonra aptalca sözleri gülünç bir ciddilikle söylüyorlardı. Perihan'ın kitapları bulunmayı bekleyen gönüller gibi evin her yanına dağılmıştı. Cavidan'sa, yanındaki koltuğa oturmam, imgelemimi hiç beslemeyen bu seslerle devinimleri izlemem için üsteliyordu.

Bir gece fotoğraflarla tanıştım. Sesleri ve devinimleri yoktu ama, beni büyülediler.

Cavidan'ın yatak odasının bitişiğindeki küçük odada soluk kilimler ve çoktandır kullanılmadığı belli olan bir yığın eşya vardı. Eski bir etajerin alt çekmecesinde önceden görmediğim kitaplar buldum. Bana bütün ötekileri unutturan şeyse en alttaydı. Kitap değil, kalınca bir fotoğraf albümüydü.

Tozlu parmaklarımı gömleğime silip kapağını araladım. Son yazlık sinemanın son çığırtkanının dediği gibi; aşk, serüven ve heyecan oradaydı. Ağızları ve yürekleri olan ağaçlar, düz boyunlu bir kuşun güneşe saplanan sivri gagası, anaç kollardan sıska bir çocuk gövdesine yayılan sevecenlik, kırış kırış bir yaşlı kadının gözlerindeki yaşam coşkusu... Bütün bunlar, koca bir evren, nasıl sığabilmişti bir albüme? Karanlık bir gölün sularında yapraklar çürüyordu. Hırslı ince parmaklar, bir kemanın tellerini, son ses lamlacığını da sağmak ister gibi sıkıyordu. Işık, gölge, sevinç, şaşkınlık, ıssız yolda kara bir köpek... Fotoğrafların altındaki tarihler, hepsinin ben doğmadan önce çekildiğini gösteriyordu. Öyleyse neden, fotoğrafların çekildiği anlarda o yerlerde bulunduğum duygusuna kapılıyordum?

Eski kilimlerin üstünde, fotoğrafların yapıştırıldığı sararmış karton yaprakları ürpertilerle çevirerek ne kadar oturdum, bilmiyorum. Bitirdikçe başa dönüyor ve bir daha bakıyordum. Cavidan pamuklu geceliğiyle uçuk pembe bir hortlak gibi çıkagelmese, orada sabahlayabilirdim.

Şişkin gözlerini ovuşturarak, uyuyamadığımı ve artık ışığı söndürmem gerektiğini söyledi. Işığın nasıl olup da ona gittiğini anlamadığımı görünce, iki odayı birleştiren ve artık kullanılmayan çift kanatlı kapının tepesindeki yarım yuvarlak pencereyi gösterdi. "Gündüzler torbaya mı girdi?" diye söylendi.

Albümü istemeyerek bıraktım. Kapıdan çıkacağım sırada hafifçe başıma vurdu. Öncekinden daha yumuşak bir sesle iyi geceler diledi.

Benim olmayan odama gidip benim olmayan yatağıma girdim. Taraskonlu Tartarin'in son bölümünü bir daha okudum. Hele bir düşünün! Sahra'da bir akşam... Hayır!.. Benim için çöllerden daha geniş, ormanlardan daha canlı olan o evde bir gece!.. Pembe cam siperlikli tavan lambasını söndürdüm ama, oda neredeyse eskisi kadar aydınlıktı. Çatıdaki sarnıca dolan suyun derin şırıltısını, rüzgârın evin dış kaplamalarındaki şarkısını dinledim. Tavan tahtalarının üstüne kalın çıtalara yapılmış eşkenar dörtgen biçimli iç içe süslere bakıyor ve uyuyamıyordum. Zamanın incecik çıtırtı ve mırıltılarla akışının bilincindeydim. Milyonlarca ağaç kurdu, kemirmelerini gözlerden gizli yerlerde, sabırla ve karşı konulmazca sürdürüyordu. Pijamamın yakası terden ıslanmıştı. Kalktım, pencereyi kaldırdım. Dolunayın ve eğri boyunlu paslı sokak lambasının ışığında titreşen yapraklara baktım. İçimde tedirgin bir coşku büyüyordu.

Küçük odanın ışığını yakmadan da bulabilirdim albümü. Getirip burada bakardım. Çıplak ayaklarımın ucuna basarak karanlık koridora çıktım. Sırtımı duvara verip kedi gibi sessizce ilerledim. Kalın pirinç kola bastırdım, gıcırdamaması için dua ederek araladım kapıyı. Soluğumu tutup bekledim. Burası da ay ışığıyla yıkanıyordu. Albümü kapıp çıkmalıydım. O sırada birinin ağladığını duydum.

Cavidan ağlıyordu.

Gözümü ara kapının iki kanadının birleştiği çizgiye, sonra da anahtar deliğine uydurmaya çalıştım. Boşunaydı. Kapının öbür yanında, Cavidan'ın odasında aynalı bir konsol dururdu zaten. Hıçkırıklar ve inlemeler sürüyordu. Kızacağından korkmasam, gidip neden ağladığını sorardım. Merakımı yenemiyordum. Etajerin üstünden eski abajuru yere indirip ayağımı basabileceğim bir yer açtım. Oradan kendimi dolabın üstüne çektim, yüzükoyun yattım. Boynumu uzatıp, yarım daire biçimli pencerenin portakal dilimlerinden öbür yana baktım.

Tüller, bahçeden gelen esintiyle savruluyordu. Cavidan'ın topuzlu pirinç karyolasına çaprazlama vuruyordu ışık. Bütün oda, o albümden çıkmış bir fotoğraf gibiydi. Renkler silinmişti. Siyahlar kapkara, beyazlar göz kamaştırıcıydı. Yaslanmış oturan Cavidan'ın

iki yana açıp dizlerinden hafifçe büktüğü tombul bacaklarıyla kasığına kadar sıyrılmış pamuklu geceliği ay ışığını yansıtıyordu. Kapanmış bir mürekkepbalığını andıran eliyse, kendi ürettiği ışığı dışarı yayıyordu adeta. Fildişi parmakları, iki bacağının arasındaki karanlık yerde titreşiyordu. Çağlardır kapanmayan bir yarayı kaşıyor ve acıyla ağlıyordu Cavidan. Göz çukurları, dudakları ve gündüzün kumral görünen saçları simsiyahtı. Kâğıt beyazı yüzü, ölümü ya da kanatlanıp uçmayı bekler gibi kasılmıştı. Birden, peşpeşe hıçkırıklarla geriye savruldu başı. Titreyen gövdesiyle yan döndü, elinin üstüne sımsıkı kapattığı bacaklarını gerip uzattı, öylece kaldı. İri beyaz kalçalı bir yaban hayvanıydı. Hırıltıyla soluyordu.

Korktum. Dolabın üstünden etajere sarktım, oradan da yere. Yatağıma koşup örtüleri tepeme çektim. Yüreğimin gümbürtüsü evdeki bütün kadınları uyandırmasın diye, yüzüstü dönüp göğsümü şilteye bastırdım. Dışarda rüzgârın şarkısı saatlerce sürdü, bir türlü ninniye dönüşemedi.

İzleyen günlerde Cavidan'ın gözlerine bakamaz oldum. Bakışlarımı hep elleri çekiyordu; zeytine çatalı saplayan, sigara yakan, telefonu çeviren, fal dergilerini tutan elleri. Gündüzün olağan işler yapan, geceleyin gizemli yalnızlık oyunları oynayan büyücü elleri.

Perihan kahverengi deriden püsküllü çantasını alır, akademinin kitaplığına uğrayacağını ya da bir kız arkadaşını göreceğini söyleyerek çıkardı. Yalanlarını sık sık çalan telefondan sezer, gerçekte sevgilisiyle, hayır, birçok sevgilisinden biriyle buluşacağını düşünür, kıskançlıkla ezilirdim. Holdeki boy aynasında saçlarını fırçalarken bakardım ona. Saatlerce fırçalasın isterdim. Saçları çıtırdar, kıvılcımlar saçar; yüreğimi ve bütün dünyamı tutuştururdu. Hemen gitmemesi için abuk sabuk sorularla oyalamaya çalışırdım onu. Sabırla yanıtlar verir; manolyaların değil, hanımellerinin de değil, kasımpatlarının kokusunu sevdiğini anlatırdı. Kasımpatlarının koktuğunu bilmezdim. Oysa koktuklarını, son derece kendine özgü, başka hiçbir çiçekle karıştırılamayacak biçimde koktuklarını söylerdi.

Kasımpatları güzün açacaktı ve güz geldiğinde ben orada olmayacaktım.

Cavidan, hemen her sabah, Perihan'a dikkatli olmasını, tanımadığı erkeklerle arkadaşlık edip başını derde sokmamasını, zaten her gece kötü kötü rüyalar gördüğünü söylerdi. Kimi günler kendisi de mağazayla ilgili bir sorunu çözümlemek için isteksizce çıkıp

giderdi. Yüksek tavanlı odalarından erkek seslerinin yankıları çoktan silinmiş olan bu evde, kadınların daha az konuşkan olan ikisiyle başbaşa kalırdım. Nergis, Cavidan çıkar çıkmaz bırakırdı kahvaltı sofrasını toplamayı. Kendine yeni bir çay doldururdu. Yüzündeki iyimser ışığın yerini tuhaf bir küskünlük alırdı. İğne oyasıyla bir köşeye çekilmiş olan Vasfiye Yenge'ye alayla bakar, gelin gideceğini mi sandığını sorardı.

Bahçe de, çevrede oturan sessiz ve birbirini umursamaz görünüşlü insanlar da, Boğaz'dan geçen büyük gemiler de pek fazla ilgilendirmiyordu beni artık. Demir parmaklıklı bodrum pencerelerine, herhalde kediler girmesin diye kümes telleri gerilmişti. Kırık camları onaracak kimse yoktu. Evin kalın tahta kapısının boyaları çatlamıştı. İki kanadındaki el biçimli iki demir tokmağa ek olarak bir yanda paslanmış bir çıngırak kelebeği, öbür yanda da elektrikli zilin düğmesi vardı. Ziyaretçilerin kendilerini duyuramayıp kapıda kalma olasılıklarına karşı her önlem alınmıştı ama, kapıyı çalan yok gibiydi.

Bir gün yukardaki küçük odaya çıktım, albümü bıraktığım yerden alıp kendi odama götürdüm. Her fotoğrafın her çizgisini, her ışığı ve her gölgeyi beynime kazımaya çalışarak baktım. Yerine geri götürecekken vazgeçtim. Fotoğrafları çeken kişi her kimse, yıllar önce terk etmişti albümü. Başkaları da önemsememişti. Bir ben değer verdiğime göre, herkesten çok benimdi bu fotoğraflar. Albümü şiltenin altına soktum. Giderken yanımda götürecektim. O kararmış tahta tokmak ve Cemal'in suluboya resminden oluşan kişisel hazinem bir kat zenginleşecekti.

Aşağı inerken, Nergis'in heyecanlı konuşmasını duydum. Vasfiye Yenge, onun dedikleriyle ilgisiz, kırık dökük karşılıklar veriyordu. Alt basamakta durdum, kulak kabarttım. Her şeyin eski günlerdeki gibi olduğunu söylüyordu Nergis. Sesi nefret yüklüydü: Mutfakta bulaşıklar onu bekliyordu. Hepsini yıkadıktan sonra alışverişe çıkacaktı. Büyük Hanım diye seslendiği Vasfiye Yenge'ye akşama ayşekadın mı, yoksa zeytinyağlı biber dolması mı pişirileceğini sordu. Rahmi Bey biberlerin küçük olmasını isterdi, iki parmağıyla tutup bir lokma edebileceği kadar küçük.

Zeytinyağlı enginardan söz etti Vasfiye Yenge. Kereviz ve havuçla pişmeliydi. Rahmi Bey artık bir şey yiyemezdi. Yağlı dudaklarını sıvazlayıp, karnı doydukça açlaşan gözleriyle bakamazdı. Şimdi onu yiyordu böcekler. Belki de çoktan bitirmişlerdi. Kara

toprağın içinde ak kemikleri kalmıştı sırf. Üstelik bu mevsimde kereviz falan... Hem Bunak Hanım o oyaları hangi yemenilere dikip ne zaman örtünecekti? Yakında ölüp beyinin yanına gideceğini bilmiyor muydu?

"Senin adın ne kızım?" diye sordu Vasfiye Yenge.

Nergis sayıklarca karşılık verdi: Nergis değil miydi o? Hepsinden temiz olmasına karşın, bitlenmemesi için beline inen saçları kökünden makaslanan Nergis? Daha on ikisindeyken, Bunak Hanım'la tembel Cavidan'ın yapmadığı bütün işleri üstlenen, Perihan'ı okula hazırlayan, tahtaları arap sabunuyla gıcır gıcır fırçalayan, çamaşırları ağartan, pencere camlarını silen Nergis?

Vasfiye Yenge kafasını bir türlü toplayamıyor, bu da Nergis'i çileden çıkarıyordu. "Nergis'im ben işte!" diye bağırdı. "Buraya gelişinin yılına kalmadan, üst kattaki sert kanepede kocanın altında bulduğun kız! Herkesin hizmetçi gibi, kocanınsa odalık gibi kullandığı Nergis!" Ağzım açık dinledim: Halıcı Dayı sonunda bıkınca, yanında çalışan Reşit'le evlendirmişti onu. Üst kattaki sert kanepeyi de utanmadan evlilik armağanı vermişti onlara. Ama dünya etme bulma dünyasıydı işte! "Sonunda kazığı yiyen kim oldu?" diye soruyordu Nergis. Halıcı Dayı, geride ne bir oğul, ne de bir erkek torun bırakamadan toprağın altını boylamıştı. İçi de dışı gibi kurumuş karısının bunayacağına delirmiş olmasını, onu tımarhaneye kapattırabilmeyi, gücü henüz yerindeyken kendisine erkek evlat verebilecek bir başka kadın alabilmeyi öldüğü güne kadar düşlemiş, akrepler gibi kıvranmış olmalıydı. Reşit'in sattığı halılar yalnızca başlangıçtı. Perihan da er geç, tıpkı dedesinin korktuğu gibi, ne idüğü belirsiz biriyle evlenecek, her şey yabancılara yarayacaktı. Birden: "Düşünsene Bunak Hanım!" diye haykırdı Nergis. "İçimden tavuk tüyüyle süpürdüğün can belki de Rahmi Bey'in erkek evladıydı!"

Şaşkınlığımdan sıyrılamadan, merdiven basamağından kalkacak zamanı bulamadan, Nergis'in ateş saçan gözleriyle karşı karşıya geldim. "Sinsi piç!" dedi öfkeyle. "Sen de orada oturup laf dinle!"

Kimseye söylemeyeceğimi sayıkladım. Beni duyup duymadığı belli değildi. Bahçeye kaçtım. Saçağın altındaki yuvalarından kendilerini ok gibi bırakıyordu kırlangıçlar. Koluma bir uğurböceği kondu. İncecik zarsı kanatlarını usta bir paraşütçü gibi katlayarak kara benekli kırmızı kabuğunun altına gizledi. Ansızın, iri damlalı

bir sağanak yapraklarda patırdamaya başladı. Kediler sırtlarını kamburlaştırarak kaçıştı. Ortalık grileşti, güllerle ortancaların renkleri daha parlak göründü. Islanmama aldırmadan, beyaz bahçe iskelesinde oturdum. Bütün şaşırtıcı hünerlerine karşın doğa, insanlardan çok daha kolay anlaşılır görünüyordu. Orada oturdum ve yol yol akmaya başlayan yağmur dereciklerinin fotoğrafını çektiğimi düşledim. Gökten inen damlaların toprağa sızıp kaynaklardan fışkırdığını, insanlarca içildikten sonra gözyaşına dönüştüğünü gösteren bir fotoğraf çekilebilir miydi?

Yukarı çıkıp sıkıntılı bir uykuya daldım. Uyandığımda gün ışığı pencereden gitmişti. Merdivende ayak sesleri vardı. Koridorun lambası yandı. Hoş biçimli karaltısıyla Perihan kapı aralığında belirdi. Bana seslendi. Karşılık alamayınca terliklerini tıkırdatarak yaklaştı. Gözlerimi yumdum. Ne gevşek, ne de çok sıkı; tıpkı gerçekten uyuyan biri gibi. "Kalksana artık," dedi. Yüreğimin vuruşları hızlandı. Tüyden hafif parmakları saçımda gezinince ürperdim, aldatmacayı daha fazla sürdüremedim. Gözlerimi açtım, gerindim. Az önce düşümde onu gördüğümü söyledim. Güldü. "Anneannemden sonra sen de mi başladın?" dedi. Kendisini nasıl gördüğümü sordu. "Kasımpatlarından bir yatakta yatıyordun," dedim. Doğrulup ayaklarımı aşağı sallandırdım.

"Ne tuhaf çocuksun!" dedi. "Yüzünü yıka da yemeğe gel hadi."

Yatağın kenarmda otururken Perihan'ı sevip sevmediğimi düşündüm. Yani, bir erkeğin bir kadını sevdiği gibi. Sonra banyoya gidip uzun uzun işedim ama, kasıklarımdaki zorlama geçmedi. Lavaboya yürürken, ipte asılı külot yüzüme süründü. Bu tülsü nesne Nergis'e yakışmayacak kadar zarif, Cavidan'ın kalçalarını barındıramayacak kadar küçüktü. Perihan'ın olmalıydı.

Yanağım ve boynum, külotun değdiği yerler yanıyordu. Uzanıp aldım. Naylon iplikçikler tırnaklarımın pütürlerine takıldı. "Ne tuhaf çocuksun!" diye fısıldıyordu Perihan kulağıma. Gövdemdeki bütün sinir uçları, ateş gözlü bir kedinin sipsivri diliyle uyarılıyordu.

Külotun ağını yüzüme bastırdım. Perihan'ın, en güçlü deterjanların bile tümüyle yok edemeyeceği, o kasımpatlarınınki gibi hafif ve kendine özgü kokusunun kalıntılarını içime çektim. Pantolonum yere düşüp bacaklarımın çevresinde halkalandı. Kendime dokunmayı sürdürdükçe, düşlerimdeki gibi uzayıp gitmeyen, öyle art arda dalgalarla gelmeyen; ama yoğun ve şaşırtıcı bir haz akımı

yayılıyordu bedenime. Birden manolyaların kokusu benliğime egemen oldu. Perihan'la ilgili bütün görüntüler siliniverdi imgelemimden. Cavidan'ın o ürkünç kasılmasını düşleyerek kasıldım. Erkekliğim ilk kez hıçkırdı, sedeften bir damlayla ağladı.

9

AMERİKA'DAN GELEN TABUT

Siz de benim gibisiniz. Yadsımaya kalkmayın. Emin değilsiniz bir şeyden, tıpkı benim gibi... Size yakınlık duymam belki biraz da bu yüzden. Severek ilgilendiğinizi sandığınız bunca insana gerçekten yararlı olup olamadığınızı bilmiyorsunuz. Bir boyacı duvarı boyar ve yaptığını herkes gibi kendi de görür: Lekeler örtülmüş, duvar renk değiştirmiştir. Marangoz bir kitaplık yapar ve raflarına kitaplarla küçük bibloların dizilebileceği, sık sık tozunun alınması gereken somut bir nesne çıkar ortaya. Peki siz ne yapıyorsunuz Güher Hanım? Bu bakımdan farkınız var mı benden?

Toplum içindeki işlevim ne? Sırf bir arkeoloji öğrencisi olarak demek istemiyorum. Günün birinde büyük bir fotoğrafçı olursam, bunun insanlığı kaç parmak ileri götürdüğünü kim ölçecek?.. Hayır! Size çatar gibi konuşmuyorum. Sesimi yükseltmek de istememiştim. Kızgın olduğum doğru. Kızgınım, çünkü Amerika'dan bir tabut geldi. Hayır, bugün geç kalmamın nedeni bu değil. Tabut dün geldi. Bugünkü gecikmemin nedeni... Artık erken gelip salonda oturmaya korkuyorum. Orada sıra bekleyen o zavallı aptallar, dertleriyle beni zehirlemeye çalışıyorlar. Geçen hafta bir memur, çalıştığı dairede tanık olduğu yolsuzlukları anlatıp durdu. Sırf bunlara engel olamaması değildi onu kahreden. Bu furyadan, bu utanmazca vurgundan kendi payına beş kuruş düşmemesine katlanamıyormuş asıl. Kendini budala ve korkak buluyormuş. Nereden tanıdığımı bir türlü çıkaramadığım o uğursuz suratlı yaşlı adam yine oradaydı ve dikmişti kulaklarını. Galiba hiç gitmiyor zaten. Hep bekleme salonunda oturuyor ve casus gibi dinliyor bütün konuşulanları. İşte bunlar yüzünden erken gelemiyorum! Biraz gecikmeyi göze alışım bu yüzden.

Tabutu da anlatmak istemiyorum şimdi, Cavidan'ı da. Size daha önceden de bir yığın şey yazıp vermiştim. Neden onların üstünde durmadınız? Neden Cavidan için yazdıklarımı bu kadar kur-

calıyorsunuz?.. Zaten orada... Orada Cavidan'ı değil, kendimi anlatmaya çalıştım. Bende iz bırakmış bir yaz mevsimini... Yeni tanıştığım coşkular ve ürküntüler... Yanılıyorsunuz! O zamanlar belki... Ama şimdi Cavidan'a duyduğum bütün ilgi, bir fotoğrafçının büyüleyici bir nesneye duyabileceği çekilim. Boşuna olduğunu biliyorum. Hiçbir fotoğraf o geceyi geri getiremez. Sanırım bu kadarı yeter. Bu konudan daha fazla söz etmek istemiyorum.

Dernek çalışmalarından tanıdığım bir arkadaş, genç bir dergi yayıncısının adını vermişti bana. Önceki deneyimlerimden ağzım yandığı için, kendim gitmeye çekinip birkaç çalışmamı postayla yollamıştım. İşte bu genç dergi yöneticisi, haber yollamış; "Gelsin, bir görüşelim," demiş. Geçen cuma, öğleden sonra, fotoğraflarımı yüklenip gittim. Derginin yeri, Cağaloğlu'nda eski bir iş hanının en üst katında küçük bir odaydı. Aradığı kişinin dışarda olduğunu, istersem bekleyebileceğimi söylediler.

Duvar dibine sıralanmış kahverengi iskemlelerden boş olanına oturdum. Derginin sürekli okuru değilim ama, gördüğüm birkaç sayısını beğenmiştim. Böyle bir odada dergi hazırlanabilmesine aklım ermiyordu. Yer darlığından köşeleri birbirine dokunan iki masadan birinin üstünde açılmış açılmamış zarflar, yazı makinesi, tomar tomar yazı, sayfalarının arasına kâğıt sıkıştırılmış kitaplar, boşalmış çay bardakları, dolu bir küllük, hiç boş kalmayan bir telefon vardı. Öbür masa grafiker masasıydı sözde ama, şimdi üstünde postalanmak üzere hazırlanmış dergiler yığılıydı. Bu masaya yaslanmış duran iki genç adam, ötekilerin duyamayacağı kadar alçak sesle bir şeyler konuşuyordu.

Odadakilerin hepsi erkekti. Çoğu gençti, çoğu bıyıklıydı, çoğunun bir iki günlük sakalı vardı ve çoğunun kılığı benimki gibi özensizdi. Yanımda oturan, aradığım dergi yöneticisinin dağıtıcıyla görüşmeye gittiğini ve yakında dönmesi gerektiğini, zaten kendisinin de onu beklediğini söyledi. Masadaki kişi ise, telefonu kapattıktan sonra, dergi yöneticisini neden görmek istediğimi sordu bana. Utana sıkıla fotoğraflarımdan söz ettim. "Yoksa siz Ali Özer misiniz?" dedi gözlerinde parlayan ilgi ışığıyla.

"Benim!" diye nerdeyse haykırdım sevinçten.

"Fotoğraflarınızı gördük," dedi adam. "Burada epey coşku yarattınız. Bir tanesini bu sayıya koyacaktık ama... Yeni çalışmalarınız var mı?"

Uzattığım zarf açıldı, fotoğraflarım kapışıldı. Yaşadığım dakikalara inanamıyordum. Mutluluktan ölecek gibiydim. Önemli biriydim o an. Cömert ve yoğun bir ilgi akımının odağındaydım. Resimlerim beğeni sözcükleriyle elden ele geçtikçe, kendimi ilk kez gerçek bir fotoğraf sanatçısı gibi görüyordum. İlk adımı atıyor muydum sonunda? Arkası gelecek miydi? Çalışmalarım yayınlanıp adım biraz duyulduktan sonra sergiler açıp... Yağmur gibi yağan kutlamalar arasında ben bu tür düşler kurarken, masanın başındaki kişi de fotoğraflarımı yeniden bir araya toplayıp zarfa sokmaya çalışıyordu. "Gerçekten çok güzel, çok umut verici," dedi. "Keşke yayınlayabilseydik!"

Neden yayınlayamadıklarını sordum. Yanıt alamadım, çünkü telefon çaldı. Adam açtı, dinledi, kısa karşılıklar verdikten sonra kapattı ve herkesin soran bakışlarına, yayın yönetmeninin dağıtıcıdan alındığını açıklayarak karşılık verdi.

"Bu da ne demek?" diye sordum yanımdakine. Anlamak istemiyordum.

"Yani götürülmüş," dedi. "Gözaltına alınmış."

Şaşkındım. Kendi işim en önemlisiydi. Neden gözaltına alındığını merak bile etmiyordum. Ne zaman bırakılabileceğini, ne zaman dergiye geleceğini sordum bencilce.

"Belki pazartesi bırakırlar," dedi biri. "Belki birkaç ay sürer, belki de... Bugünlerde neyin nereye varacağı belli olmuyor ki..."

Bir süre oturup o hüzünlü, yakınmalı, öfkeli ortamı paylaştım. Daha fazla kalmamda yarar olmadığını görüp kalktığımda, "Size son sayıdan bir tane verelim," dedi masadaki kişi.

Ben, armağanı alarak: "Sağolun."

İskemlede oturanlardan biri: "Son sayı değil, yeni sayı."

Bir başkası, acı bir gülümsemeyle: "Hayır. Her anlamda son sayı."

Masa başındaki, bana, özür dilerce: "Kapatmak zorunda kaldık dergiyi. Zaten parasal gücümüz pek fazla değildi. Bu koşullarda on dört sayı çıkabilmiş olmamız bile büyük başarı."

Bir başkası: "Toplatılanları düşersen, on bir sayı."

Veda sözcüğü etmeden çıktım. Kızgındım. Kızgınlığım polise ya da baskıcı düzene yönelik değildi. Fotoğraflarımı beğenmişken, onları yayınlayarak sanata ve insanlığa büyük bir hizmet verebilecekken, dergiyi batırıp kendilerini de tutuklatan bu beceriksizlere

kızıyordum. Biliyorum saçma ama, o an büyük bir haksızlığa uğranmış görüyordum kendimi. Bana nasıl yaparlardı bunu?

Akşamı, yemekte Rüya'ya anlattım olanları. Evet, dayanamayıp onu yine görmek istemiştim. Zaten yaşadığım serüven onu aramam için iyi bir bahane sağlıyordu. Öfkeli çıkışlarımı anlayışlı bir gülümsemeyle dinledi. Benim yaşımdayken kendisinin de kararlı ve kızgın olduğundan dem vurdu. Ama şimdi o kararlılık ve kızgınlık, bulanık bir suyun dibindeki çakıltaşları gibi pelteleşmiş görünüyordu gözüne. O zamanlar, yani henüz kararlı ve kızgınken neler yaptığını merak ettim. Ellerinin küçük ve biçimli olduğu çekti dikkatimi. Hiç de bin yaşında bir kadının elleri gibi görünmüyordu bunlar. "Ellerin ne güzel!" dedim, başını sallayarak onayladı beni. Egzersizler ve saçma sapan perhizlerle biçimini korumak için çırpındığı bedeninin yavaş yavaş kabalaşıp hantallaşmasına karşın ellerinin her nasılsa narin ve güzel kalabildiğini söyledi. Bunun ardından gelecek sözlerin derin anlamını vurgulamak istercesine derin derin iç çekti. "Oysa hayatımı berbat etmemde beynim ve aşağı taraflarım kadar ellerimin de payı var," diye mırıldandı. "İşleri yoluna koymak için çok uğraştım. Ah, nasıl çırpındım, bilemezsin!" Hep işleri yoluna koymaya çalışmıştı, böyle diyordu: Kocalarıyla, sevgilileriyle, ağabeyi ve onun eşcinsel sevgilileriyle, annesi ve babasıyla, bir zamanlar çalıştırdığı hediyelik eşya mağazasındaki ortağıyla, sanat çevrelerinden tanıdıklarıyla, babasının zengin dostlarıyla ve kendisiyle evlenmek isteyen o yaşlı aktörle. Hepsiyle işler yolunda gitsin istemişti. Üzülmesinler, kırılmasınlar, kendisine gücenmesinler diye. Üzülen ve kırılan hep kendisi olmuştu sonunda; kimseye gücenme hakkını bile kendinde bulamadan. Hayatı böyle böyle berbat olmuştu işte. Artık kimse umurunda değildi, hepsinin ağzına şeytanlar işesindi... Bardağımı devirmemeye çalışarak uzandım, küçük elini elimle örttüm. Ona duyduğum sevgiden değil, korkumdan yaptım bunu. Ondan korktuğumu ilk o an açık seçik fark ettim.

Korkuyordum, çünkü... Ondan korkmamın bir yığın nedeni vardı ama, en kötüsü çok geçmeden onunla yine yalnız kalacağımı bilmemdi. Korkuyordum, çünkü onu çok istememe karşın bedenimin tepkilerinden emin değildim. Korkuyordum, çünkü beni tanıdığı başka erkeklerle karşılaştırması kaçınılmazdı. Bir kaplanı yatıştırmaya çalışırcasına okşadım elini ve başkalarından üstün olduğumu ona kanıtlayabilmek için dil döktüm. İçimdeki yaratıcı gücü,

insanlar için yapmak istediklerimi, bana bir türlü çıkış fırsatı vermeyen topluma duyduğum öfkeyi, para kazanmaktan başka erdem olmadığı inancını yayan iktidara ve yozlaşan değer yargılarına nefretimi anlattım durdum. Zorlamalı bir coşkuyla konuşuyor, bir elimle onun elini okşarken öbür elimden rakı bardağını bırakmıyor ve tümcelerimin arasındaki küçük boşluklarda büyük yudumlar indiriyordum mideme. İstiyordum ki beynim bir an önce uyuşsun, düşünen yanım duyarsızlaşsın ve hayvan yanım egemen olsun!

Beni dinlemeyi bıraktı birden. Elini sabırsızca elimin altından çekti. "Boşver," dedi. "Bırak gafiller başka bir peygamber bulsunlar kendilerine. Biz gidip yatağa girelim."

Yalnız kaldığımızda, korkum saldırganlığa dönüştü. Hem kendisini anlamama yetecek kadar şey anlatmadığı için kızıyordum ona, hem de duymak istemediklerimi anlatıp durduğu için. Onunla ilgili her ayrıntı batıyordu sanki. Saçlarını boyattığı renk korkunçtu. Lokanta ve otellerdeki savurganlığı aptalcaydı; bir gecede harcadığı parayla ben bir ay geçinebilirdim. Herkesle aynı yapmacıklı içtenlikle konuşması bağışlanır gibi değildi. Hem neden daha çekici iç çamaşırları giymiyordu da bu yaşlı kadın işi kaba şeylere bürünüyordu? Kafam uğulduyor, şakaklarım zonkluyordu. Omzunu ısırdım, memelerini acıtmak amacıyla yoğurdum, kalçalarını koparmaya çalışırcasına sıktım. Doğurgan olmayan gövdesine yanaştığımda, duyguları hiç mi hiç umurumda değildi; teninin yaprak yaprak açılışına bakıyordum sırf. Öç almak isteğiyle atıldım. Kaygılarım, güvensizliğim silindi. Damarlarımda akan öfke, güce dönüştü. Rüya gözlerini yumuyor, başını iki yana sallayarak, "Tanrım, Tanrım!" diye yarı gülüp yarı ağlıyordu. Öyle uzaklardaydı ki, gerçekte benimle değil, tanıdığı ve tanıyacağı bütün erkeklerin bir ortalamasıyla; ne adı, ne yüzü, ne de kendine özgü sesi olan bir yaratıkla sevişir gibiydi. İnlemelerinin yapmacıklığından kuşkulanıp yeni bir kızgınlıkla kamçılandım. İnanılmaz bir bencillikle kendimi, sırf kendimi düşünüyordum.

Sabaha karşı başımı yastığa bırakırken, "Bu geceyi yaşamasaydım ölürdüm!" diye düşündüm. Uyandığımda gitmişti. Bir süre tek başıma yattım ve iliklerimde biriken zehiri tümüyle boşaltamadığımı düşündüm. Öğrencilerimi anımsayınca eve koştum. Akşamüstü ona telefon ettim. Sesi uzak, soğuk, yabancıydı. Pazar günü iki kez daha aradım. Benimle yine umursamazca konuştu. Her seferinde yanında bir erkek olduğu izlenimine kapıldım ve kıskançlık örüm-

ceği tüylü bacaklarıyla gezindi karnımda. Pazartesi akşamı karar verdim: Düğünden sonra iyice sarhoş olacak, habersizce gidip kapısına dayanacaktım. Eğer beni görmek istiyorsa, başkalarını görmemesi gerektiğini söyleyecektim ona.

Kadri Usta'nın dükkânına gittiğimde, Rıdvan Amca'yı beni bekler buldum. Annemden bizim evin adresini almış, oraya gittiğinde de çocuklar beni burada bulabileceğimi söylemişler. Rıdvan Amca, babamın amcasının oğlu... Mehmet'in babası... Kan bağlarına fazla kafa yormanız gereksiz, çünkü bazen ben bile karıştırıyorum. Mehmet'le dedelerimiz kardeşmiş. Bugün size bırakacağım kâğıtlarda bulacaksınız onu. Her neyse... Rıdvan Amca dükkândaydı ve beni görünce şaşırtıcı bir duygusallıkla boynuma sarıldı. Gözlerinden ip gibi yaşlar iniyordu. "Mehmet'im, Mehmet'im!" diye sayıklıyordu bir yandan. Bir an Rıdvan Amca'nın aklını kaçırdığını ve beni yıllardır görmediği oğluyla karıştırdığını sandım. Mehmet'le yaşıttık ve bizi birbirimize benzetirlerdi biraz.

Kadri Usta'nın yardımıyla Rıdvan Amca'yı yatıştırmayı başardım ve daha anlaşılır sözcüklerle konuşmasını sağladım. "Seni aradım," diyordu. "Çünkü başka yakın arkadaşı gelmedi aklıma. Seni severdi Mehmet, biliyorsun." Biliyordum ama, Rıdvan Amca'nın geçmiş zaman kipinde konuşmasına anlam veremiyordum. "Bir şey mi oldu ona?" diye sordum. Rıdvan Amca yine hıçkırıklara boğulmadan önce, oğlunun öldüğünü söyledi. Şaşırdım. Daha bir hafta önce mektup almıştım Mehmet'ten. Bana sık sık yazardı. Ben yanıtlarımı geciktirsem bile o düzenli olarak yazardı. "Uyku hapıyla intihar etmiş diyorlar!" diye uludu Rıdvan Amca. "İntihar edecek insan mıydı benim oğlum?" Bir boşluk vardı içimde. "Değildi," dedim. "Buna inanmak zor." Ağlayamadığım için Rıdvan Amca'dan utanıyordum. Arka tarafta, loş stüdyoda oturduk onunla. Her zaman hayat dolu olan Mehmet'le ilintili ortak anılarımızı tazeledik. Sabah havaalanına birlikte gitmek için sözleştik. Sonra o kalktı, gözlerini silerek ve burnunu çekerek evine döndü. Ben de düğün salonuna yollandım. Bütün gece boyunca, ölümü akıllarından geçirmeyen insanların resimlerini çekerken, Mehmet'i düşündüm durdum.

Unutmadan... Onun bir resmini getirdim size. Benim çektiğim ilk fotoğraf bu. Mehmet'in verdiği makineyle, Rıdvan Amca'nın tuğla ocağında çekmiştim. Kötü bir fotoğraf belki ama, yeterince iyi yansıtıyor Mehmet'i. Yüzünü tam seçemezsiniz, sundurmanın

gölgesi vurmuş. Ama adımlarından kararlılığı okunmuyor mu? Belki kendini ve hepimizi kandırdığını biliyor ve için için eğleniyordu. İnsanları şaşırtmayı severdi. Bu son yaptığı da... Biliyor musunuz, içimde hep postadan yeni bir mektup çıkacağı umudu var. Beni abone ettiği fotoğraf dergilerinin yanı sıra bir mektup gelecek ve son günlerinde neler düşünüp hissettiğini... Ah, Amerika'ya ne çılgınca düşlemlerle gitmişti, bir bilseniz!

Rıdvan Amca da Amerika'da okumuş. Türkiye'nin sorunlarının çözümünün bir Amerikan kitaplığının raflarında bulunabileceğini ciddi ciddi anlatırdı bize bir zamanlar. Kendisi makine mühendisliği öğrenimini tamamlayıp döndüğünde, kafasında çok büyük bir tasarı varmış: İnsan gücüyle çalışan tarım makineleri üretmek. Aylarca bakanlıkların kapısını aşındırmış ama, dahice buluşuna destek sağlayamamış. Oysa zamanın yönetimi tarlaları ithal traktörlere ve motorlu biçerdöverlere işgal ettirmek yerine akıllıca davranıp onun görüşünü destekleseymiş, Türkiye gibi insan gücünün bol ve ucuz olduğu bir ülke, sonradan, yetmişli yıllarda patlak veren petrol bunalımını çok rahat atlatır ve nerdeyse iç savaşa dönüşen çalkantıları yaşamazmış. Her neyse... Pedallı hasat makinelerinin üretimine önayak olmaktan umudunu kesen Rıdvan Amca, babasının tarlalarından bir bölümünü sattırıp bir tuğla ocağı almış. Yaptığı tuğlalarla, büyüyen Türkiye'nin inşasına katkıda bulunmaya çalışmış... Kendisinin gerçekleştiremediği devrimin bir benzerini Mehmet'in başaracağı umudundaydı hep. Dört gözle beklediği oğlunun tabutu geldi sonunda.

Dün derslere girmedim, Rıdvan Amca'yla havaalanına gittim. Amerika'dan gelen tabut, parlak ceviz kaplamasıyla ağır, gösterişli bir mobilyaya benziyordu. Hani alıp oturma odanızın bir köşesine yerleştirebilirsiniz... Cenaze arabasına taşınırken, bir köşesinden de ben tuttum sandukayı. İçini, Mehmet'i görebilirmişim gibi baktım ama, parlak ciladaki kendi yansımamdan başka bir şey göremedim.

Mektuplarından birinde, yeni tanıştığı bir kızın kendisine, "İtalyan mısınız?" diye sorduğunu anlatıyordu Mehmet. Türk olduğunu itiraf ederse, kızın mavi gözlerindeki gülümsemenin kaybolvereceği kuşkusuna kapılıp, "Evet," deyivermiş. "Bir İtalya'na benzetilmek, Arap ya da Türk'e benzetilmekten daha çok hoşuna gidiyor insanın," diye yazıyordu. Amerika'da tanıdığı bazı Türklerin bayağıca davranışları kadar kendi güvensizliğine de kızıyor; çağdaş

uygarlığa yetişme çabamızın rayından çıkıp Batılı sayılma özentisine, hatta düpedüz aşağılık duygusuna dönüştüğünden yakınıyordu. Mehmet yok artık. Birbirimize benzediğimizi söylerlerdi ama, gerçekte çok farklı olduğumuzu ikimiz de bilirdik. Ona çok şey borçluydum. Sırf ilk fotoğraf makinemi değil. Başkalarına bakarak insanın kendisini daha iyi tanıyabileceğini de ondan öğrendim.

Üzülmek?.. Bir arkadaşımın, üstelik ikinci kuşaktan kuzenim olan bir arkadaşımın ölümüne çok üzülmem gerektiğini biliyorum. Ama nedense her yeni duygu, içimdeki kocaman burukluk potasında eriyip gidiyor. Yıllar önce bir başka arkadaşım asmıştı kendini. O zaman bütün üzülme yeteneğimi tükettim belki. Böyle bir şey olabilir mi?..

Dün akşam, uzun zamandır ilk kez ders dışı bir şeyler okumaya çalışırken bir kurnazlık tasarladım: Rüya'yı arayacak, Mehmet'i ve ölümünü anlatacaktım. Ne kadar üzüntülü olduğumu vesaire... Örtülü bir dille anlayış dilenecek, beni kollarına alıp sevecenlikle avutması gerektiğini hissettirecektim. Bilemezsiniz ne çok gereksinimim vardı buna! Yani, onunla birlikte olmaya ve bir şey kanıtlamak zorunda kalmamaya... Sıcaklığıyla beni ısıtmasını, korkularımı gidermesini, kendime acı veren saldırganlığımı yumuşatmasını, dingin bir uykuya dalmamı sağlamasını ne çok istiyordum! Söyleyeceklerimin uzun uzun provasını yaptıktan sonra pastaneden aradım onu. Telefonu yaşlı eşcinsel açtı, kulağımı tırmalayan sesiyle Rüya'nın evde olmadığını söyledi.

İkiyüzlülük, biliyorum. Ama bu sabah, ders çıkışı, Rüya için hazırladığım silahı Hande'ye, yani ud çalan kıza karşı kullandım. Utanç duyduğumu da pek söyleyemem. Tıkış tıkış kafeteryada birer çay içip konuştuk. Üzüntümü anladığını, ama kendimi kaptırmamam gerektiğini, çağlar boyunca insanların öldüğünü ve geri kalanların —kendileri de ölene kadar— ölenlerden bir parçayı kendilerinde yaşattığını, Tanrı'nın kurduğu kusursuz düzende hiçbir ölümün felaket sayılmayacağını söyledi. Ölçülü biçili bir dalgınlıkla çay bardağımı evirip çevirdim. Kendi üzüntülerimle onun canını sıktığım için özür diledikten sonra, müzik çalışmalarını sordum.

Hande: "O bakımdan talihliyim. İyi hocalarım var."

Ben: "Türk müziğindeki makamlara..."

Hande, düzelterek: "Türk musikisi."

Ben, tıpkı onun gibi 'musıkıy' demeye çalışarak: "Türk musikisindeki makamlara hiç akıl erdirememişimdir."

Hande: "Biraz karışık, haklısın. Ama akıl erdirilemeyecek bir şey değil. Belki günün birinde anlatırım sana."

Bu sözlerinde arkadaşlığımızın süreceği vaadini sezip sevindim. Sonra o, belki sırf incelik olsun diye, benim fotoğraf çalışmalarımın nasıl gittiğini sordu. Bir yandan saatine bakıyordu. Onu kaçırmak korkusuyla, sanat hayatımda yaşadığım son serüveni, kapanan dergiyi ve gözaltına alınan yayımcıyı bir de ona anlattım hızlı hızlı. En fazla da, fotoğraflarımın oradaki herkesin ilgisini çekmiş olması gerçeği üzerinde durdum. İlk kez, sözlerimi yapay bir alçakgönüllülükle maskelemeye çalışmıyordum. Meraklı bakışlarını, güzel yüzünü öyle beğeniyordum ki, o da beni ve yaptıklarımı beğensin istiyordum. Ben coşkuyla anlatıp dururken, kaşlarını hafifçe çattı. "Neden fotoğraf çekiyorsun?" dedi birden.

Ben, yanıtını bulamadığım soruyu geçiştirmek için kurnazca çırpınarak: "Sen neden ud çalıyorsan."

Hande: "İkisi aynı şey değil."

Ben: "Haklısın, değil."

Hande: "Neden değil?"

Ben, söylediğimin akıllıca olduğuna gerçekten inanarak: "Sen karanlıkta çalabilirsin ama, ben karanlıkta resim çekemem. Seni sağırlar anlamaz, beni de körler."

Hande, yüzünü buruşturarak: "Çok şirin! Ama söylemek istediğim bu değil."

Ben: "Biliyorum."

Hande: "Peki ne?"

Ben: "İşte onu bilmiyorum."

Hande: "Düşünürsen bulursun."

Ben: "Evet, biliyorum. Udda bencilce bir yan yok. Oysa fotoğraf bencillik gerektirir. Resmini çektiğim her şey bir anlamda benim olur."

Hande: "Çılgınca bu!"

Ben: "Olabilir ama, çılgınlığı korumak zorundayız. Tıpkı şiir gibi... Sayıların sözcüklere egemen olduğu acımasız bir dünyada belki tek kurtuluş yolumuz budur."

Hande: "Seni anladığımdan emin değilim. Ne yapmak istiyorsun?"

Ben: "Partallar içindeki köylü çocuklarının ya da minareler ardında batan güneşin resmini çekmek değil istediğim. Alışılmadık

şeyler söylemek istiyorum insanlara. Kendi öykülerini hiç duymadıkları biçimde anlatmak..."

Hande: "Ben ud çalarken kimseye bir şey anlatmak amacında değilim. Beni çeken sadece musikinin güzelliği, seslerin uyumu, sanatsal bir tat."

Ben: "Bunlar fotoğrafta da var. Görüntülerin uyumu, aynı sanatsal tat..."

Hande, kuşkuyla: "Senin aradığın bu mu? Anlattıklarından çıkardığım kadarıyla, başka bir şeyin peşindesin."

Ben: "Haklısın."

Hande: "Tellere ne kadar hızlı vurursam vurayım, kimseyi eleştiremem ben. İnandığım ya da karşı olduğum bir gerçeği dile getiremem. Oysa senin kaygın..."

Ben: "Sanatsal kaygıyı göz ardı ettiğimi kim söyledi?"

Hande: "Ben de söylemedim. Yalnızca aramızdaki bir farkı..."

Ben, elimde olmadan kızarak: "Açık konuşmama izin ver: Toplumdan kopmuş bir sanata inanmıyorum. İşte bu yüzden o çok sevdiğin alaturka musikinin de, udunun da pek uzun bir ömrü kaldığını sanmıyorum. Belki sırf müzelerde falan..."

Hande: "Biraz fazla açık oldu."

Onu daha yolun başında yitirdiğimden korktum. İçim pişmanlıkla doldu. Gözlerinde dargınlık izleri aradım ama, benden kaçırdığı bakışlarını yine saatine çevirdi. "Morandi adında bir İtalyan ressamı var," dedi. Duymamıştım. "Hatırlat bana," diye sürdürdü sözünü. "Sana onu mutlaka anlatmalıyım. Ama şimdi gitmem gerekiyor."

Arkasından bakarken kanatlandı yüreğim. Bana Morandi'yi anlatacağı için! Yine görüşeceğimiz için!

Şimdi benim de gitmem gerekiyor.

10

TUĞLALAR

Benimle aynı soyadını taşıyan, aynı yaşta ve aynı boyda olan o çocuğun, Mehmet'in, ince yüzlü annesiyle birlikte önceden birkaç kez bize geldiği olmuştu. Cemal Ağabeyimi merak ve ürküntüyle süzdüğü anlar dışında sürekli gülerdi gözleri. Saçları benimkinden daha açık kahverengi, kılığı benimkinden çok daha düzgün, dişleri bembeyazdı.

Bizim onlara ilk gittiğimiz günü çok açık anımsıyorum. Çevredeki en güzel ev onlarınkiydi. Kapıdan girerken ılık ve hoş kokulu bir hava yalıyordu insanın yüzünü. Yemekte nasıl davranacağımı kestiremedim. Çorbaya ektiğim karabiber genzime kaçtı, dakikalarca öksürdüm. Eti, onun yaptığı gibi bıçakla kesmeye kalkınca salçasını üstüme sıçrattım. Üstüne hindistancevizi kırıntıları serpilmiş olan kakaolu tatlıyı da öyle hızlı yedim ki, Selma Yenge, Mehmet'in annesi, bir tane daha isteyip istemediğimi sormak zorunda kaldı. Annemin çatık kaşlarına baktım, istemediğimi söyledim.

Dedelerimiz kardeşmiş. İkisi de, kara defterli Hayrettin Amca'nın babası olan büyük ağabeyleriyle birlikte, duvarcılık yaparlarmış. Sonra Mehmet'in dedesi, şehrin hemen dışında küçük bir çiftliği olan dul bir kadınla evlenip rahata kavuşmuş; Mehmet'in babası Rıdvan Amca'nın yıllar sonra aynı yörede bir tuğla ocağının sahibi oluşunun öyküsü böyle başlamış.

Yemekten sonra beni odasına götürdü Mehmet. Yatağı, dopdolu kitaplığı, kullanışlı çalışma masası kıskançlıkla burktu içimi. Kolej sınavlarına hazırlanıyordu. İkimiz de ilkokulun son sınıfındaydık o yıl. Babasının, devlet okullarında hiç iş kalmadığı yolundaki sözlerini tekrarladı. Özel okullara girebilmek için gece gündüz çalışanlar, paralı dersler alanlar varmış. Yine babasının dediğine göre, geleceğin dili İngilizceymiş. Fransızca ölmüş, Almanca da can çekişiyormuş. Üniversiteyi Amerika'da okuduğu için bu dili su gibi bilen babası, her gün bir saat İngilizce çalıştırıyormuş onu.

Bunları hızlı hızlı anlatıyordu. Sonra birden duruyor, Antarktika'nın Kuzey Kutbu'ndaki buzlarla örtülü kara parçası mı, yoksa Güney Kutbu'ndaki mi olduğunu anımsayabilmek için kitaplara bakıyordu. Atmosferin katmanlarından dem vuruyor, karabulutlara Nimbüs de dendiğini söylüyordu. Çok bilgili, çok da tuhaftı.

Yeniden büyüklerin yanına gittiğimizde, babam mesleğinden çok memnun olduğunu söyleyip duruyordu. Anladığım kadarıyla, Rıdvan Amca, yanında çalışmasını önermişti babama, o da bundan alınmıştı.

Akşamüstü eve döndük. Pazar gününün geri kalanını annemle kavga ederek geçirdi babam. Kendi kendisinin efendisiydi o! Sadaka gibi verilen işlere muhtaç değildi. İki yakamızın şimdilik bir araya gelmediği doğruydu belki ama, günün birinde, evet, günün birinde müteahhitliğe falan başlayınca, Rıdvan Amca'yı satın alacak kadar çok para kazanacaktı. Göğsünü King Kong gibi yumruklayarak, özgürlüğüne her şeyden çok değer verdiğini anlatıyordu. Vermese, yıllar önce tezkere alırken önüne sunulan fırsatı tepmez, askeri fabrikada işçi olurdu. Böylece içini döküp rahatladıktan sonra, konunun kapandığını sanarak, pijamasının cebinden çıkardığı piyango biletinin numarasını gazetedeki listede aramaya koyuldu.

Annemse susmadı. Ona göre babamın sonu gelmez yanılgılarının ilki o fabrikaya girmemek olmuştu zaten. İşte, yıllardır her türlü güvenceden yoksun olarak çalışıyor, yerinde sayıyordu. Neye bel bağlıyordu? Bir kaza geçirip çalışamaz duruma gelse, biz ne olurduk? Hem günün birinde yaşlanacağını, elinin ayağının tutmaz olacağını düşünmüyor muydu?

Babam, buruşturduğu biletle birlikte sözü de kesip attı: Bunları zamanı gelince düşünürdü.

Fikret Dayım askere giderken, anneannemden kalan ev satıldı. Yeniden kiraya çıkmak zorunda kalan Vahit Dayımın dışında herkes böyle istemişti. Annem, paranın kendi payına düşen çeyreğini bankaya yatırdı. Babamın dükkân açma, iş kurma masallarına karnı toktu. Büyük yeminler etmişti: Bir arsa almak, ya da bir evin ilk taksidini ödemek dışında bir nedenle bu paraya el sürdürtmeyecekti. Yıllardır kira köşelerinde çektiklerimizin yettiğini söylüyordu. Haklıydı. Zaten Cavidan da evi boşaltmamız için ne zamandır ağız yapıyordu.

O günlerde Rıdvan Amca'dan, tuğla ocağının yakınında bazı arsaların parsellenip satışa çıkarıldığı haberi geldi. Ödeme koşulları oldukça kolaydı. Annem sevinçten kanatlandı. Bu rastlantının, kalbinin temizliğinin bir kanıtı olduğuna inanıyordu. Sonunda bizim de bir yuvamız olacaktı işte. Babamsa homurdanarak karşı çıktı: Oralar dağ başıydı. Kendimizi bildik bileli İstanbul'un göbeğinde oturmuşken, şehre yeni göçmüş köylülere, fabrika işçilerine, işportacılara ve minibüsçülere komşu mu olacaktık gidip? Hem doğru dürüst yol yapılması, su ve elektrik verilmesi yıllar alırdı. Annem boş hayalleri bırakmalıydı.

Onunla bağıra çağıra tartışmak yerine, zor işitilir bir sesle, ama hiç ara vermeksizin, günlerce savaştı annem. Artık nurıltılardaki sihirli gücü keşfetmişti. "Hayalci biri varsa herhalde ben değilim," diyordu. Elimize önemli bir fırsat geçmişti. İnsanın hayalindeki villalardan bin tanesi bile, gerçek bir kulübe etmezdi. Hem küçük bir ev yaptıktan sonra babamın yine villa düşleri görmesine bir engel yoktu.

Böylece, iki yıl aradan sonra yine gittik Mehmetlere. Toposferi, stratosferi ve bulutların adlarıyla soyadlarını ezbere bilmesine karşın, kolej sınavını kazanamadığı için, benim gibi o da, sıradan bir ortaokulun ikinci sınıfındaydı şimdi.

Mehmet'in dedesi, bir eliyle tuttuğu gazeteye öbür elinin tersiyle vurarak Rıdvan Amca'ya çıkışıyordu. "Ne oldu sevgili Amerika'na?" diye homurdanıyordu. "Bunca zaman sonra bize hâlâ silah satmıyor. Ne biçim dostluk bu böyle? Düşman yapmaz onların yaptığını, düşman!"

Rıdvan Amca'ysa, başkalarına küsmeden önce insanın kendi eksikliklerini görmesi gerektiğini söyledi. Neyimize güvenerek çıkmıştık Kıbrıs'a? Amerika bize hep yardım etmek zorunda mıydı?

Mehmet'in dedesi büsbütün kızdı. "Yardım değil!" diye bağırdı. "Paramızla silah istiyoruz. Hem yardım ettikleri zaman da, kendi çıkarları için yardım ediyorlar; kara gözlerimiz için değil! Şimdi de, akılları sıra, sözlerinden çıkamayacağımızı göstermeye çalışıyorlar. Ders vermeye çalışıyorlar! Bir devletin başka bir devletle böyle oynamaya hakkı yoktur!"

Mehmet'in annesi bir yandan, herkesin 'Dadı' dediği yaşlı Nuriye Hanım öte yandan, ortalığı yatıştırmak için çırpınıyorlardı ama, baba oğulun susacağı yoktu. "Çekilin be mori!" diyerek, gü-

lünç el kol devinimleriyle çevresindekileri savmaya çalışıyordu yaşlı adam.

"Amerika'nın yerinde olsam ben de oynardım!" diye yükseltti sesini Rıdvan Amca. "Adam olan kimseyi oynattırmaz kendisiyle!"

Kısa bir suskunluk oldu. Konuşmaların dışında kalan kadınlar sıkıntıyla, kucaklarında birleştirdikleri ellerine bakıyorlardı.

Bir süre sonra Rıdvan Amca, ortanı yumuşatma çabasıyla, her şeye karşın doğru yolda ilerlediğimizi söyledi. Günün birinde, atom bombasına varana kadar bütün silahlarımızı kendimiz yapacaktık. "Ben bu ülkenin geleceğine inanıyorum," diye böbürlendi. "İnanmasam canımı böyle dişime takar, tek başıma koca bir fabrika kurup işletir miydim?"

Mehmet'in dedesi birden gök gürültüsü gibi bir sesle gırtlağını temizledi. "Tek başına ha?" sesi öfke doluydu. "Tek başınaymış! O tarlalar olmasaydı görürdün sen ebenin donunu! Görürdün sen fabrika kurmayı!"

Rıdvan Amca sesindeki güveni yitirip bocalamaya başladı; yaşlı adamsa artan kızgınlığıyla oğluna çıkışmayı sürdürdü. Tarlaları sattırana kadar başının etini yememiş miydi? Amerika'da okuduysa o tarlalar sayesinde okumuştu. Fabrikatör olduysa o tarlalar sayesinde olmuştu. Hoş fabrikatörlüğü de bir yerinden belli değildi ya!.. Onca toprağı satmakta acele etmeyip bir on yıl daha tutabilselerdi ellerinde, şimdi milyonlara para demeyeceklerdi. İstanbul ahtapot gibi sekiz yana büyüyüp yayıldıkça arsa fiyatları göklere çıkıyordu. Onların tarlalarını yok pahasına kapatanlar, üç beş yıl geçmeden parselleyip satışa çıkarmışlardı. Hatta o fırsatçılardan biri, sırf Rıdvan Amca'nın budalalığı sayesinde kazandığı paralarla fabrika da kurmuştu. Rıdvan Amca'nın uyduruk tuğla ocağında çalışanlardan kat kat daha fazla işçi çalıştırıyor, kat kat daha fazla kazanıyordu. Toprağın ölü yatırım olduğunu söyleyen halt etmişti! Bu tuğla hikâyesi on yıldır ne uzuyor, ne kısalıyordu. Asıl ölü yatırını buydu işte. İnsanın ne yaptığı değil, nasıl yaptığı önemliydi. Yaşlı adam derin soluklar alıp biraz yatıştıktan sonra, elini sinek kovar gibi sallayarak, bunları konuşmanın artık kimseye yararı olmayacağını söyledi. Yerinden kalktı. Gidip ikindiyi kılacak, sonra da oğluna akıl fikir vermesi için Allah'a yalvaracaktı.

Rıdvan Amca, sert bir sesle, konuklara meyve getirmesini söyledi Selma Yenge'ye. Öfkesini karısından çıkararak yenilgisini bize unutturmaya çalışır gibiydi. Babam asıl geliş nedenimiz olan

arsa konusunu açtı. Havadaki gerginlik biraz dağıldı. Çok geçmeden de babam ve Rıdvan Amca, çıkıp arsa ofisine gittiler birlikte.

Serin bir mart günü gördük evimizin yapılacağı yeri. Tuhaf bir tepenin üstündeydi. Tepenin tuhaflığı, yukardan aşağıya doğru ikiye bölünmüş olmasındaydı. Hafif eğimli yamacın bir yanını yemyeşil bir çayır, öbür yanınıysa yüzlerce gecekondu örtüyordu. Arsamızın da içinde bulunduğu bölüm, gecekonduların saldırısından, kalın beton kazıklar ve dikenli tellerle korunabilmişti. Annem, babam ve ben, tepeye tırmanıp küçük çimento bloklardaki numaralara bakarak, artık bizim sayılan toprak parçasını bulduk. Babam sigara yaktı, çömeldi, derin düşüncelere daldı. Sonra birden coşkuyla fırladı ayağa. Parmağıyla çevremize imgesel bir dörtgen çizdi. Tam gönlümüze göre bir ev olacağını söyledi. Hepsini tasarlamıştı. Gerekirse her şeyi kendi elleriyle yapacaktı. Kırmızı balıklı havuzu, yaz akşamları altında çay içeceğimiz çardağı anlattı. Sigarası bitince yenisini yaktı. Bir yere kıpırdamak istemiyor gibiydi.

Baharın başlarında, omuzlarında kazma kürek taşıyan iki gündelikçiyle birlikte gittik oraya. Bu sefer annem yanımızda değildi. Evden ayrılamıyordu, çünkü ağabeyim iyice kötüleşmişti. Epeydir öksürüyor, konuşmuyor, bir şeye ilgi göstermiyor; boş bakışlarla tavana bakarak yatıyor, ya da çarpık gövdesini büsbütün çarpıtarak kımıltısız oturuyordu Cemal.

Babam besmele çekerek toprağa ilk kazmayı kendisi vurdu. Böylece ailemiz için yeni bir dönem başlamış oldu. Bir hafta içinde temeller kazıldı ama, taş ve çimentoyu hemen alamadık. Zaten geçinebilmemiz için badana boya işlerini de bir yandan sürdürmek zorundaydı babam. Arada bir arsamıza gittiğimizde, nisan yağmurlarından temel çukurlarında birikmiş sulara umutsuzca bakıyordum. Öteki parsellerdeyse hızlı bir çaba sürüyordu. Çoğu evlerin betonları dökülmüş, gri briket duvarları yükselmeye başlamıştı bile.

Okul tatiliyle birlikte, hem Cavidan'ın dırdırından kurtulmak, hem de inşaatımızı yakından izleyebilmek için, oralarda bir gecekonduya taşındık. Böylece, şehrin göbeğinden ilk kez uzaklaşıp, babamın deyişiyle köylülere, fabrika işçilerine, işportacılara ve minibüsçülere komşu olduk.

Genç akasyaları, teneke kutulara ekilmiş şebboy ve karanfilleri, yeşilli pembeli badanaları ve tavuklarıyla uzak bir diyardan yürüyüp gelmişe benzeyen o evlerden birine yerleşir yerleşmez; yeni

komşularımızın gerçekten de eski mahallemizdekilerden farklı olduklarını gördük. Taşınmamızdan birkaç gün sonra, komşu kadınlardan biri, Cemal'in çok kötü göründüğünü söyledi. Yine hoca ve muska teraneleri dinleyeceğinden korkan annem, onun yıllardır hasta olduğunu bezgince anlattı. Ama kadının dediği bu değildi: Cemal'in soluğu hırıltılı çıkıyordu. Rengi de sapsarıydı. Yakındaki dispansere götürüp göstersek iyi ederdik.

Elini Cemal'in alnına koyar koymaz etekleri tutuştu annemin. Dispanserdeki doktor da ağabeyimde zatürree başlangıcı olduğunu söyledi. İğnelerin dışında, günlerce aspirin ve ıhlamurla doldurduk Cemal'in midesini.

Geceler boyu, onun gitgide ürkünçleşen hırıltılarını dinledim. Öksürüp gırtlağını temizlemeye yetmiyordu gücü. Artık iyileşemeyeceği belliydi. Çabuk ölüp kurtulmasını diliyordum içten içe. Bundan dolayı suçluluk duyuyor, derin korkulara kapılıyordum. Bir gün suluboya portreyi atlasın arasından çıkarıp yüzüne doğru tuttum. Parıltısız gözleri bir an için mutlu bir ışıkla canlandı. O sırada odaya girdi babam. Yaptığımı görünce birden köpürdü. Kâğıdı elimden ahp buruşturdu. Annem ağlamaya başladı. Hıçkırıklar arasında, duygusuzluğu için çıkışıyordu babama. Babamın omuzları düştü. Avucundaki buruşuk resimle çıktı odadan. Ertesi sabah suluboya portreyi düzeltilmiş ve bir başka kâğıda yapıştırılmış olarak masanın üstünde buldum. Resim yer yer yırtılmış, hırpalanmıştı iyice; ama benim için taşıdığı değer bir kat artmıştı.

Babam, kış gelmeden çatıyı kapatmak niyetindeydi. Paralarını almaktan yana umutları yokmuşçasına asık suratla çalışan iki duvarcıya briket ve harç taşımaya başladım. Anlaşılmaları birbirinden zor dört kadınla birlikte eski köşkte geçirdiğim önceki yazdan alabildiğine farklı bir yazdı. Derisi soyulmuş parmaklarımı içine geçirdiğim briketleri taşırken, kafama tuhaf düşünceler üşüşüyordu. Yüzümü ve kollarımı her gün biraz daha karartan güneşin altında avuçlarım sızlayarak yaptığım yorucu işler, geçirdiğim özel eğitimin bir aşaması olmalıydı. İçimde, günün birinde önemli başarılar kazanacağım, öteki insanların yaşantılarını derinden etkileyeceğim yolunda belli belirsiz duygular vardı.

Cavidan'ın kızı Perihan bir gün benim abuksamalarımı dinlerken, fotoğrafın sanat olmadığını söylemişti. Köşkün bahçesinde oturuyorduk. İskemlesinde geriye yaslanmış, mutfak penceresinin çarpık panjurunu başıyla itip duruyordu. "Aklına estikçe deklanşö-

re basan bir körün bile dişe dokunur bir iki fotoğraf çekmesi kaçınılmazdır," demişti. Ona göre zaten güzel fotoğraf diye bir şey yoktu. İnsanlar hayatı nasıl görüyorlarsa fotoğrafları da öyle görürlerdi. Konuştukça mutsuzlaşıyordu güzel yüzü. Binlerce fotoğraf çekmiş olan babasını hiç tanımadığını, adamın daha kendisi küçücükken birden yaşantılarından çıkıp gidiverdiğini anlattı. Sandık odasında bulduğum albümün yaratıcısının kim olduğunu böylelikle öğrendim. "Bunları başka birine sor," diye mırıldandı Perihan. "Fotoğraflar falan umurumda değil benim!"

Perihan'ı anımsadıkça, güzel yüzünü bulandıran kırıklığına üzülüyor, ona ve herkese yardımcı olabilme hırsına kapılıyor, kendimde yoğun bir yaratıcı güç seziyordum. Günün birinde ışığa ve gölgelere hükmedebilirdim ama, şimdilik gücümü bir duvarcı yamağı gibi çalışarak harcamak zorundaydım. Kasketli bir adam, iki kavruk atın çektiği arabaya yüklediği varillerle, yapılara su taşıyordu. Variller boşalınca, ufak tefek görünüşlerinden umulmayacak bir çeviklikle kanatlanıyordu atlar; arabayı aşağıdaki düzlüğe doğru uçuruyorlardı. Bir fotoğraf makinem olmadıkça, uçan atlara kimseyi inandıramazdım.

Pencerelerin alt kenarına ulaştığımız sırada, Rıdvan Amca'nın gönderdiği bir kamyonet dolusu bedava tuğla geldi. İzleyen günlerde duvarlarımız tuhaf bir görünüş aldı. Altlar tek sıra gri briket, üstler çift sıra kırmızı tuğlaydı. Öğle paydoslarında iki duvarcı, çeküllerini kapının kenarmda sallanır bırakıp bir yere çöküveriyorlardı. Gazetenin üstünde domateslerini dilimliyorlar, beyaz peynir kâğıdını açıyorlar, bağdaş kurup lokmalarını ağır ağır çiğniyorlardı. Ben de, babamla birlikte, sefertasından kıpkırmızı salçalı bir patates yemeği yiyerek, odaları nasıl paylaşacağımızı düşünüyordum. Burada da, Mehmet'inki gibi bir odam olmayacaktı. Babam, ilerde olanaklarımız artınca, bir kat daha çıkabileceğimizi söylüyordu. İlerde, buraların en güzel evi bizimki olacaktı. Çevre de böyle kalmayacak, gelişip düzene girecekti.

Kireç kuyularından ve temellerden çıkan topraklar oraya buraya yığılmıştı. Her şey tozlu ve çamurluydu. Parsellenen arsalar, artık kendilerini gözleri gibi koruyacak yeni sahiplerine kavuştuğu için, gecekonducuları engellemek amacıyla dikilmiş beton kazıklar ve dikenli teller sökülmüştü. Yeni evlerden gecekondu mahallesindeki bakkallara ve sokak çeşmelerine gidip gelen ayaklar, yeşil çimenlerin üstüne boz patikalar çizmişti bile. Yazın sonu görünmüş-

tü. Yarım yamalak evlerin sahipleri, çatılarını bir an önce örtebilmek için borç harç içinde çırpınıyorlardı. İstanbul kıvranarak kabuğunu genişletiyordu.

Cemal'in cenazesi Halıcı Dayı'nınki kadar kalabalık olmadı. Tuğla ocaklarının ötesindeki ıssız mezarlıkta kısa bir ağlama tutturdu babam. "Benim güzel gözlü yavrucuğum!" diyordu. "Hayatın ne olduğunu anlamadan gitti!" Ağladığını ilk kez görüyordum. Bir daha da görmedim zaten.

O küçük gecekondudaki son günlerimiz yokluklarla doluydu. Herkese borcumuz vardı. Annem bir yandan ev işlerini yetiştirmeye çalışıyor, bir yandan da konu komşuya diktiği giyeceklerden kazandıklarıyla pazara çıkıp karnımızın biraz daha iyi doymasını sağlıyordu. Babam öfkeli ve hoşgörüsüz olmuştu. Saliha iyice hırçınlaşmış, Çetin de durmadan mızırdanan bir çocuğa dönüşmüştü. Çevremizdeki savruk ve hüzünlü iklimin bir parçası olmuştuk.

Gecekonduların odaları da dış duvarları gibi uyumsuz renklerle boyanmıştı. Kadınlar hep yorgun, ortalık dağınık olurdu. Deterjan kutularından çıkma çeyrek otomobil ve televizyon kuponları her yanı sarmıştı. Parçaların üçünden bol bol bulunuyor, dördüncüsüne ise hiç rastlanmıyor ve armağanlara kavuşulamıyordu. Bazen sokağın ortasında bir çocuk ağlar, kimse onu susturmak için bir şey yapmazdı. Evimize girip çıkarken, bir köşesinde eski ve paslı eşya yığılı genişçe bir avludan geçerdik. Akasya ile tahta perde arasına gerilmiş ipte, lekeli ve sidik kokulu çocuk yorganları asılı olurdu. Arada bir bunların yerini basma entarilerle şalvarlar alır; rüzgârla dolup şiştikçe, sahipleri içlerindeymişçesine canlılık kazanır, devinimli kütleleriyle ufku kaplarlardı.

Konuk odalarıysa, dış ortamdan yalıtılmış bambaşka yerlerdi. Derli toplu, dingin tapınaklar gibiydiler. Ucuz ve rahatsız kanepelerle, doğadışı renklerde plastik çiçeklerle, porselen taklidi kuşlu geyikli alçı biblolarla donatılmışlardı. Büfelerin camları, gelin-damat fotoğraflarıyla süslüydü. Duvarlarda hadisli ve yemek tarifli takvimler asılıydı.

Okulların açılmasına bir hafta kala, yeni evimizin çatısına bayrak çektik. Kullanılmış kiremitleri ustalıkla birbirine uydurarak düzerken, bayrağı kentin surlarına çekmişçesine gururluydu babam. Yıkıcıdan alınmış elden düşme kapı ve pencerelerle, iki odayı az çok oturulur duruma getirdik. Küçük bir kamyon, birkaç kez gidip gelerek tepenin bir yanındaki kiralık gecekondudan, öbür

yandaki evimize taşıdı bizi. Henüz oturma izni, suyu ve elektriği yoktu ama; bizimdi ve benimseyivermiştik.

Okul müdürünü tanıyan Rıdvan Amca, beni götürüp Mehmet'le aynı sınıfa yazdırdı. Dönüşte de, tuğla fabrikasına gittim onlarla birlikte.

Asfalttan ayrılıp dar bir yoldan ilerledik. Peşimizden kıpkırmızı bir toz kalkıyordu. Rıdvan Amca, beton ayaklı büyük bir su deposunun gölgesine bıraktı arabayı. Eskiden uzun bacaklı, kocaman bir köpeklerinin olduğunu, havlayarak onları karşıladığını anlattı Mehmet. Artık köpek yoktu. Damperli kamyonun sürücüsü onu görmeyip, tonlarca kili üstüne boşaltmıştı. Günler sonra da topraklarla birlikte öğütücüyü boylamıştı zavallıcık.

Önce açıklamaları Mehmet yapıyordu. Paslı iki barakanın arasından geçerken Rıdvan Amca kendisi aldı sözü. Bir yetişkinle konuşur gibi, sesi zaman zaman övünçle titreyerek anlatmaya koyuldu. Evet, önceden de külüstür bir fabrika vardı burada ama, satın aldıktan sonra her şeye sıfırdan başlaması gerekmişti. Kilin çıkarılmasını kolaylaştırmak için mekanik kazıcılar, kamyonlar almıştı. Galvanizli saçtan sundurmalar yaptırmış, kırma ve inceltme düzenini yenileştirmişti. Hadde makineleri de yeniydi. Kazancının büyük bölümünü yeniden işe yatırıyordu.

Her şeyin neden kıpkırmızı olduğunu sordum.

"Köpeğin kanı," dedi Mehmet.

Rıdvan Amca'ysa, ona kızgınca bakarak, tuğla yapımında kullanılan kilin içinde; alüminyum silikat, kalsiyum ve bilmem neyin yanında demir oksitleri de bulunduğunu anlattı. Demir pası kırmızıydı. Kil, rengini bundan alıyordu. Tozlar ortalığa yayılıp her yere konuyordu.

İlgiyle dinlediğimi fark edince, yeni bir coşkuyla önümüze düştü. Gösterebildiklerini gösterdi, gösteremediklerini de yere çömelip anahtarının ucuyla kırmızı toprağa çizdiği şekillerle anlattı. Kilin ufalanması, yağının giderilmesi, sulandırılıp karılması, maçalı ya da düz haddelerden geçip delikli ya da dolu tuğlalara dönüşmesi, kesilmesi, kurutulması, pişirilmesi ve depolanmasıyla ilgili bir yığın ayrıntıyla doldu kafam. Gürültülü makinelerin arasından geçerken Rıdvan Amca parmağım havaya kaldırıyor, bu seslerin kendisine güç verdiğini, yüreğinin atışını hızlandırdığını söylüyordu. Sesleri bastırmak için bağırması gerekiyor, bu da onu iki kat heyecanlı gösteriyordu.

Demir bir merdivenden, deponun üstündeki yazıhaneye çıktık. Burada ortalık paslı görünmüyordu hiç değilse. Gözlüklü sekreterin önünden geçip iç odaya girdik. Siyah koltuklar, pırıl pırıl küllükler, duvarda kuş resimleri vardı. Bir camekânın içine, fabrikanın ürünlerinden örnekler dizilmişti. Çaylarımızı içerken Rıdvan Amca yine heyecanlandı ve epeydir hem kiremit, hem de ateş tuğlası üretimine geçmeyi tasarladığını, bunların bazı ek yatırımlar gerektirdiğini anlattı. Ama günün birinde hepsi gerçekleşecekti. Elini Mehmet'in omuzuna koydu. Oğlu da kendisine yardımcı olacaktı.

Mehmet'i elektronik mühendisi yapmak istediğini sanıyordum. Mehmet kıkırdayarak duruma açıklık getirdi: Elektronik tuğlalar yapacaklardı. Rıdvan Amca dargınca baktı. İlerde bu fabrikada her şey otomatik olacaktı. Kendisi işe başladığında bu çevrede hâlâ Ortaçağ yöntemleriyle çalışılıyordu. Çamur ayakla karılır, elle biçimlendirilir, açık havada kurutulup odun ateşinde pişirilirdi. Tıpkı yedi yüzyıl önceki gibi!

O kadar eskiden tuğlanın biliniyor olmasına şaştım. Rıdvan Amca gözleri parlayarak açıkladı: İnsanlar çok daha önceden beri kullanıyorlardı bu tekniği. Uygarlığın ilk yazılı kayıtları bu sayede günümüze kadar kalabilmişti. Sümerler ve Mezopotamya hakkında öğrenebildiklerimizin çoğu, kil tabletlerden alınmamış mıydı? İncil'de Babil Kulesi'nin bile pişmiş tuğlalarla örüldüğü anlatılıyordu. Eski Mısır'da üretilen tuğlalar da, dönemin firavununun mührünü taşırdı.

Babasının çok bilgili olduğuna kanıtlar sıraladı Mehmet. Amerika'nın en iyi üniversitesinden mühendis çıkmış, dönünce de nedense tuğla yapmaya karar vermişti.

Bu kez Rıdvan Amca düpedüz köpürdü. Rastgele bir şey, sözgelimi mutfak eşyası ya da plastik oyuncaklar değil de tuğla üretmeyi seçmesi boşuna değildi. Elbirliğiyle güçlü ve büyük bir Türkiye inşa edilecekse, tuğlalar gerekliydi. Kendisi tuğlaları yapacaktı, bir başkası demiri ve çimentoyu, ve böylece...

11

ÖLÜDOĞA USTALARI

Bekleme salonundan uzak durmaya çalışmam pek yarar sağlamıyor Güher Hanım. Nereye gitsem, başkalarının iç karartıcı dertlerini dinlemek zorunda kalıyorum. Bazen, buraya gelip giden insanlarla dışarda rastladıklarım arasında fark seçemiyorum. Binaları, sokakları, taşıtları, stadyumları dolduran sıradan görünüşlü insanlar birer sorun kumkuması. Her biri çıldırmaya aday! Belki sadece o gösterişli arabaları kullananlar, o kazançlı ihaleleri kovalayanlar, o lüks apartmanlarda oturanlar bu tehlikenin uzağında. Çabucak zengin olmak için gösterdikleri delice çaba içinde, delirmeye vakitleri yok onların. Geri kalanlarsa hep... Ya kendilerini aptalca uğraşlara kaptırıp asıl düşünmeleri gereken şeyleri düşünmekten kaçıyorlar, ya da benim gibi... Her neyse... Durakta konuşan iki kişiyi dinledim. Biri, "Ben kölelik düzeninin geri gelmesini istiyorum arkadaş," diyordu. Ağzından çıkan sözcükler aynen böyleydi. Hafta sonları fazla çalışma yaptığı halde kazancıyla evini geçindiremiyormuş, gırtlağına kadar borç içindeymiş ve ayrıca ev sahibiyle de başı dertteymiş. İşçi değil de köle olsaymış, efendisi hem şimdikinden daha çok çalıştıramazmış onu, hem de ailesiyle birlikte kalabileceği bir yer göstermek zorunda kalırmış.

Çok geçmeden, öbür adamın da işçi olduğunu, ama işten artan zamanlarında işportada kazak satarak gelirini artırma yolunu bulduğunu öğrendim. Sıkıntılı arkadaşını dinlerken, durumuna şükreden kişilere özgü anlamsız sesler çıkarıyor, bu tür düşünceleri tehlikeli bulduğunu belli eden bir yüzle başını sallıyordu. Bir ara, konuyu değiştirme çabasıyla, hayatta en büyük özlemlerinden birinin, doğru dürüst bir tatil yapmak olduğunu söyledi. Olanak bulsa, çoluk çocuğunu alacak, güneye, bahsini sık sık duyduğu dinlence yerlerinden birine gidecekti. Bütün gün denize dalıp çıkacak, güneşte yatıp uyuyarak, kendini yenilemeye çalışacaktı. Soğuk kış gününde bu masum ve haklı isteği işitmek içimi ısıttı. Adama ner-

deyse bir sevgi duymaya başlıyordum ki, tutup akşamüstleri yazlıkçılara tişört satabileceğini ve böylelikle tatili de bedavaya getirebileceğini yumurtlayıverdi. Sinirli bir gülüşün ağzımdan fışkırmasını engelleyemedim. Beni ve omzumdaki fotoğraf çantasını kuşkuyla süzüp sustular, bekledikleri otobüs gelene kadar da bir daha ağızlarını açmadılar.

Bazen, yeryüzündeki sağlıklı düşünen son kişinin ben olduğumu sanıyorum. Öyle olduğum için acı çekmem ve buraya, size gelmek zorunda kalmam, saçmalıklardan örülü hayatın bir başka çelişkisi.

Şimdi siz bana anlatın. Az önce patlak veren o kavga neyin nesiydi? O kadının, "Dosyamı istiyorum!" diye bar bar bağırdığını duyuyordum kapının dışından. Sizi, buranın altını üstüne getirmekle tehdit ettiğini de. Bunun kurallara aykırı olduğunu söylüyordunuz, "Kurallarınıza köpek işesin!" diye yırtınıyordu.

Hastanızın özel yaşamına saygı göstermenizi anlıyorum. Ama zaten birçok şeyi duydum istemeden. Peki, tamam, o kadar da istemeden değil. Dışardakilerin beni görüp ayıplamayacaklarını bilsem, kulağımı kapıya dayardım. Hoş o kadın, buna gerek bırakmayacak kadar yüksek sesle konuşuyordu. "En mahrem sırlarımı yazdınız o dosyaya!" diye bağırıyordu. "Ya günün birinde başkalarının eline geçerse? Ya beni lekeli bir kadın olarak görürlerse?" Sözgelimi, günün birinde deprem olur, yapı çöker, dolaplar parçalanır ve ilgili ilgisiz birçok insan yıkıntıyı kaldırmaya gelirse ne olacaktı? Evet, bunları da duydum.

Suat Hanım'la o hademe gürültüye yetişmeselerdi ne yapardınız, çok merak ediyorum. Kapı açıldığında yüzünüz bembeyazdı. Korku içindeydiniz ve sizi daha çok sevdim o zaman. Şimdi ne olur söyleyin bana!.. En az elli yaşında görünen bir kadın, neden altı ayda bir kızlığını belgeleyen yeni bir rapor almazsa rahat edemiyor? Sorunun kafasının içinde olduğunu söylemeye de kalkmayın. Bu hastalar toplumu ona ne yapmış; söyleyin bana! Hiç değilse bir ipucu da veremez misiniz?

Bu kadarcık bir şeyi bile benden esirgemenize karşın, benim sizden saklım gizlim yok. Tersine, önünüzde açılan, okumanız için size yalvaran bir kitap gibiyim. Rüya'yı yine gördüm.

Evet, Rüya'yı kendi evinde gördüm bu sefer. Süslü, ama dağınık yatak odasını, geniş yatağını gördüm. Orada tedirgince birleştim onunla. Soluğunu bıraktı ve "Bunun hiç olmayacağını sanmış-

tını," dedi. İrkildim, ne demek istediğini anlayamadım. Kasıklarımız birbirini döverken, sorular da beynimi çekiçliyordu. Beni saran kaslarının seyirmesi dışında gövdesinin tüm devinimleri durduğunda, ellerimin üstünde yükselip neden böyle dediğini sordum. Geçen sefer de her şeyin yolunda gittiğini anımsattım. Yüzünden bir şaşkınlık gölgesi geçti. Belki de kiminle ne zaman birlikte olduğunu bilmiyordu artık. "Benim için her şey yolunda değildi," diye mırıldandı. İçini çekti. "Seni çok seviyorum," dedi ve bana yeniden sarılıp yüzünü görmemi engelledi. Bunu herkese söylediğinden kuşkulandım.

Daha sonra, yan yana yatarken, aklıma esti; "Hayatın anlamı ne sence?" diye sordum.

"Hayatın anlamı yok," diye karşılık verdi. "Orgazmın anlamı var sırf. Bedenim hazzın doruğuna çıkmaz olunca, umarım hayatım da biter."

Başımı çevirip ona baktım ve acıma yanı ağır basan bir sevecenlik duygusuna kapıldım. Kapalı perdelerden süzülüp iyice yumuşamış gün ışığı bile yetiyordu genç olmadığını göstermeye. Yanaklarında derin gözenekler seçiliyordu. Dudaklarının çevresi ve göz kenarları kırışmıştı. Boynu çenesinin altında kat yapıyordu. Elimi karnının yumuşaklığında gezdirdim. Yaşadığım anın gerçekliğinden kuşkuya düştüm. Ona acıyordum ama, belki de asıl acınacak durumda olan bendim. O kendini rahat ettirecek bir bakış açısı yakalamış, en azından sürekli anlamlar aramaktan çoktan vazgeçmişti.

Hayatın anlamı sürekli olabilir mi sahiden? İyi bir fotoğraftaki gibi anlamlı anlar bulunduğunu kabullenmek kolay. Peki ya aradaki zamanlar? Sırf geçmiş orgazmların anıları ve bir sonrakinin beklentisiyle mi değer kazanıyor bunlar? Sıcak sarılışlar, dingin uykular, güven veren dostluklar hep anlamsız mı? Ona baktım. Göbek çukuruna, çoktandır kısaltılmamış kasık tüylerine, birini dizinden büküp birini uzattığı bacaklarına baktım, düşündüm: Kapanan derginin yönetim yerinde yaşadığım türden coşkulu doruklar insan hayatında ne kadar süreyi kapsardı? Bütün bunlar uç uca eklense kaç gün tutardı? Ya bütün yamaçlar ve doruklar geçmişte kalıp yaşlılığın tekdüze ovasına erişildiğinde?.. İşlerin onun sandığı kadar basit olamayacağı ortadaydı.

Dönüp bir süre uğraştı benimle. Yine neler düşündüğümü sordu; hayatı çok ciddiye aldığım için çıkıştı. Genç bedenimin, iste-

diği şeyi kendisinden esirgemesini haznedemiyordu. Açık saçık sözler etmeyi deneyebileceğimi söyledi. "Bazılarına yararı olur bunun," dedi.

"Bana göre değil," diye mırıldandım. Birden, bu ilişkinin, bütünüyle ve ta başından beri bana göre olmadığı dank etti kafama. Kalkıp giyinmeye koyuldum. Ben çoraplarımı ararken, saçma sapan konuşmayı sürdürüyordu. "Kendine kızma," diyordu. "Bu benim kaderim, sen de onu paylaşıyorsun." Dünyanın ekseni sanıyordu kendini. Artık paylaşacak bir şeyimizin kalmadığını anlamıyordu.

Cumartesi günü, öğrencilerim gittikten sonra, üçümüz birlikte çıktık. Tuncay soyacağımız kuyumcuyu gösterdi bize. Selim düş kırıklığıyla yüzünü buruşturdu, Kapalıçarşı'daki kuyumcuların çok daha zengin görünüşlü olduğunu söyledi. Her şeyi düşünmüş olmanın güveniyle güldü Tuncay. Ellerimizde altın dolu çantalarla Kapalıçarşı'dan nasıl kaçabilirdik? Eve dönüp köfte yaptık, koca bir tencere makarna pişirdik; iki şişe şarapla gövdeye indirdik hepsini.

Temizlediğimiz masaya Tuncay kendi kâğıtlarını yaydı. Kuyumcunun bulunduğu caddenin, onunla kesişen sokakların krokisini çıkarmıştı. Kafasındaki soygun planını kısaca açıkladı. Her sabah saat sekiz sularında gençten bir tezgâhtar gelip dükkânı açıyordu. Çoğunluğunu bileziklerin oluşturduğu süs takılarını kasadan çıkarıyor, vitrine diziyor, bu iş bitince de oturup sigara yakıyor, gazetesini açıp okumaya başlıyordu. Dükkânın sahibi dokuzdan önce gelmiyordu. Biz tezgâhtarın kasayı açmasından sonra, ama altınları vitrine dizmesinden hemen önce, kafamıza çorap geçirip dalacaktık içeri. Bir yerlerde bir alarm zilinin bulunduğu kesindi ama, tezgâhtarı bir şeye dokunmasına zaman kalmadan kıskıvrak yakalayacaktık. Ellerini, ayaklarını ve ağzını sımsıkı bağlayıp tezgâhın arkasına, yere uzatacaktık. Zaten altınları korumak için canını dişine takıp bizimle dövüşmeye kalkmazdı, çünkü tehlikede olan kendi malı değildi nasıl olsa. Görünürdeki her şeyi çantaya dolduracak ve maskelerimizi sıyırıp çıkacaktık. Kaçar gibi çıkmayacak, cadde boyunca koşmak yerine, hemen bitişikteki pasaja girip sakin adımlarla yürüyecektik. Pasajın öbür girişinde, bizi oraya getiren taksi bekliyor olacaktı.

Selim parmağını kuyumcunun tam karşısına gelen ve içinde 'Karakol' yazan dikdörtgene koydu. "Bu ne olacak peki?" diye sordu.

"İşin en güzel yanı o," dedi Tuncay.

Ben: "Güzel ya! Bizi yakalamak için fazla koşmaları gerekmeyecek."

Selim: "Yakalamak mı? Kendilerini yormazlar bile. Karakolun basamaklarından tabancayla ateş etseler, bizi rahatça zımbalarlar."

Tuncay: "Anlamıyorsunuz! Planımı karakola güvenerek yaptım ben. Sırf bu nedenle o kuyumcuyu seçtim."

Selim: "Neden? Çaldıklarımızı yankesiciler elimizden kapar diye mi korkuyorsun?"

Tuncay: "Karakolla kuyumcunun karşı karşıya olması hem polislere, hem de kuyumcuya güven sağlıyor. Böyle bir şeyi beklemezler. Kim karakolun karşısındaki kuyumcuyu soymaya kalkışır?"

Selim: "Biz kalkışıyoruz ya."

Ben: "Bence çok basit bir plan."

Tuncay: "En akıllıca planlar böyle basit olanlardır."

Selim: "Akıllıca falan değil bu. Hem basit, hem de boktan bir plan. Hayatımı hapislerde geçirmek istemiyorum. Bu ülke hapishanelerinin insanlık dışı halini, oralarda insana neler yaptıklarını duymadın mı?"

Ben: "Zaten daha önce bizi konuşturmaya çalışırlar. Hangi örgüt hesabına çalıştığımızı falan öğrenmek ve..."

Tuncay: "Korkaklar! Hani bu toplumda tek değer ölçüsü paraydı? İşte, size para vaat ediyorum!"

Selim: "Altını nasıl elden çıkaracağız?"

Tuncay: "Onu sonra düşünürüz."

Selim: "Sonu belli olmayan bir planla işe başlanır mı?"

Ben: "Bu planın başı da belli değil. Ya biz içerdeyken müşteriler gelirse dükkâna?"

Tuncay: "Sabahın sekizinde kuyumcuya gitmeyi kim düşünür?"

Selim ve ben, bir ağızdan: "Biz düşünüyoruz ya."

Tuncay: "Aptallaşmayın."

Ben: "Peki, taksi şoförü ne olacak? Sonradan olayı gazetede okuduğunda her şeyi anlar. Bizi nereden alıp nereye bıraktığını,

suratlarımızın neye benzediğini, pardösümün eteklerinin çamurlu olduğuna varana kadar bütün ayrıntıları anlatır polise."

Tuncay: "Kafanız çalışmaya başladı. Bence de planın tek zayıf noktası bu. Bu nedenle, ikinci bir planım var."

Selim: "Kesinlikle o daha iyidir."

Tuncay: "Nereden biliyorsun?"

İkimiz birden: "Çünkü ilk anlattığından daha kötüsü olamaz."

Tuncay: "İkinci planın tek farkı; pasajın arka çıkışında taksi yerine, çaldığımız arabanın bekleyecek olması. Hanginiz araba kullanmayı biliyor?"

Selim: "Ben biliyorum ama, ehliyetim yok."

Ben: "Çalıntı araba kullanırken fark etmez."

Tuncay: "Güzel. Araba çalmak konusunda anlaştık demek ki."

Ben: "Hiçbir konuda anlaşmadık."

Selim: "Araba çalmak için nasıl bir plan yaptın peki?"

Tuncay: "Her şeyi benden beklemeyin. Hem bunun planı mı olur? Gidip çalarsın."

Selim: "Hayır, sen gidip çalarsın! Sonra da gidip kuyumcuyu soyarsın. Ben yokum."

Ben: "Eğer altınları da tehlikesizce elden çıkarmayı başarırsan, paraları harcamak için benim yardımıma güvenebilirsin."

Tuncay, bizde serüvenci ruhu olmadığını homurdandı. Darülaceze'nin mutfağı bile soyulamazdı bizim gibi korkaklarla. Bu işi tek başına becerebileceğine inansa, ikimizle bir dakika bile vakit kaybetmezdi. Selim planın baştan sona gözden geçirilmesinden, hatta yeniden yapılmasından yanaydı. Ben gidip yattım, çünkü sabah erken kalkmak, üç vize sınavına birden hazırlanmak zorundaydım. Hemen uyuyamadım. Cavidan'ın halı mağazasını işletmenin kuyumcu soymaktan daha tehlikesiz olduğunu düşünüyordum ki, halıların kendine özgü tozlu kokularını, müşteri görsün diye yuvarlanıp açılırlarken çıkardıkları tok sesi anımsadım. Tek üstünlükleri para kazanmadaki becerileri olan birtakım insanların duygusuz ayaklarıyla halıcı kızların göz nuru ve el emeğini çiğnediklerini canlandırdım kafamda. Kuyumcu soymak daha kolay geldi birden.

Çok yorulduğum doğru. Sabahları uyandığımda karşı konulması zor bir ağırlık gövdeme çullanmış oluyor. Kalkıp harekete geçmem, sancılı bir çaba gerektiriyor. Özlemle bakıyorum yatağa. Dayanamayıp yeniden yatacağımdan korkuyorum ve çarçabuk kendimi evden dışarı atıyorum. Sırf günümü keyfimce düzenleye-

bilmek, dilediğim saatlerde yatıp kalkabilmek için zengin olmak isterdim. Yo, yo... Bırakın kuyumcuyu artık. Aramızda paylaştığımız küçük bir oyun alt tarafı...

Kuyumcu soymak istemiyorum Güher Hanım. Ticarete bulaşmak da istemiyorum. Benim istediğim, iyi bir fotoğrafçı olmak. Ah, ünlü bir fotoğrafçı olmayı ne çok istiyorum!.. Karşılığında neler vermezdim! Yetenekle doluyum, gerçekten inanıyorum buna; hem bütün benliğimle inandığım bir konuda başkalarının ne düşündüğü öyle az şeyi değiştirir ki... Ama hâlâ çamaşırlarımı kendim yıkamak ve karnımı nasıl doyuracağımı düşünmek zorundayım. Şeytan gelip benimle pazarlığa otursaydı... Ustalığımın herkesçe kabullenilmesi karşılığında gençliğimden, sağlığımdan, gülme yeteneğimden, erkekliğimden... Hayır, erkekliğimden kolay kolay vazgeçemezdim herhalde. Ünlü olmayı, belki de kadınların beni daha çok beğenmesi için istiyorum. Belki gerisi bir yığın bahane... Ama öyleyse bile ne çıkar? Yani gerekçelerim bencilse, yapmak istediğimin önemi azalır mı? Bir şeyi çok, ama gerçekten çok istiyorsak; sırf isteğimizin büyüklüğü bile amacınızı yüceltip kutsallaştırmaz mı? Fotoğraflarımı ve kendimi başkalarıyla paylaşmak istiyorum. Deli gibi istiyorum bunu! İçimde fırtınalar kopuyor ama, kimsenin bahçesinde yaprak kıpırdatamıyorum.

Hande'yle kalabalık kaldırımlarda uzun bir yürüyüş yaptık, bana Morandi'yi anlattı. Coşkulu ama dostluktan uzaktı sesi. Bildiğini benimle paylaşmanın değil, bana ders vermenin coşkusu olmalı duyduğu. Ama yüzü öyle güzeldi ki!..

Bu adam, Giorgio Morandi, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında doğmuş. Yetmiş küsur yıllık yaşamının son kırk beş yılını, Bologna'da sakin ve rutubetli bir dairede geçirmiş. Tanıyanlar İl Monaco ya da Keşiş diye anarmış onu. Hayatı boyunca dünyada ve ülkesindeki çalkantıları, dünya savaşlarını, faşizmi ve komünizmi iplememiş. Bu süre içinde parlayan sanat akımlarını, fütürizmi, İtalyan modernizmini falan umursamamış. Hiç durmadan tozlu şişelerin ve kavanozların resimlerini yapmış. Dünyanın büyük ressamları arasında sayılıyormuş.

Karşı çıktım: "Çağını, ülkesini ve toplumun sorunlarını yansıtmayan birine nasıl sanatçı denilebilir?" dedim.

Hande: "Van Gogh'un ayçiçeklerinde hangi toplum sorunu yansıyor?"

Ben: "Saçma! Onun tek yaptığı bu değil ki!"

Hande: "Ne demek istediğimi bal gibi biliyorsun. Sanatında Morandi kadar üstün olan biri, kurtarıcı kesilmek zorunda değildir. Ancak kendine güvenemeyenler sığınır etiketlere."

Ben: "Sanatında üstün olduğunu nereden biliyoruz?"

Hande: "Tablolarını gören binlerce kişinin ortak yargısı bu. Sen kendi fotoğraflarının güzel olduğunu nereden biliyorsun?"

Ben: "Fotoğraflarımın güzel olduğunu söylemedim. Ama eninde sonunda herkesi etkileyecek görüntüler yakalayacağım. Ta iliklerimde hissediyorum bunu. Fotoğraflarımda insanlığın serüveni, insanların acıları ve coşkuları bulunacak. Kavanoz resimlerinin cehenneme kadar yolu var!"

Hande: "Güzelduyunun da mı?"

Böyle bir şey demediğimi ona anlatabilmek için yırtınıp durdum. Soğukça vedalaştık. Kitaplığa gittim. Uzun aramalardan sonra bir ansiklopedide Morandi'yi buldum. Resimlerinden birkaçının kopyalarını gördüm. Neyseler oydular işte; masanın üstüne dizilmiş boy boy, biçim biçim tozlu şişeler. Bu kötü baskılı kopyaların onu tam yansıttığını sanacak kadar budala değilim. Ama yine de fikir veriyordu adamın yapıtları hakkında. Fazla etkilendiğimi söyleyemem. Daha doğrusu... Bilmiyorum işte! Açık seçik bir görüş edinmeye çalıştıkça, kafam büsbütün karışıyor.

İnsan neden öldürür kendini Güher Hanım? Derin acılar mı, yoksa uyuşturucu ve ağdalı bir anlamsızlık mı daha kolay zemin hazırlar intihara? Mehmet'in eski mektuplarından bulabildiklerimi taradım geçen gece. Bir ipucu yakalayamadım. Belki önceden tasarlanmış bir eylem değil, ansızın patlak veren bir çılgınlıktı onunki. Mektuplarının birinde, Doğu'nun duyarlı bilgeliğiyle Batı'nın üretken akılcılığını birleştirmekten falan söz ediyordu. Amerika'ya yerleşmeyi düşünebileceğini yazmış ve altma Gorki'nin bir sözünü eklemişti: "İnsan kendi yazgısının demircisidir." Niyetini sezebilmiş olsaydım, Rousseau'nun önerisiyle karşılık verirdim ona: "Güzel bir davranışta bulun, sonra öldür kendini."

Bir başka arkadaşım da bunu önermeme fırsat bırakmamıştı. Erkan'dan hiç söz ettin mi size? On yedi, taş çatlasa on sekizindeydi. Kaçak yaşamaktan yorulmuştu, tuttu astı kendini. Güzel davranışlarda bulunmak isteğini gözaltındayken öldürmüşlerdi. Onun kendini astığı gün, sokakta toplanan insanların resimlerini çektim. Yüzlerinde ölümü yakaladığımdan kuşkum yoktu. Sonra Kadri Usta yıkayıp bastı filmi. Yine düş kırıklığı, yine uçup giden umut-

lar... Geride şaşkın ve budala suratlardan başka bir şey kalmamıştı. O yıllarda ölümlerin en büyük etkisi insanları aptallaştırmasıydı. Kahveler taranıyor, kalabalıklara ateş açılıyor, bombalar patlıyor ve sağ kalanlar iyice budalalaşıyordu.

Yakınlarımız bile olsalar, başkalarının ölümüne üzülebilir miyiz gerçekten? İki haftadır kafamı kurcalıyor bu konu ve bir yanıt bulamıyorum. Ya bende bir anormallik var, ya da başkaları içten davranmıyor. Yani, üzülmüş görünebiliriz, evet. Gözyaşlarımızı cömertçe akıtırız gerekirse. Hayatın artık yaşanmaya değmeyeceğini bile söyleriz utanmadan. Ama hiçbir ölüm yaşamaktan vazgeçiremez bizi. Çürük apartmanlar çöker, kömür madenlerinde grizu patlar, fabrikalardan çevreye zehirli gaz yayılır, otobüsler uçurumlardan yuvarlanır... Hep ölür insanlar zamansızca. Hastalanıp ölürler, yangınlarda ölürler, savaşlarda ölürler; yaşayanlarsa hep üzülür. İşte koca bir yalan! Üzüntü dediğimiz şey, sıranın bize geleceği korkusu olmasın? İçimizdeki hayvan üzülmez. Başkaları ölünce kendisine daha çok yiyecek, daha geniş yaşama alanı kalacağını bilmez mi? Payına düşen her şeyin göreceli olarak artacağını... Hayır, sözümü kesmeyin! O ud meraklısı kıza Mehmet'i anlatırken söylemiştim; size de söylemeliyim: Üzülmekten nefret ediyorum! Kalabalık banliyö trenlerinin kapılarından salkım gibi sarkan, sonra düşüp kafalarını parçalayan beyinsizlerden nefret ettiğim kadar! Üzülmek neyi değiştirebilir?

Erkan'ın kendini astığı yaz, Cavidan'ın kızı Perihan'la birlikte Ada'ya gitmiştik bir gün. Kendisine hangi gözle baktığını umursamıyordu; beni küçük kardeşi gibi görüyordu hep. Beni yanında götürmesi, denize girerken ona bekçilik etmem içindi sırf. Tıpkı ondan birkaç hafta önce, bebeğini aldırmak için doktora giderken ve oradan yaralı bir kedi gibi köşke dönerken koruyuculuğunu bana yaptırdığı gibi. Ben üzüntülerimi anlatmak için aramıştım onu, oysa kendi sorunlarını yığmıştı üstüme. Kıskançlığın ateşten eli yüreğimi mıncıklıyordu, Perihan'sa bunu aklına bile getirmeden her şeyini anlatıyordu bana. Erkek arkadaşlarını isimleriyle biliyor ve hepsine düşmanlık besliyordum. Havlunun üstüne bağdaş kurmuş, sigarasından sık soluklar çekerek hızlı hızlı konuşuyordu. Eskimoların, canlı cansız her varlıkta bir ruh bulunduğuna inandıklarını ve bu ruha inua adını verdiklerini söylüyordu çokbilmişçe. Hayvanların inuaları, güzel araçlarla avlanmaktan hoşlanırdı; bu yüzden işlemeli ve göz alıcı zıpkınlar yapardı Eskimolar, avlarını bun-

larla öldürürlerdi. Onu dinlerken doğrudan bikinisinin ağına doğru bakıyordum. Sözleri kışkırtıcı çağrışımlar yapıyor, benliğimi tutuşturuyordu. Bacaklarının bittiği yerden, derisinin esmerleşmeye başladığı bölgeden ayıramıyordum bakışlarımı. Bir Eskimo olmalıydım ve onun inuasını avlamalıydım. Uzun süre aynı noktaya baktım ve hayatın anlamını keşfettiğimi sandım. Bütün delice çırpınışların, uykusuz gecelerin, şeytanca tasarıların, hırsızlıkların ve kahramanlıkların ardında yatan neden bu olmalıydı. İnsanları sesler, sözcükler ya da biçimlerle etkilemeye çalışmanın ve başkalarını önemseyip onlar için üzülür görünmenin anlayabildiğim tek gerekçesi buydu. O gün durmadan konuştu Perihan. Bana neler ettiğinin farkına bile varmadan konuştu. Ülkeyi saran anarşi kasırgasından, her ölümün yarattığı bin yılgından, güneş ışığıyla yıkanan kalabalık kumsalın bütün bunların çok uzağında göründüğünden söz etti. Akşamüstü iskeleye doğru yola çıktığımızda insanlara bakarak oyalanmaya çalıştım. Tavuklar kadar gürültü yapan Rum kadınları, salıncaklarda sallanan çocuklar, ocaklarda köfte pişirip çay bardaklarından rakı içen bıyıklı adamlar, tef çalarak masaların üstünde oynayanlar, gırtlaklarını yırtarcasına şarkı söyleyenler, boş bira şişelerini ağaçlara savurup kırmaya çalışan sarhoş delikanlılar vardı. Hiçbirine yakınlık duymuyordum. Bisikletli güzel kızlara bile kızıyordum. İnsanları sevmediğimi ilk o gün düşündüm.

İnsanları gerçekten sevmiyorsam, başım büyük dertte, öyle değil mi? Kafamın içinde dönüp duran ve anlamlı bir sıraya dizebilmek için çırpındığım sözcükler, tasarlayıp da bir türlü fotoğraf kâğıdının üstünde saptayamadığım görüntüler bu insanlar için; başka kim var? İnsanlar bu insanlar işte! İtişerek otobüse binenler, artistlerle ilgili dedikoduları iştahla okuyanlar, ev işleri ve komşu gevezelikleriyle ömür tüketenler, İngilizce deyimlerle süslenmiş gömlekler giyenler, Arap ezgileriyle yüklü o uyuşturucu şarkıları dinleyenler... Çokbilmiş yaşlılar, şaşkın yaşıtlarım ve büyüklerimin kopyası olmaya aday zavallı çocuklar. Başka kim var?..

Yirmi üç yaşıma geldim Güher Hanım ve gerçek sevgiyi tanımlayamam. İçimde garip bir suçluluk duygusu... Bu yaşlılar toplumunda güzellikleri bozan ben miyim? Kimsenin bir şeyleri düzeltmem için bana fırsat tanımaya niyeti var mı? Öyleyse neden suçluluk duyuyorum? Üç dört arkadaş bir araya geldiğimizde neden korkarak bakıyoruz birbirimize? Neden başkaları için sıcak

duygular besleyemiyorum yüreğimde? Ben miyim bunların suçlusu?

Yirmi üç yaşımdayım ve birçok şey için şimdiden geç kaldım. Ah! Acıların insanı öldürmeyeceğini anlıyor gibiyim! Her görüntü gözbebeklerimizde izler kazır ve her yitirdiğimiz kişiyle kendimizden bir parçayı uğurlarız. Ama acılar öldürmez bizi, anlamsızlıklar öldürür. Neden var olduğumuzu ve ne yapmamız gerektiğini kestirememek... Üzüntülerden nefret ediyorum! Gözyaşından ve bütün duygusal sözcüklerden nefret ediyorum! Neyi değiştirebilir bunlar? Ancak öfkenin gücü yeter bir şeyleri değiştirmeye. Bilinçsiz, kör, kan rengi bir kızgınlık değil sözünü ettiğim. Duygusuz bir alaycılıkla bilenmiş, iyi yönlendirilmiş, serinkanlı bir öfke! Görkemli simgelerin süslediği kutsal kalkanları tuvalet kâğıdından yapılmışçasına parçalayıverecek; inanca, deneyime, bilgeliğe, bağlılığa, özveriye, kahramanlığa, dehaya saygısı olmayan bir kin!

Tozlu kavanozların resimleri midemi kaldırıyor. Sırf sanatsal güzellik peşinde koşmak elbet günah değil. Ama kimileri kimseyi umursamadan fildişi kulelere kapanmışken, başkaları dışarda, dünyanın bütün güzelliklerini ve güzelduyunun ta kendisini yok etmeye çalışıyor. Günah olan bu gerçeğe kayıtsız kalmak işte. Bütün kayıtsızlıklardan nefret ediyorum. Natürmortlar beni öldürüyor!

12

ASKERLİK KANIMIZDA

Henüz evlerin çoğu sıvasızdı ama, o evlerde oturanların bağışlarıyla yaptırılan caminin duvarları mozayiklenmişti bile. Okula upuzun bir yürüyüşle gidip geliyordum. Yollar yapılmamıştı. Yağışlı havalarda kalın ve ağır bir çamur katmanı yapışıyordu pabuçlarımın tabanına. Derste Mehmet'le aynı sırada oturuyorduk. Hem yanıbaşımdaydı, hem de kilometrelerce ötede, bambaşka bir dünyadaydı. Ders aralarında öteki çocuklarla top peşinde koşar ya da alt alta üst üste boğuşurken kenarda durup izlerdim onu. Bembeyaz dişlerini göstererek kahkahalar atmasına imrenirdim.

Sınıfımızda yaşça bizden büyük öğrenciler vardı. Yetişkin erkekler gibi konuşur, açık saçık öyküler anlatır, "Kuşun kalkıyor mu?" türünden alaycı sorularla bizi utandırırlardı. Hela kapılarının arkasına çarpık çurpuk, ama anlaşılması kolay resimler çizenler, utanmazca dörtlükler yazanlar da onlardı.

Kızları, bir yıl önce birlikte okuduğum kızlardan bambaşka görüyordum. Anlamadıkları matematik sorusunu danışmak için sıraya eğilip saçlarıyla yüzümü gıdıkladıklarında, ya da yanıma ilişiverdiklerinde ürpertilerle doluyordu içim. Konuşmam tutuklaşıyor, kulaklarım yanıyordu. Mehmet'se, onlarla da oğlanlarla olduğu kadar rahattı.

İngilizce derslerine gelen Hale Hanım, aynı zamanda müdür yardımcısıydı. Sözcükleri gülünç bir ciddiyetle seslendirişini dinlerken, ayıp bir şey yaptığı sanısına kapılıyor, gözlerimi ondan kaçırmak gereğini duyuyordum. Bakımlı elleriyle kitabı masaya bastırıyor, rengini seçemediğim gözlerini kısıyor, silik bir rujla boyanmış dudaklarını ne o'ya ne de a'ya benzeyen sesleri çıkarabilmek için yuvarlaklaştırıyor ve içimde bir yabancılaşma duygusu, bir gülme isteği uyandırıyordu. Elimle ağzımı kapıyor ama, gülüşümü engelleyemiyordum. Havaya yaydığım kahkaha mikroplarını soluyan Mehmet de gülmeye başlıyordu. Birden sertleşen Hale Hanım

ayağa kalkmamızı istiyor, neden güldüğümüzü soruyordu. Neden güldüğümüzü söyleyemiyorduk ama, Hale Hanım biliyordu: Aptaldık da ondan. Ancak aptallar durup dururken gülerdi.

Yerime oturup parmaklarının arasından ona bakıyor ve onu ilk kez gördüğümü sanıyordum. Gerçek bir insan olmadığı, sınıfın kapısından çıkar çıkmaz toz olup dağıldığı ve bir dahaki İngilizce dersine kadar hiç yaşamadığı izlenimine kapılıyordum.

Aylar geçti ve Mehmet her sorulan soruyu bilmekten ve durmadan parmak kaldırmaktan vazgeçti. Notları düşüyordu. Rıdvan Amca birkaç kez okula gelip, müdür yardımcısı Hale Hanım'la görüşmek gereğini duydu. Hale Hanım'ın derslerin dışında da süren bir yaşantısı olduğunu o günlerde açık seçik biçimde öğrendik.

Bir perşembe, son dersten önceki arada, çizgisiz kâğıt almak için dışarı çıkmıştık. İki sokak ötedeki kitapçıya gireceğimiz sırada birden kolumdan çekiştirdi Mehmet. Babasının arabasıydı gördüğü. Dahası, Hale Hanım da arabaya biniyordu.

Bunda bir kötülük olmadığını, Rıdvan Amca'nın herhalde kadını evine bırakacağını anlatmaya çalıştım. Ama Mehmet, babasının Ankara'da olduğunu, yani Ankara'da olması gerektiğini söyledi. Sabah evden o niyetle çıkmıştı. Sonradan karar değiştirmiş olabileceğini mırıldandım. Mehmet karşı kaldırıma koştu ama, arabaya yetişemedi, sesini de duyuramadı.

Hafta boyunca yüzü solgun, neşesi kaçıktı. Neler olduğunu sormaya çekiniyordum. Sonra birden boşalıp kendisi anlattı her şeyi. O akşam babası eve gelmeyince, bir punduna getirip onun Ankara'ya gitmediğini dedesine fısıldamıştı. Yaşlı adam yanlış gördüğüne onu inandırmaya çalışmış, Mehmet'se yeminler etmişti. Dedesi, bunun üzerine, konuyu annesine açmamasını istemişti. Nasıl olsa babası dönünde her şey anlaşılırdı.

Babasını üçüncü günün sabahı kahvaltıda görmüştü Mehmet. Karşısında oturmuş kızarmış ekmeğini yiyor ve annesine yolculuktan ufak tefek ayrıntılar anlatıyordu.

İkimiz de şaşkındık. Yetişkin insanlar, dışarı yansıtmadıkları bir dünya taşıyordu içlerinde. Sözgelimi Hale Hanım, "Repeat after me!" diyerek o gülünç papağanlıkları başlatıp bakışlarını sınıfta dolaştırırken aklından neler geçiriyordu? Bakıyor ve anlamaya çalışıyorduk. Rıdvan Amca'yı sık görüyor muydu? Buluştuklarında ne yapıyor, nereye gidiyorlardı? Birbirlerini seviyorlar mıydı? Rıd-

van Amca günün birinde Selma Yenge'yi ve Mehmet'i bırakıp gider miydi?

"Quiz" dediği o kısa sınavlardan birini daha yapacaktı kadın. Mehmet kulağıma eğildi, ona aptal olmadığını göstereceğini fısıldadı. Oysa buna gerek yoktu; bize çoktandır aptal demiyordu Hale Hanım. Soruları dağıtıp, başkasının kâğıdına bakmaya yeltenene sıfır vereceğini söyledikten sonra kürsüye geçti, yirmi dakika öylece oturdu. Kalemleri bırakmamızı istediği anda, kâğıdını sıranın üstünde hafifçe kaydırarak bana gösterdi Mehmet. Sırf ilk soruyla sonuncusunu yanıtlamıştı. "Tanıksın!" dedi bana dersten çıkar çıkmaz. "Soruların sekizine el bile sürmedim."

İki gün sonra notları okudu Hale Hanım. "Mehmet Özer, altı!" deyinceye kadar, soluklarımızı tutup bekledik. Kulaklarıma inanamıyordum. Mehmet'in kurnazlığına hayran olmuştum. Böyle olacağını nereden bilmişti?

"Şimdi kalkıp hesap soracağım," diye fısıldadı birden. "Sen de beni desteklemek zorundasın. Kâğıdımı görmüştün çünkü."

Birden korktum. Neden bu kadarıyla yetinmiyordu? Yüzü bembeyazdı. "Bütün sınıfa rezil edeceğim onu!" diye fısıldayıp duruyordu.

Gevezeliğimizin nedenini sordu Hale Hanım. İkimizin arasında bir yere, daha çok bana bakıyordu. Mehmet susmaya karar verip başını eğince rahat bir soluk aldım.

Rıdvan Amca, Mehmet'le annesini hiç terk etmedi. Hale Hanım'la ilişkisinin boyutlarını ve ne kadar sürdüğünü bilmiyorum. Mehmet için de, aldığı o küçük öçten sonra konu kapanmış gibiydi. Zaten büyüklerin dünyasına açılan her pencere, yalnızca bu dünyanın karmaşıklığını görmemize yarıyor, ayrıntılar üstünde uzun boylu durmamıza olanak bırakmıyordu.

Derslerimiz öğleden sonraydı. Okul dönüşü, ben yolu yarılamadan akşam çöküyordu. Hava çok kötü olmadıkça otobüse binmiyordum. Yürümekten yakındığım yoktu. Kendimle ancak yürürken başbaşa kalabiliyordum. Kafamda zaman zaman kesin yargılar oluşuyordu ama, gerçekte bunların kesin olan tek yanı, durmadan değişmeleriydi. İlk kez evin yapımında çalışırken kapıldığım o zengin ve anlaşılmaz duygu, bazı şeyleri başkalarından farklı görebildiğim sanısı yine sık sık yokluyordu ben. Günlük tutmaya o sıralar başladım. Yazdıklarımı birileri okuyacak diye ödüm kopuyordu. Küçük bir evde başkalarından gizli işler çevirmek çok zordu.

Artık kiracılıktan kurtulmuştuk ama, sorunlarımız pek azalmamıştı. İyi oturmamış çerçevelerin arasından giren karayel, evin içinde de eserek gaz lambasının sarı ışığını titreştirirdi. Canlı, kalabalık ve uygar İstanbul'un bir ucunda, karanlık bir mağarada yaşar gibiydik. İçinde yapı artığı tahta parçalarının çıtırdadığı sobanın çevresine toplanır, dışarda dolaşan köpeklerin ürkünç havlamalarını dinler, henüz dönmeyen babamız için kaygılanırdık. Beklerken kitap okuduğumuz olurdu. Genellikle ben okurdum; annem, Saliha ve Çetin dinlerdi. Köşkten ayrılırken Cavidan'ın yanımda götürmeme izin verdiği kitaplardı bunların çoğu. *Murtaza, Goriot Baba, Gulyabani*... Bizimkinden başka yerler ve zamanlarda geçen hayatlar, sözcüklerden süzülerek kireç badanalı duvarlarda titrek görüntülere dönüşürdü. Annem kahkahalar atar ya da derin derin iç çekerdi. Sonra, babam geldiğinde, dikişi bir yana bırakır, yemeği yeniden sobanın üstüne koyar, sofranın eksiklerini taşıması için Saliha'ya buyruklar yağdırırdı.

Yemekten sonra babam bitmek bilmez para hesaplarına dalardı. Evin bir yığın eksiği varken, ikinci katı çıkmaktan dem vuruyordu. Körlenen kalemtıraşının bıçağını üşenmeden bilemeye çalışır, bunun anlamsızlığını ve kalemtıraşın öyle pahalı bir nesne olmadığını öne sürecek olsam bana kızar, çocukluğundan yoksulluk ve tutumluluk anıları anlatırdı. Girmediğimiz İkinci Dünya Savaşı'nın acılarının yine de ülkede yaşandığını, ekmeğin ve şekerin karneye bindiğini, ben doğmadan ölen babaannemin bir örücünün kapı kapı dağıttığı asker eldivenlerinin parmaklarını dikerek evin geçimine katkıda bulunduğunu, iğne iplikle kazandığı paradan babama bir çift kara lastik çizme aldığını ve babamın bunları giyerken yere basmaya kıyamadığını kimbilir kaçıncı kez dinler ve masanın bir ucunda uyuklardım. Bu akşamlardan birinde, ben coğrafya çalışır ve kendisi de Çetin'in kırık trenini onarmaya uğraşırken, birden uzanıp elimi tuttu. Bu tür sevgi gösterilerine hiçbirimiz alışkın değildik. Gözlerimi onunkilerden kaçırdım, boğazımdaki düğümlenmeye engel olamadan bekledim. Elimi usulca çevirdi, avucumun gaz lambasının ışığında iyice derinleşmiş görünen çizgilerine baktı; kendisinin çektiği sıkıntıları çekmeyeceğimi söyledi. Mutlu bir yaşam, aydınlık bir gelecek bekliyordu beni. Güzel şeyler başaracaktım. Bir önseziden çok, içten bir dileği seslendiriyordu. Parmaklarını kapayıp hafifçe sıktı elimi. Avucumdaki görünmez armağanla uyudum o gece.

Sabahları erken kalkar, eski gazetelerle kimsenin kullanmadığı nemden küflenmiş giysileri içeren dolabın önünde titreyerek giyinirdim. Tüylenmeye başlayan bacaklarının görüntüsünü tuhaf bulurdum. Sağda solda eşya öbekleri vardı. Bütün bu işe yaramaz ıvır zıvırı yanımızda sürükleyebilmemiz şaşırtıcıydı. Herkesin alışıp kimsenin umursamadığı kararmış ağaç silindir, gazete yığınının en üstünde dururdu.

Sisli bir sabah, kovaları alıp çıktım. Babam sobayı tutuşturmak için tahta parçaları hazırlıyordu bahçede. Bir köşede yığılı duran eski koltuklarımızın, paslı leğenin ve artık kullanılmaz olan badana pompasının üstleri kırağı örtülüydü. Soluk aldıkça burnum sızlıyordu. Sokak çeşmesinde, benden önce gelmiş olan komşumuz tenekelerini dolduruyordu. O da bizim gibi, buraya ilk yerleşenlerdendi. İstanbullu olduğumuza bir türlü inanmazdı. İstanbullunun buralarda işi neydi? Kendisi memleketindeki bahçeyi satıp bu kente geldiğinde, önce belediyede sürücü olarak çalışmıştı. Sabahtan akşama kadar sürdüğü otobüsle bir yere varamadığını görünce, asıl uğraşı olan berberliğe dönmüştü. Tenekeye dolan suyun sesiyle birlikte, adamın küçümser konuşması sürdü: İstanbul'a küçük yaşta gelen dedem de, İstanbul'da doğan babam da biraz saf olmalıydılar. Yoksa, kafasını birazcık kullanmayı bilen için, fırsatın bini bir paraydı bu şehirde. Sözgelimi, kendisi, şimdiden iki kalfa çalıştırıyordu dükkânında.

Birden kızdım ve ağzıma geleni söyledim. Kendini ne sanıyordu? Bizimki gibi uyduruk bir evi vardı. O da bizim gibi çeşmeden su taşımak zorundaydı.

Tenekelerini alırken, bunun aynı şey olmadığını anlatmaya çalıştı. Bir noktada buluşmuştuk ama, o dışardan içeri giriyordu, bizse dışarı atılıyorduk. Ermiş miydi buna aklım?

Ne diyeceğimi bilemeden, kovayı çeşmenin altına koydum. Biraz uzaklaştı. Dayanamayıp döndü, şaka ettiğini söyledi: Biz de gariptik, o da. Köşe başları hep tutulmuştu. Ne o bir yere varabilecekti, ne biz.

Kovalardan taşan sularla ıslanmış paçalarım ve soğuktan duyarsızlaşmış parmaklarımla eve döndüğümde, babama yeni bir ilgiyle baktım. Ciddiyeti, kendine özgü dürüstlük ilkeleri ve saplantılarıyla iyi niyetli ama gülünçtü. İşte, yine kapının aralığında oturmuş, küçük örsü önüne çekmiş; kimbilir kaçıncı kez, pabuçlarının pençelerini onarıyordu. Günün bir dakikasını bile boş geçirmediği

halde, gerçekten de yerinde sayıyordu. Oysa, seçenekleri yok değildi. Sırf anlamsız gururunu bırakıp Rıdvan Amca'nın yanında çalışmayı kabul etse, annemin deyişiyle, gül gibi geçinebilirdik.

Çoğunlukla zeytin, peynir ve margarinden oluşan kahvaltımızı sessizce yerdik. Zeytinlerin üstündeki yuvarlak limon dilimleri ve sobanın üstünde kızaran ekmeğin kokusu hoşuma giderdi. Babam çıktıktan sonra derse otururdum. Kimi günler Mehmetlere giderdim. Birlikte güzel vakit geçirirdik ama, evdeki kadar bile çalışamazdım orada. Selma Yenge bize süt ve kurabiye verirdi. Mehmet inanılmaz öyküler anlatıp güldürürdü beni. Sözgelimi dedesiyle Nuriye Hanım'ın –yani, hem babasının hem de kendisinin dadısı olan yaşlı kadının– arasında büyük bir aşk olduğunu söylerdi. Herkes uyuduktan sonra birbirlerinin odasına gidip çılgınca sevişiyorlardı sözde. Ama bazen kimin kimin yanına gideceğini önceden kararlaştırmayı unutuyorlar ve astımlı soluklarıyla sabaha kadar evin içinde köşe kapmaca oynuyorlardı.

Mehmet'in odasında hep açık duran bir radyo vardı. Çalışmaya çalışırken ya da onun şaşırtıcı sözlerini dinlerken, bir yandan da radyoya kulak kabartırdım. Müzikle o günlerde tanıştım sayılır. Kimi zaman bir keman sesi içimi titretir, kimi zaman tek sözcüğünü bile anlayamadığım bir şarkıyla büyülenirdim. Sesler bazen acılı bir yakarışa, bazen zafer çığlığına, bazen baharın coşkusuna ya da güzün hüznüne dönüşürdü. Yüreğim büyür, kendimi anlatabilmek için hem sözcüklerin, hem de çekmeyi tasarladığım fotoğrafların yetersiz kalacağından korkardım. Müzikten başka bir yolla iletilemez sandığım duygular olurdu içimde.

Silkinir ve ne yapacağımı düşünürdüm. Ortaokul bitiyordu. Üç yıl sonra lise de bitecekti. Üniversiteye gidebilecek miydim? Ne olacaktım? Ne olmak istiyordum? Mehmet bunlara omuz silker, kendimi boş yere sıkıntıya sokmamamı isterdi. Bunları büyüklerimiz bizim yerimize düşünürdü nasıl olsa.

Oraya gittiğim günler çoğunlukla öğle yemeklerinde onların konuğu olurdum. Kimi zaman da, okulun yakınındaki dükkânda köfte ve piyaz yer, soğan kokan soluklarımızla okula giderdik. Herkesle iyi anlaşırdı Mehmet. Bense çoğunlukla durgun, kalabalık içinde bile yalnızdım. Okul çıkışında liselilerden birkaçının bildiri dağıttığını görür, bazen küfürlü sloganlı kavgalara tanık olurduk. Ortalıkta kol gezen ve kimsenin sözcüklere dökmediği korku-

ya biz de kapılır, kalabalık ve suskun kümelerden birine katılır, çevremize bakmadan yürürdük.

Baharda, tepedeki çalıların arasında saka kuşu yakalayan çocukları izledim. Kenarlarına sopalar takılı, uzun, dikdörtgen biçimli ağlar kullanıyorlardı. Bağlı ayaklarını kurtarmak için çırpınıp ötüşerek, bilmeden türdeşlerini tuzağa çeken sakalara kızardım. Kalabalık bir sürü çalılara inince, çocuklar uzaktan ipi çekiverirlerdi. Ağ kapanır, kuşların çoğu kaçamazdı. Yaşlandıkça daha güzel öterdi sakalar. Gagalarıyla bacakları da, sabundan oyulmuşçasına yarı saydam bir aklığa bürünürdü. Böyleleri daha çok para getiriyordu pazarda. Ötmeyi bilmeyen gençleriyse sudan ucuza satılırdı. Yaşlı bir kadın, her hafta, parasını ödeyerek beş-on kuş salıverirdi. Bunu gülünç bulurdum. Geride kalan tutsakları düşünmüyor muydu? Salıverdiği sakaların da ertesi gün yeniden yakalanabileceğini aklına getirmiyor muydu? Bu erdemli davranış sayesinde günahlarının silineceğini mi sanıyordu? Acaba ne tür günahlar işlemişti? Bu ufak tefek, başörtülü ve ağlamaklı yüzlü kadının günahlarını bir türlü canlandıramazdım gözümde.

Hayrettin Amca bir gün babamı Fatih'teki kahvede yakalamış. Heybeliada'daki Deniz Lisesi'nin tanıtma kitapçığını vermiş, bu okulun benim için biçilmiş kaftan olduğunu söylemiş. Kendisi astsubaydı, bense subay olmalıymışım. Hep yerimizde sayacak değilmişiz. Günün birinde amiral olabilirmişim ve o zaman bütün sülalemiz benimle övünürmüş.

Kitapçığı Mehmet'e götürdüm. Şöyle bir karıştırıp masanın üstüne bıraktı. Yatılı okulda okuyamayacağını, hele askeri okulda hiç okuyamayacağını söyledi. Giriş sınavına birlikte girebileceğimizi umduğumu öğrenince kaşlarını çattı. Birbirimize göbeğimizden bağlı değildik. Günün birinde ikiz kız kardeşlerle evlenelim diye mi tutturacaktım yoksa? Durup uygun sözcükleri aradı. Durumlarımızın farklı olduğunu mırıldandı. İşini kolaylaştırmak için, "Evet," dedim. "Siz zenginsiniz, biz yoksul!" Gerçekten de dışarda okuyabilmek zor görünüyordu gözüme. Parasal nedenler bir yana, sivil okullarda kargaşanın alıp yürüdüğünü herkes söylüyordu. Çok çalışsam bile sonuçta nereye sürükleneceğimi kimse kestiremezdi. Oysa bu okula girersem, sekiz yıl içinde subay çıkabilirdim. Tabii bunu Mehmet'in istemesi için bir neden yoktu; durumlarımız farklıydı ya. Yine de tanıtma kitapçığını ona bıraktım. Gerçekten güzel bir okul olduğunu görecekti. Derslerin çoğu, özel okullardaki gibi

İngilizce veriliyordu. Laboratuvar resimleri insanı özendiriyordu. Sonra spor salonları, kapalı yüzme havuzu...

Düşüneceğini söyleyerek kitapçığı çekmeceye attı. "Asıl sen şuna bak," diyerek bir dergi çıkardı. Babasınınmış. Sayfaları çevirdikçe ağzım açık kaldı. Çıplak, ama iyice çıplak kadın resimlerine birlikte baktık. Oturduğum yerde rahatsızca kıpırdandım. Dergiyi aldığını fark ederse babasının kızabileceğini anımsattım. Bana hak verir göründü. Babasının sesini taklit ederek, terbiyeli çocukların böyle resimlere bakmaması gerektiğini, bunların terbiyeli babalar için olduğunu söyledi. O işi ne kadar sık yaptığımı sordu. Hangi işi kastettiğini anlamamış davrandım. Adlı adınca sordu bu kez. İki-üç günde bir yaptığımı söyledim. "Sen de bayağı hızlıymışsın," dedi. Gerçekte hemen her gün yaptığımı anlayacak diye ödüm koptu.

Sonradan, babasının damarına basmak için Deniz Lisesi konusunu açmış Mehmet. Beklediği tepkiyi de hemen almış: "Çıkar aklından!"

"Baştan çıkarılacak kadın öğretmen olmadığı için mi?" diye sormamak için zor tutmuş Mehmet kendini.

Selma Yenge söze karışıp Rıdvan Amca'nın Mehmet için tasarladıklarını yeniden sıralamış. Hem kendisi de asker annesi olmak istemiyormuş. "Yunanlılara baksana!" demiş. "Ege'de her an savaş çıkabilir. Ruslar da üstümüze saldırabilir. Konserve kutusunu andıran bir geminin içinde oğlumun böcek gibi ezilmesini istemem."

Monaco Prensesi'nin düğünü türünden gazete haberleri dışında bir şeyle ilgilenmez görünen annesinin engin dış politika bilgisi bayağı şaşırtmış Mehmet'i. Askeri lise öğrencilerini kimsenin savaşa sokmayacağına annesini inandırmaya çalışmış; Selma Yenge ise on yıl sonra durumun daha parlak olacağını kimsenin garanti edemeyeceğini, zaten dünyadaki gerginliğin gitgide arttığını söylemiş. Rıdvan Amca da, askerlik mesleğinin dar gelirli çocuklarına daha uygun düştüğünü ve Mehmet'in hayatta yapacak daha önemli işleri olduğunu söyleyerek konuyu kapatmak istemiş. Gerçekte o ana kadar bu okula girmeyi ciddi olarak aklından bile geçirmeyen Mehmet'in tepesi atmış. Büyük bir savaş çıkarsa, askerlerle sivillerin pek farkı kalmayacağını; hele Rusya saldırmaya kalkarsa, evlerinin de, o güzelim tuğla ocağının da yerle bir olacağını sıralamış. Babasını kızdırabilmek tuhaf bir serinlik veriyormuş yüreğine. Bi-

raz da annesinin eteklerini tutuşturmak için, insanın savaş çıkmadan da pekâlâ ölebileceğini söylemiş. "Sivil liselerle üniversiteler cadı kazam gibi kaynıyor," demiş. "Bizim okulda bile sağcılarla solcular kaç kez kapıştı."

Rıdvan Amca öfkeden kızarıp öğretmenlerin ilgisizliğine atıp tutmuş; Selma Yenge baygınlıklar geçirmiş. Mehmet, öğretmenlerin suçlanamayacağını, işin içinde vurulup öldürülmek bile olduğunu ballandıra ballandıra anlatmış. İnlemeyi andırır bir sesle polisin neden görevini yapmadığını, bu gibi olayları engellemediğini sormuş annesi. Mehmet de kendine göre basit gerçeği açıklamış: "Polisleri de öldürüyorlar çünkü. Gazeteler yazıyor ya..."

Rıdvan Amca hükümete atıp tutmuş. Bölücülerle devlet düşmanlarının ekmeğine yağ süren bu beceriksiz solcularla bir yere varılamayacağını bağıra çağıra tekrarlamış. Öyle öfkeliymiş ki, asıl konu kaynayıp gitmiş o arada.

Tanıtma kitapçığını bana geri verirken kıs kıs gülerek anlattı bunları Mehmet. Ama birkaç gün sonra keyfi kaçıverdi. Babası, Heybeliada'yı aramış, öğrenci alımıyla ilgilenen bir subayla konuşmuş, oranın gerçekten iyi bir okul olduğu izlenimini edinmişti. Ama asıl önemlisi, lise sıralarında düşüncesini değiştiren, sözgelimi askerlikle bağdaşamadığını anlayan bir öğrencinin, yapılan harcamaların ödenmesi koşuluyla ayrılıp okumayı dışarda sürdürebileceğini öğrenmişti. Ama Deniz Harp Okulu'na başladıktan sonra dönüş kolay olmuyordu. Birkaç yıl içinde sivil okulların durumu düzelirse, ya da babası Mehmet'in hayatta başka şeyler yapmak istediğine karar verirse, bu olanaktan yararlanabileceklerdi.

Selma Yenge durumun ciddileştiğini görünce, ağlamaklı bir yüzle karşı koymaya çalışmıştı tabii. "Benim oğlum öyle katı bir disipline gelemez," demişti. "Askerlik ona göre değil!"

"Hadi canım!" diye konuyu kapatmıştı Rıdvan Amca. "Biz ulusça askeriz. Askerlik bizim kanımızda." Sonra dönüp Mehmet'in sırtını sıvazlamış, doğrusu bu okulu bulmakla akıllılık ettiğini, üç yıl önceki kolej sınavında uğradığı talihsizliği bu sefer yenmesi gerektiğini söylemişti.

Bu kez gerçekten de giriş sınavını kazanmak zorundaydı Mehmet. "Yoksa aptallığıma verecekler," diyordu. "Zaten gerçekten aptal olmasam, böyle kendi kendimi tuzağa düşürür müydüm?" Herhalde bütün bunlara yol açtığım için bana da biraz kızıyordu.

Köşeye kıstırıldığı doğruydu. Apaçık ortadaydı babasının niyeti. Lisenin bitmesine yakın onu oradan çıkarıp özel bir okula yazdıracaktı.

Alnına düşen saçları sertçe geriye savurarak babasından alacağı intikamı açıkladı: O okula girecek, sonra da hiç ayrılmayıp sonuna kadar, subay çıkana kadar okuyacaktı. Kanındaki askerliği görürdü babası o zaman; emirler vermeyi görürdü.

Rıdvan Amca, emekli bir öğretmen albayın özellikle askeri okul giriş sınavları için yazdığı hazırlık kitabını bulup almış; Mehmet'le birlikte çalışmamızı istiyordu.

Böylece her gün bir araya gelip genel yetenek testleri yapmak, çıplak kadın resimlerine bakmak ve ipe sapa gelmez laflar edip deliler gibi gülmek fırsatına kavuştuk.

13

TESLİM OL KÜÇÜK

Başlangıçta yolunda gitti işler. Gerçekten de tezgâhtar bize zorluk çıkarmaya niyetli görünmüyordu. Gözlerinde uysal bir şaşkınlık, belki biraz da kurnaz davranıp soygunu bizden önce kendisinin yapmamış olmasının pişmanlığı okunuyordu. Selim'in spora giderken kullandığı ter kokulu çantaya doldurduk her şeyi. Altının ne kadar ağır olduğunu o zaman fark ettim. Yerde yatan adamın iplerini sıkıladık.

"Çabuk olun!" diye uyardı Tuncay.

Çabuk olmaya çalışıyorduk ama, daracık dükkânda her şey ayağımıza dolaşıyordu. Kapıya doğru atıldığımızda, tersliklerin büyüğüyle karşılaştık. Patronun her günkünden daha erken geleceği tutmuştu. Bir an donup kaldı olduğu yerde, sonra yakası açılmadık sövgülerle üstümüze saldırdı. Kısa, tıknaz, boğa gibi güçlüydü. Çıkış yolumuzu tıkıyordu. Kollarını yeldeğirmeni kanatları gibi çevirip üçümüzü birer yana savurdu.

"Gelme!" diye bağırdı Selim. "Elimde bıçak var!" Kafasındaki çorap yüzünden korkutucu değil, gülünçtü sesi.

"O bıçağı kıçına sokarım senin!" diyerek atıldı kuyumcu. Tuncay'la ben kalakaldık. Selim, uzun boyuyla adamın üstüne devrilir gibi oldu. Kuyumcu bir çığlık attı. Onları ayırdığımızda, bıçağın Selim'in değil, kuyumcunun kalçasında saplı olduğunu gördük. Yarası ölümcül olamazdı; çünkü bir eliyle çantanın sapına, öbürüyle Selim'in paçasına yapışmıştı. Bırakmaya niyetli görünmüyordu.

"Bir şey indirin şunun kafasına!" diye önerdi Tuncay. "Sert bir şey olsun!"

"Akıl öğretmek kolay," dedi Selim surat asarak. "Senin yüzünden elimi kana buladım." Bir yandan paçasını kurtarmaya çalışıyordu.

Tuncay eğilip adamı yokladı. "Yarası ağır değil," dedi. "Arka cebindeki kalın cüzdan kurtarmış hayatını." İkimiz birden çantayı sapından çektik. Kuyumcunun debelenen gövdesi çantayla birlikte sürüklendi. Tuncay iyice kızıp adamın kafasını tekmeledi. "İnatçı pezevenk!" diye de sövdü. "Cüzdanı alayım mı?" diye sordu bana. Adamın kan kaybından ölebileceğini söyledim, vazgeçti.

"Bırakın şunu da kaçalım," diye yalvardı Selim. Ağlayacak gibiydi.

"Ölürüm de bırakmam," dedi Tuncay.

"Ölsem de altınlarımı vermem," dedi kuyumcu.

"Gençliğimiz mahvoldu!" diye sızlandı Selim. "Keşke bu işe hiç kalkışmasaydık!"

'Keşke' sözcüğünün dünyanın en aptalca sözcüğü olduğu dank etti kafama. Kalın botumla adamın eline bastım. Çantayı hırsla çekip aldım.

"Hırsız var!" diye avaz avaz bağırmaya başladı kuyumu. "Yetişin, soyuyorlar beni!"

"Kes!" dedi Tuncay, eğilip onu tokatlayarak. "Farzet ki kaçakçılıkla kazandıklarının vergisini ödüyorsun." Hırsını alamayıp yine vurdu. "Pis asalak!" dedi. Paltosunun omuzlarını sertçe geriye, kollarının üstüne doğru sıyırarak adamı kolay kıpırdayamaz duruma getirdi. "Hadi gidelim," dedi. Patır patır ayak seslerimizle çıktık dükkândan.

"Hani kaçar gibi çıkmayacaktık?" dedi Selim soluk soluğa. "Normal görünmeye çalışsanıza."

Adımlarımızı yavaşlattık ama, bir şey olmamış gibi davranmamız boşunaydı. Herkes bize bakıyordu.

"Aptallar!" diye yırtındı Tuncay. "Çıkarın kafanızdaki çorapları!"

Topallayarak ve bağırarak peşimizden gelen kuyumcu, pasajın girişinde yetişti bize. Karakoldan çıkıp silah elde koşan polisleri de görebiliyordum göz ucuyla.

"Kaçın!" dedi Tuncay. "Ben bunu oyalarım."

O dayak yiyerek kuyumcuyu oyalarken, Selim ve ben pasajın öbür ucuna seğirttik. Elinde kepenk demiri olan iri kıyım bir tuhafiyeci yolumuzu kesmeye kalktı.

"Çekil!" diye bağırdım can havliyle. "Filmi bozacaksın!"

Arka sokağa çıktığımızda polis sirenleri duyuyorduk ama, ardımızda kimse yok gibiydi. Arabanın kapısına el attım, açılmadı. Selim salağı, pancar gibi bir suratla ceplerinde anahtar arıyordu.

"Ben kaçıyorum," dedim. "Sen onları oyala."

"Yağma yok!" diyerek peşimden atıldı. "Çantayı bana ver. Atletizmde senden iyiyim. Üç bin metreyi on bir dakikada koşarım."

Çantayı çekiç gibi salladım. Midesini tutarak ikiye katlanırken, benim de o kadar kötü bir atlet olmadığımı anladı. Dar bir ara sokağa saptım. Parke taşlarının üstünde sekerek, yokuş aşağı bilmediğim yerlere doğru koştum. Pencerelerden, kahvaltı sofralarını toplayan kadınlar görüyordum. Kapı eşiklerinde çocuklar oynuyor ve tekdüze tekerlemeler söylüyorlardı. Bir mezarlığın duvarı boyunca ve yine aşağı doğru sürdürdüm koşumu. İki çingene kadının arasından geçtim, hüzün verici biçimde yürümeye çalışan sakat bir kız çocuğuna çarpıp düşürdüm. Çöplükten şişe toplayan adamların arabasını devirdim. "Yavaş olsana öküz!" türünden kınamalara aldırmayıp çöplük denizinin derinliklerine doğru koştum. Ayaklarıma pis paçavralar dolaşıyor, kedi köpek leşlerinden yükselen kokular soluğumu tıkıyordu. Deniz görmemiş kirli martılar çığlık çığlığa dönüyordu tepemde. Çöplüğün bittiği yerde büyük bir yapı vardı. Araları doldurulmamış beton kirişler göğe, dev bir vincin yatay koluna doğru yükseliyordu. 'Satılık Süper Lüks Daireler' tabelasının altından geçip yapıya girdim, bir tuğla yığınının arkasına gizlenip yüreğimin atışlarının düzene girmesini bekledim. Başımı kaldırıp baktığımda, çabalarımın boşa gittiğini, peşimdekileri atlatamadığımı gördüm.

Her dakika artan sayılarıyla ağır ağır yaklaşıyorlardı. Hırsızı, polisi, dilencisi, esnafı, tüccarı, hastası, doktoru, fahişesi, travestisi, delisi, politikacısı, öğrencisi ve öğretmeniyle, coşkusuz, mutsuz, öfkesiz ama ürkünç bir kalabalık yavaşça ilerliyordu çöplükte. Beni görmemeliydiler. Üst kata çıkan merdivenlere atıldım. Çanta büsbütün ağırlaşmıştı, bütün gücümü tüketiyor gibiydi. Bir iki kat daha tırmandım. Merdivenler korkuluksuz ve sarsaktı. İkide bir sendeliyordum. Kaba beton yüzeyler avuçlarımı kanatıyordu. Zorlanarak tırmanmayı sürdürdüm. Zemin ayaklarımın altında oynuyordu. Her an düşeceğimi sanıyordum. Soğuk ve somut bir korku kaplamıştı benliğimi. En üst kata ulaştığımı, kaçacak başka yer kalmadığını titreyerek fark ettim.

Aşağıdaydılar. Kutsal bir dağa yüz sürmeye gelmiş bir cüzamlılar kafilesi gibi yapının çevresini sarmışlardı. Yukarı doğru uzattıkları ellerinin solgun, solucanımsı parmakları kıpır kıpırdı. "Gidin!" diye yalvardım çıkmayan sesimle. "Ben size ne yaptım?"

Uzaktan bir cenaze alayı geliyordu. Önde kara cüppeli bir imam yürüyordu. Bunun kendi cenazem olduğunu düşündüm. Oysa ölmediğimi biliyordum. Şaşkındım. Geri çekildim, orada kalmadığımı sanıp gideceklerini umdum boş yere. Oysa aşağıdakilerin hepsi bana bakıyor, inlemeyi andırır seslerle adımı çağırıyorlardı.

Cenaze alayı iyice yaklaştığında, gerçekten cenaze alayı olmadığını gördüm. Arabanın arkasında bir kafes vardı; içinde de Selim'le Tuncay. İmam sandığım kişi, bekleme salonunda sık sık gördüğüm yaşlı adamdı. Elinde tenekeden bir boru vardı. Kalabalık iki yana ayrılarak yol açtı ona.

Boruyu ağzına götürdü. "Teslim ol küçük!" diye bağırdı gök gürültüsü gibi bir sesle.

"Küçük mü?" diye yalvarırca seslendim. Büyük bir yanlışlık yapılıyordu ve bu her şeyden daha önemli göründü gözüme. "Yirmi üç yaşındayım ben!"

"Teslim ol!" diye yineledi yaşlı adam.

"Bir şey yapmadım ki!" dedim. Böylesine korku dolu olduğuma göre bir şeyler yapmış olmalıydım ama, ne olduğunu anımsayamıyordum bir türlü.

"Teslim ol!" dedi adam. Sesi alabildiğine buyurgan, karşı konulmazdı. "Boşuna direnme! Adaletimize sığın."

"Düşünmek için zaman verin bana!" diye seslendim. Haklılığımdan, haksızlığa uğramışlığımdan kuşku duymuyordum. Kalabalığın beni anlamayışına, benden yana çıkmayışına şaşıyordum.

"Düşünmene gerek yok," dedi boruda büyüyen hışırtılı ses. "Sana söyleneni yap yeter. Teslim ol! Direnme! Her şey nasıl olsa olacağına varır."

Neler söylüyordu? "Anlamsız bütün bunlar!" diye inledim. "Hiç anlamı yok!"

"Anlam aramaktan vazgeç!" dedi yaşlı adam. "Vazgeç, teslim ol!" Sesinin yankılarıyla yapı sarsıldı. Bir yerlerde sıvalar döküldü. Ayağımın altındaki beton gidip geldi.

Neden yukarı çıkıp beni yakalamaya çalışmıyorlardı? Sayıca ezici üstünlüklerine karşın, çekindikleri bir şey vardı. Olduğumdan güçlü mü sanıyorlardı beni? Ya da ben, gerçek gücümün bilincin-

de değil miydim yoksa? Birden, esinlenmeye benzer bir duyguyla, ne yapmam gerektiğini anlayıverdim. Çantanın fermuarını açtım, ileri doğru uzatıp ters çevirdim. Altın, güçlü bir çağlayan gibi akmaya başladı. Hafif bir esintiyle dağılıyor, ince zerreciklerden oluşan büyük bir buluta dönüşüyor, ağır ağır alçalıyordu. Üstlerine yağdığı bu hırslı, acılı, sakat ve hoşgörüsüz insanların yanı sıra; paslı tenekeleri, plastik su şişelerini, kokuşmuş yiyecek artıklarını, zehirlenmiş kedi ve köpekleri de boy boy parıltılı yontulara çeviriyordu. Altın tozu bulutu yavaş yavaş indikçe aşağıda devinimler duruyor, sesler boğuklaşıyor, kokular algılanamaz oluyordu. Sonunda, bütün çirkin görüntülerin hüzünlü bir çekiciliğe büründüğünü gördüm. Kendimi bıraktım.

Uçuyordum ama, alışık olduğum türden zahmetsiz bir uçuş değildi bu. Yerçekimine karşı koyabilmek için beynimi ve bedenimi zorlamam, yorucu bir çaba harcamam gerekiyordu. Kafesin üstünden geçtiğim sırada, Selim'le Tuncay'ın, "Bizi sattın, bizi sattın!" diye bağırdıklarını duydum. Yabanıl çığlıklar atıyor, kafesi paralamaya çalışırcasına sıçrıyorlardı. Çantanın dibinde kalanları üstlerine döktüm. Çantanın kendisi de ışıklı bir toza dönüşüp ellerimin arasında dağılarak yok olurken, iki arkadaşımın kıpırtısız kaldığını, kafesleri ve çevreleriyle bütünleştiklerini gördüm. Hafiflemiştim. İyice uzaklaştıktan sonra döndüm, yükselen güneşin altında ışıldayan bu acılar ve ihanetlerden damıtılmış dingin güzelliğe, bu her şeyi hapseden anlık görüntüye baktım. Bütün korkularımdan, suçluluk duygularımdan arınmıştım. Mutluydum. Evet, duyduğumu çok yoğun bir mutluluk olarak tanımlayabilirim. O çocuksu ve biraz budalaca gülümseme, uyandıktan sonra bile uzun süre silinmedi yüzümden.

Ama sonra, gün ilerledikçe, her şey ağır ağır olağan sıkıcılığına büründü yeniden. Düşümde gerçekleştirdiğim mucize, üstünde düşündükçe olağanüstülüğünü yitirdi, sıradan ve itici bir fantezi gibi görünmeye başladı. Dahası, kendi buluşum bile değildi.

Yıllar önce, sanırım henüz askeri yönetim sırasında, Edirne'den başlayarak, uluslararası karayolu boyunca sıralanan yapıların beyaza boyanması istenmişti; anımsıyor musunuz? Böylece ülkemize gelen yabancılar her şeyi ak pak görecekler, uygarlıkla bağdaşmaz görüntülerle sarsılmayacaklardı.

Neler geçirmiştim o zaman kafamdan! Bu eşsiz buluşun uygulama alanı böyle dar tutulmamalıydı. Bütün karanlık yürekler, pis

genelev yatakları, utanç verici gazete haberleri, hırsızlama zenginlikler, atom füzeleri, kanser urları, işkenceciler, köpürmüş ağızlar ve küflenmiş beyinler beyaza boyanmalıydı. Tabii burada sıvasız duvarları ve derme çatma tahta perdeleri aklamak türünden basit bir eylem söz konusu değildi. Bildiğimiz kireç yetmezdi böyle bir mucizeye. Öyle büyülü bir beyaz bulunmalıydı ki, düşünülebilecek her türlü çirkinliği, kötülüğü, ikiyüzlülüğü, hoşgörüsüzlüğü, yoksulluğu, hastalığı, bencilliği ve korkuyu; özüne dokunmaksızın gözlerden gizlesin! Gerçekleri değiştirmeden görüntüleri arındıracak olan böyle bir beyazlığı bulacak mucit nasıl da el üstünde tutulurdu! Böyle bir formül hiç kuşkusuz kuduz aşısı, atomun parçalanması, ateşin ve tekerleğin bulunması, kanser tedavisi, elementlerin periyodik tablosu ya da evrim kuramı kadar büyük önem taşırdı. İnsanlık tarihinin onur salonunda Pisagor, Newton, Keppler, Pasteur, Volta, Darwin, Galilei ve Einstein gibi ölümsüzler saygıyla kenara çekilir, bu bileşimi bulan dahiye hak ettiği yeri açarlardı aralarında.

Ne yapmam gerektiğini bilmiyorum, bilmiyorum, bilmiyorum!.. Bir ara bir saatçinin yanında çalışmıştım. En ucuz saat bile, düşünebileceğiniz en mantıklı bütünlerden biridir. İçindeki her parçanın, her dişlinin bir işlevi vardır ve öteki parçalarla uyum içinde devinir. Uyumlu bir bütün olmaktan uzak bir toplumun büsbütün uyumsuz bir bireyi olarak görüyorum kendimi. Neyim?.. Gereksiz olduğu halde hatır için yer verilmiş; üstelik türlü türlü kural, biçimsellik, engel ve beklentiyle bütün devinimleri sınırlanmış bir parça! Başka ne? Varlığımın bir anlamı olmalı! İşlevimi bulmalıyım, bulmalıyım, yoksa... Biliyorum; hasta değilim, sakat değilim, hapiste değilim. Yaşıtlarım arasında, çok daha büyük acılarla yoğrulanlar var. Bu, beni avutmak yerine büsbütün karamsarlığa itiyor. Yeteneğime inandığım yalan! Emin olduğum bir şey yok! Çektiğim yüzlerce fotoğrafı önüme serdiğimde, bazılarını ötekilerden iyi yapan şeyin ne olduğunu kestiremiyorum. Yirmi üç yaşındayım. Bütün donanımım, gördüklerimi beğenmememden kaynaklanan bir öfke!.. Bana göre bir iş var mıdır?..

Hande'yle sıkça görüşüyoruz. Korkarım ben gitgide daha çok bağlanıyorum ona; onunsa en coşkulu anlarında bile ölçülü, uzak, neredeyse soğuk bir yanı var. Onu yitirmek istemiyorum. Beni daha yakından tanımasını, anlamasını ve, evet, biraz sevmesini istiyorum.

Sırf kabuğunu çatlatabilmek ve gözlerinde bir ilgi ateşi yakabilmek için, en yakın arkadaşlarımdan bile gizlediğim bir konuyu ona açtım. Her hafta buraya, sizi görmeye geldiğimi anlattım. Şaşırmış görünmedi. Yalnızca, eğer ruhsal sorunlarını varsa, böyle gevezeliklerle vakit öldürmek yerine, ibadet etmenin daha yararlı olacağını söyledi. Anlayacağınız, namaz kılmamı falan öneriyordu. İmansızlığımı, daha doğrusu inancımın belirsizliğini açıkça anlatmaya çekindim. Kendisinin namaz kılıp kılmadığım sordum. "Benim ruhsal sorunum yok," dedi: "Ama yine de buna vakit bulabilmeyi isterdim." Sık sık dua eder, Ramazan'da oruç tutarmış. Güvenli ve kendiyle barışık görünüşü bende tepki uyandırdı. Erkeklerin sofu olmasını bir ölçüde anlayabildiğimi, çünkü İslâm'ın erkek dini olduğunu, ama aklı başında her kadının Müslümanlıktaki alçaltıcı hükümlere karşı çıkması gerektiğini söyledim. Sinirlenmedi. İslâm'm günlük yaşamı büyük ölçüde düzenlemeye çalışan bir din olduğunu kabul ediyordu. Düzenliliğin temelinde, otoritenin kimin elinde olduğunun bilinmesi yatmıyor muydu? En küçüğünden en büyüğüne bütün insan topluluklarında son ve kesin kararı verecek bir önderin bulunması gerekmez miydi? Müslümanlık, büyüğe saygı telkin ederek bunu pekiştiriyordu işte. Kendi babasını örnek verdi. Aileyi ilgilendiren kararlarda babası, gerekçelerini sabırla anlatmaya çalışırmış uzun uzun. Ama evde herkes aynı zekâya, bilgiye ve deneyime sahip olmadığı için, bir noktadan sonra iknaya çalışmaktan vazgeçer, kararını açıklayıp uygularmış. "Böyle olmasa kargaşa doğmaz mıydı?" diye sordu. "Bunda yanlış olan bir yan var mı?" Yanlış bir yan bulamadığını, yalnızca nedense o an için kargaşanın gözüme düzenden daha sevimli göründüğünü söyledim. "Önceden de buna benzer sözler etmiştin," dedi. Anarşist olup olmadığımı sordu. Omuz silktim, elbet değildim. Sırf karşı çıkmış olmak için bir şeylere karşı çıkmanın yanlış olduğunu söyledi. Sesinin öğüt verir bir havaya büründüğünün farkındaydım ama, artık ona kızamıyordum. Mehmet'te de vardı bu özellik. Sevimliliğine sığınır ve en yenilip yutulmayacak sözleri peşpeşe söylerdi.

Devlerin omuzlarına çıkmış cücelerin devlerden daha uzağı görebildiklerinden söz etti Hande. Ona göre ben, hem cüceydim, hem devlerin omzuna basmaya yanaşmıyordum, hem de bütün öteki cücelerle kavgaya tutuşmaya hazırdım. Her tavrım yıkıcıydı. Bir çırpıda tarihi, kültürü, dini, gelenekleri ve gelmiş geçmiş milyonlarca insanın mantığıyla doğrulanmış olguları reddediyordum.

Kendime sorup durduğum soruları art arda seslendiriyor, vermeye korktuğum yanıtları benim yerime sıralıyordu. Ah, ne inandırıcıydı! Sanki birileri kafamın içini okumuş, beni kandırabilmesi için gerekli tüm ipuçlarını ona vermişti. "Geçmişi, kültürü, vesaireyi neden değirmentaşı gibi boynuma asmak zorunda olayım?" diye zar zor karşı çıktım. "Bana güç vermek şöyle dursun; beni kısıtlayıp sınırlamaktan, herkes gibi düşünmeye zorlamaktan, yaratıcılığımı öldürmeye çalışmaktan başka bir şeye yaramadıklarına göre..." Sözümü kesip, neden arkeoloji okuduğumu sordu kurnazca. "Hititleri kendime Osmanlılardan daha yakın buluyorum da ondan!" diye atılıp damarına bastım. Her şeyi bilenlere özgü bakışıyla baktı yüzüme. "Hem yönün yanlış, hem de yöntemin," dedi.

Duru teni, iri parlak gözleri, geniş alnı, gür saçları, kışkırtıcı kıvrımlarla süslü dudakları ve uzun boynu yüreğimi acıtıyordu. Öyle güzeldi ki, bütün söylediklerini tartışmasız kabullenmek için can atıyordum! Öyle güzeldi ki, ona direnmek ve kendimi kanıtlamak zorundaydım!

"Er geç teslim olacaksın," dedi. Yerimde olsa, yani yerleşik bir şeylere başkaldırma gereğini duysa, başlangıçta bunlara uymuş görünüp ancak yeterli gücü topladıktan sonra harekete geçeceğini söyledi. Bu yüzden yanlış buluyordu yöntemimi. Önce başkaldırıp sonradan teslim olmak hiç de akıllıca değildi. Benim yerimde olsa uygun zaman ve zemini kollayacak kadar sabırlı davranırdı; öyle diyordu.

"Yani onların bulunduğu yere gelmeyi mi bekleyeyim?" diye sordum.

Bir şey anlamadı tabii. Ama ben anlamıştım. Kafamın içindeki sis dağılıyordu. "Tıpkı babama benziyorsun," dedim.

"Ben mi?" diye sinirlice güldü. Gülerken daha çarpıcıydı güzelliği. İçimi hem yüzüne dokunma isteğiyle, hem de parmaklarımın tutuşacağı korkusuyla dolduruyordu.

Açıklamaya çalıştım. Babamın okumuş yazmış olmadığını, bu konuları Hande kadar serinkanlı tartışamayacağını, üstelik onun bıyıklı olduğunu; ama yine de temelde benzeştiklerini, aynı hamurdan yoğrulduklarını söyledim. "Aklın yolu birdir," dedi karşılık olarak ve ben bunu da sineye çekmek zorunda kaldım. Bununla yetinmeyip benim yeterince esnek olmadığımı, katılığımla kendimi huzursuz ettiğimi, başkalarında aradığım hoşgörünün kendimde bulunmadığını, dua edemiyorsam hiç değilse musikide huzur ara-

mam gerektiğini söyledi. Kendimi savunmak için çırpındım. Müziğe yabancı olmadığımdan dem vurdum ama, sözcükler kaba tınılı uyumsuz sesler olarak döküldü ağzımdan. Hayranlık duyduğum bestecilerin isimlerini sıraladım, aptalca bir bilgiçlik gösterisinden öteye geçemedim. Daha önemli başka bir uğraşını bulunduğunu vurgulama kurnazlığıyla, karanlık odada müzik dinleyemediğimi, zaten fotoğrafla uğraşırken görme dışındaki duyularının köreldiğini söyledim. Müzik dinlemeye ayırabileceğim kısıtlı zamanı da, doğrusu tek sesli ve ilkel bir müzikle dolduramayacağımı ekledim.

Kof sözcüklerin ardına sığınma çabamı sürdürsem ve yenilgimi kendimden bile gizlemeye çalışsam da, iyi tanımadığını sularda seyrediyordum. Bunu sezip üstüme geldi. Türk musikisi için tek sesliliğin gerçekte bir eksiklik sayılmayacağını, çünkü musikimizin çokseslilige gerek duymayacak kadar geniş olanaklar taşıdığını ve Batı müziğinin tersine, armoniden çok melodi zenginliğine yaslandığını söyledi. Son yıllarda ortaya çıkan çokseslilik denemelerini, değişik makamların bir arada kullanılmasını gerektiren bir soytarılık olarak görüyordu. "Zaten ne gerek var ki buna?" dedi. Kendini iyice kaptırmıştı. Semaileriyle tanınan büyük dedesinin şimdi ünlü bestecilerimizden olan bir öğrencisinin sözlerini aktardı: Batılı olduğumuz kuruntusunu atmalı, Batı uygarlığına katılmaya çalışan Türkler olduğumuzu hatırlamalıydık.

Onu dinlemek ne hoştu! Birden şakaklarım zonklayarak ayıldım. Kolay teslim olmayacağını göstermeliydim. "İşte!" dedim hınçla. "Beni katılıkla suçluyorsun ama, yaratıcılık atının özgürce koşması gereken müzik gibi bir alanda bile bağnaz davranıyorsun. Sevdiğin müziğin eleştirilmesi şöyle dursun, değiştirilmesine bile katlanamıyorsun. Ben alaturkanın uluslararası olamayacağına, artık bize bile bir şey anlatmadığına inanıyorum. Ama bu konuda öyle tutucusun ki, bunları sana korka korka söylüyorum."

Yüzü bembeyazdı ve ben boşboğazlığıma pişman olmuştum çoktan. Öfkeden tıkanarak konuştu. Elli yıl kadar önce bir ara radyolarda Türk musikisinin yasaklandığını, elimden gelse benim de herhalde aynı şeyi yapacağımı söyledi. Nasıl da çarpıtıyordu sözlerimi! Müzik şöyle dursun, hiçbir alanda zorlamalara inanmadığımı anlatmaya çalıştım. Herkesin kendi müziğini yapabileceğini, bana zorla dinletmeye kalkışmadıkları sürece isteyenin istediği türden sesler çıkarabileceğini, onun sandığının tersine, her alanda sonsuz bir özgürlükten yana olduğumu söyledim.

"Özgürlük ha?" diye parladı. Onu hiç böyle görmemiştim. Sayısız saplantılarımdan birinin bu olduğunu söyledi. "Özgürlük, özgürlük!" diye sayıklayıp duruyordum, oysa sözcüğün anlamını bile düşünmemiştim ona kalırsa. Elinden gelse, doğruyu ve güzeli sopayla öğretmeye çalışırdı herkese. Çelişkisini yüzüne vurmak için ağzımı açamadım. Her şeyimizden zavallılık aktığını söyledi. Doğu'yu beğenmiyorduk, Batı'da da yer edinemiyorduk kendimize. Televizyona bir göz atmak yeterdi içler acısı halimizi görmeye. Dans sanatına yeni bir ruh getirdiğini söyleyen yerli flamenkocular; bale yaptığını sanan koca memeli, kısa bacaklı, düzgün yürümekten aciz itici yaratıklar; Amerikan gangsterleri gibi giyinen rock taklitçileri; kalipso kralları ve pop prensleri... Bu kişiliksiz hilkat garibelerine, kavrayamadıkları kimlikleri gerekiyorsa zorla öğretilmeliydi ona göre. "Özgürlük ha?" diye tısladı. Bana bakıyordu ama, beni görmüyor gibiydi. İnsanların özgürlükten çok, özgürlüğü ister görünmeyi istediklerini söyledi: Gerçekte ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Birinin çıkıp yol göstermesi için içten içe yalvarıyorlardı.

Karşılık vermeden bekledim yatışmasını. Öfkesinden korkuyor, inanmışlığına saygı duyuyordum. Onunla uzlaşabilmeyi ne çok istediğimi fark edip kendimden utandım. "Göstereceğim sana!" dedi. Beni Cemiyet'in çalışmalarına götürecekti. Türk musikisinin incelik ve üstünlüklerini kavrayınca, söylediklerime pişman olacaktım. Sustum. Yeniden görüşeceksek, gerisi vız gelirdi.

14

ŞARKILARIN ANLATAMADIĞI ACILAR

Rıdvan Amca bizi iskeleye kadar getirdi. Okula da bizimle gelmek istiyordu ama, başımızın çaresine bakabileceğimizi söyleyerek vazgeçirdik. Başvuru için geldiğimiz gün, yolculuk boyu süren öğütleriyle her şeyi burnumuzdan getirdiğini unutmamıştık.

Mehmet'le vapurun kıç tarafında oturup pervanenin çıkardığı köpüklere baktık. Martılar vapurun peşinde, çözümleyemediğimiz bir düzen içinde, pek seyrek kanat çırparak, çabasızca süzülüyorlardı. Martılara bakıyor ve uçtuğumu düşlüyordum.

Tepedeki okulda bizi sıraya dizdiler. Soyunup donlarımızla kaldık. Sıskası, tombulu, esmeri, kumralı, uzunu ve kısasıyla yüzlerce çocuktuk. Kimileri iyice çocuktu, kimileriyse ötekilere tepeden bakan kaslı kıllı devler. Tartıldık, boyumuz ölçüldü. Yüzümüzde ve gövdemizde yanık, yara izi, ya da başka bir kusur olup olmadığına baktılar; el ve ayak parmaklarımızı saydılar. Sıradan çıkarılan her çocuğun arkasından fısıldaşmalar başlıyordu. Kimi düztabandı, kiminin bacakları çarpıktı, kiminin boyu kısaydı.

Eğildik, doğrulduk, zıpladık, şınav çektik. Giyindikten sonra masaların önünden geçtik. Neden denizci olmak istediğimiz ve Atatürkçülükten ne anladığımız gibi soruları yanıtladık. R'leri ve S'leri söyleyebildiğimizi kanıtlamak için, gösterilen tekerlemeleri okuduk.

Saatler sonra, ikimizin eline de, üstünde fotoğraflarımız bulunan sınav giriş belgelerini tutuşturdular. Heybeliada'nın güzel eski evlerinin önünden yürüyüp kıyıya indik, dondurma yiyip dolaşarak vakit geçirdik. Deniz Harp Okulu'nun beyaz yapıları iskelenin öte yanında yükseliyordu. Sınavı kazanıp liseye girebilirsek, dört yıl sonra geleceğimiz yer burasıydı.

Yazılı sınav umduğumuzdan kolay geçti. Gazetede açıklanan sıralamada ben, Mehmet'ten daha öndeydim ama, önemli olan ikimizin birden kazanmış olmasıydı.

Mektubunda böyle okullara sırf torpillilerin alındığını yazan Fikret Dayım, baharda terhis olup geldiğinde, beni denizci üniformasıyla görünce kimbilir nasıl şaşıracaktı? Babam övünçlü, annem ve Çetin mutluydu. Saliha Ablam, yarı şaka, sayemde belki geniş bir subayla tanışma fırsatı bulacağını söylüyordu.

Artık aday öğrenciydik. Kasımpaşa'daki hastaneye gönderildik. Göğüs röntgenlerimiz çekildi, ellerimizin titreyip titremediğine ve çüklerimizle öteki organlarımızın yerinde olup olmadığına bakıldı. Sonra birden benim için serüven bitti: Sol gözüm bir derece miyoptu.

Rıdvan Amca ve babamın yanı sıra, Hayrettin Amca'nın subay tanıdıkları da gelip göz uzmanıyla konuştular ama, yararı yoktu. Ben giremediğime göre, kendisinin de okula girmesinin anlamsız olacağını söylüyordu Mehmet. Ben yalvardım, Rıdvan Amca tehditler savurdu; sonunda düşüncesini değiştirebildik. Yine de, belirgin bir kıskançlık duyuyordum. Denizci üniforması ona benden çok yakışacaktı, biliyordum. Ama o okula ondan çok benim girmem gerekiyordu.

Annem durup durup hiç gözlüklü subay olup olmadığını soruyordu. Yolun başında en sağlam adayların seçilmesi gerektiğini kabullenemiyordu. Ailece bir süre üzüntü seferberliği yaptık, sonra alıştık. Kimsenin aklına bana bir gözlük almak gelmedi. Benim de gözümden yakındığım yoktu zaten.

Saliha Ablam benimle konuşurken burnunu çeke çeke ağlamaya başladı bir gün. Bu evde bir uğursuzluk olduğunu söylüyordu. Yolunda giden bir iş yoktu. Şimdi böyle bir mahallede hangi subay görüp de beğenecekti onu?

Gerçekte daha çok benim için üzüldüğünü biliyordum. Zaten üzülme nedenleri bulmakta zorluk çekmezdi. Saliha Ablamın hayatı, kendisinin pek güzel dile getirdiği gibi, kasetler dolusu şarkıların anlatamayacağı acılardan örülmüş bir gömlekti.

Arkadaşları, bir televizyon filmiyle ünlenen o kadın oyuncuya benzetiyorlardı ablamı. Belki ondan daha güzeldi; çünkü hem beli daha inceydi, hem de yanağındaki gamzeler daha belirgindi. Yine de onun kadar güzel olmak değildi istediği. Onun kadar ünlü olmak, ya da gazetede her sabah içer gibi okuduğu o fotoromanların birinde oynamak da istemiyordu. Tek istediği, kendisini bu hayattan çekip alacak olan yakışıklı, iyi kalpli ve iyi meslek sahibi bir gençle evlenmekti.

İsteklileri çıkmıştı ama, önceleri, "Kızımız henüz küçük," sonraları da, "Evimiz görücü kabul etmeye elverişli değil," bahaneleriyle hepsini geri çevirmişti babam. Evimiz biraz düzene girmişti ve Saliha yirmisindeydi artık. Düşlerindeki delikanlı, ablamdan biraz daha hızlı yaşlanarak yakışıklılığının, parasının ve saçlarının bir bölümünü yitirip orta halli bir kısmete dönüşmeye başlamıştı.

Her şey değişiyor, Saliha'nın acıları eksilmiyordu. Çevremiz yeni evlerle dolup hızla kalabalıklaşıyor; marketler, tuhafiyeciler ve parfümerilerle zenginleşiyordu. Tepenin öte yanındaki gecekondular bile birer birer yıkılıp yerlerini iki-üç katlı evlere bırakıyordu. Yine de evlendiğinde buralarda oturmak istemiyordu Saliha. Derme çatma evlerde değil, apartman dairelerinde yaşamak istiyordu. Kaloriferli olanlar tercih edilirdi, çünkü soba pis bir şeydi ve pisliğini temizlemek çoğunlukla Saliha'ya düşerdi. Baca doğru dürüst çekmez, ağaçlı kömürün katranı kimi zaman kapkara bir kan pıhtısı gibi duvardan aşağı akar, örtülere damlayıp her şeyi batırırdı. Evin içi kekremsi bir kokuyla dolar, Saliha'nın içindeki zehir birikimi yoğunlaşırdı.

Kaloriferli ve gömme banyolu bir evde yaşamak onun hakkıydı, çünkü duyarlı ve ince bir insandı. Duyarlığı okulda öğrenmemişti, inceliği Tanrı vergisiydi. Talihsizliğiyse, bunu fark edecek insanlarla karşılaşamamasıydı. Daha iyi bir yaşamın özlemini yüreğinde duyuyordu. Kendisine âşık olacak bir erkeğe âşık olmak istiyordu. Süslenip bir yerlere gidebilmek, beğendiği bir ruju para düşünmeden alabilmek istiyordu. Komşu kızlarıyla ortaklaşa tırnak cilası almak istemiyordu. Koltukaltları ter koksun istemiyordu. Her yere aynı etek ve bluzla gitmek de istemiyordu.

Evlenip bu hayattan kurtulmak istemekte haklıydı Saliha. Başka nasıl kurtulabilirdi? Bu uğurda Keriman Teyzemin yaptıklarını göze alamazdı. Keriman Teyzem her ne kadar sonunda nikâh kıydırmayı başarıp resmen o adamın karısı olduysa ve tam Saliha'nın özendiği gibi güzel bir yaşam sürüyorsa da, işler herkes için böyle iyi gitmeyebilirdi. Üstelik şarkıcılar ve film yıldızlarının dışında kimsenin böyle dile düşmesi güzel değildi.

Saliha bu hayattan kurtulmak istemekte haklıydı, çünkü acılardan başka bir şey görmediğini düşünüyordu. Saçını süpürge eden annemin, babam tarafından horlanmasına yakından tanık olmuştu yıllarca. Annem de bir zamanlar onun gibi genç ve beklenti doluydu muhakkak ama, hayatının en güzel yıllarını hasta bir ço-

cuğa bakarak geçirmişti. Kimse kadıncağızın çektiklerini ablam kadar iyi bilemezdi, çünkü bunların çoğunu ablam da onunla birlikte çekmişti. Saliha, günün birinde annem gibi olmak istemiyordu.

Eski püskü koltuklar acı veriyordu ona. Gösterişsiz giyimlerimiz acı veriyordu. Babamın iyi ve ucuz olsun diye ta Eminönü'nden fileye doldurup eve taşıdığı yiyecekler acı veriyordu. Huysuzdu ama babamızdı; köle gibi çalışıp yine de yeterince kazanamaması acı veriyordu. Saliha da çalışmak istiyordu, babamın buna izin vermemesi acı veriyordu.

O evde her şey insana, özellikle Saliha'ya acı veriyordu. Bir uğursuzluk olmalıydı. Benim askeri okula girememem bundandı. Şimdi, yine dünyanın yolunu yürüyüp, öğrencilere birbirine düşman olmanın öğretildiği bir liseye gitmem bundandı. Saliha'nın annemle ikide bir tartışması, onun kalbini kırmayı hiç istemese de elinde olmadan parlayıvermesi, annemin en mutlu anlarında bile gözlerinde okunan ince hüzün; hep bu uğursuzluğun göstergeleriydi.

Saliha ablam, gençliğinin bir yaprak gibi solduğunu düşünüyor ve acı çekiyordu. Çevremizde yaşayan insanları daha yakından tanıyıp acıların sırf kendine özgü olmadığını görmesi, onları kendisiyle karşılaştırınca hayatta daha büyük acıların da bulunduğunu anlaması; avuntu sağlamıyor, umutsuzluğunu ve dolayısıyla acılarını büsbütün artırıyordu. Öyle öyküler biliyordu ki, her biri birer film konusu olurdu.

Lale, sözgelimi –asıl adı Lalezar'dı ama, kısa olsun diye herkes Lale diyordu– kaba yüzlü, kaba gövdeli bir Kürt kızıydı. İstanbul'a gelir gelmez evlendirmişlerdi onu. Üç dört yıl sonra kocası delirmişti, zaten önceden de çok akıllı değildi ve boşanmışlardı. Lale başka bir gençle gezip tozmuş, babasından bir araba dayak yedikten sonra evden kaçıp onunla yaşamaya başlamıştı. Sonra her nedense oğlan, Lale'den bıkıp kapıyı göstermişti. Ardından Lale'nin erkek kardeşi bu oğlanı vurmuştu. Şimdi Lale deri konfeksiyonunda çalışıyordu ve erkek kardeşi de başka suçlardan, bölücülükten ve silahlı soygundan hapisteydi. Belediye Sarayı'nın önündeki aslanlı heykelin dibinde, elinde koskoca iş paketleriyle çektirdiği resmi ona buna gösterip, "Anında veriyorlar ha!" diye anlatıyordu Lale. "Avrupa gibi olduk!" Hiçbir zaman göremeyeceği Av-

rupa'yı, insanların heykellerin önünde polaroid resimler çektirmekten başka bir şey yapmadıkları bir yer sanıyordu belki de.

Sonra bir Tennur vardı ki, tam yürekler acısıydı. Yüzü geçmek bilmeyen ergenlik sivilcelerinin izleriyle engebeli ve çiğ et görünümündeydi. Tahta göğüslü, çöp bacaklıydı. Erkek gözüyle de, kadın gözüyle de çekici bir yanı yoktu. Kızlar birbirlerinin saçlarını tararken onunkini taramaya isteksiz görünürlerdi. Bir de belalı amca oğlu vardı Tennur'un; serserinin tekiydi, zavallıcıktan ne istiyorsa, yolunu kesip dururdu. Lale'nin, "Ah, bu Tennur da kadersizin biri işte!" dediği kadar vardı.

Kızlar ona geliyorlardı, Saliha Ablam kızların evlerine gidiyordu. İçlerinde en canayakın bulduğu Ayşe'ydi. Kız Sanat Okulu'nu bitirmişti Ayşe ve yirmi beşini epey aşmıştı. Evlere gündelikle dikiş dikmeye gidiyordu. Kazandığının çoğunu babasına veriyordu. Bütün mahallenin Servet Ablası, kahve falı uzmanıydı. Kahvenin karaborsada olduğu zamanlarda bile sırf ona fal baktırabilmek için paraya kıyılırdı. Ayşe, sırf Servet Abla için değil, bütün falcılar için, falına en iyi bakılabilecek kişiydi. Ayşe'nin kısmeti kapalıydı. Küçük kız kardeşinin kendisinden önce evlendirilmiş olmasının payı büyüktü bunda. Ayşe'nin bir düşmanı vardı. Bir şeyi kaybolmuştu ve bunu yakınlarından biri almıştı. Sıska bir kız —acaba Tennur mu?— gizliden gizliye onun kuyusunu kazıyor, yüzüne dost görünüyordu. Şişmanca bir adam, elinde tepeleme dolu bir tepsi taşıyordu. Ayşe orta boylu ve esmer biriyle tanışacak, hayatının akışı değişecekti.

Fal baktırmadığı zamanlarda eski isteklilerini anlatmayı severdi Ayşe. Sonuncusu oldukça yakışıklı bir gençti ama, ayağı hafifçe aksıyordu. Ayşe karar verememişti. Kızlardan kimileri, "Bu kadar bekledin, biraz daha sık dişini," deyince vazgeçmişti. Pişman mıydı, bilinmezdi.

Asıl öyküsünü, "Kimseye çıtlatırsan ölümü öp kız!" diyerek anlatmıştı Saliha Ablama. Perdelerini diktiği bir kadının tanıştırdığı birine tutulmuştu. Birlikte gezmelere gitmişler, "Evlenelim," dediğinde de bayılacak gibi olmuştu. Bir öğleden sonra adamın evinde yalnız kalmışlardı. Daha sonra Ayşe o adamla sık sık sevişmişti. Bir yandan evlilik hazırlıkları yapıyordu ama, adam onu babasından istemiyordu bir türlü. Ha bugün, ha yarın diyerek tam bir yıl oyalamıştı. Ama daha fazla sürmesine izin vermemişti Ayşe, çünkü

geç de olsa gözü açılmıştı. Ayşe'nin yüreğinde kötülük yoktu ama, nedense talihi karşısına kötüleri çıkarıyordu.

Saliha, bütün arkadaşları içinde en çok Ayşe'ye üzülüyor, en çok onu seviyordu. Çalışıp para kazanabildiği ve bir ölçüde özgür davranabildiği için, bir tek onun yerinde olmak istiyordu.

Herkes acılar içinde yüzüyordu. Gazetelerdeki plaj güzeli yarışmalarında çekilmiş resimlerde boy gösteren ve gerçekte kendisinden çirkin olan kızlar, yürek paralayan hallerinin farkında değillerdi; onlara acıyordu Saliha. Ama İstanbul'da doğup büyümüş olmasına karşın hayatında bir defacık denize girememiş olmasından dolayı, kendine onlardan daha çok acıyordu.

Evde oturup kısmet beklemek onu kahrediyordu. Hiç değilse dokuma fabrikasına girip başka kızlar gibi çalışmak istiyor, ama babamın kesinlikle izin vermeyeceğini biliyordu. Her gece uyumadan önce, ertesi gün babamın karşısına dikilmeye karar veriyor; ama sabah olunca korkup cayıyordu.

Görücülerin geleceği akşam; sonradan düş kırıklığına uğramamak için, umut kuşlarını fazla yükseğe uçurmadı. Kendi hallerinde insanlardı gelenler. Kapı aralığından hırsızlama bakarken yakalayıp damat adayını beğenip beğenmediğini sordum. Bilmiyordu. Ne güzel bulmuştu, ne de çirkin. "Öylesine, yabancı, durgun bir genç işte," dedi. Aklından, bu yabancıyla birlikte yaşayacağı yılların, daha önce yaşadıklarından kötü olmayacağını mı geçiriyordu acaba?

Duygu ve düşüncelerini büyük bir cömertlikle bana açan ablam sayesinde, çevremizdeki başka hayatları tanıyordum. Annemin deyişiyle, içinde hayat olan bir kitap yazmaya kalksam, bu insanları anlatmayı becerebilir miydim?

Çoğunlukla babamdan gizli okumak zorunda kalsa da, kitaplara düşkündü annem. Kitapların tuhaf nesneler olduğunu söylerdi. Orada öylece kendi hallerinde dururlarken, sayfalarını açıp okumaya başladığınızda her şey değişiverirdi. Bazen, olmayan çevrelerden, olmayan ülkelerden insanlar fırlardı içlerinden. Bu insanların da kendilerince üzüntüleri, istekleri, sevgileri, mutlulukları vardı. Kendisine çok yabancı tutkuları baş tacı eden romanlar kızdırırdı annemi. Sözgelimi, büyük aşkları ve ihtirasları çıkarınca, bir anlamı kalmaz mıydı hayatın?

Beceriksizce yazdığım ilk sayfaları bulup okuduğunu fark ettiğimde aramızda bir tartışma çıktı. Oğluydum ve yazdıklarımı kıs-

kançlıkla ondan saklamamı anlamıyordu. Bense, onun her şeyin doğrusunu bildiği halde tutup en yanlış olanını yaptığını söylüyordum bağıra çağıra. Bütün yazdıklarımı yırtıp atmaya kararlıydım. Üstüne titrediğim satırlar, bir başkası tarafından okununca bütün tılsımını yitirmiş, gülünçleşivermişti. Bir daha yazmayacaktım.

Bunu aptalca buldu annem. Yazdıklarımı yırtmama bir diyeceği yoktu. Ama bir daha yazmayacağımı söylemekte acele etmemeliydim. Yazmam gerekiyorsa, bunun önüne kendim bile geçemezdim. Ama eğer yazacaksam, hayatın anlamını yakalamaya çalışmalıydım.

Özel dünyamın az önce işgal edilmiş olmasının verdiği kızgınlıkla atıldım o zaman: Kitaplarda arayıp durduğu anlam, belki hayatın kendisinde de yoktu. Evet, sorun herhalde buydu!

Derinden yaralanmış gibi baktı yüzüme. Artık yazdığım bir tek satırı bile okumak istemediğini söyledi.

Ancak saatler sonra serinkanlılıkla yeniden düşünebildim. Bir anlam vardı herhalde, olmalıydı! Ama neydi? Her şey beklentilerin aldatmacasından ibaret olamazdı. O zavallı kızlar, Saliha, annem, hepimiz; hiç uğruna mı katlanıyorduk acılara?

15

UD ÇALAN KIZ

Kalabalık otobüsün sahanlığında benim gibi sarsıla sarsıla giden yolculardan biri, zayıf ve bıyıklı bir adam, ilgimi çekti. Gözünün biri iyice morarmıştı, alnında da gazlı bez vardı. Az önce ağlamış gibi içini çekiyordu durmadan. Dayanamadım; derdinin ne olduğunu, yardım edip edemeyeceğimi sordum. "Git işine!" diye tersledi beni. Ağzımı açtığıma pişman oldum. Huysuzun tekiydi. Başına ne geldiyse, haketmiş olmalıydı. İki durak sonra adam benim bulunduğum köşeye yanaştı, "Sahiden merak ediyor musun?" diye sordu. Artık umurumda olmadığını söyledim ama, yine de anlattı. Aylarca önce yeni bir eve taşındıklarında, ilk iş olarak elektrik için depozit yatırıp kendi adına sözleşme imzalamıştı. Geçen haftaysa, borçlarını ödemediği için elektriğin kesileceğine dair bir ihbarname almıştı eski kiracı adına. Böyle yanlışlıklara çok kızıyordu. Hele bir akşam yorgun argın gelip elektriği kapatılmış bulma düşüncesi yüreğine sıkıntılar veriyordu. Kâğıdı alıp elektrik idaresine gitmişti. Uzun süre masadan masaya dolaştırılmış, eski kiracının borçlarını ödemekten başka çaresi olmadığı nakaratını dinleyip durmuştu. Yoksa karanlıkta kalacaktı, iş bu kadar basitti. "İyi ama neden?" diye soruyordu her önüne gelene. Belgelerle kanıtladığı yanlışlığın hemen düzeltilememesini bir türlü anlayamıyordu. Üsteledikçe, "Bizim yapabileceğimiz bir şey yok, çünkü bilgisayara öyle girmiş bir kez," yanıtını alıyordu. Sonunda kendini tutamayıp bilgisayardan ve operatöründen başlayarak görevlilerin hepsi için ağzına geleni söylemişti. Büyük açıkgözler milyarları götürürken, üç kuruş aylıklı memurlar, kendileri gibi gariplere hayatı zehir etmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Erkekliği tutan ve memurelere gösteriş yapmak isteyen bir çam yarması o sırada üstüne atılmış, yüzünü gözünü yumruklamıştı. Yediği dayak yetmiyormuş gibi, hakaret iddialarıyla karşı karşıya bulmuştu adamcağız kendi-

ni. "Kimseyi dava edemem, çünkü hepsi benim Başbakanın anasına sövdüğüme tanıklık etmeye hazır," diyordu.

Üzülmemesini, hayatta insanın başına daha beter şeylerin gelebileceğini söyledim. Sonra hem durumun, hem de söylediğim sözlerin saçmalığına güldüm.

Adam hiç gülmedi ve çok korktuğunu mırıldandı. O akşam, ya da ertesi akşam, er ya da geç, eve gelecek ve elektriği kesilmiş bulacaktı. İşte o zaman pencereye çıkıp, yıllardır kırtasiyeciliği kaldırdıkları için övünen Başbakan'a gerçekten söveceğinden korkuyordu.

Otobüslerin ulaşım aracı olarak yararı büyük Güler Hanım. Ama insan ilişkileri bakımından felakettirler. Sizin bekleme salonundan daha kötüdür otobüsler. İtilip kakılmanız, ayağınıza basılması da caba! Burada olduğu gibi orada da insanlar ya zehirlenmiş gibi suskun ve mutsuz dururlar; ya da safça bir iyimserlikle, çözümler bir yabancının iki dudağı arasındaymış gibi, dertlerini dökerler.

Hande, Musiki Cemiyeti'ndeki konsere götürdü beni. Kendisi çalmıyordu o gün. Başka gençlerle birlikte koltuklara oturduk, duaya hazırlanırcasma bir ağırbaşlılıkla çalgılarını akort eden, boğazlarını temizleyen insanları izledik. Konserin, Giriftzen Asım Bey adında bir bestecinin eserlerinden oluşacağını önceden söylemişti Hande. Dinlerken arada bir kulağıma eğilip, "Rast Peşrev" ya da "Hicaz Şarkı" türünden açıklamalar fısıldıyordu. Çalınıp söylenenlerin çoğuna radyodan aşinaydım. Ama o güne kadar, girift denilen müzik aletinin de, giriftin virtüozlarından olan böyle bir bestecinin de varlığını bilmiyordum. Salon, İstanbul'un göbeğinde bir apartmanın alt katındaydı. Yine de bu koca şehrin bütün kalabalığı ve gürültüsünden uzak, bambaşka bir dünyada gibiydik. Dışarda insanlar didişip duruyor; bizlerse, gözlerimiz yarı kapalı, dinliyorduk.

Cana rakibi handan edersin
Ben bi-vefayı giryan edersin
Biganelerle ünsiyyet etme
Bana cihanı zindan edersin

Uyuşturucu sesler kulağımdan gövdeme doluyor ve bacaklarımdan yere ılık bir sıvı gibi akıyordu. Dingin, gerçek ötesi bir ortamdaydık. Arada bir egzoz patlamaları ya da huysuz sürücülerin

kornaları tılsımı bozup bizi irkiltmese, sonsuz bir uykunun derinliklerine yuvarlanıp gidebilirdik.

Çıkarken, beğenip beğenmediğimi sordu Hande. Değişik bir deneyim olduğunu itiraf ettim. "Huzur verici, değil mi?" dedi. Birden uyandım. Huzur!.. En az gereksindiğim şey buydu. Huzur, tehlikeli bir düşmandı benim için. Yay gibi gerildim, suskun ve savunmaya hazır, bekledim. Buraya, Ruhsal Sağlık Merkezi'ne, her hafta gelip giden bütün kişileri toplayıp o konserlere götürmenizi önerdi şaka yollu. "Kuruntularını yer sarsıntısı sanan uyumsuzlar," diye söz etti onlardan. Benim de onlardan biri olduğumu unutarak, ya da özellikle iğnelemek için beni, çoğunun bir baltaya sap olamayacak yeteneksizler olduğunu söyledi. "O gözü yaşlı ana kuzuları, gidip orada saatlerce sızlanacaklarına gelip musikiyle tanışsınlar," dedi. Müziğin sağlık üzerindeki olumlu etkilerinden, yüzyıllar boyu Osmanlılarca ruh hastalıklarının tedavisinde kullanıldığından dem vurdu. İbadetle müziğin yakından bağlantılı olduğunu yineledi. Türk musikisinin dergâh ve tekkelerde doğduğunu, ilahi ve naatlarla yükseldiğini, en büyük form olan Mevlevi ayini ile doruğa ulaştığını anlattı. Musikide dinsel ve din dışı diye bir ayrım ancak son yüzyıllarda yapılmıştı.

Dönüp dönüp ona bakmaktan alamıyordum kendimi. Arkadaşım olmasından, benimle yürümesinden kıvanç duyuyordum. Yolda bütün tanıdıklarımla rastlaşalım, bizi birlikte görsünler istiyordum. Soyluluk özentisi gibi görünen kimi davranışlarına, aramızdaki kapanmaz görünen uçurumlara ve çokbilmişliğine karşın kısa sürede benim için çok önemli bir varlık olup çıktığını fark ettim. Acaba ben onun için nasıl bir anlam taşıyordum? Beni hangi gözle gördüğünü merak ediyordum ve bunu sorabilme yürekliliğini bulamıyordum kendimde. Konuşmalarımız hep kişisel noktalardan başlıyordu ama, sarmallar çizerek hızla açılıyor, genel konulara kayıyordu. Hakkında bütün bildiklerim, kısa tümcelerden edinilmiş ipuçlarına dayanıyordu. Hayır, yazları genellikle İstanbul'da olmuyorlar. Hayır, okulu bitirince çalışmayı düşünmüyor. Evet, insanların çoğunu içtenlikten uzak buluyor. Bunun gibi şeyler işte...

Sanırım okula her şeyden çok onu görmek için gider oldum. Ortak almadığımız dersler sıkıcı geliyor. Onun programını ezbere biliyorum sayılır, hangi saatte nerede bulunacağını falan... Beklenmedik anlarda karşısına çıkıvermem onu şaşırtmıyor artık. Beni gördüğüne sevinip sevinmediğini belli etmemesi, kendini ağırdan

satması bazen sinirime dokunuyor. Ama böyle anlarda bile, kafeteryada şamata eden, "Hadi gidip çılgınca bir şeyler yapalım!" diye çevrelerindekileri kışkırtan sırnaşık kızlardan daha sıcak buluyorum onu. Kimileri aptallığı çılgınlıkla karıştırıyor; Hande'deyse denge ve sağduyu kimi zaman öyle aşırı ölçülere varıyor ki, insan çıldırabilir.

Evvelki gün, punduna getirip yeni duyduğum fıkrayı anlattım ona. Laz evlenmiş... Geleneklere göre, karısı bakire çıkar ve her şey yolunda giderse, gerdekten hemen sonra pencereden bir el ateş etmesi gerekiyormuş. Zifaf gecesi bekledikleri silah sesini duyan akrabalar rahatlayıp evlerine dağılmışlar. Ne var ki, ertesi gece ortalık peşpeşe patlamalarla inlemiş. Koşup gelenler, yeni gelini kanlar içinde bulmuşlar. Karısını bakire olmadığı için vurduğunu anlatmış damat. "iyi ama," demişler, "dün gece pencereden ateş eden sen değil miydin?" Beriki soğukkanlılıkla, "Dün gece bakireydi," diye açıklamış.

Kahkahalar atmasını beklemiyordum ama, doğrusu yüzünde buz gibi bir anlam belireceğini de düşünmemiştim. "Fazla mı açık saçık buldun?" diye sordum. Açık saçık olmayan fıkraları da sevmediğini, fıkraların hayatı basitleştirip şematik düzeye indirgediklerini söyledi.

Onu biraz olsun neşelendirebilmek çabasıyla, "Bana udunu göstersene," dedi.

Hande: "Udumu mu göstereyim?"

Ben: "Evet. Çok merak ediyorum."

Hande: "Merak edecek ne var? Sıradan bir ud işte. Daha doğrusu, zenne udu dedikleri türden."

Ben: "Bunun ötekilerden farkı ne?"

Hande: "Biraz daha küçük, o kadar."

Ben: "O küçük güzel udu görmeyi öyle çok istiyorum ki!"

Hande: "Böyle konuşma! Edepsizce geliyor kulağa."

Ben: "Edepsizce mi? İyi ama neden?"

Hande: "Bilmiyorum. Öyle geliyor işte."

Düpedüz kızarmıştı yüzü. Konuyu değiştirmek için udlar üstüne bütün bildiklerini hızlı hızlı sayıp dökmeye girişti. Aklımda kalmayan tuhaf isimler taşıyan tellerinin birinin tek, beşinin çift olduğunu; teknelerinin on dokuz ya da yirmi bir dilimden oluştuğunu ve ceviz ya da maun gibi ağaçlardan yapıldığını; bir zamanlar kartal teleği ile çalındıklarını, ama şimdi bunun yerine çoğunlukla

plastik mızrapların kullanıldığını anlattı. Verdiği bilgilere teşekkür ettim ve asıl istediğimin, onun bana udla bir şeyler çalması olduğunu söyledim. "Günün birinde çalarım belki," diye belli belirsiz bir söz verdi. "Neden bugün değil?" diye üsteledim. Uzunca bir duraksamadan sonra, "İyi ya, bugün olsun bakalım," dedi gönülsüzce.

Onunla yalnız kalabileceğimi umarak, çılgınca beklentilerle gittim peşinden. Ne yazık ki evde annesi ve babaannesinden başka üç de kardeşi vardı. Aslında yedi kardeştiler ama, ablası evlenmişti, bir ağabeyi babasıyla birlikte çalışıyordu, bir kardeşi de başka bir kentte okuyordu. Yedi sayısı, Avcı Kesi'nin çağlar kadar eski öyküsünü çağrıştırdı. Yedi kız kardeşin en küçüğüne vurulup avlanmayı falan unutmuş... Gerçi Hande hem yedi kardeşin en küçüğü değil, hem de kardeşlerinin çoğu erkek; ama yine de...

Önüme konan terlikleri ayağıma geçirip tedirgince yürüdüm oturma odasına. Eşya ağır, gösterişliydi. Az önce buhur yakılmış gibi bir koku asılıydı havada. Halılar ve avizeler ortamın ağırbaşlılığını büsbütün pekiştiriyor, insanı camideymişçesine saygılı davranmaya, alçak sesle konuşmaya itiyordu.

Düzgün giyimli, ama köylülüğünden sıyrılamamış bir hizmetçi, sütlü kahve ve kek getirdi. Hande'nin annesi, beni gözünün tutmadığını gizleyemedi ama, yine de elinden geldiği kadar dostça davrandı. Kızının arkadaşlarıyla, özellikle erkek arkadaşlarıyla tanışmaya alışık görünmüyordu. Yaşları on iki ile on altı arasında değişen üç erkek kardeş, karşımdaki kanepeye dizilmişler, kuşkulu bakışlarını yüzüme dikmişlerdi. Annelerinin uyarısıyla ikisi ders çalışmaya gitti, geride en küçükleri kaldı. Babaanne kekini sessizce yedi, ellerini kucağında kavuşturup konuşmadan oturdu; minare hemen evin bahçesindeymişçesine güçlü duyulan ezan sesiyle birlikte kalkıp ikindiyi kılmaya gitti.

Uzunca bir suskunluk oldu. Oraya gitmeden önce Hande'nin evini ve ailesini anlatmamı isteseler, herhalde böyle bir yer anlatırdım diye düşündüm. Sonra, gözümle görmeden yeryüzünde böyle bir ev ve böyle bir aile bulunduğunu tasarlayamayacağımı düşündüm. En sonunda da, ne düşüneceğimi bilemeden artık, şaşkınca oturdum. Belki çıkıp gitmem en iyisi olacaktı. O sırada Hande, bana ud çalmaya söz verdiğini söyleyerek, kardeşinden çalgıyı getirmesini istedi. Oğlan duyduklarına inanamıyormuş gibi baktı, sonra omuz silkip çıktı odadan. Anne ise pek şaşırmış görünmüyordu. "Siz de musikiyle ilgileniyor musunuz?" diye sordu. İlgimin dinleyi-

cilik düzeyinde kaldığını söyledim. Hande, benim boş zamanlarımı fotoğrafçılıkla değerlendirdiğimi açıkladı. "Öyle mi?" dedi kadın. Gözlerinde ilgi ışığına benzer bir şeyler yanıp söndü. İstanbul gibi bir şehirde bunun gerçekten zevkli bir uğraş olması gerektiğini, konu sıkıntısı çekilmeyeceğini, sırf tarihi eserlerin bile sonsuz bir görüntü zenginliği sunduğunu söyledi. "Ali böyle şeylere pek meraklı değil anne," dedi Hande. "Daha çok insanları konu alıyor."

Annesi farkı anlayamadı. "Onlarda da insan eli yok mu?" diye sordu. "Tarihi eserlerin resimlerine bakarken, onları yapan o büyük insanları düşünürüm ben hep."

"Ben küçük insanların da biraz düşünülmesini isterim," diye yumurtladım ve kadının gözünde birkaç not birden yitirdim.

"Ali günün birinde ünlü biri fotoğraf sanatçısı olacak," dedi Hande. "En büyük isteği bu."

"İnşallah olur," dedi kadın. Buna pek ihtimal vermediği belliydi.

O anda duyduğum, istekten çok ötede bir şeydi. Ünlü bir fotoğrafçı olmak zorunda olduğumu, başka seçeneğimin kalmadığını iliklerimde hissediyordum. Yoksa, Hande'nin annesi gibi insanların içinden çıktığını düşündükleri hiçliğe tepe üstü yuvarlanmam kaçınılmazdı.

Küçük kardeş, besili bir kaz gibi boynundan tutarak getirdiği udu Hande'ye uzattı. Hande, çalgıyı kucağına koydu, plastik mızrabı tellerde dolaştırdı. Kaz teleğinin daha iyi ses verip vermediğini sordum. "Kartal teleği!" diye düzeltti kaşlarını çatarak. Kendisinin henüz usta bir udi olmadığını, bu nedenle daha çok Rast ve Nihavent gibi makamları yeğlediğini söyledi. Çenemi tutamayıp bilgisizce birkaç soru sordum. Hande uzun açıklamalara girişmek zorunda kaldı. Kardeşi çarçabuk sıkılıp gitti başımızdan. Benim bönlüğüme dayanabildiği kadar dayanan annesi de, sonunda mutfağa kaçtı. Böylece inanılmaz bir mucize gerçekleşti, koca ev bütün kalabalığı yuttu, onunla başbaşa kaldık.

Merak ettiğim her şeyi sorabileceğimi söyledi. En çok, benim için ne tür duygular beslediğini merak ediyordum ama, kastettiği bu değildi tabii. Udu kanepeye bırakıp uyluklarına vurarak ve sağ elini vururken "Düm," solunu vururken "Tek" diyerek usulleri açıkladı önce. Sofyan, düyek, oynak ve curcuna gibi sözcükler uçuştu dudaklarından. Doğru dürüst anlayabildiğim tek şey, usulün tempoyu düzenlemeye ve hangi seslerin güçlü ya da hafif çalınması ge-

rektiğini belirlemeye yaradığı oldu. Makamlar konusuna geçtiğimizde kafam büsbütün karıştı. Önce ses aralıklarını anlamam gerekiyordu ve benim müzik derslerinden aklımda kalan sadece iki tam – bir yarım – üç tam – bir yarım tekerlemesiydi. Türk musikisinde diyez ve bemol gibi inceltme ya da kalınlaştırmaların olmadığını; bunun yerine bir tam sesin dokuz eşit parçaya bölündüğünü, müziği zenginleştiren bu bölünmede her parçaya koma dendiğini, dört komanın bakiye, beş komanın küçük mücennep, sekiz komanın büyük mücennep, tam sesin ise tanini adını aldığını öğrendim. Bu gidişle Hande'nin makamlar konusundaki kuramsal bilgileri tamamlayıp uduyla bana bir şeyler çalması günler alacaktı. Onu dinlerken sıkıldığımı söylersem yalan olur. Ağzından her çıkanı ezberlemek isteğiyle kulak kesilmiştim. Sırf benim için kendini sıkıntıya sokması kıvanç veriyordu bana.

Türk musikisinde altı tam dörtlü dizi ve altı tam beşli dizi bulunuyormuş kısacası. Neva, Rast, Kürdi gibi basit makamlar sözgelimi, bir tam dörtlüyle bir tam beşliden oluşuyormuş. Ayrıca, on beş tane de göçürülmüş makam varmış. Örneğin, normalde do'dan başlayan Çargâh makamı sol perdesine göçürüldüğünde, makam Mahur oluyormuş. Bir de mürekkep makamlar varmış ki... Tabii bu kadarı benim için fazlaydı artık. Daha çoğuna dayanamayacağımı anladım. "Ne çok ayrıntı!" diye yakındım. "Öğrenmesi ne kadar zor! Her şey ne kadar çok kurala ve kalıba bağlanmış! Besteciye kıpırdayacak yer bırakmamışlar."

Batı müziğinin de kendine özgü kuralları ve sınırlamaları bulunduğunu, yaratıcılığın hiçbir zaman kolay olmadığını söyledi.

"Peki," dedim. "Ne olur çal artık!"

Ne istediğimi sordu, biraz gülümsemesini istediğimi söyledim. Önce bir methal, sonra bir peşrev çaldı. Perdelerde kelebek hafifliğiyle gezinen parmaklarını, tellerin üstünde çırpınan elini hayranlıkla izliyordum. Kulağıma tanıdık gelen bir saz eserini bitirdikten sonra, beni çok şaşırtan bir şey yaptı. Çaldığı şarkıyı, genizden gelen güvensiz bir sesle okumaya başladı bir yandan. Hak etmediğim bir armağan almış gibi oldum. Gözlerimi gözlerinden kaçırıp halının çiçeklerine baktım.

Gönlümün ezhar içinde gül gibi didarı var
Neyleyim her sevgisinde bir yığın ağyarı var
Gül sevenler katlanır harın dilazar cevrine
Her gülün bir goncası her goncanın bir harı var

Konuşurken kullanmadığı bir sesti. Coşkulu, dokunaklıydı. Eski ve anlaşılması zor sözcüklerden oluşan şarkı, içimdeki en duyarlı telleri titreştirdi birden. Boğazıma bir düğüm gelip oturdu. Yüreğimde alışık olmadığım bir sıcaklık duyuyordum. Onun bütün dikenlerine katlanmaya hazırdım. Eğilip uzandım. Birden kaçırverdi elini elimden. Başını da öyle sert çevirdi ki, saçları kırbaç gibi yanağımı dövdü.

16

ORTA YAŞLI ÇOCUKLAR

Mehmet'le hafta sonları bile zor görüşebiliyorduk. Kurban Bayramı'ndan iki gün önce, Vatan Caddesi'ndeki 29 Ekim töreninde izledim onu. Tüfekli, kordonlu, beyaz palaskalı ve tozlukluydu. Uzun boyuyla kendi bölüğünün en önlerinde yürüyordu. Kalabalığın arasından ona bakarken, benim olması gereken üniformanın içinde başı dik yürüyüşünü izlerken; onu kıskandığım için suçluluk duydum.

Okul çekici gelmiyordu. Anlaşabildiğim arkadaşlarım yok gibiydi. Belirli bir amacım olmadan ayak sürüyor, fotoğraflamayı istediğim türden görüntüleri beynime kazıyordum.

Mahallenin Servet Ablası, sırtını yola dönüp bacaklarını iyice açarak çömelmişti kaldırıma. Entarisinin üstüne çektiği şalvar, masallardaki devanalarını çağrıştıran kalçalarının üstünde dikişlerini her an atacak gibi gerilmişti. Paslı bir nacakla, patlak gözlü bir koyun kellesinin boynuzlarını kırmaya çalışıyordu kadın. Tepesinde dikilmeme kızdı. Yarım saattir uğraştığı halde melunun tek boynuzunu bile kıramamıştı daha. Mübarek hayvana melun dediği için tövbeler getirdi. Bir eliyle başı, öbür eliyle boynuzu tutarak kanırttı. Ölmüş kocasıyla kendisinin evlilik halkalarını üst üste taktığı parmağını gırtlaktan içeri soktu. Sağ eliyle de sümüklü burun deliklerinin üstünden sıkıca kavrayarak yere vurdu başı.

Gözlerimin gerisindeki obtüratör, vınlayarak açılıp kapandı: Kelleli Kadın, Güz/1979...

Az ötede kıllı bir deri parçasını kemiren kocaman kedi çatırtıdan ürktü. Kendisine doğru fırlatılan boynuzu görünce yana sıçradı, güvenli bir uzaklığa kaçtı. Boynuzun evin duvarına çarpıp kuru bir sesle yere düşmesinden ve tıkırtılı salınımlarını tüketip devinimsiz kalmasından sonra yerine döndü, kemirme uğraşını sürdürdü.

Servet Abla, eliyle gözlerini güneşten koruyarak baktı bana. Suratımdaki tüyleri kazırsam bayağı adama benzeyebileceğimi söyledi. Onu koyun başıyla başbaşa bırakıp uzaklaştığını sırada, arkamdan, "Bu kadar düşünme!" diye seslendi. "Delikanlıdan çok, yaşlanmış bir çocuğa benziyorsun."

Her şey çok yavaş değişiyor ve beni deli ediyordu. Evlere su bağlanmıştı ama, bir gün akarsa iki gün akmadığı için yine eskisi gibi sokak çeşmesine bağımlıydık. Elektrikse sokağın bir yanına verilmiş, öbür yanına verilmemişti.

Fikret Dayım askerden döndükten sonra anneannemin evinin satışından payına düşen ve bankada bekleyen parayla küçük bir atölye açmıştı. Ayakkabı çekecekleri ve çocuk bisikletlerinin çamurlukları türünden ıvır zıvır şeyler üretiyordu. Arada bir okulu asıp ona giderdim. Camlı bölmedeki masası, tezgâhların pisliği ve gürültüsünden bir ölçüde yalıtılmıştı. Ya iş arayan birileri olurdu yanında, ya sinirli bir alacaklı, ya da elektriği kesmek için gelmişken bir paket Amerikan sigarası karşılığında bir hafta daha beklemeye razı olan bir tahsildar. Eli yüzü kapkara bir çırak bize çay getirirdi. Orada otururken içime karamsarlık çökerdi. Yakınlarımın arasında başarısıyla övünebileceğim kimsenin olmadığını düşünürdüm. Babamın ya da dayımın yaptığı türden işleri de elbet birilerinin yapması gerekiyordu ama, varsın başkaları yapsındı. Teneke parçalarını biçimlendirmek ya da başkalarının evlerini boyamak hiç çekici gelmiyordu.

Bizim oralarda taranan kahveleri, üstü gazete örtülü cesetleri anlatırdım dayıma. Omuz silker, etkilenmiş görünmezdi. İsterse herkes herkesi öldürsündü. Böyle yerlerden uzak durmamı öğütleyip konuyu kapatırdı. Umursamaz ve hayata küskün konuşmasına üzülürdüm. Onunla iletişim kurma çabasıyla bir süre daha oyalanır, çay içer, malların sayılıp paketlenmesine yardım ederdim. Rıdvan Amca'nın tuğla fabrikasından çok daha küçüktü burası ama, en az orası kadar gürültülü ve çok daha karanlıktı. Ortalama yaşları benimkinden büyük olmayan işçiler, işyerinin kapısına bir anda kilit vurulmasının ve kendilerinin de ürettikleriyle birlikte içerde, ya da daha kötüsü dışarda bırakılmalarının kaçınılmaz olduğunu düşünürmüşçesine bir isteksizlikle çalışırlardı. Çatırtılarla inip kalkan presler, üretmekten çok, bir şeyleri ezip yok eder gibiydi.

Gelirken bitişikteki dükkânın önünde gördüğüm düzenli kuyruğu, dışarı çıktığımda kızgın bir kalabalığa dönüşmüş bulurdum.

Dükkân sahibi yağın bittiğini, boşuna beklememelerini söyleyerek dağıtmaya çalışırdı onları. Sıkıntı artar, uzaklaşırdım.

Mahalleye geldiğimde, bu kez de eve gitmek düşüncesi sıkıntı verirdi. Birkaç sokak ötemizdeki kahvede garsonluk yapan Metin'le gevezelik eder, ocakçı Kadir'le çekişmelerini dinleyip oyalanırdım.

Bazı cuma akşamları dayımın evine gider, orada kalırdım. Hiç eksik olmayan konuklarıyla birlikte formika masada yemek yedik. Beylik ceketinin içine baklava desenli kazak giyen bir postacı, toplam yedi parmağı olan bir marangoz ve çok şişman bir taksi sürücüsü en sık gelenlerdi. Yemek boyunca bozuk görüntülü televizyon açık durur du. Salatanın yağı çenelerden süzülürken siyaset konuşulurdu. Dayım pek az ağzını açar, aralıksız sigara tüttürürdü. Ne yeni gelen azınlık hükümetinin cephecileri bile mumla aratmasıyla, ne onlardan önceki halkçıların ülkeyi yoklar ülkesi yaptığıyla, ne de o ünlü gazetecinin katilinin hapisten kaçışıyla ilgileniyordu. Çakmağın alevinde yüzü büsbütün solgun görünürdü. Herkes rakı içerdi, bense bira. Yemek bitince, taksi sürücüsünün getirdiği eski sinema makinesi masaya kurulur, duvarda sessiz filmler oynatılırdı. Kimi zaman sakallı ve pasaklı görünüşlü iki erkek bir kadınla birlikte olurdu, kimi zaman bir kadınla kara bir köpek ya da başka bir kadın. Şişman taksi sürücüsü, filmleri önceden üçer beşer kez gördüğü için, iskemlesini mutfağın kapısına çekip oradan gelen ışıkta gazete okurdu. Filmin geriliminin doruğa çıktığı bir sırada, Papa'nın terörü lanetlediği türünden bir haberi ötekilere aktarırdı. Biri kızar, karısıyla sevişirken de gazete okuyup okumadığını sorardı ona.

Saliha için o günlerde söz kesildi. Ablama iki metre altın zincir, altı bilezik ve bir kol saati vermeyi kabul eden oğlan tarafı, nişan yaklaştıkça, bunların nasıl olsa borç harç alınacağını ve bu borçların acısını genç evlilerin çekeceğini öne sürerek yeni bir pazarlık kapısı açtı. Sonunda saat kaldı ama, zincirle bilezikler yarıya indi.

Nişan için, henüz işletmeye açılmamış bir mahalle kahvesini tuttuk. İskemleleri komşulardan topladık. Kahveci arkadaşım Metin'in bulduğu müzisyenler ortalığı gürültüye boğuyordu. Cızırtılı bir yükselticiyle kocaman hoparlörler vardı. İstanbul'un dört bir yanından gelen akrabalarımızın, komşularımızın ve oğlan tarafı konuklarının doldurduğu salonda adım atacak yer kalmamıştı.

Dayını sarhoş geldi. Nişanlıları kutlarken, Saliha Ablamın kulağına eğilip bir şeyler söyledi. Ben uzaktaydım. Ama damat adayı, "Sen daha iyilerine layıktın," gibi bir şeyler duymuş. Bu ilk pürüzün yarattığı buz gibi hava yeni yumuşatılmıştı ki, dayım kız kıza dans eden bir çifte yanaşıp, neden kendisiyle dans etmediklerini sordu. Yine oğlan tarafının konuklarından olan ve erkek erkeğe dans eden delikanlılardan birkaçı alınıp kıskançlık gösterince ortalık karıştı. Babam, Hayrettin Amca ve damadın birkaç yaşlı yakını araya girmese, Fikret Dayım iyi bir dayak yiyebilir, sonuçta ablamın nişanı bile suya düşebilirdi. Dayım bağıra çağıra çekip gitti, herkes kendini yeniden eğlenceye vermeye çalıştı. Uzaktan gelen patırtıları ve polis sirenlerini duyunca, dayımın dışarda da olay çıkardığını sandım, onunla gitmediğime pişman oldum. Neyse ki seslerin nedeni, karşıt görüşlü gruplar arasındaki alışılmış çatışmalardan bir yenisiydi, o kadar. Yine de, konuklarımızın neşesi kaçmıştı bir kez. İkişer üçer dağılmaya başladılar.

O kış kendimle çok ilgiliydim. Yüzüm, hem benim olan, hem de olmayan yabancı bir yüzdü. Sivilcelerim geçmiyor, sakallarım sıklaşmıyordu. Elimde olmadan sık sık aynaya bakıyor, gördüğümü hiç beğenmiyordum.

Üstüm başım da istediğim kadar düzgün değildi. Cebimde istediğim kadar para olmuyordu. İnsanların arasma katılmaktan, arkadaşlarımla gezmekten biraz da bu yüzden kaçıyordum. Babam yardımımı isterse, hafta sonları onunla gidiyordum. Evdeysem kitap okuyor, ya da sonradan anlamsız bulacağım uğraşlara kaptırıyordum kendimi. Sınıftaki kızlardan biri, tahtadan oyup üstüne adımın baş harflerini işlediğim anahtarlığı beğendiğini söyleyince seviniyor, ama bir tane de ona yapıp yakınlığımızı pekiştirmeye cesaret edemiyordum.

Atölyeye uğradığım bir gün, uzun saçlı, zayıf ve üzgün yüzlü bir kadın gördüm dayımın yanında. Adı Meryem'di. Sesi çatal çatal çıkıyordu. Dayımın söylediğine göre, Fatih'teki komşulardan biriydi. Onu bir türlü anımsayamadım. Belki çok değişmişti de ondan. Cenazelerdeki film yıldızlarının taktıklarını anımsatan koyu renkli güneş gözlüğünü atölyenin loşluğunda bile çıkarmamıştı. Benim gelişimden tedirgin görünüyordu. Camlı bölmenin öte yanında presler inip kalkıyor, bisiklet çamurlukları birbiri üstüne yığılıyordu. Sağcılarla solcular birbirlerini ve kendilerini öldürürken, insanların çocuklarına bisiklet almayı sürdürmeleri tuhaftı. Kadın

tırnağını kemirerek havadan sudan konuşuyor, ağlamaklı sesiyle anneannemin yıkılan evinin biraz aşağısındaki yine çoktan yıkılmış kendi evlerini anlatıyordu. Annemin ve dayılarımın çocukluklarını anımsadığına göre, onlardan daha yaşlı olmalıydı.

Birden bütün sesler kesildi. Fikret Dayım saatine baktı. Elektrik kısıntısı başlamıştı yine. Kadın sıkıntılı bir suskunlukla bir süre daha oturdu, sonra kalkıp gitti.

Onunla birkaç gün önce bankada karşılaştıklarını söyledi dayım. Atölyenin yerini ona tarif ederken, ilk fırsatta çıkıp geleceğini düşünmemişti. Delikanlılığında, kadının sağlam pabuç olmadığını çok duymuştu arkadaşlarından. Kocası fırıncıydı . Bir de çocukları vardı. Dedikodular göklere çıkınca mahalleden taşınmışlar, sonradan kocasından boşanıp başka biriyle evlendiğinin haberi gelmişti. Bugün anlattıklarına bakılırsa, sonradan ondan da ayrılmış, türlü işlere girip çıkmış, overlokçuluk ve tezgâhtarlık yapmıştı. Erkeklerin kötülüğünü, oğlunun vefasızlığını, bu zamanda bir kadının tek başına perişan olduğunu, geçen yıl bir safrakesesi ameliyatı geçirdiğini, kız kardeşiyle birlikte oturduğunu, kız kardeşinin kocasıyla çocuklarının kendisini asalak olarak gördüklerini anlatıp durmuştu bir saat boyunca. Yıpranmış, yorgun ve yalnız bir kadındı işte. Dayımı dinlerken, yalnızların yalnızları bulmakta sezgisel bir becerileri olduğunu düşünmeden edemedim.

Yazın başında Saliha Ablam evlendi. Annemle yaptığı gürültülü tartışmalar eksilince, birden dinginleşiverdi evimiz.

Babamın ölçülerine göre başıboş bir yaşam sürüyordum. Herkes işsizlikten söz ederken, ben bir yığın iş bulabiliyordum. Bir muhasebecinin defterlerine yardım ettim, saatçi yanında çalıştım, lokantada garsonluk yaptım, tuhafiyecilikle uğraşan bir Ermeni kadının getir götür işlerine baktım. Birer-ikişer haftalık serüvenlerdi bunlar. Kazandığımla kendime gömlek, pantolon ya da kitap alıyordum. Annemle kardeşime bile bir şey aldığım oluyordu. Sıkılırsam, ya da biri ağırıma giden bir söz söylerse –ki bunlar sık sık geliyordu başıma– çekip gidiyor, başka iş arıyordum. Benim serseri ruhlu olduğumu söylüyordu babam.

Boşlukta yüzer gibiydim. Bir yerlere bağlanmak, birileriyle bir amacı paylaşmak, bir topluluğa ait olmak istiyordum. Hep tek başınaydım. İnsanlar beni görmüyordu.

Kahvede garsonluk yapan Metin, akşamları orada çalışabileceğimi söyledi. İstediğim kadar çay içecek, haftalık bile alacaktım.

Patronu, bir miras işi için memleketine gitmiş ve bütün bedavacıları, kumarbazları, kavgacıları, bildiri dağıtanları onun başına yıkmıştı. Kürt Kadir'le ikisi, ocakçılıkla garsonluğu paylaşamazlardı. Kadir, İstanbul'a bir iki yıl önce gelmişti. Evlenmeyi, hem de İstanbullu bir kız almayı kafasına koyduğu için, bütün gün ve gece çalışıyor, böylece bir ocakçıya verilecek olağan haftalığın iki katını kazanıyor, uyurgezer gibi dolaşıyordu.

Metin'in önerisini yabana atamazdım. Okullar açıldıktan sonra da sürdürebileceğim bir işti bu. En azından, iyi bir fotoğraf makinesine yetecek kadar biriktirene kadar çalışırdım. Sahaflarda gördükçe aldığım eski yıllık ve dergilerdeki fotoğraflara hayranlıkla bakıyordum. Yarım yamalak İngilizcemle çok şey öğrenmeyi başarmıştım. Gümüşlü kimyasal süreçlerin denklemlerini yazabilir, filtreler konusunda saatlerce konuşabilir, yeni karanlık oda cambazlıklarını anlatabilirdim. Tek sorun, parmağımın bir kez bile deklanşöre dokunmamış olmasıydı. Günün birinde iyi makineler, boy boy objektifler alacaktım. Binlerce resim çekecek, siyah-beyaz fotoğraflardan harika bir dünya oluşturacaktım. Renklerle işim yoktu. Gizemli siyahla göz kamaştırıcı beyaz; dünyanın şaşırtıcılığını kendi gördüğüm biçimde saptayıp herkese göstermeme yeterdi. Ereğime ulaşmamın yolu, kahve garsonluğundan geçiyorsa, buna da katlanacaktım.

Annem kahvelerin tehlikeli yerler olduğunu söyledi. Bir bomba patladı mı parça parça olurdum. Hele babam kahvede çalışmak istediğimi duyarsa kendi eliyle parçalardı beni. Bunu göze alıp söyledim babama. Çıldırdığımı ve bana izin vermezse başka çılgınlıklar yapacağımı sandı herhalde. Her gece en geç on birde evde olmam ve okullar açılınca bırakmam koşuluyla kabul etti.

Ben aralarına katılınca, Metin'le Kürt Kadir'in tartışmaları azaldı. Sayemde kendilerini patron gibi görebiliyorlardı. Uysalca, her söylediklerini yapıyordum. Arada bir avcuma sıkıştırdıkları parayı azımsamak aklımdan geçmiyordu. Ama bir akşam, Metin'in üniversitede okuyan kuzeni tuhaf sözlerle kafamı karıştırdı. Kahvenin sahibi nasıl Metin'le Kürt Kadir'i sömürüyorsa, o ikisi de beni sömürüyorlardı. Haksızlıklardan, eşitsizliklerden, ezilen sınıflardan söz etti uzun uzun. Fotoğraf sanatıyla ilgilenmemi beğeniyle karşıladı. Ama hemen ardından, haklı bir savaşım veren emekçilerin yanında yer almayı düşünmüyorsam, bir yere varamayacağımı ekledi. Kendim de bir emekçi çocuğu olduğuma göre, sanatımı o

yönde kullanmalıydım. İçimden gülmek geldi. Sabah akşam solculara atıp tutan, sendika-grev bilmeyen, evini boyadığı zenginlerin adını saygıyla anan babamı emekçi olarak düşünmek zordu. Yine de, haklılığına inanmasından gelen bir öfke ve derin ciddiyetle konuşan bu gence bunları söyleyemedim. Aklına estikçe bana verdiği kitap ve broşürleri gömleğimin altına saklayarak eve götürmeye, babamdan gizli okumaya başladım. Eskiden Saliha'nın kullandığı yatar kanepe benimdi artık. O odada bir başıma uyuyordum.

Metin'le Kürt Kadir'in beni sömürdükleri savı düpedüz saçmaydı. Para işleri pek yolunda gitmiyordu zaten. Kadir, müşterileri erken kaçırıp birkaç saat uyuma fırsatı bulmak için daha saat onda yerleri ıslatıp süpürmeye, iskemleleri masaların üstüne kaldırmaya koyuluyordu. Sabahları da, erkencileri başka kahvelere kaptırdığına aldırmadan, geç açıyordu. Yıkamak zahmetinden kurtulmak istercesine bardakları durmadan yere düşürüp kırıyordu. Müşterilerin yarısı veresiye çay içiyordu. Sonra Metin'in bana, "Sömürülüyorsun," diyen kuzeniyle arkadaşları vardı. Onlardan hiç para alınmıyordu. Genellikle geç saatte gelirler, dipteki masaya oturup çay içerler, aralarında alçak sesle konuşur, geldikleri gibi sessizce çıkıp giderlerdi. Kahvenin sahibi, eğer konduğu miras çok büyük değilse, işyerini Metin'le Kadir'in eline bıraktığına pişman olacaktı döndüğünde. Bu arada benim elime de gittikçe daha az para geçiyor, fotoğraf makinesi yine düş oluyordu.

Bir akşam dipteki masaya çağrıldım. Her biri elimi sıktı. Şımarmamalıydım ama, bir süredir beni incelemişler ve sağlam bir delikanlı olduğumu görmüşlerdi. Kumarla ilgim yoktu. Aşağı mahalledeki faşist bozuntularına da yüz vermiyordum. Metin de benim için çok iyi şeyler söylemişti. Kendilerini ağabey saymamı, bir sıkıntım olduğunda çekinmeden açmamı istediler. Sonra bizim okuldan birkaç öğrenciyi sordular. Bildiğim kadarıyla anlattım. Hep bir arada dolaşırlardı. İçlerinde karateciler vardı. Bir gece yeni gelen fizik öğretmeninin yolunu kesip adamcağızı hastanelik etmişlerdi. Bütün okul korkardı onlardan.

"Ama sen korkmazsın!" dedi gençlerden biri. Adı Erkan'dı. "Üstelik artık bizimlesin. Önümüzdeki yıl, sizin liseyle daha yakından ilgileneceğiz zaten."

Korkmadığım gerçek değildi. Okuldayken korktuğum çok olmuştu. Şimdi geceleri eve giderken de korkuyordum aslında. O karanlık ve bitmek bilmez sokaklarda sırtım soğuk bir terle kapla-

nıyor, kendi ayak seslerimden kaçmaya çalışıyordum. Birileri yolumu kesip hangi taraftan olduğumu sorsa ne derdim? Kendimi kurtarmak için yalan söylemeye hazırdım ama, karşımdakilerin siyasal görüşlerini nasıl kestirebilir, uygun yanıtı nasıl verebilirdim? Kaldı ki, kendi görüşümü bile bilmiyordum gerçekten. Metin'in amcasının oğluyla konuşmalarımızdan ve verdiklerini okuduktan sonra, solcuların daha insancıl amaçlar peşinde koştuklarını sezmiştim. Ama onlar da sağcılar kadar kötü dayaklar atıyor, onlar da ortalığa dehşet saçıyordu. Toplumdaki eşitsizliklerin, haksızlıkların ve acıların giderilmesi gerektiğine ben de gönülden inanıyordum. Ama en az sağcılar kadar solcular da korkutuyordu beni. O akşam, Erkan'ın yumuşak sesini dinler ve ötekilerin genç yüzlerindeki inançlı aydınlığa bakarken güven duydum. Dayanışmadan söz ediyor, beni kendilerinden sayıyorlardı. İstersem toplantılarına katılabilir, kararlar alınırken görüş bildirebilirdim. Ama ülkemin gerçeklerini öğrenmekle kalmamalı, ufkumu genişletip kendimi kuramsal yönden de yetiştirmeliydim. Bana yol göstermeye hazırdılar. Beni gerçekten aralarına almak istemeleri inanılır gibi değildi!

Metin oturup hesap yaptı. Çayı ve şekeri patronunun bakkaldaki hesabına yazdırarak almasına karşın, elinde kalan para kahvenin kirasını bile karşılamıyordu. Üstelik patronun döndüğü gün, gaz tüplerinin ikisi birden bitmişti. Adamcağız durumu soğukkanlılıkla karşıladı. Biraz çıkıştı bize, o kadar. Ama arada bir aldığım üç beş kuruşu da alamaz oldum. Artık yeni arkadaşlarımı görmek için gidiyordum kahveye ve alışkanlıkla Metin'e yardım ediyordum. Ötekilerin benden habersiz bir şeyler yaptıklarını seziyor, beni tümden kabullenecekleri günü sabırla bekliyordum.

Bir akşam Metin'in amcasının oğlu uğradı. Heyecanlı bir sesle, Erkan'ı götürdüklerini söyledi. Çay içecek kadar bile kalmayıp çıktı gitti. Uzun süre ne onu, ne ötekileri görebildim. Başları derde girince beni unutuvermelerine içerledim.

Dayımın evine bir sonraki gidişimde, Meryem orada oturuyordu artık. Bir kutu dolusu fotoğraf ve iki bavulla gelmiş, yerleşmişti. Sırf onun yaşantısı değil, dayımınki de temelden değişmişti. Perdelere, masa örtüsüne ve çiçek saksılarına şaşkınlıkla baktım. Meryem Yenge –kendisine böyle dememi istiyordu– kemikli parmaklarının dokunuşuyla bu soğuk evi neredeyse bir yuvaya çevirmişti. Birleşen iki yalnızlıktan, buruk bir beraberlik çıkmıştı ortaya.

Kanepede ikimizin arasında oturan Meryem, resimlerdeki güzel kadının silik soluk bir hayaletiydi. Günde iki paketi bulan sigaralarının bir yenisini yakarak, arada çayından bir yudum alarak, bıkıp usanmadan o resimleri tekrar tekrar gösteriyordu bize. Her fotoğrafı, kutuya geri koymadan önce, uzun iç çekişlerle ve ilk kez görüyormuşçasına derin bir ilgiyle yeniden inceliyordu. Bu değer biçilmez hazineyi sonunda istemeye istemeye bir kenara kaldırırken, ne tür acılarla kıvrandığını sezebiliyordum.

Resimlerden birinde; yumuşacık, ipeksi bir giysiye bürünmüş olan uzun boyunlu, ince bilekli, uzun saçlı, çok genç bir Meryem görünüyordu. Kıvrık dudaklarında şehvet, iri gözlerinde çocuksu bir merak, fildişi parmaklarının arasında bir demet menekşe, bedeninin her çizgisinde yaşam coşkusu vardı. Bir o resimdeki kırılgan ama tutsak edici güzelliğe bakıyordum; bir de, yanımızda duran, yılların süzgecinde birikmiş bu hüzünlü tortuya.

Dayımın neyin peşinde olduğunu çok sonra anlayabildim. Yarınsız gecelerde bu kurumuş dudakları öperken, hep o eski resmi gözünün önünde canlandırıyor ve geçmiş bir zamanı kalçalarından sıkıca tutup kendine çekerek geri getirmeye çalışıyordu.

17

GERDANİYE TELİ KOPTU

Etler dökülür, geriye ürkünç ve çirkin bir iskelet kalır. Çiçekler solar, tutkular ölür. Güzelliğin hükmü kısa sürer... Karamsarca mı konuşuyorum? Hah! Elbet karamsarca konuşuyorum. Tek akılcı konuşma yolu bu... Güzellik, zaman seline dayanamayan bir yanılsamadır. Kalıcı olan yalnızca korkularımız!

Ona söylemek için ne anlamlı sözler üretmiştim yüreğimde! İnsanoğlunun yitirdiği çağları birlikte yakalayabileceğimizi fısıldayacaktım. Bütün rastlantısal kıvılcımları biriktirip, ışık selinden sonsuz bir hayat yaratmayı önerecektim. Dokunduğumda gövdesi sarsılacak ve bunun bir tanışma değil, yeniden kavuşma olduğunu anlayacaktı. Öyle çok karşıtlığımız vardı ki, bir fotoğrafla negatifi gibi, gerçekte aynıydık; görecekti. Ben oydum, o da ben. Birbirimizin içinde eriyip evrenin kabuğunu yumurta gibi dolduracaktık. Her şeyi saran bir kucak; bir yürek, bir beyin, bir rahim olacaktık. Sözler tükenecekti. Her şeyi sonlandırıp yeniden başlatacak, her şey olacaktık.

İki gün, onun girdiği derslere girmedim. Geniş merdivenlerde karşılaştığımızda da, beni görmemesini diledim. Ama o gülümseyerek yolumu kesti, "Dargın mıyız?" diye sordu. "Değil miyiz?" dedim şaşırıp. "Neden olalım?" diye kaldırdı omuzlarını. İnce bedeniyle basamakları çabuk çabuk çıktı. Yüreğim öyle hızlı çarpıyordu ki, bir süre pencerenin eşiğinde oturmak zorunda kaldım.

Aynı gün akşamüstü eve döndüğümde, Cavidan'ın bıraktığı notu verdi çocuklar. Tuncay, yaşlı kadınlara düşkünlüğümü bildiğini, ama bu sefer kendimi de aştığımı söyleyip benimle alay etti. Selim, bu acayip yaratığı nereden bulduğumu sordu. Her zamanki saçmalıkları işte! Cavidan'ın akrabam olduğunu söyledim.

"Nasıl akraba?" dedi Selim. "Yani neyin oluyor?"

Tuhaf gelecek ama, annemin dayısının kızı olduğunu çıkarabilmem zaman aldı. Bu bağı düşündüğüm olmamıştı ki pek! Cavidan, Cavidan'dı işte. Ya da Perihan'ın annesi.

"Hemen bana gel, sevgiler," diye yazmıştı kâğıda. Altına "Cavidan" diye eklemiş, son harfin kuyruğunu geriye doğru uzatmıştı.

"Çok heyecanlı görünüyordu," dedi Tuncay. "Bence önemli bir konu."

Akşam düğün vardı, hemen gitmem olanaksızdı. Pastaneden telefon ettim Cavidan'a, ancak ertesi gün uğrayabileceğimi söyledim. "Yarını bekleyemem," dedi. "Saat kaç olursa olsun, düğün salonundaki işin biter bitmez gel. Zaten erken yatmıyorum." Derdinin ne olduğunu telefonda açıklamaya yanaşmadı.

Kapısının zilini çaldığımda saat neredeyse birdi. Vasfiye Yenge yatmıştı ama, seslerimize kalkıp sıska bir hortlak gibi ortalıkta gezinmeye başladı. Beni gösterip, "Gene para mı istiyor?" diye sordu.

"Ali'yi ben çağırmıştım anne," dedi Cavidan. "Hadi git yat."

Kendisini uyandırdığımız için söylendi Vasfiye Yenge. "Zaten Rahmi Bey'in mevtine de sen sebep olmuştun," diye homurdandı parmağını burnuma uzatarak. Cavidan, "Bu o değil," diye açıklayacak oldu ama, kadının bakışlarındaki düşmanlık silinmedi. Sonunda isteksizce çekilirken, "Küçük odadaki divana uzanacağım," dedi. "Nasıl olsa ağrılarım yeni uyutmayacak beni." Kuşkulu bakışlar, "Eğer bir haydutluğa kalkışırsan, bilmiş ol ki hemen şuracıktayîm!" der gibiydi.

Cavidan kakao pişirdi. Tombul bacaklarını altına alarak oturdu kanepeye. Tırnakları yine uzun ve boyalıydı ama, fincanı tutan beyaz elleri tombullaşmış, yıllardır durmadan kalınlaşan parmaklarının boğumları belirsizleşmişti.

Cavidan: "Görüşmeyeli nasılsın bakalım?"

Ben: "Eh, işte. Bizim evin adresini nasıl buldun?"

Cavidan: "Annen verdi."

Ben, ona 'Kaçık Cavidan' diyen annemin böyle bir şey yapmasına şaşarak: "Sahiden mi?"

Cavidan: "Senin artık bir baltaya sap olman gerektiğini o da biliyor."

Ben: "Yine mi mağaza?"

Cavidan: "Bu sefer durum çok farklı."

Ben: "Bana ortaklık falan mı önereceksin?"

Cavidan: "Tuhaflaşma! Günün birinde bu da olur belki ama, başlangıçta ücretle çalışacaksın."

Ben: "Yani değişen bir şey yok."

Cavidan: "İyi bir ücretle!"

Ben: "Yine aynı yere döndük."

Cavidan, durumun bu sefer neden farklı olduğunu açıklamak zorunda kaldı. Ünlü bir falcıya gitmişti. Onu önceden hiç tanımayan bu adam, hakkındaki her şeyi bilmişti. Kısa zamanda hayatının değişeceğini, akrabası olan dürüst bir gencin yardımıyla düze çıkacağını, üç yıla kalmadan milyarder olacağını, gemiyle dünyayı gezeceğini, ismini bilmediği ülkelere gidip tatmadığı yemişler yiyeceğini söylemişti.

Ben: "Kimbilir kaç para kaptırdın yine falcıya! Bu safsatalara sahiden inanıyor musun sen?"

Cavidan: "Neden inanmayayım?"

Ben: "Atom enerjisi ve bilgisayarlar çağında!"

Cavidan: "İyi ya işte!.. Atoma da, bilgisayarlara da aklım ermiyor ama; gerçek oldukları su götürmez. Falcının bunları nasıl bildiğini de anlamıyorum ama, bildiği belli."

Ben: "Bu mantık pek mantıklı görünmüyor."

Cavidan: "Belki günün birinde bilim doğaüstü olguları da açıklayabilecek kadar ilerler. Belki birkaç yıla kalmadan hayatın sırları sahiden çözülür."

Ben: "Yani sen tropik ülkelerde egzotik yemişler yerken."

Cavidan: "Alayı bırak."

Ben: "Benim dürüst olduğuma gerçekten inanıyor musun?"

Cavidan: "Hırsız değilsin en azından. Kocamın fotoğraf albümünü aldıktan sonra vicdanın sızlayıp yeniden çıkarmıştın ortaya."

Ben: "Nasıl olsa bana vereceğini bilerek. Üstelik o zaman çok gençtim."

Cavidan: "İnsan yedisinde neyse yetmişinde de odur. Kimseyi aldatamayacağını biliyorum. Hem yabancılar tarafından kazıklanmaktansa, senin kandırmana razıyım."

Ben: "Kandıramam, sorun da bu. Köpek gibi bağlılıkla çalışırım, sonunda belki falcının dediği gibi sahiden milyarder olursun. Ben ter dökerim, sen paraları dünya gezilerinde yersin. Kalanını da Perihan sevgililerine yedirir."

Cavidan: "Şu sıralar bir tek sevgilisi var."

Ben: "Yenilerini bulur."

Cavidan: "Bulur ya, hiç bakmaz! En iyisi onu evlatlıktan reddetmek galiba. Ölürken her şeyi sana bırakırım."

Vasfiye Yenge gibi onun da sonsuza kadar yaşama cezasına çarptırıldığını düşündüm birden. Aramızda geçen konuşmanın ne kadar aptalca olduğu dank etti kafama. Dünyanın bütün falcılarından oluşan bir koro bile beni bu kadına hizmet etmeye zorlayamazdı. Tembelce devindirdiği hantal bedenine, dolma gibi parmaklarına, yere göğe sığmayan göğüslerine saatlerce bakabilirdim orada oturup. Sigaranın kalınlaştırdığı sesi nasıl anlatılmaz biçimde saç diplerimi ürpertiyor ve dizlerinin dibine oturup uyuklamak isteği veriyorsa; anlam peşinde koşmayan, bir iki kaleme indirgenmiş maddesel gereksinimlerinin bile başkalarınca sağlanmasını bekleyecek kadar canlılıktan uzak olan ruhu da öyle büyülüyordu beni. Ona bakmak, bedeni kadar beyninin de her kıvrımını benliğime kazımak istiyordum. Ama ona yardımcı olmak için bir istek duymuyordum. Beni kandırıp yolumdan döndüremezdi. Sevgiye benzer sıcak duygular beslemiyordum onun için. Tuhaflığının etkisindeydim, o kadar!

Kesin bir yanıt beklediğini söyledi.

"Hayır!" diye kestirip atmak, aramızdaki bağları temelli koparmak anlamına gelebilirdi. Zaman çalmak zorundaydım. Üniversite öğrenimimi tamamlamam gerektiğini, arkeoloji alanında beni parlak bir geleceğin bekliyor olması olasılığını yabana atamayacağımı, sonra –en önemlisi– fotoğraf çalışmalarımdan vazgeçemeyeceğimi mırıldandım. İnsan düşünmeden, bir çırpıda tepemezdi ya bütün bunları.

"Bu sonu gelmez düşünmelerinden bıktım artık," dedi sabırsızca. "Bir ay bekleyeceğim, daha fazla değil. Sonra mağazayı içindekilerle birlikte satıp savacağım."

Ben: "Ya falcının söyledikleri?"

Cavidan: "Önümde iki yol olduğunu söylemişti falcı. Bu ikincisi ilki kadar ferah değil ama, olsun! Herhalde aç kalmam."

Ben: "Ama herhalde o egzotik yemişleri de yiyemezsin."

Cavidan, gözleriyle yalvararak: "Sana yalvaracak değilim. Bir ay beklerim, tamam mı? Bir ay!"

Ben: "Tamam. Ben artık gideyim."

Cavidan: "Paraya ihtiyacın var mı?"

Kulaklarıma inanamadım. Kimseye kendiliğinden bir şey verebileceğini sanmazdım. Cimri değildir ama, her zaman benim is-

temem gerekir. Yeteri kadar param olduğunu söyledim, üstelemedi. Gece orada kalmamı önerdi. Öyle yorgundum ki, ikiletmeden, "Olur," dedim. Uyuyamayacağını söyleyen Vasfiye Yenge, küçük odadaki divanda horulduyordu. Onu kaldırıp kendi yatağına göndermeyi başaramayan Cavidan, bana örtü getirdi. Salondaki kanepede rahatsız bir gece geçirdim. Düşümde bir uçan halının üstünde gördüm kendimi. Ama öyle sarsak ve sallantılı bir biçimde uçuyordu ki, kenarından düşüp aşağıdaki minarelerden birinin sivri külahına geçivereceğim korkusuyla, püsküllerine var gücümle yapışıyordum.

Artık dolu dolu yirmi üç yaşındayım.

Cuma günü derste neşesizce oturur ve bakışlarımı Hande'nin bulunduğu köşeden kaçırmaya çalışırken, onu yitirmek istemediğimi düşündüm. Kayan bir yıldız gibi hayatımdan çabucak çıkıvermesine katlanamazdım. Talihimi bir daha denemeliydim. Derslik boşalırken yanına gittim, doğum günüm için evde küçük bir toplantı düzenlediğimi, pazartesi öğleden sonra dersi olmadığına göre, onun da gelebileceğini, bunu çok istediğimi söyledim. Kısa bir duraksama geçirdi, sonra kimlerin bulunacağını sordu. "Ben ve Tuncay'la Selim," dedim. "Onlara güvenebilirsin." Gülümsedi. "Sana da güvenebilir miyim?" diye sordu şaka yollu. Bunu yanıtlamamayı seçtim. Udunu da getirmesini, bize bir şeyler çalarsa çok mutlu olacağımızı söyledim; çoğul konuşmanın onu rahatlatacağını düşünüyordum. "Nasıl getiririm?" dedi gözlerini iri iri açarak. "Koca çalgıyı nasıl taşırım bütün gün?" Öğleyin ikimiz birlikte evlerine uğrayabileceğimizi, udu alıp oradan bize gidebileceğimizi, bu özel gün için taksi bile tutabileceğimi söyledim. Başını iki yana salladı. Döndükten sonra yeniden, üstelik benimle birlikte dışarı çıkmasını evdekiler hoş karşılamazdı. "Galiba en iyisi onu sabahtan yanıma almam yine," dedi. Ayrılırken, "Ben içki içmem," diye uyardı beni. Onunla birlikteyken bizim de içmemizi istemiyordu. Her isteğine uymaya hazırdım. Sadece pasta yiyip kola içeceğimize söz verdim.

Biz üçümüz, bir gün önceden içkili bir kutlama yapmaya niyetlendik. Üçümüz, bir de fotoğraf makinem. Karadeniz'i ilk kez pazar günü gördüğümü söylesem inanır mısınız? Minibüsten inip arnavut kaldırımlı yokuşu tırmanırken, yirmi üç yıldır bu kadar yakınımda olmasına karşın göremediğim başka neler bulunduğunu merak ettim. Aşağılarda, geceyi gündüzü şaşırmış bir fener, kaya-

lara saldıran dalgalara karşı çakıp duruyordu. Sık sık dönüp denize bakarak, evlerin arasından geçtik; tırmanmayı sürdürdük. Büyük bir evin, kadifemsi bir yosun katmanıyla örtülü yüksek bahçe duvarı boyunca ilerleyip küçük bir düzlüğe geldik. Çimenlere oturduk ama, yerleşip yiyeceklerimizi çıkarmamıza vakit kalmadan, duvarın alt ucunda bir adam belirdi. Bir elinde iri bir kurt köpeğinin zincirini, öbür elinde de kalınca bir baston tutuyordu.

"Ne yapıyorsunuz burada?" diye seslendi öfkeyle.

Tuncay'la Selim, yüzlerini buruşturarak baktılar bana. Kötü bir niyetimiz olmadığını açıklamak için ağzımı açmaya yeltendim ama, donup kaldım; bekleme salonunda sık sık gördüğüm yaşlı adamdı bu. Hayır, değildi; olmadığını çok geçmeden anladım ama, o an ikisinin de aynı kişi olduğundan kuşku duymuyordum. Kendimi tutamayıp, "Sizinle tanışmıyor muyuz?" diye sordum. "Ruhsal Sağlık Merkezi'ne gelmiyor musunuz siz de?"

Adam konusunda yanıldığını anlar anlamaz, bir başka aptallık yaptığımı da fark ettim ama, iş işten geçmişti.

"Ruhsal Sağlık Merkezi de ne karın ağrısı?" diye atıldı Tuncay.

Yaşlı adam, "Burada ne aradığınızı soruyorum!" diye üsteledi.

Onu bir başkasına benzettiğimi söyleyip özür diledim. Sonra Tuncay ve Selim'den de özür dilemem gerekti; böyle önemli bir konuyu bunca zaman ikisinden de sakladığım için. Bir süredir kendimi pek iyi hissetmediğimi, benim gibi sorunlu kişilere uzmanların ücretsiz yardımcı olmaya çalıştıkları bir yer bulduğumu ve oraya gittiğimi anladım.

"Yani ruhsal sorunların mı var?" dedi Selim. "Ne halt etmeye bize söylemedin peki?"

"Ne bileyim..." dedim. "Delirdiğimi falan düşünürsünüz diye korktum."

"Ne diye düşünecekmişiz? Deli misin, nesin?"

Adam bastonunu sallayarak homurdandı. Köpek de sinirlenmeye başlıyordu. Tuncay zaten bende bir tuhaflık olduğunu sezdiğini, ne zamandır hasta tavuklar gibi baktığımı söyledi. Beni bağışlayıp bağışlamayacaklarını sordum.

"Evet, herhalde," dedi Selim. "Bağışlamasak tutup bir gece uykudayken gırtlağınızı sıkarsın."

Yaşlı adam öfkeyle, "Polis çağırayım mı?" diye söylendi.

Tuncay buna gerek olmadığını, uyanıkken ikisine birden gücümün yetmeyeceğini, başlarının çaresine bakabileceklerini söyledi.

"Üçünüzde de bir acayiplik var sizin," dedi adam. "Söyleyin, ne arıyorsunuz burada?" Bastonunu tüfek gibi göğsüme doğrulttu. "Nedir bu?"

Makinemi okşayarak, "Nikon," dedim. "Sahip olduğum en değerli nesne."

"Çileden çıkarmayın insanı!" diye çıkıştı. "Bununla ne yaptığını soruyorum."

"Fotoğraf makinesiyle mi?" dedim şaşkınlıkla.

"Fotoğraf çekiyor," diye yetiştirdi Tuncay. "Böyle tuhaflıklara bayılır."

"Ruhsal sorunları var," dedi Selim. "Olmasa ne diye fotoğraf makinesiyle fotoğraf çekmeye kalksın?"

Yaşlı adam, bize saldırmakla dönüp kaçmak arasmda kararsız bakarken; casus falan olmadığımızı, kılık kıyafetimizin onu aldatmaması gerektiğini, üçümüzün de aslında pırlanta gibi üniversiteliler olduğumuzu, yakından tanısa bizleri seveceğini anlatabilmek için uzun uzun dil döktük. Sonunda silkindi, soluğunu bıraktı. Bakışları yumuşayan köpek de, gergin dudaklarını gevşetip sivri dişlerini örttü. İkisi dönüp yüksek duvarlı bahçeye girdiler ama, keyfimiz kaçmıştı. Küçük pikniğimizi bir başka yerde yapmaya karar verdik.

Sonra, pazartesi gelip çattı.

Öğlende Hande'yi buldum, büyük heyecanlarla onu ve kara kılıflı udunu eve götürdüm. Selim'le Tuncay, doğrusu başından sonuna kadar inanılmaz bir olgunlukla davrandılar. Ne tutkulu yüreğimin ürünü olan aptalca sözlerimle alay ettiler; ne de, Rüya geldiğinde yaptıkları gibi, konuğumla bir olup bana cephe aldılar. Gerektiği zaman konuştular, hep benim hoşuma gidecek sözler söylediler, terbiyelice pastalarını yiyip kolalarını içtiler. Beni ne kadar sevdiklerini Hande'ye göstermek, öyle sıradan biri olmadığımı kanıtlamak için çırpınıp durdular.

Mutluydum. Kendimi gerçekten önemli biri gibi hissediyordum. Size bir defasında, sırf yüreğimle kimseyi sevemeyeceğimi söylemiştim; anımsıyor musunuz? Bu geldi aklıma ve ne kadar yanıldığımı düşündüm. Bütün önyargılarına, tutuculuğuna, biçimsellik merakına, ölçülü ve hoşgörüsüz izlenimi bırakan davranışlarına

ve coşkusuz görümüne karşın içimde fırtınalar koparmıştı işte Hande. Onu değiştirmeye çalışmak bile istemiyordum. Olduğu gibi benimsemiştim. Orada oturmuş ona bakıyor, dünyamın merkezi ve hayatımın anlamı olmaya başladığını düşünüyordum. Başka zamanlarda aklıma getirmediğim, adını koyamadığım, varlığından kuşku duyduğum mutlak güce; onu bana çok görüp benden uzaklaştırmaması için yalvarıyordum hiç utanmadan.

Bize bir şeyler çalmasını istedik. Biraz sıkıcı bir görevi yerine getirir gibi başladı, sonra kendini kaptırdı. Hande'ye hizmet edebilmek için odayla mutfak arasında mekik dokuyan ev arkadaşlarım, buna ara verip saygıyla dinlemeye koyuldular. Yakınlarda bir damda kediler, insan sesleri çıkardıkça; ikisi, bunun suçlusu kendileriymişçesine utanmış yüzlerle birbirlerine bakıyorlardı. Başka bir zaman olsa, ortalığı saçma laflara ve gürültülü kahkahalara boğarlardı.

Hande çaldı ve biz, yarım yamalak bildiğimiz sözlerle eşlik ettik ona.

Bu zevkü sefa sahnı çemenzare de kalmaz
Güller dökülür, bülbül ölür, hare de kalmaz
Bu nazü eda, şuhu sitemkâre de kalmaz
Güller dökülür, bülbül ölür, hare de kalmaz

Sonra bir an geldi, müzik bitti, kimse ne söyleyeceğini bilemedi. Hande utangaç bakışlarla mızrabını tellerin arasına iliştirdi. Uzun, sıkıntılı bir suskunluk oldu. Kalkıp üçayağı aldım, açtım; pencereye yakın olan köşeye kurdum. Kanepeye oturup aralarında bana da yer bıraktılar. İlk seferinde otomatiğin süresini iyi kestiremedim, ben yerime oturamadan çaktı flaşı. İkincide de Selim gözlerinin kapalı çıktığından yakındı. Hande saati sordu. Birden akılları başlarına gelmişçesine Selim ve Tuncay birlikte ayaklandılar, otogara gidip bir yakınlarını karşılayacakları yalanını savurdular.

Benimle evde yalnız kalmasının doğru olmayacağını, ses tonunun yanı sıra kızaran yüzüyle de vurgulayarak, "Öyleyse ben de gideyim," dedi Hande.

"Ne olur gitmeyin," diye yalvardım ötekilere. "Baksanıza, o da gitmeye kalkıyor."

Numara yaptığımı sandılar. "Gerçekten gitmek zorundayız," dedi Selim.

Tuncay, ikimizin aramızda konuşmak istediğimiz şeyler olabileceğini söyledi. Sesi anlayış dolu ve ahmakçaydı.

Hande büsbütün kızardı. "Yo, hayır!" diye mırıldandı. "Sandığınız gibi değil. Yani öyle bir şey yok aramızda."

"Kesinlikle yok!" diye onu destekledim ama, yüreğim sancıyordu. Tuncay ve Selim, bu tedirgin edici ortama daha fazla katlanamayıp kaçtılar. Hande yerinde sıkıntıyla kıpırdandı, benim çıkmama gerek olmadığını, bir taksi çevirip gidebileceğini söyledi.

"Ne olur kal biraz!" diye inledim. Sesim kulağıma yabancıydı. "Konuşalım. Konuşmak istiyorum. Tarihten, müzikten, ya da tozlu şişelerin resimlerinden değil; kendimizden söz edelim." Koltuktan kanepeye kaydım. Kendini korumak istercesine, kucağındaki çalgıyı aramıza koydu. Kendimizden söz etmek istemediğini, benimle arkadaş olmaktan hoşlandığını, ama bu arkadaşlığı yanlış yönlere sürüklemekte anlam görmediğini söyledi. Başka ne yapacağımı bilemediğimden, gücenik bir çocuk gibi dudağımı sarkıtıp oturdum.

"Arkadaşların ilginç," dedi neden sonra.

Aptalca laflar etmemesini, arkadaşlarımı boşvermesini, yüzüme bakmasını ve beni görmesini haykırmak istedim. Yapamadım. "Her zaman böyle değillerdir," diye mırıldandım.

"İnşallah değillerdir," dedi Hande; ve iletişim sağlamayan bir konuşmanın içine yuvarlandık.

Ben: "Nasıl yani?"

Hande: "Ne bileyim... Hayatı umursamaz bir halleri var."

Ben: "Hayat doludurlar her zaman."

Hande: "Biraz inançsız gibiler."

Ben: "Kişiliklerini yitirmemek için inançla direniyorlar."

Hande: "Belli bir amaçları yok sanki. Dünya yıkılsa umursamayacaklar. Hatta yıkılmasına katkıda bulunmak isteyebilirler pekâlâ. Her sözlerinde bir alay gizli."

Ben: "Senin hatırın için böyle davrandılar. Genellikle gizlemeye de gerek görmezler."

Hande: "Darılma ama, duygusal yanları biraz eksik gibi."

Ben: "Onlardan pek hoşlanmadın."

Hande: "Senin gibiler."

Ben: "Benden de hoşlanmıyorsun."

Hande: "Bunu demek istemedim."

Ben: "Yani hoşlanıyor musun?"

Hande: "Allahım! Ayrı dillerde konuşur gibiyiz."

Ben: "Hangi özelliklerim hoşuna gitmiyorsa söyle."

Hande: "Bu saçmalığa bir son verelim artık."

Ben: "Peki, hoşuna gidenleri söyle."

Hande, canı sıkkın, kaşlarını çatıp soluğunu bırakarak: "Hep ciddiyetten kaçmak zorunda mısın sen?"

Ben, başkalarınca da tam tersine çok düşündüğüm ve rahat olamadığım için suçlandığımı anımsayıp bağırarak: "Lanet olsun! Sen de kendini hep bu kadar ciddiye almak zorunda mısın?"

Hande, saatimi görmeye çalışarak: "Gitsem iyi olacak."

Ben: "Neden hiç gülmüyorsun, söyle neden? Sana yaptığım soytarılıkları hayatımda başka birine yapmadım."

Hande: "Mesele biraz da burada galiba."

Ben: "Seni seviyorum Hande."

Hande: "Hayır."

Ben: "Evet."

Hande: "Mümkün değil. Hiç ortak yanımız yok."

Ben: "Bir ortak yanımız var: İkimiz de gördüklerimizi beğenmiyoruz."

Hande: "Korkarım birbirimizi de."

Usulca söylediği sözcükler ateş olup yapıştı etime. Artık şakaya başvuracak gücü de kendimde bulamadım. Sersemce, sessizce oturdum. Neden sonra, "Seninle açık konuşabilir miyim?" diye sordu. Konuşup konuşamayacağını ben de merak ediyordum doğrusu; sözlerinin ardını bekledim. Usulca, yine ölçülü ve özenle seçilmiş sözcüklerle, aramızda ciddi bir bağın düşünülemeyeceğini, çünkü ancak kararlı ve ne istediğini bilen bir insanla mutlu olabileceğini açıkladı.

Ne istediğimi bildiğimi avaz avaz haykırdım. "Seni istiyorum!" dedim. Tabii usta bir fotoğraf sanatçısı olmayı da çok istiyordum ama, konuyu dağıtmamak için bunu karıştırmadım. Gergin telleri, sedef kakmalı süsleri ve tombul bedeniyle aramızda kof bir engel gibi duran o kahrolası çalgıyı öbür yana aktarmak için uzandım.

"Bırak!" dedi yalvarırca. "Sen beni ne sanıyorsun?"

Nasıl oluyor da bu güzel ağızdan dökülen her söz kanımı zehirliyordu? Kolumu omzuna sardım, onu öpmek ve susturmak istedim. Öbür elimle çekmeye çalıştığım udun üstüne kapandı. Gövdelerimiz bir an için yaklaştı birbirine. Saçları dizime dökülüyor, parfümü genzimi yakıyordu. Ceviz teknede yankılanan boğuk mırıltıları bir ağıt gibi sürüp gitti. "Bırak ne olursun bırak!" deyip duruyordu.

Bıraktım. Onu yatıştırmak için sırtına dokundum usulca. Doğruldu. Sevecen ellerini çalgının üstünde gezdirdi. Saçlarını yüzünden çekip kırgın ve küskü baktı bana. "Gerdaniye teli koptu," dedi titrek bir sesle.

"Evet," dedim başımı sallayarak.

Örselenmiş udu kılıfına özenle yerleştirmesini, kendine çeki düzen vermesini, mantosunu giymesini, evden ve hayatımdan çıkıp gitmesini; bir başkasının hayatına ait görüntülermişçesine izledim.

18

POLİSİN ÇORABI

Erkan haftalarca sonra çıkageldi. Topallıyor gibiydi. Yaşlanmış, bitkin, bezgin görünüyordu. Ne sorsak, budalaca bir gülümsemeyle karşılık veriyordu. Ötekiler de sonraki günlerde ortaya çıktılar. Erkan'ın başına içerde nelerin geldiğini kimse bilmiyordu. Hepsi, özellikle Metin'in amcasının oğlu, gizleyemedikleri bir kuşkuyla bakıyorlardı ona. Solgun yüzlerindeki birkaç günlük sakal ve temmuz sıcağında bile çıkarmadıkları parkalarıyla susup oturuyorlardı öyle. Rastlantı sonucu bir araya gelmiş yabancılar gibiydiler.

Bir gece yanlarında gitmeme izin verdiler. Bankanın duvarına yazı yazacaklardı. Ben sözde gözcülük yapıyordum ama, ara sokaktan çıkıveren bekçiyi göremedim. Tabanca sesini duyunca çılgınca bir korkuya kapılıp kaçmaya başladım. Ötekilerin ayak sesleri de dört bir yana dağıldı. Metin'in sonradan anlattığına göre, bekçinin kurşunu, çocuksu görünüşünden dolayı ötekilerin Kuzu dediği delikanlının kafasına saplanıyormuş neredeyse. Kuzu ölümden kurtulmuş ama, bekçiye yakalanmış. Kendisi de en az bizler kadar korkan bekçi, karakolda, anarşistlerin bankaya bomba koyduğunu sandığım, o yüzden ateş ettiğini söylemiş.

Uzun süre evden çıkmaya çekindim. Kuzu, zoru görünce bülbül gibi şakıyacak, isimlerimizi verecek miydi? Üşüttüğümü söyleyip yatağa girdim. Sıtma tutmuş gibi titriyordum. Dünyanın en büyük suçunu işlediğimi sanıyordum. Bulaşıcı bir hastalığa yakalanmışçasına tiksiniyordum kendimden. Annemin ağlamaklı yüzüyle çevremde dolanması kaygılarımı büsbütün derinleştiriyordu. Benim başıma bir iş açılırsa, o da üzüntüden ölürdü.

Günler geçti, bir şey çıkmadı. Yavaşça kendimi toparladım. Yine de sokağa her çıkışımda birilerinin peşimden geldiği duygusundan sıyrılamıyordum. Babam, mahallemizdeki gençlerden bazılarının başlarının polisle dertte olduğunu duymuştu. Akşamları dışarı çıkmamı yasakladı. Daha aklımın bir şeye ermediğini, memle-

ketin temeline dinamit koymaya çalışan komünistlerin tuzağına kolayca düşebileceğimi söylüyordu. Görüldüğü yerde vurulması gereken o itlerden uzak durmalıydım. Bu sözleri bana bekçinin kör kurşunundan daha acımasız geldi. Aranızdaki gizli savaş böylelikle büsbütün alevlendi.

Sırf babama değil, bütün dünyaya öfke duyuyordum. Hem korkuyordum, hem de herkesle kavga etmeye hazırdım. Bedenen güçlü olursam her şeyin üstesinden gelebileceğimi sanıyordum. Evin duvarıyla tahta perde arasına bir boru tutturup uydurma bir barfiks yaptım. Zıplıyor, şınav çekiyor, yıllardır beden eğitimi derslerinde yasak savarcasına yaptığımız hareketleri düzenli bir biçimde uygulamaya çalışıyordum. Sabah erken kalkıp bozuk kaldırımlarda koşuya çıkıyordum. Sokak köpekleri peşime takılıyordu. Görenler alayla bakıyordu bana. Kimseyi umursamadan, hınçla koşuyordum. Koşuyu sürdürmek, günlerce koşmak, uzaklara gitmek istiyordum ama, sonunda sarkmış dilim ve sancıyan böğrümle eve dönüyordum hep.

Gündüzleri terli eşofmanımla divana uzanıp Çetin'in çocukça gevezeliğini dinlerken mutsuzluğumdan sıyrıldığım olurdu. Ya da radyoda duyduğum güzel bir şarkıyla kanatlanıverirdim. Kimi zaman neşelenip annemle şakalaşırdım. Ama çok sürmez, kendimle ve gelecekle ilgili karamsar düşüncelere saplanır, yeniden derin kuyulara yuvarlanırdım.

En mutsuz anlarımı babam evdeyken yaşıyordum. Seslice gülmem ya da ayağımı uzatmam suç oluyordu. Ağzımı açmaya korkuyordum, çünkü her sözüm yeni bir tartışmanın başlamasına yetiyordu. Onun tutumu katılaştıkça, ben de daha büyük bir dirençle karşı çıkmaya itiliyordum. Anlaşabildiğimiz konu yok gibiydi ama, en büyük anlaşmazlıklarımızı din konuları oluşturuyordu. Benim gibi bir çocuk yetiştirdiği için günün birinde kendisinin de cehennemde cayır cayır yanacağını söylüyordu. Gerçekten de dinsiz olmaya başlıyordum sanırım. Çünkü babamın inandığı gibi bir Tanrı'nın varlığına inanamıyordum. Hem kullarının iyiliğini isteyen, hem de onları acılara iten; hem de anlatımı olanaksız cezalar hazırlayan bir Tanrı'yı benimseyemiyordum. Böylesine hoşgörüsüz, çelişkili, kendini beğenmiş ve gösterişçi bir varlık nasıl Tanrı olabilirdi? Hem insanlara aklı onun verdiğini kabullenmek gerekiyordu, hem de bu aklın kullanılmasını istemediğini. Hocaların anlattıklarını her yıl daha mantıksız buluyordum. Bir akşam babama

bayram namazlarına bile sırf onu üzmemek için gittiğimi söyledim. Kardeşimin önünde beni tokatlamaya kalktı. Elini tuttuğumda da, ihanete uğramışçasına şaşkın ve küskün baktı.

Sokaklarda saatlerce yürüdüğüm olurdu. Yürür ve nereye gidebileceğimi düşünürdüm. Kahveye gitmekten korkuyordum. Dayımın yanında tedirgin oluyordum. Mehmet hep okuldaydı. Bazen Perihan'ı anımsar, köşke telefon edip onunla dertleşmeyi geçirirdim aklımdan, çoğunlukla cayardım.

İstediğim makineyi hâlâ edinememiştim. Sanırım bu yoksunluk yüzünden yavaş yavaş kendim bir fotoğraf makinesine dönüşüyordum. Şaşkınlığımın sonu gelmeyecek gibiydi. Beyazıt'ta, bombalı olduğu söylenen bir afişi indirmeye çalışan polis memuruyla, onu izleyen kalabalığa ağzım açık baktım. Kan ter içinde çabalayan polisin koruyucu donanımı falan yoktu; günlük üniformasıylaydı. Pabuçlarından biri sıyrılıp çıkmıştı ayağından, afişin bulunduğu yere tırmanırken. Beynime nakışlanan Pabuçsuz Polis fotoğrafındaki çorabı delmiş başparmak, üniformanın içinde bir insan bulunduğunu kanıtlıyordu. Pencereleri saksılı bir evi, karısı ve çocukları olan, belki tavla oynamayı seven bir insandı yukardaki. Toplanan kalabalık soluğunu tutmuş, bombanın patlayıp polisi parça parça etmesini bekliyordu. Sonunda adam afişi indirmeyi başardı. Bomba da patlamadı. Çünkü bomba değil, içine torna talaşı doldurulmuş bir kutuydu. Kalabalığı saran duygu rahatlama mıydı, düş kırıklığı mı; anlayamadım.

Atölyeye uğradığım bir gün, Meryem Yenge'nin hasta olduğunu öğrendim. Dayım, onu görmeye gidiyordu, yanma katıldım. Geceliklerinin üstüne hırka giymiş, başları yemenili kadınlarla asık suratlı hemşirelerin dolaştığı karanlık hastane koridorlarında yürüdük. Bir yerlerde pişirilen yemeğin tiksindirici kokusu yayılmıştı ortalığa.

Meryem Yenge, iki yataklı bir odada, pencerenin önünde yatıyordu. Arkadan vuran ışık, yüzünü büsbütün solgun ve yarı saydam gösteriyordu. Saçlarını, lohusalar gibi kırmızı kurdeleyle geriye toplamıştı. Erimiş, küçücük kalmıştı. O sigaralar yüzünden verem olduğunu düşündüm. Bana hep iyi davranan, elmamı soyan, gençlik resimlerini gösteren bu kadına derin bir acıma duydum. Resimlerdeki görüntüsünden büsbütün uzaktı artık. Kül rengi deriyle kaplı bir iskelete dönüşmüştü. Dayım onu öpmedi. Elini bile tutmadı. Meyveleri etajerin üstüne bırakıp yatağın kenarına ilişti.

Kırık dökük konuşmalardan sonra, sigara içmek için koridora çıktı.

Meryem Yenge neden sustuğumu sordu. Kendisi için üzülüyorsam bunun anlamsız olduğunu, yakında iyileşip çıkacağını söyledi. Yine resimlere bakacaktık birlikte. Sesi, birbirine sürtülen paslı demirlerden geliyor gibiydi. Odadaki öbür hasta, ürkek bakışlı genç bir köylü kadın, gözlerini yüzümden ayırmıyordu. Suskunluğumun nedeninin onun öleceğinden korkmam olmadığını; son zamanlarda, yani arada bir, canımın sıkıldığını anlattım Meryem Yenge'ye. İskelet parmaklarıyla yanağımı okşadı. Kendi oğlunun da benim yaşımdayken nedensiz sıkıntılara kapıldığını söyledi. Kendime bunları sorun etmemeliydim. Büyüyordum. Büyümek acı verirdi. Dudaksız ağzı, gülümsemeyi andırırca kıvrıldı. "Tıpkı yaşlanmak gibi," diye ekledi.

Dayım yanımıza döndükten sonra biraz daha kaldık. Meryem Yenge'nin elini öptüm, yanaklarımı öpmesi için ona uzattım. Köylü kadına da çarçabuk geçmiş olsun deyip kendimi koridora attım. Kızarmış soğan kokusu midemi mıncıklıyordu. Dayım, Meryem Yenge'nin kanser olduğunu ve fazla yaşamayacağını söyledi. Böyle kestirip atmasına kızdım. Nasıl emin olabilirdi? En doğruyu kendisinin bildiğini sanan herkese öfke duydum.

O günlerde kendime de çok kızıyordum. Korkaklığıma, eve kapanmama, her şeyden kaçmaya çalışmama kızıyordum. Kendimden öç almak ister gibi Metin'e gittim. Amcasının oğluyla ve ötekilerle bağlantı kurmanın yollarını aradım. Bir şeyler yapmak, bir şeyleri etkileyip değiştirebilmek, var olduğumu kendime kanıtlamak istiyordum. Tam o günlerde darbe gerçekleşti, askerler yönetime el koydu.

Metin, ocakçı Kadir'i göstererek gülüyor, sıkıyönetimin gece sokağa çıkma yasağını bu zavallı için koyduğunu söylüyordu. Böylelikle Kürt Kadir geceleri uyuma fırsatı bulacaktı. Kuşkusuz daha az kazanacağı için evlenmesi epey gecikecekti ama, bu uğurda ölmeyecekti hiç değilse.

Kahve erken kapanıyordu artık ama, esmeye başlayan güven rüzgârı akşam müşterilerinin sayısını artırmıştı. Patron, evindeki televizyonu getirmişti oraya. Haberler sırasında tavla ve taş şakırtıları diniyor, suskun yüzler aygıtın camına doğru dönüyordu. Biten grevler, kapatılan sendikalar, Amerika'ya giden işadamları heyeti, Uluslararası Para Fonu, geçici Anayasa taslağı ya da ekonomimiz

üstüne dış basında çıkan iyimser yorumlarla ilgili sözleri ses etmeden dinliyorlardı. Gazetelere de aynı ifadesiz yüzlerce bakıyorlardı. Ancak, Vatan Caddesi'ndeki karpuz arabalarının kaldırıldığı türünden haberler heyecanlandırıyordu onları, çünkü aralarından birkaçı bu yolla ev geçindiriyorlardı. O caddeyi biliyordum; üçer beşer metre arayla sıralanmış yüzlerce karpuz arabasının her birinin nasıl müşteri bulabildiğine şaşardım. Gecekondularda böyle uyduruk işlerden ekmek yemeye çalışan çok insan vardı. Aynı caddede müşteri bekleyen sokak kadınlarının da karpuz arabaları gibi toplandığını okuduk gazetelerde.

Bir akşamüstü Metin'in patronu beni bir kenara çekti, artık gelmememi istedi. Yaşım küçüktü. Hem benim, hem onların başı derde girebilirdi. Karpuz mevsiminin sonu yaklaşırken, benim için kahve mevsimi de bitti.

Okul, bir önceki yıl kadar bile çekmiyordu beni. Bir şeyleri ezberleyip duruyordum ama, asıl kafanı kurcalayan soruların yanıtlarını bulmama yardım edecek kimse yoktu. Arada bir gittiğim halk kitaplığındaki bayan görevliyle konuşmam gerektiğinde yüzüm kızarıyordu. Utangaç, güvensiz ve şaşkındım. Beden eğitimi öğretmenlerinden birini, öğrencilerin kişisel sorunlarıyla ilgilenmekle de görevlendirmişlerdi. Ne var ki, eskiyen minderleri bir türlü değiştirtememek ve haftada yirmi saat ders yapmak yüzünden sinirli ve yorgun düşen bu adamın bildiği tek yardım yolu, tehditle dayağın kararsız bir karışımıydı.

Ekim ayında bir pazar gününü, genel sayım nedeniyle eve kapanarak geçirdik. Gün boyunca babamla hemen hiç konuşmadık. Bütün o şiddet eylemlerinden sonra kimlerin sağ kaldığını saptamanın çok yerinde olduğu geçti aklımdan. Düşüncem gülünç geldi bana ama, kendime sakladım. Çoğunlukla kendime saklamak zorunda kaldığıma göre, herhangi bir şey düşünmem zaten kendi başına gülünçtü. Sinirlerim bozuldu, gülmeye başladım. Babam, delirdiğime iyice inandı.

Uzun bir aradan sonra karşılaştığımızda yine rahat ve neşeli görünüyordu Mehmet. Ne bugün, ne de gelecek için tasalanmak zorundaydı; böyle sanıyordum. Ama konuştukça, "Ben ne olacağım?" sorusunun onun da kafasını kurcaladığını anladım. Babasından öç almak için askeri okulda temelli kalma kararının doğruluğundan kuşku duymaya başlamıştı. Denizciliği seven, defterlerine muhrip resimleri çizen arkadaşlarının arasında yabancılık çekiyor-

du. Derslerde, etütlerde, izin vapurunda hep aynı soru vardı kafasında. Akşamüstleri çamların arasındaki yolda koşarken, gittiği yönü bilmeyen bir ata benzetiyordu kendini. Askerlik disiplini ona göre değildi, anlamıştı. Tuzağa düşürülmüşlük duygusu sürüyordu. Ayrılmak istediğini söylese babası parayı saymaya dünden hazırdı. Ama, "Ben dememiş miydim?"lere katlanamazdı Mehmet.

Sıkıntılarını kıyısından köşesinden sınıf subayına açmaya çalışmıştı. Yüzbaşı da, en iyi askerlerin bile zaman zaman böyle duygulara kapıldıklarını söylemişti. Hem sivillerin de kendilerine göre kaygıları vardı. Masanın üstünde duran kâğıt zımbasını göstererek konuşmasını sürdürmüştü yüzbaşı: Mehmet kendini bu küçük aleti yapan fabrikanın sahibinin yerine koysundu sözgelimi. O zaman çok mu mutlu olacaktı? Kâğıt zımbası fabrikatörleri her zaman mutlu muydu? "Topluma çok yararlı bir insanım; ne güzel zımbalar yapıyorum!" diye coşarlar mıydı? Ürettikleri kâğıt zımbaları sayesinde ülkedeki en önemli belgelerin, poyrazın önüne katılıp dört bir yana savrulmasının önlendiğini düşünerek günün yirmi dört saati kendileriyle övünürler miydi? Askerlerden daha çok kazandıkları kesindi ama, kendi işlerini boktan bir uğraş olarak gördükleri olmaz mıydı hiç?

Askerliğin dünyadaki en sevimli meslek olmadığını, ama birilerinin bunu da yapması gerektiğini dili döndüğünce anlatmaya çalışmıştı yüzbaşı. Mehmet, onun iyi niyetinden kuşku duymuyordu. Ama bütün sözler boşunaydı. Asker olmak istemiyordu. Kâğıt zımbası fabrikatörü de olmak istemiyordu. Bir şey yapmadan yalnızca yaşamak istiyordu. Arkadaşlarına bakıyor ve hep, "Ben ne olacağım?" diye soruyordu kendine. Bu okulda herkese bir tür olgunluk aşısı yapılıyordu. Hepsi dışardaki yaşıtlarından çok farklıydı. Müzik dergilerine bakanlar, gençlik ilahlarına özenenler, danslı ya da dövüşlü filmlere gidenler yok değildi aralarında. Ama çoğunluk, gençliğini yaşamıyor gibiydi. Diskotek bilmiyorlardı, kız arkadaşları yoktu. Bir de denizcilerin çapkın oldukları söylenirdi.

Mehmet'in hiç değilse Sibel'i vardı. Babasının avukatının kızıydı Sibel ve gitgide daha çok sinirine dokunuyordu. Birlikte ne yapıp ne yapmayacaklarına hep o karar vermek isterdi: Hangi filmi göreceklerinden, nerede el ele tutuşabileceklerine dek. Sibel'le arkadaşlık kurallarla doluydu. Askeri okul yaşantısının bir uzantısı gibiydi. Başına gelenlerden beni sorumlu tutarcasına, "Ben ne olacağım?" diye soruyordu Mehmet. Ardından, Sibel gibi plastik bir

bebekle değil, kendisi gibi istekleri olan, kanlı canlı biriyle arkadaşlık etmek istediğini söylüyordu. Gerçek bir kadınla gerçek bir ilişki kurmalıydı. Başka türlü nasıl başlayabilirdi yaşamaya?

Bir cumartesi günü bize geldi. Tiril tiril yazlık giysileriyle, en az üniformalı hali kadar yakışıklıydı. Heyecanlıydı. Apar topar giyindim, dışarı çıktık. Durağa gelirken söyledi: Bir kadına gitmek istiyordu ama, bunu tek başına yapmaya korkuyordu. Üstelik ikimize de yetecek kadar para vardı cebinde. Elimde olmadan katıldım heyecanına.

Genelevlerin sokağına girdiğimizde coşkumdan eser kalmadı. İmgelemimde canlandırdığım yer bir zevk ve eğlence yuvasıydı. Kadınlar kahkahalar atacak, şen bir şehvetle kucaklayacaklardı bizi. Buradaysa zevki çağrıştıran bir yan yoktu. Hastane koridorlarının iç karartıcı havasıyla pazar yeri kalabalıklarının vurdumduymazlığı birbirine karışmıştı. Kapısından baktığım ilk evde, kenardaki küçük masada kebap ve çoban salatası yiyen cüce suratlı bir adam gördüm. Yarı çıplak kadınlar, ayaklarını kalçalarının altına çekip göğüslerini dizlerine yaslayarak iskemle ve sedirlere tünemişlerdi. Bu oturuş biçimi, ayrık durmaktan yorulan bacaklarını dinlendirmeye mi yarıyordu? Nereden geldiği belli olmayan; gönül kırıklığı, yakarış, kınama ve pişmanlık dolu bir şarkı bütün sokağı yalıyordu. Acıları yansıtmıyor; sözleri ve melodisiyle yaşam sevincine saldırıyordu.

Kararsızca kapıdan kapıya giden Mehmet'in peşinde uzun süre dolaştım. Serinkanlı görünmeye çalışmasına karşın benim kadar şaşkındı. Sonunda ufak tefek, esmer, ötekilerden daha genç ve daha yumuşak bakışlı birinde karar kıldı. Benim de girip girmeyeceğimi sorunca, başımı dehşetle iki yana salladım. Tombul kollara, önden düğmeli basma giysilere, kırmızı külotlara, kırmızı boyalı ayak tırnaklarına baktıkça oradan uzaklaşmak istiyordum. Böyle bir kadınla yatmasının şart mı olduğunu sordum. "Başka nasıl bir kadınla yatabilirim ki?" dedi. Bu zavallıların artık erkekleri sevemeyecek kadar çok kötülük görmüşe benzediklerini anlatmaya çalıştım. Saçmaladığımı fısıldadı. Bütün kadınlar gibi boyalı dudakları, memeleri ve yusyuvarlak kıçları vardı bunların da. Üstelik işleri erkekleri memnun etmekti; Sibel gibi onları kendilerine yalvartmak değil.

Kapıyı aralayıp içeri sendeledi. Uzun bacakları birbirine dolaşıyordu. Kadın bir şeyler mırıldanıp merdivenleri gösterdi ona.

Mehmet'in peşinden hemen çıkmayıp biraz daha oturdu. Bu arada bir çanak yoğurt yedi ve iki adamı daha yukarı gönderdi. Kırmızı saçlı bir kadın bana göz kırptı. Daha fazla duramadım orada. Gidip duvar dibindeki üçkâğıtçının ellerini izleyerek oyalandım.

Dışarı çıktığında, başarılı bir sınav verdiğini kanıtlamak ister gibi, başını dik tutuyordu Mehmet. Sokağın başındaki demir kapıdan uzaklaştığımız sırada, mendiliyle dudaklarını silmeye girişti. Hastalık kapmış olup olamayacağını sordu. Yanlış yeri sildiğini söyledim. "Dalga geçme," dedi. "Öpüşmeyle geçeni de var." Duraladı. Sonradan çişini de etmişti ama, acaba bel soğukluğu falan kapmış olabilir miydi? Konunun uzmanıymışım gibi, işediyse sorun kalmadığını söyledim. Merakımı yenemeyip, "Nasıldı?" diye sordum.

Önce, "Harikaydı!" dedi coşkuyla. Sonra durdu, pek de bir şey anlamadığını içtenlikle itiraf etti. En sonunda da, "Ama yine de harikaydı!" diye kesin kararını açıkladı. "Bir kadınla becerdim ya, artık bütün kadınlarla becerebileceğimi biliyorum!"

19

FERAH SABUNLARI

Böyle bağırmanıza hiç gerek yok. Herkese sakin davranmayı öğütleyen kendinizsiniz her zaman. Siz! Unutulmuşların koruyucu meleği, acı çekenlerin avutucusu... Suat Hanım'ı da çağırmaya kalkmayın lütfen. Eğer onu çağırırsanız, bu duvarların bugüne dek tanık olduğu en büyük gürültüyü koparırım. Yerinize otururs anız ben de oturacağım, söz veriyorum.

Yerinizde değildiniz, kapıyı aralık görünce dayanamadım, girdim içeri. Bu oda kendimden bir parça artık. Öylesine tanıdık ki her yanı; hırsızlama girdiğim, yanlış bir iş yaptığım duygusuna kapılmadım hiç. Evet, dolaplarınızı karıştırdım ve korkarım her şeyi yerli yerine koyamadım yeniden... Ne mi arıyorum? Kendimi elbette! Ama bunu sizin sormanız çok saçma! Herkesten iyi bilmeniz gerekirken... Aradığımı bulamadım. Bulamadım. Ama bu arada, zırt pırt kızlık raporu alan o kadının dosyasına rastladım. Zavallı korktuğuna uğradı anlayacağınız: Kişisel gizleri bir yabancının eline geçti sizin yüzünüzden. Notlarınızı ucuz bir şehvet romanı okur gibi okudum. Yıllar önce bir gece konukluğunda, evin kalabalık oluşu nedeniyle aynı yatağı paylaşmak zorunda kaldığı kendinden büyük bir kadının okşayışlarıyla uyandığını; bedeninin okşayışlara karşılık verdiğini ve yarı uykudaki beyninin bunu engelleyemediğini; ama ertesi sabahtan başlayarak beyninden, bedeninden ve benliğinden nefret ettiğini... Hayır, okuduğum için suçluluk duymuyorum. Özellikle öğrenmemem gereken şeyleri öğrenmek için büyük bir açlık var içimde. Ah, o genç kızı da okudum! Köpeklerden korkan kızı. Sizinle konuştukça, gerçekte korktuğu şeyin köpekler olmadığını anlayıp köpeklerden korkusu azalan ve bu kez de kendinden korkmaya başlayan genç kızı. Korku! İşte hayatımızın diktatörü; tek gerçek duygumuz! Siz benden korkarsınız, ben Suat Hanım'dan. Kimilerimiz korkularının nedenini bilecek kadar bile talihli değildir.

Hayır, iyiyim! Şimdi daha iyiyim... Gözlerinizden anlaşılıyor: Dosyamı bulsam da yararı olmazdı. Bakın bana Güher Hanım, iyi bakın. Öğrenci, genç, bunalımlı gibi etiketleri aşmaya çalışarak bakın bana. Şu ya da bu yığının rastgele bir örneği değilim. Ben benim! Kimse bunu görebilecek kadar yakından bakmaya yanaşmıyor. Kendim bakıyor ve görüyorum kuşkusuz ama, bir geçerli dil bulup gördüklerimi aktaramadığım sürece, gözbebeklerimi yakan ışık selinin gerçekliğine nasıl inandırabilirim başkalarını?

Günlerdir bir şeyler arıyorum. Siz buna, son bir iyimser çaba deyin isterseniz.

Keriman Teyzemle Saliha Ablamı peşpeşe ziyaret ettim. Belirli bir zaman aralığıyla aynı kalıptan çıkmış tombul, lastik bebek gibiydiler. Davranışları şaşırtmacalardan uzak, sözcük sayıları kısıtlıydı. Çok çocuklu, gürültülü, mutlulukla karıştırılması pek kolay bir rahatlığın içine bırakmışlardı kendilerini. Bir akşam Vahit Dayımlara da uğradım ama, evde kimseyi bulamayınca pek üzülmedim. Merdivenlerden inerken, hayatımın gelip geçici ilintilerin bir toplamı olduğunu düşündüm. Kumdan yapılmış kaleler gibi, zaman güneşinin altında kurudukça dağılıp yok olan...

Fikret Dayımın atölyesine giderken, yıllar önce bir kıyı lokantasında çektiğim ve kendisine göstermediğim fotoğrafını götürdüm yanımda. O gün bana anlattığı düşlerinin ve düş kırıklıklarının hiç değilse birazını resimde yakalamış olduğumu, onun da bunu sezebileceğini sanıyordum. Fotoğrafı beğendiğini, çerçeveletip atölyeye asacağını söyledi. Yüzünü daha iyi görebilmem için ışığa çevirdi; o zamandan bu yana değişip değişmediğini sordu. Pek değişmemiş olduğunu söylediğimde sevindi nedense. Yemek çağrısını bin bahaneyle geri çevirdim. İki saat karşılıklı oturmak ve iki saat susuşmaktan ölesiye korkuyordum.

Belirsiz bir suçluluk duygusuyla ailemi ziyareti tasarladığım günün sabahı, tıraş olmak için aynanın karşısına geçtiğimde, babamın duvarın içinden bana baktığını gördüm. Yüz çizgilerimizdeki benzerlikten çok, bunu önceden fark edemeyişime şaştım. Aynı kalıpta kırışmaya başlayan aynı çıkık alın, aynı çukura kaçmış gözler, aynı düşük burun, aynı etli dudaklar... Eve gitmemin yararsızlığını o an anladım. Kendisine bu kadar benzeyen birinin kendisi gibi düşünmemesine nasıl katlanabilirdi babam? Kendi kopyasının karşısına dikilmesini, inandığı her şeyi yadsımasını anlayışla karşılayacağını onca zaman nasıl umabilmiştim?

Yıllar sonra bir kez Cemal'in mezarına gittim. Bunu neden yaptığımı bilmiyorum. İnsanlar ölür, gövde çürür, kemikler bile erir. Ölenin ne bedeninden, ne de bilincinden eser kalır. Yaşayanların gidenlerle iletişim kurmalarını, onlara unutulmadıklarını göstermelerini sağlayacak yol yoktur artık. Bu yüzden, unutmamanın da anlamı yoktur. Orada, bakımsız mezarın başında dikildim öylece. Koyu renk kabuğu ıslakmış gibi parlayan ağacın dallarına bakarak; her türlü anlam bulma umudunun hayatla birlikte bittiğini, Cemal'inse hayatın anlamını sorgulamaya bile fırsat bulamadan yaşayıp öldüğünü düşündüm. Sağlıklı olsaydı ve yaşasaydı, nasıl bir insan olurdu? Anlaşabilir miydik? Sırf onun varlığı nedeniyle ben şimdikinden farklı mı olurdum? Bütün bunları merak ettim. Hasta gibiydim ve düşüncelerim bulanıktı. Artık gidiyordum ki, kulübesinden çıkan mezarlık bekçisi yeni çay demlediğini söyleyerek beni de bir bardak içmeye çağırdı. Yoldan uzak kalan bu mezarlığa pek ziyaretçi gelmediğini, bütün gün canının sıkıldığını anlattı. Ölüler de, diriler de, huzur bulabilmek için birbirine muhtaçtı ona göre. Özür dilercesine gülümseyerek ekledi: Tabii diriler dirileri arıyordu daha çok, ölüler de ölüleri. Evet, yalnızken canı sıkılıyormuş. Zaman zaman kendi kendine konuştuğu oluyormuş ama, yakışık almayacağı düşüncesiyle ıslık çalamıyor, şarkı söyleyemiyormuş. Baharda buraların güzel olduğunu, papatyaların ve gelinciklerin çevreyi kapladığını, sık sık çocuklarını gezmeye getirdiğini anlattı. Ağabeyimin mezarı başındaki ağacı sorduğumda; kiraz ağacı olduğunu, ama meyve vermediğini, tabii her şey gibi bunda da bir hikmet bulunduğunu, çünkü mezarlıkta yetişen bir ağacın meyvelerinin yenmeyeceğini söyledi. Küçük kulübede bir yığın havlu ve plastik ibrik vardı. Bunları ölü yakınlarının mezarlara bıraktığını açıkladı. Duacılarla dilenciler buraya pek gelmediği için, çoğu ona kalıyormuş. Bir kısmını evine ya da yoksul komşularına götürürmüş. Yakınlarının mezarına su dökmek isteyen ziyaretçilere ibrikleri ödünç verdiği de olurmuş. Manifaturacılık yapan bacanağı, havluları dükkânında satabileceğini ve parayı bölüşebileceklerini söylüyormuş ama, kendisi bunun günah olacağını düşünüyormuş.

Çay koyu renkli ve acıydı. Mezarlık bekçisine sigara tuttum. "Kuşlar var sahi," dedi. "Onlar yiyebilir." Kiraz ağacının olmayan meyvelerinden söz ettiğini neden sonra anlayabildim. Küçük bütan ocağını söndürdü. İstersem oturup bir çay daha içebileceğimi, kendisinin ikindiyi kılacağını söyledi. Onunla birlikte çıktım kulübe-

den. O duvarın dibindeki muslukta aptes alırken, ben yine gidip Cemal'in mezarının başında durdum. Gölgem, mezarın üstünden ağaca doğru uzuyordu.

Ayaklarının bastığı yere üçayaklıyı minyatür bir darağacı gibi kurduğumu, alan derinliğini artırabilmek için olabildiğince küçük bir diyafram açıklığı seçtiğimi, geciktirici mandalı bastırdıktan sonra hızla gidip ağacın dibine oturduğumu, obtüratörün şıkırtısıyla aynı anda bileğimi kestiğimi düşledim. Fışkırarak kurbanlık bedenimin dışına akan hayatın toprağa sızıp derinlere işlediğini ve meyvesiz kiraz ağacının köklerince emildiğini kurdum iglememimde. Bileklerimden başlayıp gövdeme yayılan üşüme duygusuna aldırmadan, nasıl bir fotoğraf olabileceğini gözümde canlandırmaya çalıştım.

Yine güneşli bir ikindi vakti seçersem, sehpanın ve makinenin gölgesi mezara, sonra benim üstüme, sonra ağaca doğru uzanıyor olacaktı. O ünlü sihirli noktaya, korkuyla gerilmiş yüzümü yerleştirmeliydim. Sonra yakından uzağa, netlikten bulanıklığa, şimdiden hiçbir zamana doğru bir gidiş... Cezanne'ın dediği gibi, dünyanın yaşamından bir an geçer; her şeyi unutup o anı yakalamak!.. Ürperdim. Vedalaşmak için bekçinin namazı bitirmesini beklemeden, çabuk adımlarla kaçtım mezarlıktan. Eve döndüğümde çocuklar dışardaydı, bu beni büsbütün korkuttu. Karşı damların birinde, geçen yazdan beri rüzgârla titreyip duran bir uçurtma iskeleti var. Ona bakarak belki bir saat oturdum pencerenin önünde: Ortalık kararıp karşı pencereler bir bir aydınlanmaya başlayıncaya dek oturdum. Prova baskılarını işaretlemek için kullandığım keçe uçlu sabit kalemle her iki bileğime de kan rengi birer çizgi çizdiğimi neden sonra fark ettim. Yakından bakarsanız izlerini görebilirsiniz; o kadar yıkamama karşın iyice çıkmadı.

Akşam karanlığıyla yalnızlığım koyulaştı. Evin bütün ışıklarını yakıp ortalıkta sersem sepelek gezindim. Mehmet'in mektubu gelmeyecekti, çünkü yazılmamıştı; biliyordum artık. Geçmişte kimi dergilerin başına geldiği gibi, uçak yerine yanlışlıkla gemiye konmuş olsa bile, şimdiye kadar elime ulaşması gerekirdi.

Ertesi sabah Rıdvan Amca'ya gittim. Uzun zamandır görmediğim tuğla ocağı hemen hiç değişmemişti. Rıdvan Amca kiremit yapımına hiç üz geçmediği, ama delikli tuğla üretimini ortalama yüzde on beşten son üç yılda yarıya yakın artırmayı başardığını, yanında çalışanların ücretlerine her yıl enflasyon oranının üstünde

zam yaptığını, şimdiki sekreterinin biraz İngilizce bildiğini, bunun yurtdışıyla yazışmaları kolaylaştırdığını, böylelikle dışsatım olanaklarını sürekli zorladıklarını anlatıyordu. Uykuda konuşur gibiydi ya da ben düş görür gibiydim. Sesinin titremeye başladığını fark edince sustu. Geniş masanın bir köşesinde üst üste duran kitap ve broşürleri gösterdi. Elinin tersiyle gözlerini silerek bunları Mehmet'in Amerika'dan yolladığını, yüksek kapasiteli çağdaş bir fırınlama ve kurutma düzeneği ithal edip kurma hazırlığı içinde olduklarını, ama şimdi her şeyin birdenbire boş göründüğünü söyledi. "Keşke oralara yollamasaydım onu!" dedi. Daha giderken her türlü kötü olasılık gelmiş aklına ama, her şey oğlunun iyiliği içinmiş. Görsün, yaşasın ve ufukları genişlesin istemiş. Güzel ülkeymiş orası; insana değer verilirmiş, çalışmalar karşılığını görürmüş. Yineleyip durduğu, "Neden, neden?" sözcükleri tekdüze bir ağıta dönüştü. Nedenini bilip ona söyleyebilsem, bütün acıları dinecek sandım. Kafamda hiçbir yanıt yoktu ve artık soruları bile umursamamaya başlıyordum. "Boyunlarına altın zincirler takıp Mercedes'lerle gezen gösteriş budalası işadamlarından olmayı istemedim hiç," diye inledi. Onlardan biri olabilir, gazetelerde resimleri çıktıkça fiyat yükselten o üçüncü sınıf şarkıcı –ikinci sınıf orospularla düşüp kalkabilir, dünyayı umursamayıp gününü gün etmeye bakabilir; kendine düşünmek ve acı çekmek için zaman bırakmayabilirmiş pekâlâ. Ama yapmamış, ülküleri varmış çünkü. Bütün ilgisini işine, ailesine ve günün birinde yerini alacak olan oğluna vermeye çalışmış. "Ama işte, oğlum da yok artık!"

Pişmanlıklarını mı, yoksa uğradığı haksız cezaya başkaldırısını mı dile getirmeye çalışıyordu; tam anlayamadım. Kafamdaki karınca beynimin boşboğazlık merkezlerinde geziniyor ve ona bayan İngilizce öğretmenini anımsatmaya zorluyordu beni. "Asla bir toplam çizgisi çekip günahlarımızla sevaplarımızı tartamayız," demek istiyordum. Hayatın sayfaları ilerledikçe ağlayıp sızlamanın aptalca göründüğünü, çünkü içindeki her satırın –sonradan, aptalca bulduklarımızın bile– kendi seçimimiz olduğunu haykırmak istiyordum. Kendimi tuttum. Haksızlığın belki de tek bir kitaba hükümlü olmamızda yattığını düşündüm. Bir satır, sonraki bütün satırları değiştirebilecekti belki ama, biz, kendi zavallı kitaplarımızın zavallı kahramanları, türlü gerekçelerle seçimimizi yaptıktan sonra, elimizin tersiyle kenara ittiğimiz sayısız alternatiften herhangi birini yeniden yaşayıp, gerçek ve olası seçimlerimizin karşılaştırmasını

yapamazdık. "Keşke denizci olsaydı!" dedi Rıdvan Amca. "Keşke onun ne olacağını ona bıraksaydı ya da keşke Mehmet ona gerçekten direnebilseydi!" diye sızladı içim. "Keşke, keşke diye bir sözcük olmasaydı!" diye düşündüm.

Yanından çıkarken ne üzgündüm, ne de hafiflemiş. Fabrika alanındaki her yapıyı ve her makineyi kaplayan toz katmanının, yıllardır hiç süpürülmemişçesine kalınlaşmış olduğu dikkatimi çekti. Her şey, bu yumuşak battaniyenin altında yitip gidiyor gibiydi. Kilin kırmızısının nerede bittiğini, pasın kırmızısının nerede başladığını kestirmek olanaksızdı.

Eve dönüp, bütün fotoğraflarımı ortaya döktüm. Masaya, iskemlelere, yatağın üstüne, bulabildiğim bütün boş yerlere serdim hepsini. Tek tek inceledim, ayrıntılarını yeni bir gözle görmeye çalıştım. Ne aradığımı bilmiyordum. Beni bu görüntüleri yakalayıp iki boyuta hapsetmeye iten nedeni anımsamıyordum. Bir kibrit çakıp resimleri, evi ve varlığımı kuşatan bütün anlamsızlığı ateşe vermekten beni neyin alıkoyduğunu anlamıyordum.

Yatağa uzandım. Toplamak şöyle dursun, yana itmeye bile kalkışmadığım fotoğraflar altımda ezilip kırılıyordu. Tavana baktım. O karanlık dehlizden başlayarak kendi hayatımın resimlerini kare kare gözümün önünden geçirmeye çalıştım. Evet, dünyanın yaşamından bir an, hayır, milyarlarca an geçiyor ve tek başına hiçbiri metelik etmiyordu. Hiçbir karede hiçbir öykü yoktu. Bütün imgelerin ancak bir araya geldiklerinde anlamlı bir görüntü içinde bütünleşebileceğinden kuşkulandım. Hepsi birleşip öyküyü, ya da asıl büyük resmi tamamlayabilir miydi?

Eksik olan kareyi bulup yerine oturtabilsem, nasıl bir bütün elde ederdim? Beceriksiz bir korkağın resmi mi çıkacaktı karşıma? Sahip olmadığı erdemleri kendine yakıştırıp duran bir budalanın resmi mi? Tükenmemek için, kendime inancımı yitirmemek için başkaldırdığımı kuruntularken; gerçekte hep kaçış yolları aradığımı anlayamamıştım işte. Kimin karşısına dikilmiş, hangi fesat tekerleğine çomak sokmuştum? Cavidan dışında hangi şeytan beni pazarlığa çağırmıştı da gitmemiştim? Ruhuma bir fiyat biçilmiş miydi ki, kendimi satmadığımı söyleyebileyim? Anlık görüntülerdeki direnişlerim; çelik yaylardan çok paslı menteşelere yakışır türdendi. Herkes yazgısının demircisiyken, ben kendiminkinin hamurkârı olmuştum. Kendimi ne sanıyordum gerçekten? Lavabo-

dan çıkmak için bütün gece çırpınan o pis hamamböceğinden daha bilinçli miydim?

Ah, bu düşünceleri sonuna dek sürdürebilsem ne kadar kolaylaşıverecekti her şey! Kendimi hiçliğe indirgemeyi başarsam ve son kuşku gölgesini de silerek suçluyu, kendimi, kör edici ışıklar altında yapayalnız bırakabilsem; ne kolay olacaktı, ne kolay!

Ev soğuktu, üşüyordum. Kalkıp sobayı yakmaya üşeniyordum. O küçük tedirginlik duygusu içimi kemirmeye sürdürüyordu. Bir eksiklik vardı. Bir boşluk, yerine oturmayan bir parça vardı. Olmalıydı.

Sabırsızca kalktım yataktan, pardösümü sırtıma geçirdim. Gidip Hayrettin Amca'yı bulacak, kara kaplı defterini bana göstermesini isteyecektim. Odadan çıkarken o kararmış tahta tokmak gözüme ilişti yine. Giysi dolabı olarak kullandığım muşamba örtülü askılığın arkasındaki kitap yığınının üstünde, müstehcen çağrışımlı bir put gibi yatıyordu. Bir gazete sayfasına sarıp cebime soktum.

Hayrettin Amca evinde değildi. Eskiden öğretmen olan ve çok şey öğretip çok da öğrenen eşinden; kahvede olduğu, zaten sadece yemek yemek ve uyumak için eve geldiği haberini aldım. Gerçekten de kahvede buldum onu. Hiç eksik etmediği kravatı yine yerli yerindeydi. Ama zayıflayıp kırışmış ve tavuk derisi gibi pütürlenmiş boynuna artık gömleğinin yakası bol geliyordu. Bir iki günlük ince beyaz bir sakalla kaplıydı çenesi. Kendisini değil de defteri görmeye geldiğimi anlayınca darılmadı. Aradığımın ne olduğunu sordu. "Ben de tam bilmiyorum," diye omuz silktim. Kabı iyice aşınıp siyah rengini çoktan yitirmiş olan küçük defteri iç cebinden çıkardı, bana uzattı. Sırf kirli dış kenarlarından bile, sayfaların çoğunun dolmuş olduğu anlaşılıyordu. Doğum, düğün, ölüm tarihleriyle ve isimlerle dolu yaprakları ağır ağır çevirdim. Değişmeyen, inatçı bir özenle yazılmış harfler ve sayılar, ait oldukları insanlardan hiçbir sıcaklık taşımadan aktı gözümün önünden. Boş sayfaların çok azaldığını mırıldanıp defteri geri verdim. Kalan üç beş sayfa dolana kadar bile yaşayacağını sanmadığım, kendisi öldükten sonra deftere ne olacağını merak ettiğini söyledi Hayrettin Amca. Aklımdan onun ölüm tarihinin de aynı deftere işlenip işlenmeyeceğini geçiriyordum ki, gözleri parladı. "İster misin bunu?" diye sordu birden. "Temelli sende kalmasını ister misin?" İrkildim.

"Hayır," dedim. "İstemem!" Sesimdeki dehşet onu şaşırttı. Bir süre sessizce oturup sigara içtik.

Havaneline benzeyen yuvarlak tahtayı gazeteden sıyırıp ona uzattım. Davranışlarımdan kaygılandığını gizlemeden baktı yüzüme bu kez. "Nedir bu?" dedi kuşkuyla. Bilmediğimi, göstermek için getirdiğimi, üstündeki eski yazıyı okuyup bir anlam çıkarabileceğini umduğumu söyledim. Ceketinin göğüs cebinden çektiği gözlüğü taktı, yıllar önce anneannemin sandığından çıkan tahta nesneyi evirip çevirdi, ucundaki söbe çerçeveli yazıda parmağını gezdirdi. "Damga gibi bir şey herhalde," diye mırıldandı.

Yerinden kalkıp ağır ağır yürüdü. Soluğumu tutup peşinden gittim. Tahtanın ucuna oyulmuş yazıyı, çay ocağının yan tarafında asılı duran çatlak aynaya tuttu, heceleyerek okudu: "Ferah sabunları... Safiyeti emsalsiz, rayihası hususi..."

20

İÇİNDE ÖLÜM OLAN KİTAP

Bir öğle üzeri polis kapıyı çaldı. Geceleri okumayı uykuya yeğlediğim için, sabahları kolay kalkamıyordum. Sırtımda pijamalarımla eşikte durup şaşkınca baktım memurun yüzüne. Adımı söylüyordu ama, aradığının ben olduğuma inanmak istemiyordum. Hakkımda ihbar varmış, giyinip onunla gitmem gerekiyormuş. Kapının yanında duran Çetin, burnunu çeke çeke ağlamaya başladı.

İlk aklıma gelen, kahvedekilerin birinin bir yerlerde gevezelik ettiği oldu. Epeydir yüzlerini görmemiştim. Nerede olduklarını, ne yaptıklarını bilmiyordum. Çabuk çabuk giyinirken, bana neler sorabileceklerini düşünüp bunlara vereceğim yanıtları tasarlamaya çalıştım. Annem de kapıdaki memura yalvarıyor, nelerin döndüğünü anlayabilmek için çırpınıyordu. Herkesin herkesten kuşkulandığı günlerdi. Kötü bir eylemim yoktu, biliyordum. Yine de kapkara bir suçluluk duygusu çörekleniverişti içime. Korkuyordum.

Karakola varana dek, bir açıklama yapmadı polis memuru. Oradaki ilk sorgulamada, durumun düşündüğümden farklı olduğunu, adımın bir hırsızlık olayına karıştığını öğrendim. Çok geçmeden de Emniyet Müdürlüğü'ne gönderildim. Karanlık ve bakımsız görünüşlü yapının en üst katında geniş bir odaya soktular beni. Suç ortaklarımın kimler olduğunu, video aygıtını çaldıktan sonra ne yaptığımızı yeniden sordular.

Söz konusu aygıt, Halitlerin evinde gördüğüm aygıttı. Annesiyle babası Almanya'da çalışan Halit, babaannesiyle birlikte otururdu. Bir akşamüstü birkaç başka arkadaşıyla birlikte beni de çağırmıştı. İçi likörlü Alman çikolataları yemiş, Alman kahvesi içmiş, Almanya'da çevrilmiş uyduruk bir Türk filmi izlemiştik. Yarısında sıkıldığım bu eğlencenin sonradan pahalıya patlayacağını nereden bilebilirdim?

Odadaki sivil polislerin amiri olduğu izlenimini veren biri, külyutmaz bir yüzle her söylediğimi birkaç kez tekrarlatıyordu ba-

na. Başını sallayarak dinliyor, sonra aynı soruları yeniden soruyordu. Sonunda bıknış olmalı ki, sinek kovar gibi bir devinim yaparak, "Atın bunu da içeri!" dedi.

Yemin ederek suçsuzluğumu yineledim. Titrek çıkan sesim, korkumun büsbütün artmasına neden oldu. Uzağa değil, kısa bir koridorla geçilen bir başka odaya götürüldüm. Halitlerde gördüğüm çocuklar iki uzun tahta sırada asık suratla sus pus oturuyorlardı. Ben gelince suskunluk bozuldu ama, hırsızlık sanığı olarak isimlerimizi Halit'in verdiğinden başka bir şey öğrenemedim. Hepsi, bir şeyden habersiz olduklarına yemin ediyordu. Hepsi en az benim kadar korku içindeydi. Gerçeğe dönüşmek üzere olan falakalı, elektrikli umacı öykülerini düşünerek karşılıklı dudak titretiyorduk.

Yarım saat kadar sonra kapı aralandı. Gömleğinin kollarını sıvanış şişman bir polis, içimizden birilerinin bu haltı karıştırdığının belli olduğunu söyledi ortaya doğru. En iyisi, kimsenin canı yanmadan güzel güzel konuşmamızdı. Yüzlerimize sırayla baktı. On dakika süre veriyordu bize. Ondan sonra, her birimizle ayrı ayrı görüşecekti. Bunları söylerken, ortasında küçük bir pencere olan demir kapıyı gösteriyordu. Bu iç içe odalar ve karmaşık geçişlere ancak bir karabasanda rastlanabilirdi.

Kapı kapandı. Katran koyuluğunda bir yılgınlık çöktü üstümüze. Bıyıkları yeni terlemiş beş delikanlıydık. Biri, hırsızlığı yapanın erkekçe ortaya çıkması ve ötekileri kurtarması için çocukça bir sesle yalvardı.

Kapı yeniden açılınca, ilk seçilenin kim olduğunu anlamak için, soluklarımızı tutarak baktık polisin yüzüne.

"Ali Özer hanginiz?"

Kollarımda ve bacaklarımda bir kesiklik duydum.

"Gel bakalım."

Başıma gelecekleri ve ucuz kurtulabilmek için ne söylemem gerektiğini düşünerek yerimden kalktım. Dizlerim titriyordu. Polis, demir kapıdan değil, kendi geldiği kapıdan çıkardı beni. Koridoru geçip yine o geniş odaya ulaştık. Şaşkınlıkla duraladım. Hayrettin Amca'nın nasıl olup da oraya geldiğine akıl erdiremedim.

Hayrettin Amca'nın yanında duran kır saçlı subay, benimle yalnız görüşmek istediğini söyleyince polisler karşı çıkmadı. Bir kapı aralayıp sayısız odalardan bir başkasına geçirdiler ikimizi de.

Polislerin "Albayım" diye çağırdıkları subay, kendisinden çekinmememi, Hayrettin Amca'yla yıllar öncesinden tanıştıklarını, bana yardım etmek için geldiğini anlattı. Sonra, olayla bir ilgim olup olmadığını sordu. Umutla bir kez daha anlattım olup biteni. O akşamdan sonra ne Halit'in yüzünü görmüştüm bir daha, ne de evlerinin yakınından geçmiştim.

Dışarı çıktık. Albay, benim suçsuzluğuma inandığını açıkladı. Şef konumunda olan polis, işi benim yaptığımı zaten düşünmediklerini, ama kandırılmış olabileceğimi ve eğer gerçek suçluyu biliyorsam, sözgelimi kulağıma bir şey çalındıysa ve bildiğimi onlara aktarırsam herkesin işinin kolaylaşacağını söyledi.

Korkum hafiflemiş, kızgınlığa dönüşmeye başlamıştı. Bir şey bilmediğimi yineledim. Hayrettin Amca beni orada daha fazla tutup tutmayacaklarını sordu. Polis omuz silkti. Albay kefil olduğuna göre, gitmemde sakınca yoktu. İçimdeki hafifleme kısa sürdü. Ötekilerin ne olacağını sordum.

"Güle güle," dedi polis soğukça. "Orasını da bize bırak bakalım."

Hayrettin Amca'nın omzumdaki eli, beni kapıya doğru itti. Gitmek istemiyordum. Sonradan o çocukların yüzüne nasıl bakacaktım? Öte yandan, diretip kendimi yeniden onların yanında bulmaktan da korkuyordum.

Hayrettin Amca eve kadar getirdi beni. İçeri girerken burnumu keskin bir yanık kokusu sızlattı. Polis beni evden alır almaz, sakıncalı saydığı bütün kitaplarımı banyo kazanında yakmış annem. Ancak ondan sonra karakola koşmuş, benim Sirkeci'ye gönderildiğimi öğrenince de Hayrettin Amca'ya telefon etmiş.

Birkaç gün sonra, ortada gerçek anlamda bir hırsızlık bulunmadığı anlaşıldı. Boyunu aşan kumar borçları yüzünden Halit videoyu kendi satmış, Almanya'dan kesin dönüş yapmaya hazırlanan babasına hesap vermekten kurtulmak için de suçu bizim üstümüze atmaya kalkmış. Olan kitaplarıma olmuştu kısacası. Fotoğraf dergilerimden bir bölümü bile, annemin bu iyi niyeti temizlik eyleminden kurtulamamıştı.

Babamın gözünde hiçbir zaman temize çıkamıyordum. Başka bir şey bulamazsa, ne idüğü belirsiz kişilerle arkadaşlık ettiğim için suçluyordu beni: Artık kendime bir çekidüzen vermeliydim. Liseyi bitirmiş koskoca bir adamdım.

Liseyi bitirmiştim, evet, üniversiteye de girememiştim. Başarısızlığımı belgeleyen, bilgisayardan çıkmış kâğıdı günlerdir cebimde taşıyordum. Öğrenci değildim artık. Ertesi yıl üniversiteyi kazanacak olsam bile, on iki ay boşta gezmenin anlamı yoktu. Beni yanında sürüklemesini önlemek için, babamdan önce davranıp, iş arayacağımı söyledim.

"Ara bakalım," dedi başını güvensizce sallayarak.

Ablanın kocası, çalıştığı fabrikada vardiya şefi yardımcısı gibi bir şey olmuştu. Annem ona gitmemi önerdi. Lise bitirmiş birine o fabrikada bir masa başı görevi bulunurdu elbet. Üstelik enişte de aracı olacaktı.

Enişte iyimserce karşıladı isteğimi. Puvantör kadrosunda bir açık yer olduğunu bile söyledi. Ama personel bölümünden bir görevliyle konuşunca, o yer için yirmiyi aşkın başvuru bulunduğunu, bunların yarısının da ustabaşından fabrika müdürüne kadar değişen kişilerin yakınları olduğunu öğrendik. Kısacası, pek umut yoktu. Ama asgari ücretle niteliksiz işçi olarak başlamayı kabul edersem, bir şeyler ayarlanabilirdi.

Enişte, "Ama bu çocuk lise mezunu!" diye çırpındı. Bunu gözümüzde büyütmememizi söyledi adam. Liseyi bitirdikten sonra tuvalet bekçiliği yapmak zorunda kalanlar vardı. Mühendisler bile düz işçi olarak çalışmaya razı oluyorlardı.

Adam kayırma yönünden fazla ağırlık taşımadığını öğrenen enişte, benden çok daha üzgündü. Bir yıkımla karşılaşmış gibi ağlamaklı bakmasına dayanamayıp yanından kaçtım. Günlerini gazetelerden iş duyurularını izleyip sağa sola körlemesine telefonlar etmek ya da gidip eşikleri aşındırmakla geçti. İş yok değildi. Ama doğru dürüst ücret ya da ilerleme olanağı sağlayabilecek bir iş bulamıyordum. Karşılaştığım patronların çoğu, vurguncuların sabırsızlığı içindeydiler. Grevlerin yasaklanıp toplu sözleşmelerin askıya alındığı bir ortamda her şeyi ucuza maledip pahalıya satmaktan başka kaygıları yoktu.

İş Bulma Kurumu'na başvurmayı denedim. İlk gün sabahın sekizinde gitmiştim. Kuyruktakiler çok geç kaldığımı söyleyip bana güldüler. Ertesi sabah kuyruğa çok daha erken girmeme karşın, bana sıra gelmeden kayıt durduruldu. Nedense her gün topu topu otuz kırk kişinin adı yazılıyordu. Son seferinde sabah ezanıyla birlikte çıktım evden, iş inada binmişti çünkü; önlerde bir sıra kapmayı başardım. Bunca çaba sonunda iş değil, sadece bir niteliksiz işçi

kayıt numarası elde edebildim. Ayrıca kocaman, yeşil bir karton açıldı adıma. Sanırım hâlâ o çelik dolaplardan birinde özenle saklanıyordur.

Mehmet askeri okuldan ayrılmıştı sonunda. Hazırlık okuduğu için benden bir yıl gerideydi. Üçüncü sınıfı özel bir lisede okuyacak, sonra da Amerika'ya gidecekti. Orada ot gibi yaşayıp ders çalışmak ve dört beş yıl sonra da dönüp babasının uyduruk fabrikasının başına geçmek niyetinde değildi. Bir üniversite diploması edinecek, boş vakitlerini de kadınlarla değerlendirecekti. Ama asıl amaç, çok zengin olmanın yollarını öğrenmekti. Döndüğünde atılımın ne demek olduğunu bu uyuşuklar sülalesine gösterecek; en geç yirmi yıl içinde bu budalalar ülkesinin dörtte birinin sahibi olacaktı.

Onunla birlikteyken, üstüme çöken kara bulutlar dağılıyordu. Hep neşeli görünüyor, hayatın tadını çıkarmaya bakıyordu. Hem kızıyordum ona, hem de onun gibi olabilmeyi istiyordum. İstanbul'un her yanını dolaşıyor, beni de peşinden sürüklüyordu. O hüzünlü ve amaçsız görünüşlü kalabalığın ortasında güneş gibi parlıyordu. Kahkahası yaşlı, kirli ve yıpranmış yapıların yüzlerine çarpıyor; duvarların yaydığı görkemli ve gösterişli geçmiş günler yanılsamasını tuz buz edip dağıtıyordu.

Bir gün, babasının görmek istediğini söyleyerek beni fabrikaya götürdü. Yol boyunca düşünüp durdum. Belki de, bir zamanlar babama yaptığı gibi, yanında çalışmamı önerecekti Rıdvan Amca. Babam kadar katı bir tutumla karşı çıkmayacaktım, öyle tasarladım. Gerçekten yararlı olacaksam, bir süre çalışmayı kabullenirdim.

Oturup dereden tepeden konuştuk. Rıdvan Amca işten falan söz etmedi. Hatta bizi beklemiyor gibiydi. Neden sonra Mehmet, artık armağanı bana verebileceğini söyledi babasına.

"Ne armağanı?" dedi Rıdvan Amca.

Mehmet bana dönüp, fotoğrafa olan merakımdan babasına bahsettiğini, onun da yıllardır masasının gözünde duran makineyi bana vermek istediğini anlattı. Nasıl olsa kendisi hiç kullanmıyordu.

Rıdvan Amca'nın yüzü tuğlalarının rengini aldı. Bir süre, ne yapması gerektiğini kestiremeden kıvrandı. Sonra, anlaşılmaz sözler mırıldanarak alt çekmeceyi açtı, yıpranmış bir deri kılıf içindeki fotoğraf makinesini çıkarıp bana uzattı.

Ona inceliğinden ötürü teşekkür edip zoraki armağanı kurcalamaya başladım. Tuhaftı ama, her özelliğini biliyor gibiydim. Modeli geçkince de olsa, iyi bir refleks makineydi. Çenem açıldı birden. Bütün bildiklerimi Rıdvan Amca'ya satmaya çalışıyordum. Heyecanımı anlıyormuşçasına gülümseyerek dinliyordu beni. O sırada Mehmet'in attığı film kutusu düştü kucağıma. Ellerim titreyerek makarayı yerine oturttum, filmi sarıp kapağı kapattım. Dolu bir tabanca tutar gibi gergindim.

Her yanı kırmızı toprakla örtülü avluya çıktığımızda, talihimin açık olmasını dileyerek elimi sıktı Mehmet. Hemen yola çıkıp uzaklara gidecekmişçesine duygusaldı. Yanaklarımdan öptü, babasının yanına dönmek üzere yanımdan ayrıldı.

Sundurmanın gölgesinde yüzü pek seçilemeyen, ama uzun bacaklarıyla attığı uzun adımlardan kararlılığı belli olan bir karaltı. Çektiğim ilk fotoğraf onunki oldu böylece. Günler sonra, mahalle fotoğrafçısının elime tutuşturduğu destenin en üstündeki kartta o vardı. Geri kalanların çoğu ise, ablamın lohusa yatağının başucunda çektiğim aile fotoğraflarıydı. Sıkılmaya başladığımı sezen ablam, "Sanatçı bu çocuk," diye alay etmişti. "Bizim fotoğrafçıbaşımız değil ki!"

Dayım benim dayı oluşumu kutlamamız gerektiğini söyleyip duruyordu. Bir türlü unutamadığım o gün, kıyı yolunda bahçeli bir lokantaya gittik. Yiyeceklerimizi ısmarlamadan önce, göz ucuyla bana bakarak, rakı içeceğimizi söyledi garsona. İskemlemde dikleşmeye çalıştım. Önceden bira içtiğim çok olmuştu. Hatta bir seferinde kahvede, ocağın arkasına gide gele Metin'le bir şişe şarabı bitirmiştik. Ama rakı bambaşka bir şeydi. Delikanlıların değil, erkeklerin dünyasına aitti.

Dayım bardakları suyla tamamlarken, benim yaşımdayken hayatın çok güzel olduğunu, çünkü bu yaşta insanın hiç yapmadığı bir yığın şey bulunduğunu söyledi. Bardağım kaldırıp, kendi hayatından çok daha parlak olmasını dilediği geleceğime içti. İlk yudumda rakının tadını yabancı ve kötü buldum. Peşinden neredeyse yarım bardak su içip tabağımdakilerden çabuk çabuk atıştırdım. Sonra sonra bir sıcaklık, hoş bir gevşeme duygusu yayılmaya başladı gövdeme. Dayım kendi gençliğini, yaptıklarını, yapamadıklarını, artık hiçbir zaman yapamayacak olduklarını anlatıyordu. Onu anlamıyor değildim. Ama nedense hüzün değildi duyduğum. Düşüncelerim dayımın sigarasından çıkan duman gibi savruluyordu. Kendi

geleceğimle ilgili büyük ama, belirsiz beklentilerle doluyordum. Benim yaşımda hayat güzeldi, çünkü hiç yapmadığım bir yığın şey vardı ve ben güzel şeyler yapmak için gelmiştim yeryüzüne. Güvenli ve nerdeyse mutluydum. Yanyana duran ve direkleri ağır ağır sallanan balıkçı teknelerinin ve dönüp duran martıların fotoğrafını çekmek için masadan kalktığımda, sarhoş olduğumu fark ettim. Kemiklerim yumuşamış gibiydi. Yer, ayaklarımın altında oynuyordu. Yolun deniz tarafına geçip, ağ onaran yaşlı kadınların resmini de çektim. Hızla akan taşıtların altında kalmaktan hâlâ korktuğuma göre, çok da sarhoş olmadığımı düşündüm.

Meryem Yenge'nin anısına, dayıma, bana, benim yeğenime ve martılara içtik. O güne dek bir kadınla birlikte olup olmadığımı sordu dayım birden. Su boğazıma kaçtı, ne diyeceğimi bilemedim. Sonra utangaçlığımı yenip, Mehmet'le birlikte geneleve gittiğimizi ve korkup içeri giremediğimi anlattım. Sarhoş olmasam böyle rahat konuşamayacağımı düşünüyordum ki, midem ağzıma geldi. Masalara çarparak içeri koştum, helaya zor attım kendimi.

Döndüğümde düzelmiştim biraz. "İyi," dedi dayım. "Çünkü gün yeni başlıyor". Bir yerlere telefon etti, sonra bir taksi çevirdi ve yol boyunca çokbilmişçe gülümsedi durdu.

Geldiğimiz yer, gezgin satıcıları ve sokakta oynayan çocuklarıyla sıradan bir mahalleydi. Önünde paspas niyetine konmuş ıslak bir bez bulunan bir kapıdan, sıradan görünüşlü bir apartmana girdik. Merdivenlerden ağır ağır inmekte olan şişman bir kedi kuşkuyla süzdü bizi. Üst katlarda kadının biri çocuğuna bağırıyordu. Dayım bir zile bastı. Kapı aralandı, gençten, ürkek bir yüz göründü.

Kadın gülümseyerek, "Hoşgeldiniz," dedi. Önümüze düşüp oturma odasına götürdü bizi. Televizyon dergilerini karıştırmakta olan arkadaşını tanıttı. Oturduk, birbirimize hal hatır sorduk. Sanki komşu ziyaretine gelmiştik ve köpüklü kahvelerimizi höpürdeterek içtikten sonra çıkıp gidecektik.

Kahve teklif eden olmadı. Dayımla kadınlardan biri bir köşeye çekilip pazarlığı andırır biçimde fısıldaştılar. Öbürü, sehpaya bıraktığım fotoğraf makinesini gösterdi, kedisiyle röportaja mı geldiğimi sorarak güldü.

Dergi okuyan kadınla dayım sağdaki odaya girdiler, ben daha genç olanıyla başbaşa kaldım. Tedirgince çarpıyordu yüreğim. Kadın ayağa kalkıp gülümsedi. Benden daha uzun boyluydu. Bir ter

damlası saç diplerimden süzüldü, kulağımın önünden çenemin altına kaydı.

Soldaki kapıyı açıp kenara çekildi, kapıyı kapayıp yine gülümsedi. Duvarlardan birini, orman görüntülü bir poster tümüyle kaplıyordu. Üstüne çizgili bir çarşaf serilmiş olan divanın yanında durup birbirimize bakmadan soyunmaya koyulduk. Divana çıkıp duvara doğru kaydı. Bileklerinden çaprazladığı bacaklarıyla sırtüstü yatıyordu. Kaçamak bakışlarla; birbirinden ayrık duran sivri uçlu memelerini, derin göbek çukurunu, kısa kesilmiş kahverengi apış tüylerini inceledim. Çok güzel bulmadım, çirkin de bulmadım. Onu isteyip istemediğimi bile kestiremiyordum.

Neden beklediğimi sordu. Ona sırtımı dönerek divanın kenarına oturdum. Külotumu da sıyırıp pabuçlarımın üstüne bıraktım. Döndüğümde, onu da bana doğru dönmüş buldum. Öpüştük. Rakı kokusunun onu rahatsız edeceğini düşünüp soluğumu tuttum.

Titrediğimi fısıldadı kulağıma. Böyle gergin olmama gerek yoktu. Üstelik orasını burasını böyle sıkıp canını acıtmamalıydım. Yüzünü benimkinden biraz uzaklaştırdı, gülümseyerek, "İlk mi?" diye sordu. Karşılık vermedim. Fıkırdadı. "Beni de heyecanlandırdın, biliyor musun?" dedi. Beceriksizce kucakladığım devinimsiz bedeni birden canlandı. Yırtıcı bir hayvanla yatıyordum şimdi. Hırıltıların hangimizden çıktığını anlamıyordum. Önemli değildi zaten. Beni parçalayıp yutmasından korkmuyordum artık. Onu sabırsızca yuvarlayıp üstüne çıktım. "Yavaş," diye fısıldayarak bana yardım etti. Çabuk bitmemeliydi, kendimi tutmam gerekirdi, tutmam gerekirdi biliyordum ama, içimde seller kabarıyordu. Karşı koymamın olanaksızlığım anladığım sırada zaten taşkın başlamıştı, dalga dalga geliyordu. Yüzümü saçlarına gömerek soluğumu bıraktım.

"Daha yeni başlamıştık," dedi. Sesinde alay ya da küçümseme yoktu. Hoşgörü de yoktu. Bir kırgınlığın titreşimleri vardı sırf.

Ellerimin üstünde yükseldim. Acemiliğimden utanıyordum ama, gövdemde hoş dalgalanmalar sürüyor ve bir gevşeme duygusu her yanıma yayılıyordu. Bedenimin bir şeyden yakındığı yoktu.

Kapı aralığında kadınlarla el sıkıştık. Yüzlerine bakamıyordum. Arkamdan kimbilir neler konuşacaklardı! "Benimki" parmağını yüzüme doğru sallayarak göz kırptı. "Yine gel," dedi. Sokağa çıktığımızda ağzım kupkuruydu. Bu evin ve bu kadınların, öyle bir eve ve öyle kadınlara pek benzemediğini söyledim dayıma. "Mes-

lekten değiller," dedi. "Geçim dünyası işte..." Omuz silkti. "Bunları boşver," diye ekledi. "Hayatında hiç yapmadığın şeyler bir eksildi."

Doğruydu ve kendimi biraz büyümüş hissediyordum. Ama o günü hiç unutamadıysam, bunun asıl nedeni, akşamüstü yaşadıklarım oldu. Mahalleye döndüğümde, ortalıkta olağanüstü bir hareketlilik sezdim. Sağda solda kümeleşmiş insanlar heyecanla konuşuyordu. Yeni açılan simitçi fırınının tezgâhtarı, gencin birinin kendini astığını söyledi. Asıl kalabalık, üst sokaktaki beyaz evin önünde toplanmıştı. Yanılmış olmayı çok istiyordum ama, kendini asanın kim olduğunu bilir gibiydim. Konuşmalara kulak kabarttım. Oydu işte! Küçük eylemleri yüzünden birkaç kez polisin eline düşen, sonra kaçıp aylarca görünmeyen Erkan'dı. Kahvenin dip masalarından birinde oturup sürekli sigara içişini anımsadım. Koyu renkli parkanın büsbütün solgun gösterdiği yüzü geldi gözümün önüne. Daha kaç yaşındaydı ki? Komşu kadın, elinde gaz tenekesi ve bir kangal iple evin yan tarafından arkaya dolaşırken görmüştü onu. Bunlarla ne yapacağını sorduğunda, "Kendimi asacağım," yanıtını almış, inanmayıp gülmüştü. Erkan da kömürlüğe girip gerçekten yapmıştı dediğini.

İçeri kimseyi salmıyorlardı. Alçalmış güneşin bakır ışıkları altında, sokakta toplanmış insanların resimlerini çekmeye koyuldum. Denge, akış, uyum, düzenleme gibi güzelduyusal kaygılar aklıma üşüştükçe midem kalkıyordu. İnsanların yüzünde ölüm acısını yakalamaya çalışıyordum; bununsa güzel duyuyla bağdaşır yanı yoktu.

Annem, bahçe duvarının üstünden, komşumuzun anlattıklarını dinliyordu. Kadın, bütün yaşlı kadınlar gibi, her şeyi bildiğini sanıyordu. Erkan'ın epeydir şiddetli başağrıları çektiğini duymuştu. Annem, insanın böyle bir nedenle kendini asmasının tuhaf olduğunu söyledi. Bense, insanın kendini hangi nedenle asmasının tuhaf olmayacağını kestirmeye çalıştım. Birden bir bitkinlik çöktü üstüme. Ölümler gücümü tüketiyordu. Birileri, havadan para kazanmak için sahte votka sürmüştü piyasaya. Yolun öte yanındaki gecekondulardan birinde oturan dondurmacı, bunlardan bir şişe içip ölmüştü. Uçurtma uçuran bir çocuk, kooperatif evlerinin temel çukuruna düşmüş, su birikintisinde boğulmuştu. Ölümler anlamsızlaştıkça, hayat da anlamını yitirmiş görünüyordu.

İçeri girip sedire uzandım. İçinde hayat olan kitabı yazmaya kimsenin gücünün yetmeyeceğini düşündüm. Belki ölümü içeren bir kitap yazılabilirdi.

Tanımadığım bir kadının kokusundan izler taşıyan yorgun gövdemle öylece yattım. Sözcüklerin etkisiz, fotoğrafların derinlikten yoksun olduğunu düşündüm. Can acıtacak kadar katı olan gerçeklerin karşısına soyut nesnelerle çıkılabilir miydi? İlle sanatçı olmak istiyorsam, büyük bir heykel yapıp bir tepeden aşağı yuvarlamalıydım belki: Bütün haksızlıklarla acıları, kötülükleri, uyuşuklukları, vurdumduymazlıkları pestil gibi ezebilecek dev bir heykel.

Sigaramın dumanı yavaşça tavana doğru yükseliyordu. Dışarda hava kararıyor ve hüzünlü konuşmalar sürüyordu. En katı gerçeğin bilincine o sırada vardım.

Yapayalnızdım.

Yolların kesiştiği bir noktada tek başıma duruyordum. Aradığım neydi, ne olacaktım, ne yapacaktım? Hem yeni doğmuş gibi ölmeye hazırdım, hem de az önce ölmüş gibi yeniden doğmaya. Ama kim olduğumu bile bilmiyordum.

21

BATAKLIĞIN DİBİ

Yemek masasının iki yanında iki iskemle duruyordu. Birinde ben oturuyordum, birinde o bacaksız. Güneşin hangi tarihte tam doğudan doğup tam batıdan battığını soruyordum, bilmiyordu. Bir yanımla ona anlatmaya çalışıyordum, öbür yanımla dıştan kendime bakıyordum. Haklı bir üstünlük duygusu veriyordu bu bana. Kendimiz söz konusu olduğumuzda nesnel değerlendirmeler yapmamız kolay mı? Sözgelimi, heyecanlarımızı ve tepkilerimizi çözümlemeye kalktığımızda, artık o heyecan ve tepkilere müdahale etmiş ve onları değiştirmiş olmaz mıyız? Uyurken nasıl gördüğünüzü bilmek için aynayı alıp sırt üstü uzanır, gözlerinizi yumarsınız. Göz kapaklarınızı istediğiniz kadar az aralamaya, kirpiklerinizin arasından istediğiniz kadar kurnazca bakmaya çalışın; kovaladığınız görüntüyü yakalayamadığınızı, gördüğünüzde bir yapaylık olduğunu sezersiniz.

Ama ben, erişilmeze erişmiş gibiydim işte. Dıştan, biraz öteden ve yukardan, başka birine bakar gibi kendime bakıyor ve benliğimin karmaşık ayrıntılarını büyülenerek izliyordum. O iğrenç test sorularından bir yenisini tane tane okudum çocuğa: Fatih Ahmet'ten daha akıllıdır. Ahmet Yavuz kadar akıllı olduğuna göre, Yavuz'un Fatih'e göre durumu nedir?

Hepsinin en aptalı benmişim gibi baktı yüzüme. Onu suçlayabilir miyim? Dersin bittiğini söyledim. "Hadi, topla defterlerini kitaplarını, git başımdan!" dedim. Bu tür saçmalıklara ayrılabilecek son saniyemi de tüketmiştim. Kendimi bir film kahramanı gibi izlemeyi sürdürdüm. İnsanoğlunun tuhaflığını düşündüm. Kendini küçük, uyduruk bir kafese kapatıyor; sonra bunun bütün evren olduğunu sanıyordu. Yirmi üç yaşındaydım ve hâlâ hiç yapmadığım ne çok şey vardı!

Kendime baktım: Sarsak devinimlerle eski deri ceketi askıdan alıp sırtıma geçirişime, kararsız adımlarla dışarı çıkışıma, belediye-

nin aylardır kapatmadığı çukurların üstünden söverek atlayışıma baktım. Her şeyi çoktandır bilmeme karşın bilmez gibi davranmama şaştım. Yağmurlu çamurlu, pis bir havaydı ve sırf bu bile içimi coşkuyla doldurmaya yetti. Güneşin parlaması bana bağlıydı. Gerçeği her iki yanımla birden gördüm, omuzlarının dikleştiğini de. Dünya bensiz farklı dönerdi, anladım. Kirli gömlekli garson, pastaneye önemli birinin girdiğini fark etmese bile, ben biliyordum: Her şey farklı olurdu bensiz. Bir yaprağı düşmüş bir ağaç, bir tutam tuzu eksilmiş bir deniz, içinden birkaç fırça vuruşu çalınmış bir tablo ya da kimi notaları atlanmış bir senfoni kadar belki; ama yine de farklı ve eksik. Telefona yürüdüm. Numarayı çeviren parmaklarım ne güzeldi! Nasıl da her şeyi yeniden biçimlendirebilecek kadar becerikli görünüyorlardı! Cavidan'ın sesine karşılıklar veren kendi sesimi dinledim. Miskinlikten uzak, saldırganlığını da ölçülü bir güvensizlik maskesiyle gizlemeyi başaran bir sesti. Bir şey istemeye değil, cömertçe bir öneride bulunmaya hazırlanıyordu. Telefonu kulağıma bastırırken, sol gözümü hafifçe kısışıma baktım; bana ait her şey gibi bana yakıştığını fark ettim. Sonra hesaplı bir heyecanla söylediğim önceden tasarlanmış sözlere ve Cavidan'ın karşılıklarına kulak kabarttım.

Ben: "Artık bu işe bir son vermeliyiz."

O: "Hangi işe? Neler saçmalıyorsun? Sarhoş musun sen kuzum?"

Ben: "Günlerdir uyku uyuyamıyorum. Düşüncelerini benim üstümde yoğunlaştırmaktan vazgeç."

O: "Düşüncelerimi senin üstünde yoğunlaştırmaktan vaz mı geçeyim?"

Ben: "Evet. Söylediklerimi tekrarlamaktan da vazgeç."

O: "Senin derdin ne çocuk?"

Ben: "Derdim sensin korkarım. Tedirgin edici titreşimler algılıyorum ve galiba bunlar senden kaynaklanıyor."

O, belli belirsiz duraksayarak: "Arada bir seni aklımdan geçirdiğim doğru ama... Sahiden böyle şeylere inanmıyorsun, değil mi? Yani telepati falan..."

Ben: "İnanmadığımı bir söyleyebilseydim!.. Ama nasıl emin olabiliriz? Henüz evren hakkında öyle az şey biliyoruz ki!.."

O, birden, kesin bir sesle: "Ben biliyorum! Her zaman inandım!"

Ben: "İyi öyleyse. Beni de inandırdığına göre, artık yakanı bırak."

O, sesinde sevecen titreşimlerle: "Bak... Dikbaşlılığını saymazsak iyi bir çocuksun, biliyorum. Seni severim. Eğer istemeden seni üzdüysem..."

Ben, inler gibi: "Üzmek mi? Halimi bir görsen..."

O: "Nereden telefon ediyorsun?"

Ben: "Pastaneden. Garsonun biri de casus gibi beni dinliyor. Neyse... Şimdi utanıp uzaklaştı biraz."

O: Neden buraya gelmiyorsun?"

Ben: "Oraya gelemem, çünkü senden korkuyorum."

O, sinirlice bir gülüşle: "Benden korkuyor musun? Ne delisin! Seni korkutacak ne yaptım?"

Ben: "Yaptıklarından değil, yapabileceklerinden korkuyorum. Gerçekten kötülüğümü istemezsin, değil mi? Hayatta güvenebileceğim o kadar az insan var ki..."

O: "Patladın mı anne? Görüyorsun telefonda konuşuyorum."

Ben: "Alo?"

O: "Kusura bakma. Annem hapını istedi de..."

Ben: "Zararı yok, ben beklerim."

O: "Bırak o beklesin. Milyonlarca hap yutmuştur bugüne kadar. Ne diyordun?"

Ben: "Hayatta güvenebileceğim o kadar az insan var ki, diyordum."

O: "Saçmalama! Bana her zaman güvenebilirsin."

Ben: "Öyleyse yardım et! Ne yapmam gerektiğini sahiden kestiremiyorum. Perişan ve çaresizim."

O: "Yani o sözünü ettiğin titreşimler falan yüzünden mi?"

Ben: "İşin yalnızca bir bölümü bu. Gördüğüm düşler de cabası!"

O, iyice meraklanarak: "Hayırdır inşallah! Nasıl düşler?"

Ben: "Ne zamandır hep aynı şey. Saatlerce yatağımda uykusuz kıvranıp duruyorum, sonunda yorgun düşüp kendimden geçtiğimde de..."

O, sabırsız: "Evet?"

Ben: "Karanlık, mahzen gibi bir yerdeyim. Fosur fosur sigara içen yaşlı bir adam, çılgınca kahkahalar atarak derin tepsilerin içindeki beyaz nesneyi uzun bir bıçakla kesip duruyor. Beni fark edince, beklememi işaret ediyor. Başının üstündeki yusyuvarlak

duman bulutuna bakarak bekliyorum. Orada ne aradığını bilmiyorum ama, bekliyorum. Adam bıçağı bırakıyor sonunda. Ellerini önlüğüne silip yanıma geliyor, dipteki kapıyı göstererek senin içerde olduğunu, hemen yanına gitmem gerektiğini söylüyor. Alo!.. Dinliyor musun?"

O: "Dinlemez olur muyum sersem! Sonra?.."

Ben: "Gerçekten de o odada seni buluyorum. Bir divanda oturuyorsun. Onca zaman bir türlü karar veremediğim için çıkışıyorsun bana. Benim aradığım şeyin sende, senin aradığının da bende olduğunu söylüyorsun."

O, mırıltıyla: "Hayırdır inşallah!"

Ben, gerilimli bir film öyküsü anlatır gibi: "Birden büyük bir korkuya kapılıp kaçıyorum senin yanından. Koşarken, yaşlı adamın tepsilerinden birine basıyorum. Peynirlerini kirlettiğim için özür dileyip çıkacağım sırada, adam bunların peynir değil, sabun olduğunu söylüyor. Sonra tahtadan yapılmış yuvarlak bir damgayla, az önce kestiği sabun kalıplarını birer birer..."

O, haykırırca: "Aman Allahım! Büyükbabam bu!"

Ben: "Efendim?"

O: "Evet, büyükbabamın ta kendisi! Babam onun antikalıklarını anlatırdı sık sık."

Ben: "Ama anlayamıyorum!"

O, titrek bir sesle: "Her zaman her şeyi anlayamayız. Belki anlamamız da gerekmiyordur. Ama apaçık ortada olan mesajları yadsıyamayız."

Ben: "İşte! Yine korkmaya başladım."

O: "Korkmana gerek yok küçüğüm. Falcının bana söyledikleri, sonra senin düşlerin... Ah, ne budalalık! Sözümü ta başından dinlemeliydin."

Ben, yalvarırca: "Ne olur bana yardım et!"

O, uykuda konuşur gibi: "Sakin olmalıyız. Sakin olmalı ve serinkanlı düşünmeliyiz. Birbirimize ancak böyle yardım edebiliriz."

Ben: "Elimden geleni yapmaya hazırım. Yeter ki..."

O: "İkimiz de, benim senden ne istediğimi çok iyi bildiğimize göre; şimdi sen benden ne istediğini söyle."

O zaman, yeni kimliğimle kazandığım ilk utkunun sarhoşluğu içinde soluğumu bıraktım ve ne istediğimi açıkladım bir çırpıda. Önce dehşetle dalgalandı sesi, ama gitgide duruldu ister istemez; bunun ikimizin huzuru için de zorunlu olduğunu nasıl yadsıyabilir-

di ki? Hemen geleceğimi, bir yere kıpırdamamasını söyleyip telefonu kapattım. Garson, kasanın yanına bıraktığım parayı umursamadı bile. Benim gibilerin ortalıkta özgürce dolaşmalarına akıl erdiremiyormuşçasına başını iki yana sallayarak, tezgâhın aynı noktasını parlatmayı sürdürdü.

Eve koşup makinelerimin ikisini de aldım, yüreğim sabırsızlıkla gümbürdeyerek Kadri Usta'nın dükkânına gittim. Adamcağızın şaşkın bakışları altında, stüdyo lambalarından taşınabilir gibi olan üçünü ayaklarından ayırdım, yanımda getirdiğim büyük çantaya koydum. Çubuk ayakları da, yollarda kimsenin gözünü çıkarmayacak biçimde bir araya getirip sicimle bağladım. Tezgâhın arkasına geçip, elimle seçtiğim iki makara siyah-beyaz filmi makinelere taktım. "Ne oluyor ulan?" diye homurdandı Kadir Usta. "Ne haltlar karıştırıyorsun?" Çıkarken, "Sonra anlatırım," diye yalan söyledim. Anlatamazdım. Aylarca uğraşsam anlayamazdı.

Asansör bozuktu. Ağır yükümle en üst kata çıktığımda, dilim bir karış dışardaydı. Neden sonra açıldı kapı. Cavidan, baloya gidecek gibi süslenmiş, iri çiçekli ipek bir giysi giymişti. Hiç iyi görünmediğimi söyledi. Yaratıcılığın bazen ağır bir işe dönüştüğünü anlatmaya çalıştım. Doğrusu kendisi de pek iyi görünmüyordu. Abartılı makyajı bile, her zaman kan fışkıran yüzünün solgunluğunu gizlemeye yetmemişti. Vasfiye Yenge salon kapısından, "Gene mi sen geldin?" diye seslendi düşmanca. Beni gerçekten tanımış mıydı, yoksa daha çok nefret ettiği bir başkasıyla mı karıştırmıştı; anlayamadım.

"Evet, yine ben geldim!" diye bağırdım.

Demir çubukların tehlikeli bir silah olabileceğinden kuşkulanıp benden uzak durmayı ve pek fazla konuşmamayı yeğledi. İçinde divan olan küçük odayı kullanmayı tasarlamıştım. Cavidan'dan birkaç beyaz çarşaf istedim. Bunları bulup getirdiğinde de, gidip yüzünü temizlemesini söyledim. Sonra o inci gerdanlıkla küpeleri, parmaklarındaki gülünç yüzükleri de çıkarmalıydı kuşkusuz. Ses etmeden uzaklaştı. Kuzu gibi uysaldı.

Küçük odadaki gereksiz eşyayı dışarı taşıdım. Duvardaki kaplan ve ceylan desenleriyle süslü ipek halıyı, divanı ve eteklerini örttüm çarşaflarla. Köşeleri çengelli iğnelerle sağlamca tutturdum. Işıkları kurdum, yaktım ve sigortaları attırmadıklarını görüp rahatladım. Vasfiye Yenge tepeme dikilip evi ne hakla altüst ettiğimi sordu. Onu bir çocuk gibi koltukaltlarından tutup kaldırdım, diva-

nın kenarına oturttum, ışıkları ayarlamak için model olarak kullandım. Kablolardan birine takılıp kömürleşmeden odadan çıkmasına yardım ettim. Oturma odasındaki koltuklardan birinin üstünde duran elişi torbasından, henüz sadece bir kenarına oya dikilmiş tülbendi çekip aldım. Kıyıda köşede yüzlerce başörtüsü ve yemeni biriktirmiş olduğuna göre, herhalde bunu bana verebilirdi. Yüzü kararark, "Allahından bul!" dedi. Karşılık olarak, "Ben sanatçıyım zaten!" diye kükredim. Korkup bir yerlere kaçtı.

Hazırlıklarım tamamdı ama, Cavidan ortada yoktu. Kendini banyoya kapattığını neden sonra anladım, gidip kapıyı yumrukladım. Çıkamayacağını, çok heyecanlanınca hep böyle olduğunu söyledi. İki dakikaya kadar çıkmazsa kapıyı kıracağım tehdidini savurdum. Vasfiye Yenge, "Ne dolmadık çilem varmış!" diye inliyor, Cavidan içerden seslenip onu yatıştırmaya çalışıyordu. Oturma odasına gidip sigara içtim, bitirirken topuklu terliklerin tıkırtısını ve sonra küçük odanın kapısının açılıp kapandığını duydum. Peşinden içeri süzülüp kapıyı kilitledim.

Bornozunun önünü yakasına kadar sımsıkı kapatmış, kollarını göğsünde kavuşturmuş, odanm uzak köşesinde dikiliyordu. Kendisini budala gibi hissettiğini, dahası, çok utandığım söyledi. Çocuk olmadığını, oyun oynamadığımızı, yapılması gerekeni yapacağımızı anlatabilmek için dil döktüm. Yine kıpırdamayınca, gidip bornozu çektim omuzlarından. Küçük bir çığlık attı ve sıradan bir kadından en az üç kat daha geniş bir alanı kaplayan çıplaklığını örtebilmek için çaresizce çırpındı. Gözümde herhangi bir nesneden farksız olduğunu, beni yalnızca ışığın ve gölgelerin ilgilendirdiğini ve onu çıplak bir kadın olarak görmediğimi kafasına sokmaya çalıştım. Elinden tutup divana götürdüm. Kokusu bir an için yıllar öncesine çekti beni.

Öne eğilip tortop olarak, "Allah kahretsin, yapamam!" diye sızlandı. Ben onu nasıl görürsem göreyim, işin içinde başkalarının da bulunduğunu, bu gövdenin ve bu yüzün kendisine ait olduğunu, herkesin maskarası olmak istemediğini, son anda caydığı için onu bağışlayacağımı bildiğini söyledi. Yanına gittim. Vasfiye Yenge'den aldığım örtüyü uzattım, peçe gibi yüzüne bağlamasını önerdim. Bir tülbende bir bana bakarak sinirlice güldü. "Ne deli çocuksun!" dedi, "Vazgeçmeye niyetin yok, değil mi?"

Vazgeçmek elimde miydi? Dizine yaslanarak, sertleşmiş ve eski gürlüğünü yitirmiş saçlarındaki tokalara peçeyi tutturmasına

yardım ettim. "Gülünç oluyorum!" diye söylendi. "Acınacak haldeyim!" Soluğu tülbendi dalgalandırdı. Işıkları ansızın yaktığımda, peçenin üstünden görünen gözleri şaşkınlıkla kırpıştı. Yeni bir utançla dizlerini bitiştirip kollarıyla kendini sardı. Ayak bileklerinden tutarak, bacaklarını yukarı çekmesine yardım ettim. Geri çekilip süzdüm onu. Beyaz çarşafın üstündeki bu gevşek et, kat kat yağ dokusu, kırışmış deri, saç ve kıldan oluşan yığına büyülenerek baktım. Dev kalçalarının, karnının ve sarkık memelerinin her kıvrımı, bütün anlamları yutup yok edebilecek boşluklar barındırıyordu. Hırsla, hınçla sarıldım makineye.

O suratsız bunak dışardan kapıya bastonuyla vurarak, "İyi misin Cavidan?" diye seslendi.

Cavidan iyi olduğunu söyledi. Gerçekteyse, ölmüş gibi kıpırtısız yatıyordu; her pozdan sonra gidip ona yeni bir duruş vermem gerekiyordu. Sihirli, uysal bir hamurdan yapılmış gibiydi. Elleri benim getirip bıraktığım yerde kalıyor, parmakları benim verdiğim biçimi koruyordu. Ayakkabılarımı çıkarıp divanın üstüne sıçradım. İki makineyi peşpeşe kullanarak Cavidan ülkesinin bütününü ve ayrıntılarını çılgınca çekmeye koyuldum. Birkaç kara kılın süslediği geniş halkalı başlarıyla, memeleri; yıldızlarda olmadık gizler arayan bir çift kocaman gözlemevi gibiydi. Bacaklarındaki varis damarlarının birleşip oluşturduğu akarsular, göbeğinin ilk kat yerine kadar yükselen karanlık ormana varamadan yataklarında kuruyordu. Kolundan tutup gövdesini çevirdiğimde, toprak kaymalarını andırır biçimde üstüste yığılıyordu etleri.

Filmlerimin bittiğini fark ettiğimde ter içinde kalmıştım. Divandan indim, peçeyi yüzünden çektim. Hırıltılı solukları dışında hiçbir canlılık belirtisi göstermeyen bu hem çok bildik hem de yabanıl yaratığa elimi uzattım. Doğrulup oturdu. Yüzüme bakmıyordu. Gözünün üstüne düşen saç tutamını yana itti. Uzattığım bornozu çekerek aldı elimden. "Söndür artık şu kahrolası ışıkları!" diye çıkıştı. "Gözlerim kör olacak!"

"Kendini bir görebilseydin!" dedim.

"Söndür dedim!"

"Cavidan, kızım!" dedi Vasfiye Yenge kaygıyla. "Ne yapıyor bu hayvan sana?"

"Bir şey yok anne," dedi Cavidan tersçe. "Sen kendi işine bak."

"Şeytanlar!" diye bağırdı yaşlı cadı, bu kez düşmanlığını ikimize birden yönelterek. "Ne yapıyorsunuz orada?"

"Kendini bir görebilseydin!" diye yineledim. Durup uzun uzun baktım ona. Budalalığını, zavallılığını, varlığının anlamsızlığını, hep başkalarının kendisi için bir şeyler yapmasını beklemekle tükettiği yılların kârı olan ve amaçsızca bir koltuktan öbürüne sürüklediği yağ tulumu gövdesini benim gözümle görebilse kendini pencereden atabileceğini; ondan nefret ettiğimi; o halı mağazasının başına geçmek şöyle dursun, kapısından girmek düşüncesinin bile midemi kaldırdığını; bu iş için başka bir aptal bulması gerekeceğini söyledim.

Önce boş boş baktı. Sözcüklerin anlamları beynine işler işlemez de, hantal görünüşüyle çelişen bir çeviklikle üstüme atıldı. Tırnaklarıyla gözlerimi oymaya kararlıydı. "Piç!" diye bağırıyordu bir yandan. "Yalancı piç! Beni kandırdın!"

Onu kendimden uzak tutmaya çalışarak, en az benim kadar iki yüzlü olduğunu söyledim. Kendisini kandırdığımı sanmamı isteyerek, gerçekte o beni kandırmaya çalışmamış mıydı? Falcıların saçmalıklarına ya da benim uydurduğum düşlere gerçekten inanmış mıydı? Tuzağıma düştüğü izlenimini vererek beni tuzağa düşürmeye kalktığı yalan mıydı?

Yatıştığını, durumu kabullendiğini sanıp bıraktım onu. Yeni bir öfkeyle yakama sarıldı. Ağlayarak, "Ben ne olduğumu da, ne istediğimi de biliyorum!" diye sarsıyordu beni. "Tembel, rahatına düşkün bir karıyım alt tarafı; saklamaya da çalışmıyorum. Peki ya sen?.. Asıl sen kendini gör, mikrop! Lafa gelince senden büyüğü yok: Dünyaya tepeden bakıp her şeyi hiçe sayıyorsun. Âlem kötü, bir sen iyisin. Karnını doyuracak kadar para kazanamıyorsun ama, herkesten üstün olduğunu kuruntuluyorsun." Burnunu çeke çeke ağlıyor, gözyaşları sümüğüne karışıyordu. Bakışlarımı her aşağı indirişimde, bornozun arasından çıplak gövdesini görüyor ve yeniden yüzüne bakmak zorunda kalıyordum. "Ah, asıl sen kendini görebilseydin!" dedi yüzüme tükürür gibi. "İnsanlığı yüceltmeye öyle kaptırmışsın ki kendini, bir tek insana bile yardım etmek gelmez elinden. Seni asalak! Hadi bana sanattan bahset! Seni pis solucan! Ne yaptın bugüne kadar? Belli, elle tutulur bir şey yapmayı dene de göreyim!" Bornozunun koluyla yüzünü sildi. "Allah kahretsin!" diye bağırdı. "Bir şey yap! Musluk tamir et, lağım kaz, hamallık yap! Ya da halı ticaretine giriş ve beni kazıklayıp parayı yoksullara dağıt! Bir şey yap, ondan sonra hayatın anlamını oturup tartışalım seninle." Hızlı hızlı soluyordu. Ağzımı açmadan dinlediğimi fark

edip umutla baktı yüzüme. Teslim olmamı, tombul dizlerine kapanıp özür dilememi, bütün yanılgılarımı anladığımı söylememi bekler gibiydi. Onu umursamayıp kabloları toplamaya giriştiğimi görünce yeniden saldırdı. Gözleri nefretle doluydu. "Seni sıçan!" diyerek göğsümü yumrukladı. "Seni aşağılık domuz!"

Kilitli olduğuna güvendiğim kapının çatırdayarak açıldığını ve Vasfiye Yenge'nin kulağımın dibinde, "Kızımı rahat bırak, sapık!" dediğini duydum. Dönmeye fırsat bulamadan, bastonu ense köküme yedim. Cavidan da yakınında duran lambayı yakalayıp bununla başıma vurmaya başladı. Artık ikisi iki yandan, kesin bir öldürme isteğiyle geliyorlardı üstüme. Darbelerin acısını duymuyordum. Boynumdan sallanan makinelerden, daha doğrusu içlerindeki filmlerden başka bir şey düşünmüyordum. Onları korumak için iki büklüm olup bir omuz vuruşuylaVasfiye Yenge'yi yana savurdum, kendimi dışarı attım.

Ayakkabılarımı unuttuğumu iki kat aşağıda fark ettim. Bir kapı açıldı, salağın teki ne olup bittiğini sordu. Ona ağız dolusu söv üp inmeyi sürdürdüm. Yukardan Cavidan'ın, "Cehennemin dibine git inşallah!" diyen çatlak haykırışı geldi. Kadri Usta'nın ışıklarından sağlam kalan sonuncusu, merdivenlerin ortasındaki boşluktan düşüp şangırtıyla parçalandı. Pabuçlarımı da kafama atmak isteyeceklerini umarak bir iki saniye oyalandım apartmanın girişinde. Sonra sokağa çıktım, kaldırımın görece kuru olan kenar taşlarına basarak durağa yürüdüm.

Eve geldiğimde titriyordum. Yanaklarım yanıyordu. İçimi bir üşüme duygusu kaplamıştı. Dışarı çıkmaya hazırlanan Tuncay, ürkerek baktı yüzüme. "Ne oldu sana böyle?" dedi. Bir şey olmadığını, burnunu her şeye sokmamasını, zaten ikisinin de salaklıklarından bıktığımı homurdandım. "Alnın kanıyor," dedi sözlerime gücenmeden. Önemli bir gerçeği açıklarcasına, "Ayakkabıların da yok!" diye ekledi. Ona verebileceğim zehirli bir yanıt aradım ama, ağzımdan anlaşılmaz sesler çıktı. Midem de çok kötü bulanıyordu. Beyin kanaması geçiriyor olabileceğimi düşündüm. Tuvalete koştum. Lavaboya tutunup boş boş öğürürken, sabahtan beri tek lokma yemediğimi hatırladım.

Çıktığımda Tuncay ne halt etmeye bu kadar çok içtiğimi, bir derdimin mi olduğunu sordu. "Git başımdan!" diye bağırdım. Sözümü dinleyerek çekip gidince çok sevindim. Başım dönüyordu. Bir bardak su içtim ve karanlık odaya girdim. Makaraları açıp

filmleri tanka sardığım sırada gövdem tahta gibi kasılmıştı. Midem öyle sancıyordu ki, öne arkaya sallanarak elimi karnıma bastırmak zorunda kalıyordum. Önceden kimbilir kaç kez yinelediğim, beklerken ipsiz sapsız düşüncelerle oyalandığım kimyasal süreçler bu sefer öldüresiye uzun geldi. Filmleri duruladım, üstlerindeki suyu titrek parmaklarımla şöyle bir sıyırdıktan sonra dörder beşer karelik parçalara kestim çabucak. Ağrılarımı, sızılarımı boşverip agrandisörün duygusuz bir uzantısı oldum; mekanik devinimlerle resimleri peşpeşe basmaya giriştim. Kartları tepsiye yüzüstü bırakıyordum, saptama banyosuna aktarırken bile çevirme yürekliliğini kendimde bulamıyordum. Kutudaki kâğıtlar bitti, bir yenisini açtım. Her an dizlerimin çözüleceğini, olduğum yere yığılacağımı sanarak negatiflerin sonuna geldiğimde, anlatılmaz korku ve umutlarla doluydum. Hem neyle karşılaşacağımı biliyordum, hem de en beklenmediğin beklentisi içindeydim.

Beyaz ışığı yakıp tepsiyi musluğa götürdüm, suyun altında ters çevirdim fotoğrafları. En üsttekine, sonra onun altındakine, onun altındakine baktım. Artan sabırsızlığımla suları üstüme başıma sıçratarak, her resimde biraz daha fazla acı çekerek, gövdemin birden yarılıp iç organlarımın resimlerin üstüne dökülеceğini sanarak en sonuncuya kadar geldim. Ancak o zaman sımsıkı kenetlediğim dişlerimi gevşetip, hapsettiğim soluğumu bırakabildim. Küskünlüğüm, karamsarlığım, haksızlığa uğramışlık duygularım, kendini beğenmişliğim, kuşkularım ve şaşkın arayışlarla harcadığım yıllar için hayıflanışlarım; o solukla çıkıp terk etti benliğimi. Beynimdeki fırtınalar duruldu. O zaman, önünde benekler uçuşan gözlerimle bir daha, bir daha baktım resimlere; bozuk gözümle de baktım, sağlam olanıyla da. Nasıl bakarsam bakayım, itici bir nesnenin, hayattan çok yokluğu çağrıştıran iğrenç fotoğraflarıydı elimdekiler.

Derimde, terimin yapışkan serinliğini duyuyordum. Uzun sürmüş bir hastalıktan kalkmış gibiydim.

Midem yatışmış, sancılarım dinmişti. En derin bataklığın dibine ulaştığımı anladım. Ayaklarım mutlak anlamsızlığın güvenilir zeminine sağlamca basıyordu. Aradığım çıkış noktasını, şaşmaz ölçütü bulmuştum sonunda.

Serinkanlılıkla dolapları, çekmeceleri, kutuları taradım. Arkadaşlarım gelince sıcak bir ev bulacaklardı. Bütün negatifleri, arşiv dosyalarını, notlarımı, aklıma estikçe günlüklerimi yazdığım defterleri, Cemal'in suluboya portresini ve Cavidan'ınkiler dışında bü-

tün basılı fotoğraflarımı sobaya doldurdum. Alttan kibritin alevini tuttum. Çok uzun zamandır bunu bekliyormuşçasına ivecen, harladı soba.

Üst kapağı açıp sabun damgasını usulca en üste bıraktım; kapağı aralık tutarak gözledim. Alevin sivri dilleri istekle titreşerek yaladı yeni kurbanı. Yılların kuruttuğu ağaç silindir, ilkin yakınmalı çıtırtılarla diklenip karşı koyar gibi oldu ama, ağır ağır tutuştu ve birden parlayıp ateşe dönüştü. Bekledim. Her şey ufalanıp küllenmeye başlarken, son yalazların ışığında, yanan gözlerimle kurtuluşumu gördüm.

Artık başlayabileceğimi biliyordum. Yüzümü yıkadım. Yiyecek bir şeyler bulmak için mutfağa gittim.

varlık / anlatı

Foto: Ahmet Kapıcıoğlu

"*Teslim Ol Küçük* bir mizah romanı değil. Yer yer acı bir alay egemen olsa bile, bu, romanın tümüne sinmiyor. Dölek, dengeyi günümüz ustalarına yaraşır oranda sağlıyor. Üstelik, kendi roman geçmişini de aşarak."

Tank Dursun K.

"Tarihsel bir kesit çerçevesinde, yok olan eski ile yerine hiçbir şey konulamayan, geleceğin karanlıkta kaldığı yeniyi anlatmayı amaçlıyor yazar. Savrulan bir toplum, tükenen değerler, yarınsız insanlar, anlamı çözüme kavuşmamış bir yaşam... Ayrıntılar inandırıcı. Dil ustalığı kendini duyumsatıyor."

Necati Güngör

"Kurgusu, anlatımı, yoğunluğu, hakikatin romanlaştırılması... Hepsi güzel."

Cengiz Gündoğdu

"Yakıcı, acıtan bir mizah... Psikolojik çözümlemeler, yazarın daha önceki romanları *Kiracı* ve *Korugan*'dan çok daha geniş boyutta yer alıyor. Dölek, kişilerinin iç dünyalarını yansıtırken, onları toplumdan soyutlamıyor."

Enver Ercan

ISBN 975-434-145-1

9 789754 341454